בעזה"י

ספר

נר דוד

דאָס ספר איז זייער איין שיין

מוסר ספר

פיר דיא היינטיגע מענשען, דאָס איז איבערזעטצט געוואָרען פון לשון קודש אויף יידיש דייטש. זעהע אין דער הקדמה (פאָררעדע). דאָס וואָר נאָך קיינמאָהל ניכט געדרוקט, איך האָפפע צוא הש"י דאָס עס ווירד ביא יעדען חן האָבען.

דער איבערזעטצער איזט אונבעקאַנט.

שנת תרפ"ז לפ"ק.

נדפס בדפוס המשובח והמפואר של הרבני הנגיד
מו"ה יעקב ווידער נ"י
סעאיני (ס.-וואראָהל) מחוז סאטמאר, ראָמניה.

ידוע הוא לכל בית ישראל שאסור להשיג גבול רעהו, וכן הוא
גם מדינא דמלכותא יר"ה, ע"כ הנני להזהיר את אחינו
בנ"י שלא ירים איש את ידו להדפיס את ספרי שנית, הן בלשון
אשר הוא נדפס כעת או בלשון האָכדייטש מבלי רשותי או רשות
באי כחי, והשומע ישקוט בטח ותבא עליו ברכת טוב.

מודעה

כל מקום שנמצא בחבור זה דבר גנאי על עכו"ם או גוים
וכותים וכיוצא אל תטעה לפרש על אומות שבזמננו
והמפרש כן הוא טועה, אבל הכוונה על אומות הקדמונים
האפיקורסים שהכחישו בריאת עולם וכל המופתים והנבואה
ויזהר כל אחד בדברים אלו וישם אותם על לבו לזכרון.

Printed by S.Weiss

נדפס ע"י שלמה ווייס

DRUCK VON JAKOB VIEDER's BUCHDRUCKEREI
SEINI (Szinérváralja), JUD. SĂTMAR, RUMÄNIEN.

בעזה"י.

ספר

נר דוד

דאָס ספר איז זייער איין שיין

מוסר ספר

פיר דיא היינטיגע מענשען, דאָס איז איבער
זעטצט געוואָרען פין לשון קודש אויף יידיש
דייטש. זעהע אין דער הקדמה (פאָררעדע).
דאָס וואָר נאָך קיינמאָהל ניכט געדרוקט, איך
האָפפע צוא הש"י דאָס עס וויד ביא יעדען
חן האָבען.

דער איבערזעטצער איזט אונבעקאַנט.

שנת תרפ"ז לפ"ק.

נדפס בדפוס המשובח והמפואר של הרבני הנגיד
מו"ה יעקב ווידער נ"י
סעאיני (ס. -וואַראָהל) מחוז סאטמאר, ראָמניה.

מחברים נכבדים!

נא אל תחמיצו את השעה המוכשרה !

אין לכם שעה יותר מסוגלה
להדפיס חיבוריכם כשזל עכשיו !
מחיר הדפסה עלה בכל הארצות
ובכל בתי הדפוס רק אצלי נשאר
המחיר הנוח והנמוך ומי יודע מה יולד יום !

בית דפוסי מוציא לאור
מלאכה נקיה ויפה, מעשה מחשבת. ההגה מדויקת, השרות מדויקה ונכונה ותשביע רצון של המפונקים ונקיי הדעת. הדפוס אחד היותר גדולים אשר ביוראָפ, מלא עם אותיות יפות וטובות מכל המינים היוצאות מבית יציקתי. הפועלים מומחים במקצועותיהם, ברי אורין ויראי אלקים. גם יש לי

בית כריכת ספרים

והכל נעשה תחת השגחתי.

במטותא רבותי טרם תחליטו לבחור
כבית דפוס פנו אלי ובאו אתי
במשא ומתן. בודאי תמצאו
נחת ועונג כאשר מצאו
ברכה גדולי ארץ
ביוראָפ ואמריקה.
דוגמאות
באהבה !

בכבוד ובהוקרה :

יעקב ווידער.

הכתבת :

JAKOB WIEDER'S BUCHDRUCKEREI,
SEINI Szinérváralja, JUD SATMAR, ROMANIA.

מכתבי תעודה והסכמות.

מכבוד הרב הגה"צ אבדק"ק סאטמאר זצ"ל.

גם אנכי רוצה להיות סניף לעושי מצוה דרבים ולהסכים עם הה"ג שכבר קדמוני על הדפסת הספר נר דוד אשר הוא כולו מוסר ויראת שמים ועפ"י הרוב הוא רק העתקת הסה"ק משפט צדק ללשון המורגל במדינה ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו של המעתיק הזה מוכ"ז ה"ה הרבני המופלג בתורה וביראה משובח ומפואר מפי גדולים חקרי לב כבוד מו"ה פב"פ ואחלה גם אנכי את מכירי להחזיק את ידיו למען יוציא מחשבתו לפועל צדק ושכמהי"ת ויזכו לברכת כוחת"ס ביוה"ק הבעל"ט.

כ"ד הבעה"ת סאטמאר ט' אלול עת"ר לפ"ק.

(מקום החותם) הק' יודא גרינוואלד.

ואסור לדפוס אותו שנית מבלי רשותו או באי כחו. הנ"ל.

מכבוד הרב הגאון כו' אבדק"ק גראסווארדיין.

הנני בזה סניף לעושי מצוה להסכים עם הרבנים הגדולים שקדמוני על הדפסת הספר נר דוד העתקת הספר הקדוש משפט צדק ללשון המורגל במדינה ואבקש את אחינו בני ישראל עם תורת ד' בלבבם יחי' שיעמדו לימין המעתיק ה"ה הרבני המופלג בתורה וביראת ד' טהורה איש חמודות וכו' מו"ה פב"פ (לא רצה לפרסם שמו) מפה שיחזיקו אותו בכל דאפשרי ליקח חבל במצות הדפסת הספר הנ"ל אשר כולו מוסר ויר"ש למען יוכל להוציא מחשבתו הטובה לפועל וד' ישלם פעלם.

(מקום החותם) בנימין פוקס.

מכבוד הרב הגאון צדיק מפו' בנש"ק מוויזניצע כעת בגראסווארדיין יע"א

באשר ידידינו התורני המופלג ומופלג כש"ת מו"ה (פב"פ) מפה בא לפני כב"ק אדומו"ר הורה"צ שליט"א מוויזניצא והראה לו תכריך מכתבים מרבני גאוני זמנינו שהסכימו לו על העתקת ספר „משפט צדק" ללשונינו המורגל בפי עם ונצטויתי מפי קדשו אשר בצאת הספר ממכבש הדפוס הנקרא בשם נר דוד יקח כל או"א ספרו בחפץ כפיים כי יהיו לתועלת

א 1 גדול

הסכמות

גדול לאחב"י החרדים לדבר ד' ולתורתו וגם הוא יקח ספר אחד ובתקותו אשר כן יעשו כל אחב"י.

היום יום ג' לס' בראשית שנת ובחרת בחיים לפ"ק פה גראסווארדיין
כ"ד הכותב בשם דברי קדשו.

יוסף שעכטער

בבית הרה"צ הק' שליט"א מוויזניצע.

מהרב הגאון המפו' וכו' מו"ה שאול בראך אבדק"ק קראלי

מוכ"ז הרבני המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה (פב"פ) נשא נפשו להטיב עם המון עם בני ישראל אשר סגר המדבר בעדם ואין מכירין בלשון הקודש להעתיק ללשון יהדות המדובר מאז בין אבותינו ספר היקר „משפט צדק" למען יהנו רבים מאורו וכבר המליצו בעדו גדולי ישראל להחזיק בידו למען הוציא מחשבתו הטובה לפועל וגם הרבו בשבח המעתיק שהוא ירא השם מנעוריו ודבוק בתוה"ק לזאת לא אוכל למנוע למלאות בקשתו לעורר מכירי לתת ידם לדבר מצוה של רבים ולהעניקו מברכת ד' עליהם והאיסור ידוע שלא להדפיסו שנית בלתי ידיעתו או באי כחו.

קה"י קראל ב' לסדר ונתנו ד' אלקיך בידך עת"ר לפ"ק

הק' **שאול בראך מניטרא.**

(מקום החותם) (כעת אבד"ק קאשוי)

והגם שיש בידי עוד מכתבים מגאוני זמנינו אשר אוכל להראותם בכתב למי שירצה, אבל דפסתי מרובה לא דפסתי מחמת הוצאות הדפוס כי רבה היא ועוד זאת שהלא הספר הלז אינו צריך להסכמות שלא הבאתי בו שום איסור והיתר רק לעורר לבב אחב"י להיות בעוזרי וד' יהי' בעוזרם אמן.

ווער דאָס ספר האָבען וויל ווענדעט זיך אָן אדרעסס.

David Mandel, str. Astra, ORADEA.

דאָרט האָבע איין לאַגער

ואתן תודה רבה לחברת „מחזיקי תורה" מפה ק"ק המפורסמת לשבח ולתהלה אשר היו בעוזרי על הוצאות הדפוס ע"י הראש הקהל שלהם הנגיד והנדיב לב מו"ה צבי שווארץ נ"י והנלוים אליו מנהלי החברה שי' לאוי"ט אמן.

ולחברת „פועל צדק" מפה ע"י הנגיד רודף צדק רה"ק מו"ה דוד קאהן נ"י ישלם ד' פעלם ולזכר עולם יעמוד צדקתם אמן.

לוח המפתחות.

דאָ ווירד בעצייכנעט דער אינהאַלט פאָן יעדען קפיטל.

דף עמוד

שער אמונה קפיטל א דער מענש זאָל גלייבען דאָס עס איז דאָ איין גאָט
אין הימעל אין אַללעס וואָס עס זיך ערייגנעט
אין דער וועלט איז מיט זיין השגחה
וויסענשאַפט — — — — — — ג ב
" " " ב מאַן זאָל נישט גלייבען אָן רע פערפיהרטע
מענשען וואָס זאָגען דאָס וואָס עס זיך
פאַסירט אויף דער וועלט איז מקריות
צופעללע נאַטור זאַכען — — — — ג ב
" " " ג דיא פרייהייט איז ביא יעדען מענש ער
קען גוט אין פרום זיין אָבער ח"ו... — — ד א
" " " ד ווען איינער וועט אָבער פרעגען ווען עס
ריכטיג אמת איז דאָס אַללעס ווירד געפיהרט
מיט השי"ת זיין אויפזיכט וואַרום שרייען
דאַרויף דיא נביאים. — — — — ה א
" " " ה עס גיבט מענשען וואָס וואָרען ערליך דאַן
זענען זייא פערדאָרבען געוואָרען, וואַרום ? ה א
" " " ו דער מענש ברויך אימער צו גלייבען דאָס השי"ת
האָט רעכט מיט אַללען — — — — ה ב
" " " ז נעהמע דיר איין בעוייז פין אַהרן הכהן
מיט דער מעשה פין זיינע קינדער — — ו ב
" " " ח אַללעס ברויך דער מענש מיט ליבשאַפט צו
נעהמען פין השי"ת — — — — ו ב
" " " ט עס האָט אַמאָהל געפרעגט איין אפיקורס דען
תנא ר' עקיבא פאַרוואָס איז צומאָל פערהאַנדען
אַ הילף ביא דיא עבודת גילולים — — ו ב
" " י דיא פיעלע גלויבען וואָס אויף דער וועלט
גיבט, דיא האָבען דיא וועלט פערדאָרבען — ז א
" " " יא ווערט געברענגט טעמים פאַר וואָס איינער
ווערט געשטראָפט אויף דער וועלט — — ז ב
" " " יב אין דער אַנדערער אויף יענער וועלט — ז ב

שער

לוח המפתחות - אינהאַלט

דף עמוד

שער עבודת הבורא קפיטל א עס איז פערהאַנדען מענשען וואָס זענען
אין דער מיינונג זייא דינען השי״ת גאַנץ
פראַוו, אַם ענדע ערקענען זייא וויא
געטיישט זייא האָבען זיך. — — ט ב

״ ״ ״ ״ ב איין ערקלערונג פין ילקוט אויף וואָס
דוד המלך האָט געזאָגט, אַשרי הגבר
אַשר תייסרנו יה, אין וואָס איך האָב
געהערט פין אדמו״ר הה״צ ייט״ב ז״ל
מסיגעט — — — — — י ב

״ ״ ״ ״ ג דאָס מעהרסטע טייל מענשען אין דע
דורות לערנען נישט, ווייל זייא זאָגען
דאָס דע וואָס לערנען זענען אָרימע לייט
רבנים, דיינים, שוחטים, מלמדים דערווייל
האָבען זייא איין טעות — — — יא א

״ ״ ״ ״ ד זעהר אַזיעס שטיקעל מוסר — — יב א

״ ״ ״ ״ ה פאַרוואָס לאָסט השי״ת דאָס מיינסטענס
תלמידי חכמים זאָלען אָרעם זיין — יב ב

״ ״ ״ ״ ו עס איז דאָ תלמידי חכמים אויך וואָס
זייא זענען רייך אין לאָממער זעהן
דען חילוק פין איין אָרעמען תלמיד חכם
צו איין אָרעמען עם הארץ — — יג א

״ ״ ״ ״ ז טהייל מענשען פרעגען וואַרום זאָלל מאַן
נאָר פאָלגען דען יצר טוב השי״ת האָט
יאָ אויך דען יצר הרע בעשאַפפען — יג א

״ ״ ״ ״ ח וויא אַזוי אַיונגער מענש זאָל זיך
אויפפיהרען ווען ער קומט צו דיא
צוואָנציג יאָהר — — — — יד ב

״ ״ ״ ״ ט איך ערקלערע דיר אַביסעל דאָס גרויסקייט
פין השי״ת בהוב״ש — — — — טו ב

״ ״ ״ ״ י אין וואָס פאַר איין זכות וויר לעבען
אין גלות — — — — — טז ב

שער משא ומתן באמונה קפיט׳ א איין געבעט צו השי״ת ווען מאַן
גייט האַנדלען — — — יז

״ ״ ״ ״ ב ווער עס האַנדעלט אָן בעטריגערייא
איז אַ סימן דאָס ער גלייבט דאָס השי״ת
גיבט

לוח המפתחות - אינהאַלט

דף עמוד

גיבט פרנסה, אין טהוט צו אַללען
העלפען — — — — — — יז
שער משא ומתן באמונה קפיט׳ ג זעהר איין שיין שטיקעל מוסר
אויף ערליך האַנדלען עס איז
זעהר נייטיג צו וויססען — — יז *
״ ״ ״ ״ ״ ״ ד ווער עס האַנדעלט ערליך קען מקיים
זיין דיא מצוה ואהבת לרעך כמוך יז
שער הבטחון קפיטל א איין בעל בטחון קען נאָר דער זיין ווער
עס גלייבט דאַס נור השי״ת העלפט צו אַללען יח ב
״ ״ ״ ב צו בטחון ברויך מאַן 4 זאַכען צו וויססען יט א
״ ״ ״ ג ערשרעק נישט ווען זיך איין געשעפט
אויפהערט השי״ת האָט נאָך געשעפטען כ א
״ ״ ״ ד דער מענש זאָל נישט דוחק השעה זיין דאָס
הייסט ער זאָל נישט אָנשטרענגענדע זאַכען
טהאָן געשווינד גליקליך צו ווערען — כ א
״ ״ ״ ה עס גיבט מעהרערע קלאַססען אין בטחון כ ב
״ ״ ״ ו פיעלע מענשען זאָגען זייא האָבען בטחון
דערווייל וויסען זייא נישט גאָר צו
ערקלערען וואָס דאָס איז בטחון — — כב
״ ״ ״ ז ווער עס בטחון האָט ברויך קיינעם קיין
חנופה צו טרייבען אין דער מענש זאָל
זיך נישט איין רעדען עס קומט מיר השי״ת
זאָל מיר העלפען זעהע צווייא שיינע משלים כב ב
״ ״ ״ ו אין ראש השנה ווירד אויסגעשפראָכען וויא־
פיעל יעדער איינסטעל מענש זאָל דעס יאָהר
פערדינען, חוץ וואָס ער גיבט אויס אויף
שבת אין יום טוב אין מלומדת געלד — כג א
״ ״ ״ ט ווער עס איז נישט איין בעל בטחון קומט
צו אַסאַך עבירות, דער יצר הרע זאָגט
איהם, אַזוי אַזינדיגער מענש וויא דוא,
וויא קענסט דוא זיין אַבעל בטחון, איך
זאָג דיר לאָז דיך נישט פערדרייצען פין איהם כד
שער השגחה קפיטל א דוא זאָלסט דיך נישט אַריין לאָזען אין ביכער
לעזען, דוא זאָלסט דיך וועללען פין זייא
עטוואָס איבערצייגען — — — — — כה א

שער השגחה

לוח המפתחות - אינהאַלט

דף עמוד

שער השגחה קפיטל ב דאָס שפּרעך וואָרט פין דער וועלט מעהר
גוי מעהר גליק — — — — — — כה ב

" " ג דיא השגחה איז היינט פערבאָרגען פין
מיינסטענס טייל מענשען — — — — כו א

" " ד וועה אָבער קיינע פערבלענדעטע אויגען
האָט קען זיא זעהן — — — — כז א

" " ה אין דען קפּיטל ווירסט דוא זעהן וואָרום
עס איז דאָ מענשען וואָס גלייבען נישט
אין השגחת הבורא ב"ה — — — — כח א

" " ו צוויא טעמים פאַר וואָס תלמידי חכמים
זענען אָרום — — — — — כח ב

" " פאַר ערליכע יידען איז זייער לוין פער־
באָרגען אויף יענער וועלט — — — כט א

שער יסורים של אהבה קפיט' א אַסאַך מאָל לויבט דער מענש השי"ת
פאַרוואָס ער האָט אויף איהם גע־
צערענט, זעה איין שיינע מעשה ל א

" " ב נישט אַללע צדיקים זענען גלייך
מיט זייער לעבען — — — ל ב

" " ג פיעלמאָל טהוט השי"ת דען מענש
מנסה זיין (פראָבירען) אויב ער וועט
דיא יסורים פערליעב נעהמען — לא

" " ד עפענטליכע יסורים זענען נישט של
אַהבה, אין דיא בקשה פין יצחק אָבינו לא ב

" " ה השי"ת טהוט רוען אין האַרץ פין
דען צדיק, אין ווען אַ מענש טהוט
איין עבירה בעשאַפט ער אַ
שלעכטען מלאך, וואָס ער טהוט
אויף דען מענש אימּמער מקטרג
זיין העצען צו שלעכטען — — לב א

" " ו אונזערע הייליגע חכמים האָבען אי־
בערגעוויזען פין דער תורה דאָס
יסורים זענען מכפר אויף דיא זינד לב ב

" " ז צומאָל דאַכט זיך דען מענש ווען
ער העט געקענט דיא זאַך ערגרייכען
וועט עס איהם אַגליק, אין צומאָל

קאָמט

לוח המפתחות – אינהאַלט

דף עמוד

קאָמט אִיהם פאָהר עֶס האָט זִיךְ אִיהם אֵיין אומגלִיק בֶּעטראָפֶּען, אַם עֶנדֶע לאָסט זִיךְ אויס אַללֶעס פֶערקֶערט — לג ב

שער יסורים של אַהבה קפיטל ח דִיא נשמה אִיז גלייך צו אֵיין לִיכט, (נר ד׳ ב״אָ) אוּן וואָהל דֶען מֶענש וואס עֶר נאָךְ אִין דִיא יוּנגֶע יאָהרֶען פֶערשטֵייט דֶען תכלית פִין יסורים, אִין אֵיין סגולה מאַן זאָל נִישט האָבֶּען יסורים — — — — — לד א

״ ״ ״ ״ ״ ט גֶעווֶענדלִיךְ טרֶעפט זִיךְ אִין דִיא שטֶעדט אֵייניגֶע נגידים אַבִּיסֶעל בעלי בתים מֶעהרסטֶען טהֵייל אָרֶעמֶע מֶענשֶען, ווֶען עֶס ח״ו אויסקומט דאָס עֶס זִיךְ עֶטוואַס אֵיין אומגלִיק טרֶעפט דִירפֶען זִיךְ דִיא רֵייכֶע נִישט עֶרוֵוייטֶערֶען פִין דִיא אָרמֶע צו זאָגֶען וואס גֵייט מִיךְ אָן — — לה א

״ ״ ״ ״ ״ י מִיט דִיא שטראָף פאָן דֶען מֶענש גִיבּט עֶס דרֵייא אַבטהֵיילונגֶען — — לו א

״ ״ ״ ״ ״ יא השי״ת צאָלט (מדכנג״מ) אֵיינס פִיר אֵיינס זֶעהֶע אַמעשה דאַרויף — לו ב

״ ״ ״ ״ ״ יב השי״ת צאָלט דֶעם עושר נאָךְ זֵיין יכולת, אִין אַ אָרמֶען אויךְ לויט זֵיין יכולת — — — — לז ב

״ ״ ״ ״ ״ יג דֶער קראַנקֶער גֵייט צום דאָקטֶער, ווֶער אִיז דֶער נאַר נִישט צו נֶעהמֶען דֶע מֶעדֶעצִין וואס עֶר האָט פֶערשרִיבֶּען, אִין אַמשל וואס דאַרף פֶערגֶענִיגֶען אִיז דֶער בן המלך קראַנק גֶעוואָרֶען לח ב

״ ״ ״ ״ ״ יד השי״ת רופט דִיא מלאָכים אִין ווֵייזט זֵייא דאָס פרומקֵייט פִין זֵיינֶע קִינדֶער עֶר שִיקט זֵייא יסורים אִין זֵייא נֶעהמֶען פֶערלִיעֶב, אויךְ שטֵייט אַ סימן אויף דֶעם — מ א

״ ״ ״ ״ ״ טו פִיעֶלמאָל דאַכט דֶען מֶענש דאָס הִיא יסורים

לוח המפתחות – אינהאַלט

דף עמוד

יסורים וואָס ער לייַדעט זענען נישט
מיט יושר דאָס איז ווייַל השי״ת
איז איין ארך אַפּים ער שטראָפט
נישט באַלד אין מיט דער צייַט
פערגעסט דער מענש וואָס ער
פערשולדעט האָט — — — מא א
שער תשובה מאהבה קפיטל א פין ווען אָן דאָס בית המקדש איז חרוב
געוואָרען איז לייַדער יעדער טאָג
ערגער' פין פריהריגען — — — מ ב
״ ״ ״ ב עס 'גיבט מענשען וואָס זאָגען דאָס אין
דיא הייַנטיגע וועלט קען מאַן קיין
תשובה טהאָן — — — — מג א
״ ״ ״ ג דער מענש וואָס וויל תשובה טהאָן
מוז זיין איין סבלן ניכט צערענדיג
אין זאָל פערשווייַגען ווען יעמאַנד
גענען איהם גרייַזט איבערהויפּט ווען
יענער קלוגער איז פין איהם — — — מד א
״ ״ ״ ד ווען דער מענש פערגעניגליך לעבען
וויל ווערט זיין נשמה שוואַך אין ווען
ער דיא נשמה צו פרידען שטעלט ווירד
זיא שטאַרק אין פאַר דען מענש איז
דאָס שפּעטער זעהר זיעס אין אַגרויס גליק מה א
שער התחברות קפיטל א דעס קפיטל וויא אויך דער גאַנצער
שער וועט דיך ערלערנען מיט ווען
זאָלסט דיך געזעללען, אין צו וואָס
איין שלעכטע געזעלשאַפט קען איינעם
בעוועגען — — — — — — מז ב
״ ״ ״ ב דוא זאָלסט נישט מקנא זיין דעם
אויסגעלאַסענטען מענש ווען עס איהם
נאָך וויא גוט גייט — — — מח א
״ ״ ״ ג איך וועל דיר ערקלערען פאַר וואָס מאַן
זעהט מייַנסטענס דאַס איין ערליכען ייד
גייט עס נישט אין בעסטען, אין איין
נישט ערליכען גייט גוט — — מט א
״ ״ ״ ד עס איז זעהר גוט ווען איין ערליכער

ייד

לוח המפתחות – אינהאלט

דף עמוד

ייד וויא ווענייגער פערגעניגען זיך טהוט
איבערהויפט ער זאל עס נישט פערלאנגען
פין השי"ת — — — — — — — מט א

שער ענוות קפיטל א ארימקייט פאסט פאר יידען, ווארום ?
זעהע איינוועגדיג — — — — — — נא א
" " " ב וויר פערצייכנען אין דען קפיטל איינייגע
זאכען וואס דער מעניו זאל געווארינט זיין
ווארין זייא ברענגען צו ארימקייט — — נב ב
" " " ג דער ארמער קלאגט ווארום ער קיין צדקה
נישט טהאן קען — — — — — — נג א
" " " ד דער עושר איז נאר אזוי וויא א גבאי אויף
קהל'ס געלד — — — — — — — נד א

שער הוכוח קפיטל א איין צווייסט צווישען איין חכם, און איין אפיקורס נה א
" " " ב וויר געבען עולם הזה אמשכון פאר השי"ת
וועגען אונזער חוב אין איינייגע טעמים פאר
וואס נישט ערליכע רייך זענען — — נז ב
" " " ג השי"ת טהוט נאר דעם צדיק (מנסה זיין)
פראבירען, און איין ערקלערונג אויף
וואס איין מענש ווערט מגולגל, נאך
איינמאהל בעשאפען — — — — נח ב
" " " ד איין מעשה פין דען הייליגען אבן עזרא — נט א
" " " ה איין טעם אויף רשע וטוב לו, און א מעשה
פין איין בעל תשובה, און איין אויפקלערונג
פאר וואס יידען זענען אשוואך פאלק געגען
דיא איבעריגע פעלקער — — — — ס א

שער תענוגי עוה"ז קפיטל א איין מעשה פין איין מלך וואס ער האט
ליעב געהאט זיך צו אונטערהאלטען אין
איינער פין דיא גוטע פריינד האט איהם
געוויזען וויא נארישקייט דאס איז אין
א טהייל מענשען וואס זאגען זייא קוממען
אב דאס גיהנם מיט דען גלות — סג א
" " " " ב השי"ת פערלאנגט נישט פין מענש דאס ער
מוז זיין אצדיק אחסיד, נאר איין ערליכער
ייד וויא ווייט עס איהם מעגליך איז —
" " " " ג א תירץ אויף דען וואס א טהייל מענשען

פרעגען

לוח המפתחות – אינהאַלט

דף עמוד

פרעגען פאַר וואָס טהוען זיך דע רבי'ס
אָן תענוגים — — — — — — — סה עז

שער חשבון הנפש קפיטל א איין ערקלערונג פאַר דיא מענשען וואָס
זאָגען אַז השי"ת האָט מיר געגעבען
פערמאָגען פאַרוואָס זאָל איך מיר נישט
גוט לעבען אין תענוגים אָן טהאָן סו א
" " " ב דער מענש זאָל נישט גייציג זיין
געשעפטען צו מאַכען ווען עס דיא צייט
איז פאָן דאַווענען אָבער אַמצוה צו טהאָן סז
" " " ג איין מעשה פין אַצדיק אין אַרשע וואָס
זענען אין איין טאָג געשטאָרבען סז ב

שער הצדיקים קפיטל א ווען מאַן פאָרט צו איין צדיק איז גלייך
וויא מאַן הענט עולי רגל געוועזן, אין וויא
אַזוי דאָס עולי רגל האָט אויס געזעהן — סח ב
" " ב איין ערקלערונג וויא אַזוי דאָס רבי פאָרעכטץ
זעהט אויס — — — — — — — סט
" " ג אַסאַך מאָל נעמט דער צדיק אויף זיך יסורים
פין וועגען דען דור אין אַגרויס מוסר אין
אַנגעלעגענהייט פין צדקה געבען — — ע ב
" " ד עס איז פערהאַנדען מענשען וואָס גלייבען
נישט אין דיא צדיקים ווייל ער האָט
געהאַט איין בקשה אין איז נישט געהאָלפען
געוואָרען — — — — — — — עא ב

שער הגאולה קפיטל א השי"ת הענט אונץ גערען אויסגעלייזט פין
גלות נאָר מיר האַלטען צוריק — — — עב א
" " ב אַיד ברויך אַזוי אַגרויסער מאמין צו זיין דאָס
השי"ת וועט אונס אויסלייזען גלייך וויא ער
הענט עס געזעהן מיט דיא אויגען — — עג ב
" " ג
" " ד } אין דיא דרייא קפיטל זענען דרייא האַרצ־
" " ה רייסענדע משלים — — — — — — עד ב

אין שבת אַנגעלעגענהייט — — — — — — — — עח ב
חתימת הספר — נאָכרעדע — — — — — — — עט א
תיקון צֶל חטא הכללי — — — — — — — — — פב א

בע"ה

הקדמה לספרי נר דוד.

הקב"ה הראה לו למשה דור דור ודורשיו, דור דור ומנהיגיו ומה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, וידוע כי יש ששים רבוא אותיות לתורה וס"ר נשמות לישראל כנגדם, וכל אחד יש לו אחיזה באות אחד שבתורה, וכפי השגתו יכול כל אחד לזכות ולדרוש מכח אות האחוז בו כפי מדרגתו, וכתבתי זאת שלא יחשדוני שבשביל איזה הרהור כבוד או שררה עליתי במעלת המחברים, ע"כ מנעתי לפרסם שם המעתיק, וגם שהוא איננו מן הצורך כמבואר בהקדמת אדמו"ר הגאון הצדיק מרן יעב לב זצ"ל, עכ"ז ידוע שסוף השמים מוליך את הקול וא"א להשכיע מכל וכל וחכמות בחוץ תרונה ובפרט להקרובים היודעין ומכירין קאמינא, ויבוא מי מאחורי הגדר ויאמר מי שמך לאיש דורש וקשוט עלינו ע"ז אשיב לו שאיני אלא מעתיק, ובכית אם יש גם איזה נופך משלי (כמבואר להלן) אשר חנני ד' ברוב רחמיו ומה בזה הלא מעט מזעיר הוא ואחז"ל קבל האמת ממי שאמרו ואיזה חכם הלומד מכל אדם (כ"ל כל דהוא משמע) ובפרט שלא עשיתי מאומה רק העתקתי מלשון קודש ללשון „אשכנז" ומעט מזעיר אשר הוצרכתי להוסיף להבנת הענין וגם באיזה מקומן מגרע גרע לפי שלא ניתן להעתיק ללשוננו המדוברת כמובא בס' חובת הלבבות בהקדמת המתרגם וז"ל: כי לא יוכל המעתיק לתקן את לשון העתקתו עד שיקדים ויאחר ויוסיף ויגרע, והיודע נסתרות יעיד עלי שלא הי' כוונתי רק להיות לי למשמרת לעת המאוחרת כי תבוא על שכרי ומי שידין אותי לזכות ידינוהו לכף זכות.

הספר הזה נעתק מספר „משפט צדק" הנדפס אצל תהלים מהצדיק ר' משה מזאלשין ז"ל בשנת מ"ב ספר תקוני שבת ויען כי ראיתי בספר הזה דברים טובים ונאמנים ואמרתי מה טוב כהי' שיהי' נעתק ללשון המדוברת שיבינו אותו פשוטי העם ומה מאוד יהי' לתועלת להם, וב"ה אשר עזרני עד כה שהוצאתי לפועל מחשבתי וכה אב הרחמן יעזרני בקרוב להוציאו כגמור בהדפסה וזה כמה שנים אשר אני עוסק בו, הגם שאין המלאכה גדולה כ"כ אבל מחמת דוחק הפרנסה ויסורין מחמת מניעת השלום לא הניחוני רעיוני לעסוק בו בכל עת, כי שהדי במרומים שנתקיים בי לא שלותי ולא שקטתי על לא חמס בכפי ולא אשם בי והיודע נסתרות ובוחן כליות יעיד עלי ע"ז. העתקתיו בראשונה כפי אשר נדפס הספר משפט צדק ומחמת שראיתי שאיננו מסודר והוא מן הנמנע למצוא בו מבוקשו רק **חיפש אחר חיפש** ע"כ העתקתיו שנית ועשיתי ממנו שערים למצוא כל ענין על מקומו בהשער השייך לו ואח"ז מסרתיו לשני רבנים

מפורסמים

הקדמה

מפורסמים המצוינים בטוב בלשון המדוברת להגיה אותו וכן עשו ותהי משכורתם שלימה, ואח"ז העתקתיו שלישית, ועתה הוא ב"ה נכון ומסודר על צד היותר טוב כאשר עיניכם תחזינה, ובטחוני בחסדי אבותי ורבותי כי יהי' לרצון אמרי פי ובפרט בדור הזה אשר רבים עתה עם הארץ פשוטי העם מצוה רבה היא להאיר העבריי"ם, העברי"ם להגות בספרי היראים בלשון הקודש, בתתי לפניהם העתקה אשכנזי"ת אולי יראו ויקחו מוסר, ואף לאחד מאלף מצאתי אשר דברי הספר יכו שורש בלבו להשיבו אל אביו שבשמים די לי כי כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, וכמה ניירות וגליונות וקופרים יבלו זמנם לכתוב ולדפוס דברים של מה בכך, בחדשות עיר ועיר עם ועם כלשונו אשר יום ליום יביע אומר הבא מחדש ק"ו ב"ב של ק"ו לדברים כאלו היראים מבאר מים חיים נוזלים מן לבנון שמלבין עונותיהם של ישראל אשר בודאי מצוה רבה הוא להפיצו בין אחב"י הטרודים על המחי' ועל הכלכלה כל ימי חייהם לרבות הלילו"ת, ואם בש"ק כאשר ינוחו יגיעי כח יהי' לו הדברים האלה למשיבת נפש ורפאות תהי' לשריו ושקוי לעצמותיו להחיות עצמות היבשות מתורה ומוסר במעט צרי ומעט דבש מאמרי חז"ל נופת עץ חיים אשר בתוך גן הדסים כארזים נטע ה' ואדם ובהמה תושיע ה', והודיע בשער בת רבים שבכל קפיטל אשר ימצא בתחלתו כוכב בתוך אלף לבנה ישרה כזה (* ובסופו הפוכה כזה *) שהוא סימן מאשר חנן ה' את עבדו המעתיק ואולי ימצא מי בו איזה ענין אשר לא יוכשר בעיניו לא יתלה החסרון בהמחבר משפט צדק רק בי אדוני, וקראתי בשם הספר נר דוד מטעם הכמוס עמדי (ובאם תצרף למלת נר מי שברא האור שהוא אחד ואין יחיד כיחודו ואת דוד תכיה חי וקיים תמצא שמי) להיות חתום באותיותי, ואני תפלה לזכות את בני עמנו ולזכות עמהם ולראות את יוצאי חלצי יראים ושלמים ולומדי תורה, וה' מאיר לארץ ולדרים את קרן דו"ד עבדו ירום, ומעשי ידי יוציא פרח ויציץ ציץ ויגמול שקדי"ם ובמהרה לעינינו שו"ב מחרון אפיך ואת נדחי ישראל יכנס ואז שוש אשיש בה' ותגיל נפשי במהרה בימינו אמן.

לטוב ולזכר עולם יזכר שמם של המטיבים, והטיבה ד' לטובים שהיו בעוזרי על הוצאות הדפוס ה"ה הגביר הנכבד המפו' מו"ה בנימין ציטראָן ממעדיאַש עבור נשמת אביו הנדיב לב המפו' מו"ה נחמי' בן כה' בנימין תנצב"ה.

והאשה הגבירה מרת ריקל דייפע מעיר ערזשעבעט עבור נשמת בעלה כה' חיים בכה' יצחק הכהן שנפטר ג' טבת תרס"ט, תנצב"ה.

ואא"ת בניי היקרים שי' מו"ה יצחק צבי נ"י ובנו מנחם ציון ד' יאריך ימיהם בטוב ושנותיהם בנעימים.

פארעדע.

דאס ספר איזט שאן געדריקט פין מעהרערע יאהרען אויף לשון קודש וואס עס הייסט „משפט צדק" וואס האט געמאכט הצדיק ר' משה מואלשין ז"ל, נאר וויל איך האב געזעהן דאס עס ווערע איין טובה פאר יידישע קינדער וואס קיין לשון קודש קענען ווען דאס זאל ווערען איבער זעצט אויף עברי טייטש וויל עס קומען פאר אין איהם פיעלע טרייסט זאכען, אין ווען האבען מיר נאך געהאט ליידער אזוי איין דור וויא אצינד וואס מאן ברויך יעדען צוא טרייסטען אין איהם איבער צוא צייגען יעדען אין זיין אנגעלעגענהייט. דאס השי"ת אללעס צוא גוטען טהוט, דארך דעם האט עס מיך דאצו בעוועגט עס איבער צוא זעטצען, איך האפפע צוא השי"ת דאס מיין מיהע ווירד ניכט אומזאנסט זיין דיא וועלט ווירד מיר דאפיר דאנקבאר זיין, אונד עס ווירד ביא יעדען חן האבען. ווער עס איבער זעצט האט איזט ניכט נעטיג צוא וויסען, ער וויל זיך ניכט אויסגעבען דאמיט עס זאל יעמאנד ניכט מיינען דאס ער דאדארך עטוואס כבוד צוא ערהייבען מיינט, ער מיינט נאר דער וועלט אטובה צוא טהאן אונד עס זאל איהם איבער הונדערט יאהר אויך אטובה ארויסקומען. אויף אייניגע ארטער האבע מוסען עטוואס פאן דאס מייניגע שרייבען דאמיט מאן דיא זאכע בעססער פערשטעהן זאל אונד האבע איבעראל איין צייכען לאססען מאכען אין אנפאנג קפיטל איין שטערן אין אקלאממער (* אונד צור לעטצט דעם גלייכען *), דאמיט ווען יעמאנד איין פעהלער פינדען ווירד זאל ער וויסען דאס עס פין מיר הערשטאמט ניכט פין מחבר, איך האבע דאס ספר גערופען „נר דוד" וועגען איין טעם וואס איך וויים, השי"ת זאל געבען דאס עס ביא יידישע הערצער איין ווירקונג צוא גוטען מאכען זאל דאמיט איך אויך זייער זכות געניסען ווירדע, אונד מיר זאלען במהרה ערלעבען דיא גאולה שלימה אמן.

נר דוד

שער אמונה.

מפקודיך אתבונן ע"כ שנאתי כל אורח שקר.
דרשו ה' ועוזו בקשו פניו תמיד.
בעזר צורי וקוני אתחיל לכתוב שער אמונה.
ובמי שאמין בו יעזרני על דבר כבוד שמו.

א. דער רמב"ם הקדוש שרייבט אַז דאָס ערשטע דאַרף איד צוא גלייבען מיט דען גאַנצען האַרץ דאָס השי"ת הוא ראשון והוא אַחרון ער איז אייביג געוועזען אין וועט אייביג זיין ומבלעדו אין אֱלקים אין אויסער איהם גיבט עס קיין גאָט, ער איז דער איינציגער באַשעפער וואָס ער האָט אַללעס בעשאַפען מיט זיינע רייד, אין ווער עס גלייבט נישט אין דען דער איז נישט אין כלל פון יידען וואָרין איד ברויך דאָס צוא גלייבען אין צוא געדענקען אין יעדער צייט, מיט דען איז ער מקיים דיא מצוה שויתי ד' לנגדי תמיד. איז טייטש דאָס דער מענש מוז זיך פאָרשטעללען דאָס השי"ת שטייט פאָר איהם באַשטענדיג אין זעהט אַללעס אין וויים אַללעס וואָס דער מענש אין זיינע געדאַנקען קלערט!

ב. עס איז פערהאַנדען פערפירטע מענשען, וואָס זיך איינרעדען דאָס אַללעס וואָס אויף דער וועלט איז. אין וואָס זיך עראייגנעט איז איין טבעיות (נאַטורזאַך) אָדער איין מקריות (צופאַלל) אין דאָס האָט גאָר קיין בעגריף מיט איין השגחה (אויפזיכט) פון השי"ת, קאָמט אוים דאָס ביא זייא איזט קיין אונטערשיעד אויב איין מלכות שלאָגט זיך מיט דען אַנדערין, אָבער להבדיל דיא חיות שלאָגען זיך איבער איין נבילה, אָבער איין מענש איז צוריסען געוואָרען פון דעם לייב, אָבער דיא מויז פון דער קאַטץ, אָבער איינער איז איין גראָסער מאַגנאַט, אין דער אַנדערער גייט מיט דען זעקעל שנאָרען, אָבער איינער האָט קינדער דער אַנדערער נישט, דאָס אַללעס איז ביא זייא איין מקריות (צופאַלל)
קומט

קומט אוים דאָס פֿין איין מענש צוא איין מויז אָבער פֿין איין מלכות צוא איין חי' להבדיל איז קיין שום חילוק! אָבער לויט אונזערע היילינע ספרים איז דאָס אַללעס מיט השגחה (אויפזיכט) פֿין השי"ת וויא עס שטייט הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט וגו' איז טייטש דער בעשעפער פֿין דער וועלט זיינע ווערק זענען גאַנץ גראָד דען אַללעס טהוט ער ערליך ריכטען יעדען מענשען לויט זיין פֿיהרונג איהם צוא צאָהלען. — וויא אויך האָט דיא היילינע תורה געוואָרענט דאָס ווען עס וועט קוממען איין שטראָף אויף אייגעם ח"ו אין דער בעטרעפֿענדער וועט זאָגען דאָס עס איז איין מקריות (צופאַלל) וועט השי"ת איהם נאָך מעהר שטראָפֿען וויא עס שטייט אין פ' בחקותי, ואם תלכו עמי קרי וגו' איז טייטש אויב איהר וועט אייך איינרעדען דאָס מיינע שטראַפֿע זינד צופעללינע וועל איך מיט אייך מיט מעהר צאָרען אומגעהן (* אויסגענאָממען זאָ דארף מאַן זאָגען דאָס השי"ת פֿיהרט זיין וועלט בדרך הטבע (מיט דער נאַטור) ער שטעלט אַללעס אין דער נאַטור אַריין, ער טהוט נישט קיינע נסים נגלים (עפֿענטליכע וואונדער) אויסער ווען קיין אַנדערע אויסוועג פֿערהאַנדען איז אָבער וויא ווייט מעגליך איז פֿיהרט השי"י מיט דען דרך הטבע [הן אמת צוא דען ברויך מאַן שכל]! דען פֿערצייטענס אַז מיר זינד ווערט געווען דאַרך אונזער ערליכקייט האָט אונז השי"ת געוויזען וואונדער געגען אונזערע אויגען דאָס וויר האָבען געזאָגט זה אלי ואנוהו, דאָס איז דער קראַפֿט פֿין מיין גאָט אין איך וועל איהם בעשיינען! אָבער ליידער היינט איז אַפילו דיא לופֿט נישט ריין, אין דער ריינער פֿערשטאַנד ווערט אַללע טאָג וויינינער אין דער אומרייגער מעהרט זיך, השי"ת זאָל זיך בקרוב מרחם זיין אויף זיין היילינען נאָמען אין אויף זיין היילינ פֿאָלק אין אויף דען כבוד פֿין דער תורה אין זאָלל אונז עפֿענען דיא אויגען דעמאָלט וועט השי"ת מיט אונז ווידער טהאָן נסים נגלים (עפֿענטליכע וואונדער) וויא עס שטייט כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (איך וועל אייך ווידער ווייזען זאָלכע וואונדער וויא אין מצרים) במהרה בימינו אָמן *)

ג. דער מענש האָט זיין אויפפֿירונג אויף דער וועלט אין זיין האַנד ער איז אויך געבאָרען געוואָרען מיט דער בחירה (פֿרייהייט)

וויא

וויא מיר זעהען דאס דער מענש דיא פֿרייהייט בעזיצט, אויב ער וויל קען ער השי"ת דינען אין ערליך דאווענען, שבת האלטען, אין כשר'ע ציצית טראגען, זיצען אין לערנען צוא מאהל, זא לאנג דאס ער זיך אויסאיבט איין איידלער ערליכער יוד צוא ווערען! אין ווען ער וויל קען ער גיין בעצת רשעים ח"ו פֿערברענגען דיא צייט אין קאפפע הייזער, קארטען שפילען, אונטער האלטען, קיין ציצית טראגען, קיין שבת האלטען, קיין דאווענען, אין קען זיין אגנב, אגזלן, ארוצח, אין ער האט קיין שום בעוועגונג וואס זאל איהם נייטען צוא איינס פֿין דיא צוויא וועגע, נאר וויא ער זיך אויסערוועלט, גראד זא וויא ער אין זיך איין יצר הרע האט וואס איהם צוא שלעכטען רייצט, אזוי האט ער אויך איין יצר טוב וואס איהם דען רעכטען וועג צייגט. אין ער איז ביא דיא פֿרייהייט צוא פֿאלגען וועלכען ער וויל.

(*דער מענש זאל זיך אבער נישט איינרעדען דאס ער מוז זיך פֿיהרען לויט וויא דער יצר הרע איהם רייצט ווייל דיא וועלט ברענגט עס מיט דאס מאן זיך מיט דיא גאטונג מענשען פֿיהרען זאל. אין איך מוז אין קאפפע הויז זיצען ווארען דאס מעהרסטעטייל געשעפֿטס מענשען קען מאן דארט טרעפֿפֿען מוז איך מיט זייא מיט האלטען דאמיט דאס זייא מיט מיר געשעפֿטען מאכען זאללען דאס איז אשקר מוחלט, איין פֿערפֿירונג פֿאן ליגע ווייל דער גאטונג מענש רעדעט זיך איין דאס כחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה מיט זיינע קראפט אין פֿערשטאנד ערווערבט ער זיך דאס פֿערמעגען, איבער דעם מיינט ער דאס ווען ער מיט דיא אויסגעארטעטע מיט מאכען ווירד וועט ער זיך פֿערמעגען פֿערשאפֿפֿען, זעהען מיר דען נישט גענוג גרויסע פּושעים אין זענגען דאך אויף דען בעטעל שטעקען, ווען דער מענש זאל אבער גלייבען דאס השי"ת צוא אללען העלפֿען טהוט ואין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו אין איינער קען דען אנדערען נישט וועקנעמען וואס איהם אין ראש השנה אנגעשריבען ווירד! דעמאלט ווערעט איהם קיין חילוק מיט וועם ער זיך פֿיהרען זאל מוז נאר זיין דאס דער מענש זעלבסט אין צווייפֿעל איז אויב ריכטיג השי"ת צוא אללען העלפֿט, האבען וויר דען בעוויז פֿיר אונס, דאס דיא מענשען וואס אין יידישען וועג געהען שומרי הדת דהיינו דאס ער ריכטיג

שבת

שבת האלט אין ערליך דאווינט אין אללעם וואס איד ברויך צוא טהאן זונד מיר איבערצייגט דאס ער אויך גלייבט דאס השי"ת יעדען מענשען העלפט זיין לעבען זיך צוא ערהאלטען – אבער דער יעניגער וואס זיך עטוואס פון יידישען דת ערלויבט פון פרנסה וועגען דער איז נאך פיעל ארגער לויט וויא מאן איהם שאצט. וויא ווינד אין וויא איז פאר דיא זעלבע אויף זייער אלטער זיא פינדען זיך זאָ באלד נעהע צום קבר. אין האבען זיך גאר וועניג ערווערבט. וצדיקים ישישו בשמחה ערליכע יידען פרייען זיך אבער אין דער צייט דאס השי"ת זייא געהאלפען האט זייער וועלט ערליך אוים צוא פיהרען ד' ישמח לבינו בביאת גואלינו במהרה אמן. *)

ד. ווען איינער וועט אבער פרעגען. ווען עס ריכטיג אמת איז דאס השי"ת אללעם טהוט אין אללעם איז מיט גערעכטיגקייט ווארום שרייען דארויף דיא נביאים ? ירמי' הנביא זאגט צדיק אתה ד' וגו' דיא ביסט גערעכט מיין גאט וואס דיא מיך שטראפסט. אבער ווארום זענען דיא רשעים מצליח? חבקוק הנביא זאגט רשע מכתיר את הצדיק על כן יצא משפט מעוקל דער רשע רינגעלט ארום דען צדיק פון אללע זייטען דארך דען גייט אוים אשלעכט משפט וייל דער רשע טהוט וואס ער וויל. דוד המלך זאגט הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגו חיל וגו' דיא רשעים טהוען איבעראלל בעגליקען דארך דען ווערט דאס איבעריגע פאלק אויף פערדארבען. וועללען מיר דאס פערשטעהן מיט אמשל דער שטייגער איז ווען איינער איז קראנק קרייסט ער מיט טרויעריגע שטיממע אויבוואהל ער ווערט מיט דען נישט געזונד. דיא קראנקהייט ברענגט עס אבער מיט דאס מאן קרייסט. זא אויך דיא נביאים שרייען פאר השי"ת רבונו של עולם וויא אזוי זאללען מיר אנברענגען אונזערע יאהרען מיט צער דאס מיר דיך נישט דינען קענען זאלען ? אין דיא רשעים וואס וויללען דיך נישט דינען זאללען האבען כל טוב (אלדעם גוטס) אבער זייא ווייסען גאנץ גוט דאס דעם משפט איז זייער ערליך. אין אללעם איז צוא גוטען זייא מוזען אבער דאך שרייען גלייך וויא דער קראנקער קרייסט.

ה. דער רמב"ן הקדוש ווארענט דיא מענשען זאללען זיך בעשטרעבען צוא זיין פון דיא פארטייא וואס דער נביא האט אויף זייא געזאגט

געזאָגט וצדיק באמונתו יחיה, דער צדיק לעבט אין זכות וואָס ער האָט אמונה אין השי״ת אָבער נישט פון דער פּאַרטייא וואָס דיא הייליגע תורה זאָגט אויף זייא בנים לא אמון בם, זיא זינד זאָלכע קינדער וואָס עס איז בייא זייא קיין אמונה דען עס גיבט מענשען וואָס ערליך זעגען אין מיט דער צייט פערגעססען זייא זיך אין ווערען פערדאָרבען, דאָס קומט ווייל זייא טהוען מהרהר זיין נאָכקלערען אויף דען פיהרונג פון השי״ת. אין דער מענש מוז אָבער גלייבען באמונה שלימה זייער ערליך דאָס השי״ת טהוט אללעס גוט אין עס ברויך אַזוי צו זיין, נאָר ווייל ער עס נישט פערשטעהט געפעלט עס איהם נישט, דאָס איז איין משל צוא איין קראַנקען וואָס דער דאָקטער איהם איין רעצעפּט פערשרייבט אין דען קראַנקען געפעלט נישט דיא מעדיצין ווייל זיא איז ביטטער. ווען דער קראַנקער אָבער שכל האָט דאַרף דאָס איהם קיין אונטערשייד זיין אויב דיא מעדיצין זיס אָדער ביטטער איז, ווייל זיא ווערקט נאָר צום געזונד. — דער רמב״ם הק׳ שרייבט דאָס ווען דער מענש זאָל אין אַכט נעממען וויא עס מיט איהם אין זיינע לעבענס יאָהרען ערגעהט—העט ער געזעהן דאַס דאָס שלעכטע איז מעהר פינדליך אַלס דאָס גוטע — ווערעט אויסגעקוממען בייא דיא מענשען וואָס נישט פערשטעהען דאָס השי״ת האָט דען מענש ח״ו צום שלעכטען בעשאַפען, ווייל ער זיין לעבען מיט זאָרג אין שמערץ צו ברענגען טהוט — עס איז אָבער נישט אַזוי, דען ווען דער מענש זאָל שכל האָבען העט איהם גוט געוועזען אויף דער וועלט אין אויף יענער וועלט! דער מענש איז זיך אָבער זעלבסט שולד וויא שלמה המלך ע״ה זאָגט אין משלי אולת אדם תסלף דרכו ועל ה׳ יזעף לבו איז טייטש דאָס נאַרהייט פון מענש טהוט איהם פערפיהרען פון רעכטען וועג, דאַן ווען עס קומט אויף איהם דיא שטראָף טהוט זיין הערטץ צערענען אויף השי״ת! אין ער וויל נישט פערשטעהן דאָס ער זיך דאָס זעלבסט פעראורזאַכט האָט, אָבער אין אמת ווערט דער מענש צו גוטען בעשאַפען נאָר שכל זאָל ער האָבען וויא זאָ ער זאָל זיך אויפפיהרען אָמן.

ו. דער מענש ברויך צוא פערשטעהן דאָס השי״ת מיט זיינע משפטים איממער גערעכט איז, אין ער שטראָפט מדה כנגד

מדה, איינס פאר איינס. למשל: ווען דער מענש קאפף שמערצען ליידעט זאל ער וויססען דאס ער מיט דען קאפף געזינדיגט האט, דהיינו ער האט עטוואס געלערנט אין האט דיא געדאנקען נישט דערבייא געהאט גוט צוא פערשטעהן דאס השי"ת זאל דער פין נחת האבען. אבער ער האט געהערט פין איין אנדערין למדן תורה זאגען אין ער האט זיין שכל נישט צוא געלייגט דאס גוט צוא פערשטעהן. אבער ער האט ח"ו קיינע כשר'ע תפילין אויף זיין קאפף, אבער ער האט פאות אויף זיין קאפף געהאט אין יעצט האט ער זיא צוא ביסליך אונטערגעשניטען אד"ג. טהוט איהם ווייא דאס מויל אדער דיא ציין ח"ו אדער דיא צינג האט ער מן הסתם געגעססען עטוואס מאכלים אסורים קיין כשר'ס. אבער ער האט גערעדט, ליצנות, רכילות, לשון הרע, אבער ער האט עטוואס געגעסען אהנע ברכה. טהוט איהם ווייא דער מאגען אין קען קיינע גוטע שפייז פערטראגען, מן הסתם האט ער מעהרערע מאהל גוטע שפייז געגעססען אין האט זיך נישט דערמאנט אויך פאר איין ארמען צוא שיקען דער פין, טהוען איהם ווייא דיא הענד מן הסתם האט ער קיין צדקה געגעבען אבער מיט זייא מחלל שבת ויו"ט געוועזען, קען ער נישט שלאפען, האט ער אוודאי מעהרערע מאהל צוא פיעל געשלאפען, אין דאדארך מנין פערשפעטיגט, אין אזוי איז עס מיט אללען. ווען דער מענש זיך בארעכנען זאל קען ער אויף יעדע שטראף דיא אורזאך פינדען ! נאך מעהר זאל דער מענש וויסען, דאס השי"ת איז מקור הטוב והחסד זעהר אגוטער, דער מענש העט גרעסערע שטראפפע פערדינט נאר השי"ת האט אויף איהם רחמנות וויא אפאטער אויף זיין קינד, אויבוואהל דאס קינד העטטע איין גראסע שטראף פערדינט, ווייל דער פאטער עס אבער ליעב האט זאגט ער, דאס ער איהם נאך שולדיג בלייבט אין דען קינד דאכט זיך דאס דער פאטער פערגעסען האט. דעס־גלייכען דען מענש קען דאכטען דאס ער האט גאר נישט קאנגען טהאן זא איין גראסע עבירה דאס ער זא איין שטראף צוא ליידען ברויכען זאל, אין ווייס נישט דאס עס העט איהם פיעל מעהר געקוממען נאר השי"ת טהוט איהם נישט גאנצליך שטראפען ווייל

ער

ער עס נישט אויסהאלטען ווירד מאכט זיך השי"ת נישט וויסענדיג
און גיבט איהם נאר אקליינע שטראף.

ז. אהרן הכהן איז געווען דער גרויסער הייליגער און דער איש החסד, ער האט איבעראל געזעהן שלום צו מאכען, פון דעסטוועגען ווען עס האט זיך איהם ערייגענט דאס אומגליק מיט די צוויי קינדער ווי אין פ' שמיני שטייט האט ער גאר געשוויגען און האט עס זייער פאר ליעב אנגענומען פון השי"ת. זאל זיך איין איינפאכער מענש פון דעם איין מוסר ארויס נעממען — וואס זאלען מיר נאך זאגען?

ח. דער יסוד (פאדאמענט) פון דער אמונה איז, דאס דער מענש זאל פאר ליעב אן נעמען די משפטים פון השי"ת און איהם אויף אללען צו לויבען, איין בעוויז דערויף האבען מיר פון אברהם אבינו דאס השי"ת האט איהם צעהן מאל געפריפט און די חכמים לויבען איהם דערויף נאר פאר דען ווייל ער האט אללעס מיט ליבשאפט געטהאן און השי"ת רופט איהם דערפאר אברהם אוהבי, מיין ליעב האבער.

ט. די גמרא ברענגט אין ע"ז, עס האט געפרעגט איינער פון דען ר' עקיבא עס שטייט און מיר ווייסען דאס און די עבודת גילולים איז קיין הילף, פארוואס זעהען מיר דאך עס גייען אהין פיעל קראנקע מענשען און קוממען אהיים געזונד? האט ר' עקיבא געזאגט איך וועל דיר געבען צו פערשטעהן מיט א מ ש ל. עס איז אמאהל געווען און איין שטאט זייער איין ערליכער מאן, ביי איהם פלעגען אללע בעהאלטען זייער טייערע זאכען אהנע צייגען און אהנע שריפט, איינער וואר אבער וואס ער האט זיך אימממער צייגען מיט גענומען, אמאהל האט ער פערגעסען צייגען צו רופען און האט געגעבען צו בעהאלטען אהנע צייגען האט זיין ווייב געזאגט אצינד איז צייט דאס מיר זאלען איהם לייקענען, זאגט ער ווייל יענער איז אנאר — זאלען מיר פערלירען אונזער נאמנות?! אזוי איז אויך מיט די יסורים ווען השי"ת שיקט זיי אויף דען מענש טהוט ער זיי באשווערען זיי זאלען דען מענש נישט אב טרעטען ביז אין דען בעשטימטען טאג — דארך דען בעשטימטען דאקטער — און דארך דער רפואה — צופעליג

וען דער טאָג קומט — גײט דער מענש צוא אײן ערד אין לאָזט זיך אָנשפרעכען — זאָגען דיא יסורים עס װאָלט גלאַך געװען מיר זאָללען פון איהם ניט גײן — װײל ער װעט זאָגען דאָס דעם אָנשפרעכען האָט איהם געהאָלפען — זאָגט השי״ת װײל ער איז אַנאַר זאָלט איהר דיא שבועה איבער טרעטען? הערען דיא יסורים אויף — אָבער אין אמת איז קײן שום הילף אין דיא עבודת גילולים; והיינו דאָמר ר׳ יוחנן מ״ד ותלאים רעים ונאמנים, רעים בשליחתן ונאמנים בשבועתן שהולכין מן האָדם בזמן אשר הוגבל להן.

י. דער רמב״ן שרײבט, דאָס פון װען עס האָט זיך געמאַכט אויף דער װעלט נײע גלויבען, איז דיא װעלט פערגרײזט געװאָרען! עס איז פערהאַנדען מענשען װאָס לײקענען אין אַללען, דאָס עס איז ניט דאָ קײנער װאָס זאָל זיך אויף דער װעלט אומזעהן, עס איז ניט דאָ קײן ש כ ר ו ע ו נ ש, שטראָף װעדער לוין אד״ג, װיא אויך װאָרין דיא מצרים אַזוי — זײא האָבען אַן השי״ת ניט געװאָלט גלײבען — האָט ער געמוזט דורך משה רבינו דיא גראָסע נ ס י ם ו נ פ ל א ו ת װאונדער בעװײזען אין זײא דאַפיר שטראָפען! אָבער הײנט װײל עס גיבט אַ טײל מענשען װאָס זײא װילען ניט גלײבען— זאָל דען השי״ת װעגען אַ זאָלכע אַפּיקורסים נסים ונפלאות בעװײזען? השי״ת קען זיך בעגײן אָהנע זײא — דער אמת װעללען. זײא שאָהן שפּעטער װיסען -- אָבער דען טהוען מיר אַללע טאָג געדענקען אָן יציאת מצרים כדי זיך צוא דערמאָנען אין דיא נסים ונפלאות װאָס השי״ת האָט געמוזט טהאָן — אין מיר טהוען דיא מזוזה אָן שלאָגען אין תפילין לײגען דאַמיט צוא װיסען דאָס השי״ת איז אײן ב ו ר א ו מ נ ה י ג. פיהרער פון דער װעלט — אין מיר גלײבען אָן דען, אין השי״ת האָט אונז דיא נסים אין דער תורה געשריבען מיר זאָללען דאָס לערנען אונזערע קינדער, אַזוי װיא אונזערע עלטערען האָבען אונז געלערענט כדי דיא אָמונה זאָל ח״ו ניט געשװאַכט װערען! (* איבער צײגט זענען מיר דאָס השי״ת איבער דען ערצײלט דיא נסים אין דער תורה — והראי׳ דיא װאָס לערנען ניט דיא תורה זעהען מיר דאָס זײא האָבען שאָהן גענצליך אויסגעטרעטען פון ידישען דת — אין לײקענען אין אַללען ר״ל אין מאַכען זיך נײע דינים אין נײע תפילות װיא מיר זעהען עס

לײדער

לײדער הײנט צוא טאָג, אין עָס דאַכט זײא וועָר עָס טהוט נישט אַזוי וויא זײא דער איז פערנאַרט, דערווײל ווײסען זײא נישט דאָס זײא זענען נאָך מעהר פערפירט פון דיא דוממע הײדען, דיא גלײבען וועניגסטענס וויא זײא פון זײערע עלטערין געזעהן האָבען אין גײען נישט נאָך נײעס אויף צוא ברענגען, אין זײא מאַכען אימער נײעס וואָס אונזערע עלטערין האָבען דער פון גאָר נישט געדאַכט. איבער דעם זעהען מיר, דאָס אַללע צדיקים אין ערליכע יידען בעפעהלען זײערע קינדער דאָס זײא זאָללען זיך אכט געבען נישט נאָך צוא מאַכען דאָס מינדעסטע פון דיא נײע זאַכען אין נײע מנהגים אין השי"ת זאָל אויך העלפען דאָס דיא אַללע וואָס אָגעהיט זײן ווילען זאָלען אָגעהיטען ווערען אין דיא וואָס אָנגעהויבען האָבען זאָלען בקרוב תשובה טהאָן אָמן. *)

יא. מיר געפינען אין אַסאַך ספרים וואָס זײא שרײבען דען שכר (לוין) פון אַסאַך מצות וואָס דער מענש בעקומט אויף דער וועלט אין מיר זעהען עָס איז בײא אַסאַך מענשען נישט אַזוי — אפילו זײא זענען דיא מצוה מקיים אויף דער העכסטער אַרט, למשל וועָר עָס איז נזהר (געוואָרינט) אין מצות ציצית זאָגען דיא חכמים ער וועָט זוכה זײן צוא שײנע בגדים — אין מיר זעהען ערליכע יידען אין חסידים וואָס האַלטען דיא מצוה זײער ערליך — וויא דאָס דור פון ר' יודא בר אילעי אין צוא דאָך האָבען זיך זעקס תלמידי חכמים אײנגעהילט אין אײן מאַנטעל אין האָבען אַזוי געלערענט! וויא אויך וועָר עָס איז נזהר אין דער מצוה פון מזוזה איז זוכה צוא אײן שײן הויז — אין מיר זעהען דאָס דער ר' יהושע בן חנני' וואָס עָס שטײט אויף איהם אַשרי יולדתו ער וואַר זעהר נזהר אין דער מצוה אין צוא דאָך איז ר' גמליאל אַמאָהל צוא איהם געקומען, אין האָט געזאָגט לויט פון דײנע ווענט ווײזט אויס דאָס דוא ביסט אײן שמיעד — אַזוי שוואַרטץ וואָרין זײא — ! וויא אויך לענין עבירות שטײט אַזוי: למשל ווען אײנער שטײט אויף פון שלאָף אין טהוט זיך דיא הענט נישט אָבגיסען זעקס מאָהל וויא דער דין איז, בלײבט אויף דיא הענד אײן אומרײניגקײט דאָס ווען ער זאָל זיך אין דער צײט דיא אויגען אָן רירען ווערט ער בלינד, רירט ער אָן דיא אָרען קען ער טויב

ווערען

ווערען, וויא אויך ווען איינער טרעט איין אין נעגעל וואסער איז
ער אין איין סכנה. וויא אויך מעהרערע זאכען וואס אונזערע חכמים
זאגען דמו בראשו למי שעובר עליהן אין מיר זעהען עס איז נישט
אזוי. וויאפיעל מענשען עס טהוען דיא זאכען אין עס שאט זייא
גארנישט, זאלסט דוא דיך נישט וואונדערן איך וועל דיר דיא זאך
ערקלערען.

דער אינהאלט איז אזוי. אונזערע חכמים האבען פערשטאנען מיט
זייער הייליגען שכל דאס דער דין בריינגט מיט ווער עס איז
געווארינט אין דער מצוה איז זיין שכר אזוי אין אזוי. אין ווער עס
טהוט דיא עבירה איז זיין שטראף אזוי אין אזוי, לויט וויא זייא
האבען שאהן געשריבען ביי יעדען אינהאלט. אלס זייא האבען
פערשטאנען ברוח קדשם ע"פ סוד ד' ליראיו (מיט זייער ריינעם
פערשטאנד) אין דאס איז אוודאי אמת. וואס מאן האט גאר נישט
דארויף צוא קלעהרען, נאר אבער נישט יעדער מענש בעקומט זיין
שכר אדער עונש אויף דער וועלט נאר איינער בעקומט זיין לוין
דא אין שטראף דארט, דער אנדערער שטראף דא אין לוין דארט,
ווידער איז פערהאנדען אטייל מענשען וואס השי"ת צאלט זייא
פאר אטייל מצות דא אין דאס איבעריגע לאסט ער זייא אויף
יענער וועלט. אין אויך ביי עבירות וואס פאר אטייל שטראפט ער
אויף דער וועלט אין דאס איבעריגע לעוה"ב — ווידער איז פערהאנדען
מענשען וואס עס ווערט זייא באצאלט פאר זייערע מצות גענצליך
אויף דער וועלט, אין זייערע עבירות בלייבען ר"ל אויף יענער וועלט.
אין ווידער איז דא דיא ערליכע קלאס וואס זייא ווערט באצאלט
זייערע עבירות גענצליך אויף דער וועלט, אין זייערע מצות בלייבען
זייא גענצליך אויף יענער וועלט אשרי חלקם.

וועם צוא שטראפען אויף דער וועלט, אבער וועם זיין לוין צוא
געבען, אבער פערקערט לויט וויא מיר פריער מעהרערע פאכען
געשריבען האבען דאס קען איין מענש נישט פערשטעהן דאס
פערשטעהט נאר איין בעשאפער ב"ה וב"ש וואס ער איז איין חוקר
לב ובוחן כליות (וויים דיא געדאנקען פון מענש) אין אללעם איז
מיט ריינען אמת אין דיא שטראף וואס דער מענש בעקומט סייא
אויף דער וועלט אבער בעוה"ב דאס איז גראד וויא דיא חכמים

ז"ל

ז״ל געשריבען האָבען, למשל. ווען דער מענש טהוט אזוי אמצוה וואָס דאַרף איהר ברויך דער מענש זוכה צוא זיין צוא עשירות (רייכטום) השי״ת איז אָבער אויבער עתידות (וויים פֿאָרהיניין) ווען דער מענש וועט רייך זיין וועט ער אויך שטאָלץ זיין, און וועט זיך אויך דיא וועלט בעקומען לאַסען. און דאָס יידישקייט פֿון זיך צוא ביסלעך אַרונטער וואַרפֿען וויא מיר אַזאָלכעס זעהען — פֿאַר אזוי איין מענש איז דאָס רייכטום קיין טובה, לאָזט איהם השי״ת זיין לוין ליבער אויף יענער וועלט. ווידער האָבען מיר איין אנדערען פֿאַלל. עס גיבט מענשען רייכע ווען זייא זאָלען אָרעם זיין העטטען זייא זעהער שלעכט געוועזען כמאמרם ז״ל עניות מעביר על דעת קונו (דלות מאַכט פסלות) גיבט איהם השי״ת זיין לוין אויף דער וועלט דאַמיט ער זאָל זיך מיט צדקה און גמ״ח עטוואָס פֿערשאַפֿען. דער זעלבער מוז זיך אָבער זעהר אכט געבען און זעהן צוא ווערט־שאַפֿטען פֿיעל צדקה און גמילות חסד צוא טהאָן, וואָרען ער איז יאָ נישט זוכה צוא דען עשירות מן הדין, דאָס איז נאָר געגעבען אויף דען תנאי דערמיט גוטס צוא טהאָן, און באֶמת לעבט ער יאָ אויך דערפֿון! ווידער ביי שטראָף איז אויך דעסגלייכען השי״ת וויים ווען ער וועט דען מענשען שטראָפֿען וועט ער נאָך ערגער זיין, וויא דער נביא זאָגט על מה תכו עוד תוסיפו סרה (וואָרום זאָל איך אייך שלאָגען איהר ווערט נאָך אימער ערגער) לאָזט השי״ת זיין שטראָף אויף יענער וועלט. ווידער איז פֿערהאַנדען אמענש ווען השי״ת שטראָפֿט איהם טהוט ער תשובה, פֿאַר דען פֿאַך מענש איז בעססער דיא שטראָף אויף דער וועלט כדי ער פֿיעל עשירות בעקימט אויף יענער וועלט. וואָס איהם אויף אימער און עוויג געהערט. דער כלל פֿון דער זאַך איז מיר זינד פֿערפֿליכטעט צוא גלייבען דאָס השי״ת טהוט אללעס זעהער רעכט פֿיהרען נאָר דער מענש קען עס נישט פֿערשטעהן איבער דען דאַרף מאַן דאַרויף נישט צוא קלערען הנסתרות לה׳ אלקינו נאָר גלייבען באמונה שלימה און השי״ת זאָל אונס דער צוא העלפֿען אָמן.

יב. ווידער איז פֿערהאַנדען דאָס מאַן דען מענש זיין גוטען לוין וואָס עס העט זיך איהם געקומען אויף דער וועלט נישט געבען

קען

קאן, ווייל עס איין קטרוג (צורוקהאלט) פערהאנדען איז, וויא עס אויך למשל ביים געריכט זיך טרעפט, דאס מאן איינעם פרייא שפרעכען וויל אבער דער שטאדטאנוואלט אד"ג לאסט נישט, קאן מאן דען מענשען דאדארך נישט געבען דיא פרייהייט, אויך איזט מעגליך דאס נאך דען וויא דער מענש זיך דען גוטען לוין פערדינט האט, האט ער ווידער עטוואס געזינדיגט וואס עס צוריק האלט, כפי מ"ש שמא יגרום החטא, וויא מיר געפינען בייא יעקב אבינו (עיי' פ' וישלח) אויבוואהל השי"ת האט איהם פערזיכערט צו היטען, דאך האט ער זיך פאר עשו געפארכטען — ווייל אפשר האט ער דער ווייל עטוואס געזינדיגט, מכל שכן איין אנדערער מענש. אזוי איז אויך פערהאנדען לעגין דיא שטראף וואס דער מענש העט פערדינט, לויט וויא אונזערע חכמים געשריבען האבען גיבט עס אויך צוא מאהל איין סניגור (גוטער מליץ) וואס נישט צוא לאסט — אבער דער מענש האט ערשט נישט לאנג אגרויסע מצוה געטהאן וואס דעסהאלב האט מאן איהם האלב מוחל געווען אין אויף דאס איבעריגע ווארט כאן ער זאל תשובה טהאן וויא מיר געפינען אין סוטה (יש זכות תולה שנה, או שנתיים) איבער דען האט מאן גאר נישט וואס צוא קלערען אויף השי"ת אבער אויף אונזערע הייליגע חכמים ז"ל, ווארען זייערע רייד זענען פלאם פייער (ואיתא במעבר יבק מדרבנן בגמטרי' מפי הגבורה), מיר זאללען זוכה זיין צוא האבען אמתדיגע אמונה, אין השי"ת זאל אונס דערצוא העלפען אמן.

נשלם שער אמונה.

באשר עזרני עד כה — כן יעזרני ולכל ישראל להאמין בו, כשיזכה האדם לאמונה שלימה, עי"ז יעבוד להבורא בחשק רב.

ווען דער מענש איז זוכה דאס ער אן השי"ת ערנסט גלייבט דא־דארך טהוט ער איהם מיט גרוים לוסט דינען, איבער דען האבען מיר דעם שער עבודת הבורא צום צווייטען געשריבען.

שער עבודת הבורא.

א. דער אלשיך הקדוש ברענגט, ווען מאן זאל פרעגען דען מענש אויב ער האט עטוואס אין זין השי״ת צוא דינען, וועט ער באלד ענטפערען, אין דער הינזיכט בין איך גאנץ בראוו, איך טהוא נישט גזלן פין קיינעם, נישט גנבענען וועדער בעטריגען, איך לייג אללע טאג תפילין, איך פערפעל נישט אללע טאג מנחה אין מערב צוא דאווענען, אמאהל מיט מנין, אמאהל אהנע מנין לויט וויא מיר אויסקומט — איבערהויפט ווען ער אויך אביסעל לערנען קען, זאגט ער איך לערען צוא מאהל אשטיקעל שבט מוסר, קב הישר, קומט איין ארימער צוא מיר גיב איך איהם זיין נדבה, וויא אויך אמאהל עטוואס צוא עססען, וואס איך קען טהוא איך, אויבוואהל איך האב אויך עטוואס עבירות אבער געגען זייא מצות גענוג, וואס קען דען השי״ת פין מיר מעהר פערלאנגען, הלוואי העטטען אסאך אזוי געווען, איך קען נאך פיעל מעהר ארגערע פין מיר! הכלל דער מענש איז מיט זיך גאנץ צוא פרידען, אין האלט דיא רייד וויא אין פרק שטייט איזה עשיר השמח בחלקו ווער איז רייך זוער עס זיך בעגניגט מיט וויאפיעל ער פערמאג, וגם הוא מסתפק במיעוט מצות ומע״ט אשר ידמה שיש לו. מיר וועללען אויף דען איין משל ברענגען, איינער דער זיין הויז געברויך אימטער אויף קאנטע ביים געוועלבער איינקויפט, דער געוועלבער האלט פיר זיינעט וועגען איין עקסטרע ביכעל ווייל ער זעהר איין גוטער קונדשאפט איז — נאר ער קויפט אללעם אויף בארג, דער מענש גיבט אויך דען געוועלבער אללען ערשטען איין סוממע אין הייסט נאר אויפשרייבען, ווייל ער קיינמאהל קיין צייט האט צוא רעכענען אזוי געהט עס פארט אין איינעם אשטיק צייט, אזוי לאנג זייז ווייב איהם אמאהל אויף פאדערט, ווארום געסט דוא נישט אמאהל צוא דעם געוועלבער? ווער ווייס וויא גראם דיא קאנטע איז שאן דארט, זאגט ער, וואס? וויא קען דאס זיין איך גיב איהם יא אללען ערשטען איין סוממע, הכלל דאס פערבלייבט ווייטער אזוי וויא לאנג דער געוועלבער איינמאהל דאס ביכעל אפיר נעמט אין מאכט איין שלום רעכנונג, הכלל דער איז

איהם

אִיהם אַזוֹי פִיעֶל שׁוּלדִיג דָאס עֶר אִיהם מֶעהר נִישְׁט טרוֹיעֶן קֶען. עֶר לָאסְט אִיהם צוּא זִיךְ רוּפֶען, אִין זָאגְט אִיהם: אִיךְ בִּיטֶע לָאסֶען וִויר רֶעכְנֶען — וִוי דִיא רֶעכְנוּנג פֶערטִיג אִיז בְּלַייבְּט עֶר עֶרשְׁרָא־קֶען — אִין זָאגְט: ווֶע גֶעשְׁרִיגֶען, לוֹיט מַיין מַיינוּנג וואָר אִיךְ גָאר גַאנְץ אִין אִירְטוּם. וואָס קֶען אִיךְ יֶעצְט מַאכֶען? פוּן ווָא זָאל אִיךְ דֶען יֶעצְט זָאפִיעֶל גֶעלְד הֶער נֶעהמֶען? אִיךְ מוּס בַּאנְקְרָאטִירֶען! — זָא אִיזְט עֶס אוֹיךְ מִיט דֶען מֶענְשֶׁען עֶר אִיזְט בַּייא זִיךְ פֶעסְט אִין דֶער מַיינוּנג דָאס עֶר גֶעגֶען הַשי״ת בְּרַאווֹ אִיזְט אִין אִיהם דִינְגֶען טְהוּט, אִין הָאט נָאר עֶטְוואַס וֶועניג פֶערשׁוּלדֶעט דָאס עֶס אִיהם פִיר אַעֲבֵירָה גֶערֶעכֶנֶעט ווִירדֶען זָאל, ווֶען אוֹיךְ זַיין נְשָׁמָה אִיהם צוּ מָאהל עֶרמַאנְט דָאס עֶר זִיךְ אַבִּיסֶעל מְיַישֵׁב זַיין זָאל, זָאגְט עֶר, וואָס? אִיךְ טְהוּא יָא אוֹיךְ גֶענוּג מִצְוֹת אַרוֹיף שִׁיקֶען וואָס גֶעגֶען דִיא עֲבֵירוֹת בֶּעשְׁטֶעהן קָאנֶען! הַכְּלָל דָאס גֵייט אַזוֹי בִּיז עֶר אַבִּיסֶעל גְרוֹי ווֶערט, אִין דֶער נָאךְ שׁוֹין גָאר ווַייס, אִיז עֶר זִיךְ מְיַישֵׁב עֶר ווֶעט זִיךְ דָאךְ אַבִּיסֶעל בַּארֶעכְנֶען מִיט הַשי״ת — ווִיא אַייד שָׁאן טְהוּט אִין אַזוֹי אַצַייט, אַלזָא זַיין רֶעכְנוּנג קוּמְט אִיהם זַייעֶר שְׁלֶעכְט אוֹיס, ווָארִין לוֹיט ווִיא עֶר הָאט גֶעזֶעהן אִין מְנוֹרַת הַמָּאוֹר, אוּנד אִין קַב הַיָּשָׁר, אָבֶּער רֵאשִׁית חָכְמָה, דָאס עֶס אִיז פֶערהַאנְדֶען אַזָאלְכֶע עֲבֵירוֹת, וואָס דֶער מֶענְשׁ מַיינְט דָאס עֶס גָאר קֵיין עֲבֵירָה אִיזְט לְמָשָׁל רְכִילוּת, לֵיצָנוּת, לְשׁוֹן הָרָע, אָבֶּער ווֶען אֵיינֶער אִיז עוֹבֵר אוֹיף דִיא רֵייד פוּן דִיא חֲכָמִים אִיז עֶר חַיָּיב מִיתָה, אָבֶּער דִיא אוֹיגֶען זֶעהֶען אַהִיעֶן ווִיא זִיא נִיכְט דַארְפֶען זֶעהן — אָבֶּער דִיא אָרֶען הֶערֶען — וואָס זִיא הֶעטֶען נִישְׁט בְּרוֹיכֶען צוּא הֶערֶען, אָבֶּער מַאן רֶעדֶעט מִיט זַיין חָבֵר אֶחָד בַּפֶּה וְאֶחָד בַּלֵּב מִיט דֶען מוֹיל אָהנֶע הַארְץ, אָבֶּער מַאן רֶעדט לִיגֶען, אָבֶּער מַאן שְׁווֶערְט זִיךְ פַאלְשׁ, ווֶען עֶס אוֹיךְ אָהנֶע גֶערִיכְט אִיז, דָאס דִיא אַלֶע זִינְד אוֹיךְ גְרוֹיסֶע עֲבֵירוֹת, דֶעמָאלְס שְׁרַייעֶט דֶער מֶענְשׁ אוֹי גֶעוואַלְד, אִיךְ הָאבּ יָא זָא ווַייט נִישְׁט גֶעווִיסְט. דָאס אִיךְ מִיר אוֹיף מַיין מוֹיל זָא אַכְט גֶעבֶּען מוּס אָבֶּער אִיךְ זָאל מִיךְ אִין גֶעשֶׁעפְט אַנגֶעלֶעגֶענְהַייט נִישְׁט דַארְפֶען אַבִּיסֶעל שְׁווֶערֶען, אָבֶּער פוּן ווִיא הֶעט אִיךְ זָאלֶען ווִיסֶען ווֶען אִיךְ דֶען רַב נִיכְט פָאלְג קוּמְט מִיר מִיתָה, אִין הַייבְּט

אָן

אָן זעהער טרויעריג צוא זיין ווארום ער דיא מוסר ספרים ערשט אויף דער עלטער אפיר גענומען האט. ווארום ניכט אין דער יוגענד? וואס קען איך יעצט טהאָן? איך האב קוים כח צוא אטהעמען, נישט תשובה צוא טהאָן, וואס וועל איך יעצט זאָגען פאר השי״ת? ווען ער מיך צור רעכנונג פאר נעמען ווירד, וויא האב איך דען זאָפיעל מצות דאס איך געגען מיינע עבירות פערגעבען זאָל?! ווער אבער קלוג איז ערזאינערט זיך אין דיא רייד פון שלמה המלך ע״ה וואס ער דער קלוגסטער פון דער וועלט וואר אין האט אללעס מיטגעמאכט אין זאגט אין קהלת: זכור את בוראיך בימי בחורותיך, דענקע אן דען דער דיך בעשאפען האט אזוי לאנג דוא יונג ביסט. עד אשר לא יבואו ימי הרעה זא לאנג דיא שלעכטע טעג ניכט אנלאנגען והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אונד עס ווירדען דיך טרעפען זאלכע יאהרען דאס דוא דיך בעדאנקען העטעסט ביא השי״ת ווען ער דיך בעפאר וועק נעמען זאָל ח״ו. וויא מיר עס ביא מעהרערע מענשען ביא וואהנען — אלזא מיין פריינד אויף שלמה המלך ע״ה איז קיינער קיין געגנער יעדער ווייסט וואהל דאס ער דער קלוגסטער דער וועלט וואר אין האט מעהר מיטגעמאכט דיא וועלט פון אללע קעניגען וואס וואָרען דען ער האט אללעס געקענט ערדייכען וואס זיין הארטץ פערלאנגט האט, אונד יעדאך צו אללער לעצט וויא ער שאָן אללעס מיטגעמאכט האט זאגט ער: הבל הבלים אמר קהלת אללעס איזט נארהייט, אללעס איזט דומהייט. סוף דבר הכל נשמע את אלקים ירא ואת מצותיו שמור ענדליך פאָן דער זאך זאל מיך יעדער אויסהערען דאס מאן זאל זיך פאר השי״ת פארכטען אונד זיינע מצות אבהיטען כי זה כל האדם דען צו דען געהער דאס גאנצע לעבען פון דען מענש, השי״ת זאל אונז אויך דאצוא העלפען אמן.

ב. דוד המלך זאגט: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וואהל דען מענש וואס השי״ת טהוט איהם ציכטיגען, ווערט געבראַנגט אויף דען אין ילקוט תהלים, דאס ר׳ ביזנא זאגט, עס גיבט צוא מאהל ביא דען מענש אזאלכע יסורים דאס ער דארף

זייא

זייא נישט שלאפען קען, למשל צאן שמערצען, אויגען שמערצען, אד"ג, ווידער גיבט עס איין מענש וואס העט געקענט שלאפען ער שלאפט אבער דאך נישט וויל ער לערנען וויל, דאן האט ער אויגען שמערצען וויל ער נישט געשלאפען האט, דאס מיינט דער פסוק וואהל דען מענש וואס ער מאכט זיך אליין יסורים פון וועגען השי"ת זיין דינסט, בעפאר השי"ת שיקט אויף איהם יסורים. (* יעדער מענש וואס ער נאר עטוואס לערנען קען מוז זיך צייט נעמען עטוואס צו לערנען יהי' מה שיהי' וואס אימער.

אדער ביי טאג אדער ביי נאכט וויא איך האב געהערט מעהרערע מאהל מאדמו"ר הרב הגה"ק מרן יט"ב אבד"ק סיגעט זצוק"ל אימער אין אנפאנג ווינטער פלעגט ער דען עולם צוא דערמאנען למה"ש מאן זאל זיך אין זין האבען עס זייא ווער אימער, בחורים, יונגע מענשען, בעלי בתים, עס הייבט אן צוא גיין דיא גרויסע נעכט מאן זאל ח"ו נישט צו ברענגען מיט שטותים, יעדער וואס ער קען זאל ער לערנען נישט אום שלאפען אזוי אגרויסע נאכט דעמאלט היעט השי"ת דען מענש ער זאל נישט ברויכען אויף צוא זיין פון וועגען יסורים חלילה! ובפרט ביי דיא הקפות שמחת תורה האט ער זיך געבעטען צום עולם בזה הלשון: הארצעדיגע ברודער! איהר זאלט וויסען עס קומט אמאהל אצייט וואס דער מענש ברויך דין וחשבון צוא געבען אויף יעדען טאג אין אויף יעדע נאכט אויף יעדע שעה, אויף אלען וואס מאן האט געטהאן אין וויא אזוי מאן האט זיך אויפגעפירט בין ער בין ישן וויא דער נביא זאגט אם יסתר איש במסתרים וגו' קען זיך דען איין מענש אירגענד בעהאלטען דאס איך זאל איהם ניט זעהן, למה"ש איהר זאלט אייך נישט פערגעסען! וואהל איז דיא מענשען וואס זייא האבען דיא הייליגע רייד פון איהם געהערט דען כל זמן מאן ערמאנט זיך דאראן האט מאן איין התעוררות תשובה, לזכר עולם יהי' צדיק זי"ע.*)

ג. דאס מעהרסטע טייל מענשען אין דיא דורות ווילען נישט לערנען וויל זיא זאגען דיא אלע וואס לערנען בלייבען ארימע

לייט

לייט, אָבער זייא זענען רבנים, דיינים, שוחטים, מלמדים, דערווייל זענען זייא אויף דיא אַללע אָנגעוויזען אין דאָס ווילען זייא נישט וויסען, ווען זייא זאָלען לערנען העטען זייא בעדיעט געווען פין אַללען שלעכטען, וויא עס שטייט, אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו, וואָהל דען מענש וואָס ער הערט צוא דיא מצות פין השי"ת אין דיא היילינע תורה טהוט ער אימער אין זיין הארץ געדענקען וויא אויך זאָגט דוד המלך אין תהלים קפי' א' דער וואָס באַגערט דיא תורה צוא לערנען דער איז גענליכען וויא איין בוים וואָס ביים טייך וואַסער שטייט דער אימער פרעכטיג איז! איך וועל דאָס ענין געבען צו פערשטעהן מיט איין משל וואָס עס שטייט אין לקוטי יקרים, איין פאָטער וואָס ער וויל אָנהייבען צוא לערנען דאָס קינד עס זאָל צוא ביסליך גיין שטעלט ער דאָס קינד אַנידער אין טהוט זיך אַביסעל דערווייטערין אין טהוט דאָס קינד צוא זיך רופען אין וויא דאָס קינד איז שאָן באַלד נעבען איהם טהוט ער זיך ווידער ערווייטערן אין דאָס קינד טהוט ווייטער נאָך גיין, אַזוי טהוט ער מעהרערע מאָהל ביז דאָס קינד לערנט זיך אוים גיין, קומט אוים וויא מעהר דער פאָטער ערווייטערט זיך פין קינד וויא בעסער לערנט זיך דאָס קינד גיין, ווען דער פאָטער זאָל זיך אָבער נישט ערווייטערן העטעט דאָס קינד לענגער געברויכט צוא לערנען גיין ! דאָס נמשל דער צוא איז, השי"ת איז אונזער פאָטער וויר זענען זיינע קינדער וויל אונס השי"ת אויסלערנען גיין, וויא מיר וויסען דאָס איין יעדער איד ברויך צוא זיין איין הולך ער זאָל אימער גיין העכער אין יידישקייט, מאַכט זיך השי"ת, גלאַך וויא ער ערווייטערט זיך פין איהם אין גיבט איהם נישט אַזאָלכע גוטע געשעפטען ווייל ער וועט דאַן נישט אין זין האָבען קיין לערנען, קיין דאַווענען — נאָר ער גיבט איהם זאָ איין פרנסה דאָס ער קען דערנעבען בייא דיא דינסט פין השי"ת טרייא בלייבען, דאַן ווען ער שוין גוט גיין קען היינו ער איז שאָן געוואָהנט השי"ת צוא דינען ווערט ער ערשט ערהויבען וויא עס שטייט אין תהלים אשרי כל ירא ד' ההולך בדרכיו וואָהל איז צוא דיא דאָזיגע מענשען וואָס זייא פאָרכטען זיך פין השי"ת אין גייען אין זיינע וועגען.

אָבער

(* אָבער דיא דאָזיגע מענשען וואָס ווילען גאָר נישט אָנהייבען צוא גיין וויא אַזוי זאָל זייא השי״ת אויסלערנען גיין, דיא זעלבע קענען קיינמאָהל נישט גיין! יעצט זאָללען וויר זעהן דען אונטערשיעד פֿון איין ייד וואָס השי״ת האָט איהם אויסגעלערנט גיין אין ער קומט אויף דער עלטער אין איז איין תלמיד חכם וויא שיין אין איהם איז מקוים עוד ינובון בשיבה וויא שיין ער בליעט אין צוא דען אַנדערן וואָס ער האָט גאָר נישט געוואָלט אָנהייבען צוא גיין אין קומט אויף דער עלטער אין האָט קיין כח ניט אַמאָהל צוא שטיין, געשעפטען האָט ער שאָן קיין קראַפט צוא מאַכען וויא אַגרויסער חילוק איז צווישען דיא צוויייא, וויא הימעל צוא ערד. ר׳ שמעון בן יוחאי זי״ע האָט נישט זוכה געווען צוא דער גרויסער חכמה ביז ער האָט זיך נישט מצער געווען דרייצעהן יאָהר אין דער הייל, אַזוי יעדער מענש קען נישט זוכה זיין צוא דער תורה נאָר מיט אַביסעל יסורים, אָדם כי ימות באהל, עיין רש״י, אָבער ווען דער מענש איז שאָן אַביסעל איבערגעקומען אַפּאָהר יאָהרען איז וואָהל איהם, דאַן קיממערט איהם שאָן גאָרנישט אין ער איז נישט מקנא קיין שום סוחר כי טוב סחרה מכל סחורה ער טוישט זיך נישט מיט איהם, השי״ת זאָל העלפען מיר זאָללען האָבען שכל אַמן *)

ד. איין אָרימער חסיד איז הונגעריג געווען, קאַלט איז איהם אויך געווען דען ער וואָר זעהר אָבגעריסען ער האָט אָבער אַללעם פֿאַר ליעב גענומען, אַמאהל איז ער אויפגעווען ביייא נאַכט אין האָט געלערנט, איז איהם דאָס ליכט אויסגעגאַנגען אין האָט נישט געהאַט פֿאַרוואָס איין אַנדערס צוא קויפען אין, האָט נישט געקענט לערנען דאָס האָט איהם שאָן זעהר בערירט, האָט ער אָנגעהויבען צוא שרייען: רבונו של עולם, דוא האָסט מיך אָבגעריסען, אין אויסגעהונגערט, אין האָסט מיך געזעצט אין דער פֿינסטער דיין שטאַרקהייט אין גרויסקייט האָסט דיא אונס געוויזען — ווען דיא זאָלסט מיך אפילו פֿאַרברענגען וועל איך דיך דאָך ליעב האָבען, דומה למה שאמר איוב הן יקטלני לו איחל. וויא אויך געפֿינען מיר אַמעשה עס איז אַמאָהל געקומען אַפֿרומער ייד אין איין

איין מדינה האט ער געזעהן דאס אללע מענשען גייען איין גאטונג געקליידעט, אין זייער בית הקברות איז ביי יעדען געבען זיין טיער, אין איין פרויענצימער האט ער צווישען זייא נישט געזעהן, האט ער זייא אויף דיא דרייא זאכען געפרעגט וואס דאס בעדייט? האבען זייא איהם געזאגט, וואס מיר גייען אייניג געקליידעט, וויל מיר זאלען נישט פערשעמען דיא ארעמע לייט. וואס דאס בית הקברות איז בייא דער טיער כדי מיר זאללען נישט פערגעססען דאס מיר וועלען אמאהל שטארבען, וואס דיא ווייבער זענען נישט מיט אונס וויל זייא זאללען אונס נישט שטערען פון תורה לערנען, ווען מיר האבען צוא טהאן גייען מיר אהיים און קומען באלד צוריק! קענען מיר זיך אמוסר נעמען פון דען וויא דער מענש זאל זיך אייביג זעהן צייט צוא פערשאפען פון זיינעטוועגען.

ה. דער אלשיך הקדוש שרייבט, דער מענש קען פרעגען פאר וואס לאזט השי"ת דאס דיא תלמידי חכמים זאללען שוואך פרנסה האבען, והלא שמעתתא בעי צלותא (דער וואס לערנט ברויך יא ריינע געדאנקען) נאר אונזערע חכמים זאגען דיא תורה האט געזאגט פאר הקב"ה עס שטייט בשמאלה עושר וכבוד דאס חוץ דען גרויסען שכר וואס דיא לומדי תורה האבען אויף יענער וועלט האבען זייא אויך פערמעגען און כבוד אויף דער וועלט, וויא איז דאס פערמעגען און כבוד וואס דיא האסט פערשפראכען? האט השי"ת תשובה געגעבען, פערצייטען האבען זייא געהאט אויך עושר און כבוד, אבער היינט אז איך וועל זייא דאס געבען וועלען זייא נישט לערנען ווען דאס פאר זייא קיין טובה זיין איבער דען זענען זייא ארעם. וזה סמוכות הפסוקים ה׳ יודע מחשבות אדם כי המה הבל ע"כ אשרי הגבר אשר תייסרנו יה ומתורתך תלמדנו, הזהרו בבני עניים שמהם (דייקא) תצא תורה, מפני שהם עניים.

אין ספר מעיל צדקה ווערט געברענגט ווער עס ווייניג פרנסה האט און לערנט דאך, טהוט השי"ת זיינע תפילות אויס הערען, אויבוואהל דיא תפילה איז נישט און בעסטען אהער געשטעלט, גראד אזוי וויא ער זיך בעגניגט מיט זיין פרנסה טראץ דעם דאס זיא נישט אין בעסטען איז און נעמט זיך צייט אויך עטוואס צוא

לערנען

לערנען נישט נאך צוא לויפען אין דער צייט זיך עשוואס געשעפטען צוא זוכען, אזוי בעגנוגט זיך אויך השי״ת מיט זיין תפילה ווען זיא אויך נישט אין בעסטען אהער געשטעלט איז, אין טהוט זיין בקשה אויספאלגען.

ו. וויר קענגען נאך איבערווייזען דאס נישט לערנען מאכט ח״ו ארעם.

עס זענגען דא גרויסע עמי הארצים וואס זענגען אויך ארעם, אין עס זענגען דא יידען תלמידי חכמים וואס זענגען אויך גרויסע עשירים, ה׳ י ג ן ע ל י ה ם, יעצט לאמער זעהן ווען איין תלמיד חכם איז ארעם, אבער איין עם הארץ — דעם חילוק צווישען זייא וועלכער איז שענער? דער תלמיד חכם איז איין שיינער ייד, יעדער האט פאר איהם דרך ארץ, אין איבעראל זעצט מאן איהם אויבען אן, אין מאן גיבט איהם דאס שענסטע אין ער האט גרויס כבוד איבעראל, אין האט ביייא יעדען חן, וויא אין משלי שטייט קפי׳ ח׳ חוז דיר אפט דיא תורה אין גיב אכט אין איהר, וועט זיא דיך דערהייבען אין וועט דיך מכבד זיין ווען דיא וועסט זיא באהעפטען צוא דיר, זיא וועט געבען צוא דיין קאפף איין באהעפ־טונג פין חן, אין איין שיינע קרוין וועט זיא דיר איבער ענפערן! אין דען עם הארץ זאגט מאן, האב דרך ארץ דיא גראבער יונג, אלזא איז נישט ליבער צוא זיין איין בן תורה וויא אגראבער יונג? לאז מאן פרעגען דען עם הארץ וואס ער העט זיך געלאסט קאסטען ער זאל קענגען לערנען? אבער דען תלמיד חכם וואס דאס בייא איהם ווערט איז דאס ער קיין עם הארץ איז? וזש״ה יראו את ה׳ קדושיו, ואל תדאגו על העניות, כי אין מחסור ליראיו דייקא, הלא כמה פעמים גם כפירים (הכופרים בתורה) רשו ורעבו לפעמים גם דורשי ה׳ לא יחסרו כל טוב (ע״כ) לכו בנים שמעו לי יראת ד׳ אלמדכם.

ז. וויר ווייסען עס וואהל דאס בייא יעדען מענשען גיבט עס איין יצר טוב אין איין יצר הרע, עס גיבט אטייל מענשען וואס זייא נישט פארשטעהען דען אינהאלט פין דער זאך, דאדארך פרעגען זייא ווארום זאל מאן דען דען יצהר״ע נישט פאלגען? השי״ת האט יא אללע צווייא בעשאפען דער זאל רייצען צוא עוה״ז אין דער

צוא

צוא עוה״ב, אין זיא מוזען זיין בעפעהל האַלטען, איבערהויפט דער יצהר״ע טהוט זיין זאַך ערליכער בעטרייבען פון דען יצ״ט, ער טהוט דען מענש נישט אָבטרעטען אין רעט מיט איהם טאָג אין נאַכט. אין גיט דיא זאַך צוא פערשטעהן, וואַרום זאָל איך איהם דען נישט פאָלגען? דער יצ״ט אָבער זאָגט נאָר איינמאָהל אין טהוט זיך נישט בעגעבען מיך צוא ערקלערען דאָס איך דען איינהאַלט גוט פערשטעהן זאָל! וועל איך דיך ערקלערען דוא זאָלסט וויסען דאָס דער יצר הרע איז איין חכם ער ווייסט גוט ווען ער צוא איין ייד קומען זאָל אין איהם זאָגען טהוא דיא אָדער דיא עבירה וועט ער איהם נישט פאָלגען, וואַרום? וויל איד נאָך וויא ער אויסזעהט, ווען מאַן הייסט איהם טהאָן איין עבירה וואָס ער דאַפין קיין נוטצען האָט טהוט ער דיא עבירה נישט, קומט דער יצה״ר מיט איין אַנדערע שפעקו־לאַציאָן אין טהוט דעם מענש פערפירען, אין איהם דיא עבירה אַלס וויא זאָגאַר איין מצוה ווערעט פאָרשטעלען. (*למשל הערשאַפטען האָבען זיך איין באַלל געמאַכט צוּאפעליג ברויך איין ייד מיט איינעם פון זייא נעטיג צוא רעדען אין מוס אַהינען געהן, ביים זיין הערייין קוממען ווירד ער גלייך זעהר שעהן עמפפאַנגען, מאַן לאָזט איהם זעטצען אונד מאַן שטעלט איהם פאָר עטוואָס איין שפייז, דער ייד בלייבט דאַ ערשראָקען אין פערקלערט רבשע״ו וואָס טהוא איך? דאָס איז יאָ טריפה, זאָל איך ווידער נישט עססען מעג זיין וועט דער הערשאַפט מיט מיר גאָר נישט וועלען רעדען, אין זיצט אַזוי קלערענד אין פערטראַכט וואָס ער איינגענטליך טהאָן זאָל, קומט זיך געשווינד דער יצהר״ע צוא לויפען אין מאַכט דען ייד אַגוטען סוף וואָס אַייד אומשטאַנד איז — דיא קלערסט נאָך אויב דוא געניסען זאָלסט, דיא ברויכסט צוא דאַנקען גאָט אין צוא בעקענען זיינע חסדים — דאָס דיא הערשאַפטען דיר עהרע צוא טהיילען אין זייא נעהמען דיך אין דער חברותא, דאַדאָרך קען דיר געראָטהען פאַר יידען וויאַפיעל טובות צוא טהאָן, אין ווירסט קענען ווייב אין קינד ערנערן, אין זאָ באַלד דיא נישט געניסען זאָלסט, זאָגען זייא יאָ באַלד, וואָס אַייד אַשמוציאַן אימשטאַנד איז, נישט גענוג דאָס ער אונס צוא דאַנקען ברויך דאָס מיר איהם אַלס גאַסט

אַנערקענען

אנערקענען. טהוט ער נאך אונזער טיש בעליידיגען אין פעראבשיידען אין דאס וועט זיין איין גרויסער חילול השם. אויף זא וואס שטייט עת לעשות לה׳ הפרו תורתך, דאס מאן צוא מאהל אויך וועק זעהן מוז פון וועגען כבוד פון ידען! אין נאך זאלבעס אין דער גלייכען וואס דער יצהר״ע דען מענשען פערפירט אויך מיט מעהרערע עבירות אין גיבט יעדע עבירה אלס מצוה צוא פערשטעהן, אין ברענגט דען מענש ח״ו אין עוויגען גיהנם! דער יצ״ט אבער פערקליידעט נישט זיינע רייד, אין רעדעט אויך נישט צופיעל, ער זאגט איינמאהל דען מענשען דאס וועגען זיינעס גוטען זאל ער דיא מצוה טהאן, וויל ער איהם פאלגען איז גוט, וועון נישט, לאסט ער איהם שטעהן אין געהט זיין וועגס, אייגענטליך אין אמת ווארום טהוט ער אויך נישט אזוי וויא דער יצהר״ע וואלט מאן יא איהם ענדער געפאלגט?ווע׳לען מיר דיא זאך פערשטעהן מיט אמשל.

(* עס ווארען צווייא סוחרים וואס זענען געשטאנען אויף איין מארק, איינער האט געהאט פיינע סחורה וואס יעדערער האט פער־שטאנען ווער עס נאר עמוואס איין מבין וואר, דער אנדערער אין געגענטהייל האט זעהר געפעלשטע ווארע געהאט. נאר אבער ווען עס איינער אין דער היטטען געקאממען איזט האט ער איהם זא פערבלענד, אין האט אין איהם זאפיעל הערייין גערעט, דאס ער האט געמוסט קויפען, ער האט געגעבען וויא ביליג דאמיט נאר צוא פערקויפען! דער אנדערער סוחר אבער ער האט גאר וועניג גערעט, אין האט זיך איין גוטע פרייז געשטעלט, מאן פראגטע איהם, ווארום פערלאנגען זיא זא איין פרייז? דער אנדערער גיבט יא פיעל ביל׳ליגער, זאגט ער, זיא זינד אויף מיין סחורה קיין מבין איך קאן בעשטעהן זיא אוים צוא האלטען ביז עס זיך טרעפען ווירד זא איינער דער צוא איהר פערשטעהט, דער ווירד מיר שאן גוט צאהלען, אונד ווירד בייא מיר דיא גאנצע ווארע קויפען, איך האב קיין געפעלשטע ווארע וויא יענער, איך זאל איהנען ברויכען זאפיעל איינצורעדען, צום סוף האט דער סוחר מיט דער געפעלשטער סחורה מעהר געלעזט אלס דער ערליכער מיט זיין גוטע סחורה. —

דיא

דיא צווייא סותרים זינד גלייך אַלס דער יצ"ה מיט דען יצ"ט דער יצ"ה מיט זיין סחורה זעגען זעהר געפעלשט, וויל ער דען מענשען אימער צום שלעכטען פערפירט, דאָס ער אונגליקליך ווירד! אום דאַמיט דאָס דער מענש עס ניכט מערקען זאָל מוס ער זעהר פיעל איינרעדען, כדי זיין סחורה אָנבּרענגען צו קענען, דער יצ"ט אָבּער זאָרגט זיך נישט מיט זיין סחורה, זיא איזט בּייא איהם זעהר טייער, ער ווייסט עס ווירד זיך שאָן טרעפען איינער דער שכל האָט אונד ווירד בּייא איהם דיא גאַנצע סחורה נעמען, ער ווירד אויך נישט בּרויכען פיעל צוא רעדען, מיט איין נאַר וויל ער גאָר נישט האַנדלען, וויל ער דיא סחורה ניכט פערשטעהט, אַלזאָ ווער איהם גלייך אויסהערט איז דאָס בּייא איהם איין סימן דאָס דער מענש פערשטענדיג איזט אונד איין מבין אויף סחורה, גיבּט ער איהם פון אַללע גאַטונג סחורות וז"ש חכמינו ז"ל אם שמוע תשמע — אם שמוע בּישן תשמע בחדש דער וואָס איהם אָבּער אין ערשטען נישט האָרכט, אין וויל נישט קויפען, מיט דעם וויל ער שאָן גאָר נישט רעדען. וז"ש אם שכוח תשכח אם תתחיל לשכוח תשכח לגמרי. עוד נ"ל טעם מפני מה שנחלש כח היצ"ט אצל המוני עם משום כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע ודו"ק כי קצרתי (המעתיק). ליבּער לעזער נעממע דיר דאָס משל גוט אין אַכט אין פערגעס דיך נישט, אין איבּער דענקע דיר גוט וואָס דוא טהוסט וועט דיר וואָהל זיין אין דיינע קינדער אָמן.

ח. דאָס ספר חסד לאַברהם בּרענגט קבלה בּידינו דאָס איין מענש ווערט נישט געשטראָפט אויף יענער וועלט בּיז ער צוואָנציג יאָהר אַלט ווירד, ווען ער צוא דיא צוואָנציג קומט זעהט מאַן וואָס ער הייבּט אָן צוא טהאָן, בּעשטרעבּט ער זיך פרום אין ערליך צוא זיין שיקט דער מלאך מיכאל איין מלאך פון זיין רעגימענט אין הייסט איהם פיהרען אין ערשטען היכל פאַלאַסט פון יראת שמים פרומקייט — בּלייבּט ער ווייטער פרום — פיהרט מאַן איהם אימער ווייטער — זאָ לאַנג דאָס ער אין יראַת שמים גאָר גרויס ווערט. אין האָט זעלבּסט פרייא צוא געהן ממדריגה למדריגה אימער העכער! ווען דער פאַל אָבּער ח"ו פערקערט איז

איז, דאָס ער זיך דען שלעכטען וועג אויסערוועלט שיקט דער אנדערער מלאך — איינעם פון זיינע לייט — און מאן פיהרט איהם אין היכל של טומאה אומריין ארט אונד זאָ אימער ווייטער ח״ו, זאָ לאנג דאָס ער זאָ פעראומרייניגט ווירד דאָס איהם זעהר שווער איז זיך דאפאָן אוים צו רייסען, גלות אבותינו במצרים יוכיח וד״ל *)

(* וויא מיר ליידער הייטע זעהן דאָס דיא אללע וואָס טהוען שטודירען (מער וויא דאָס געזעטץ איהנען בעפעהלט) דיא ווערען אויסגעלאסען — זאָ דאָס זיא דען יידישען גאנג גאנץ פער אבשייען — און דע וואָס זיך מיט יידיש לערנען בעגעבען בלייבען דען דת יהודית יידישקייט טרייא! איבער דעם זאָללען יעדע עלטערן אבט געבען אויף איהרע קינדער ווען זייא נעהע צוא איהרען פערשטאנד קוממען דאס זיא זיך דען גוטען וועג אויס וועלען זאָללען, דאן ווען דיא קינדער שאָן ביים גוטען פערשטאנד זיין ווערדען, וועללען זייא שאָן זעלבסט פערשטעהען וואָס זיא צוא מאכען האָבען! און השי״ת ווירד זייא העלפען, הבא לטהר מסייעין אותו. *)

(* איבערהויפט איזט עס זעהר נעטיג פיר יונגע מענשען ווען זיא יאָ אָדער ניכט פערהייראַט זינד, דאָס זיא צוא מאָהל אין מקוה געהן זאָללען לפחות אללע פרייטאג. ווען זייא דאַרכאוים אין דיא וואָכען ניכט געהען קאָנען. וכבר אָמר אדמו״ר הגה״ק ייטב לב מסיגעט זצוק״ל, כי המקוה מסייע לטהר הלב, כי טב״ל ר״ת „לב „טהור „ברא. ועיין בספרים הקדושים עד כמה הפליגו בחובת טבילת עזרא עכ״פ, אעפ״י שאחז״ל שבטלו לטבילת עזרא, כי אלו ואלו דברי א״ח. והנזהר ככוכבי השמים יזהיר וד״ל.

איך וויים עס ווירד זיך טרעפפען מעהרערע וואָס זיא פון דיזע ווערטער לאכען ווירדען און זאגען, אבער ווען איך דאָך קיין וואסער פאללאַק זיין וויל, וואָס קומט מיר דאפיר, זאָג איך איהנען, דאָס זיא שפעטער פיעל מעהר וויינען וועלען אלס וויא זיא יעצט לאכען, וואָרין דער מענש וואָס פאָן דען ניכט האלט דער פערשפילט זיין צלם אלהים יידישעם געזיכט. ואם לא תבין את זאת שאל זקני ת״ח ויאמרו לך צוא איבער צייג דיזע מענשען וואָס אין דער

הינזיכט

הינזיכט אכט געבען אין עס קומט אוים דאס זיא עס צוא מאהל ניכט טהאן קענען נעמט זיך צוא זייא גאר קיין דבר שבקדושה גאטעס דינסט והחכם עיניו בראשו.

ט. דער מענש ברויך זיך גוט איבער צוא לעגען דאס ווען ער עובד השם דינער צוא השי״ת איז וויא גרוים זיין הערר איז, וויא דוד המלך זאגט: כי אראה שמיך וגו׳ ווען איך זעה דיין הימעל, דיא זין — לבנה אין דיא שטערן וואס דוא בעשאפען האסט דענק איך מיר וואס איז דען דער מענש געאכט דאס דוא איהם אויף דייגע געדאנקען טראגען זאלסט!

השי״ת האט אללעס בעשאפען נאר מיט דיא רייד פין זיין מויל אין ווייסט וואס עס טהוט זיך איבעראל, אין וואס דער מענש אין זין האט, וויא דוד זאגט גם חשך לא יחשיך ממך בייא איהם איזט קיין פינסטערניש. ער האט כח איינעם קליין אין גרוים צוא מאכען אין איין שטונד! ווען דער מענש זאל זיך גוט איבערלעגען ווען ער איין ברכה מאכט אין זאגט. אלהינו מלך העולם. אונזער גאט דער קעניג פין דער וועלט אין ער ווייסט גאר נישט וואס פאר אקעניג דאס איז אפילו דיא מענשען וואס גלויבען דאס זיא ווייסען יא. — עס דאכט זייא נאר — דער מענש זאל נאר בעטראכטען וויאפיעל פערשידענע לענדער עס זענען פערהאנדען, וואס מיר ווייסען ניט אמאהל איהרע נעמען אין יעדעס לאנד וויאפיעל גראסע שטעט עס פערמאג, אין יעדע שטאט וויא פיעל דערפער עס צוא זיך האט, אין וויאפיעל קאמידאטען עס פערהאנדען איז אין איין לאנד, אין יעדעס קאמידאט וויאפיעל טויזענטער מענשען עס פערמאג, אין וויאפיעל הערן אין ריכטער אין פיהרער אין דוכסים אין מיניסטעריאנען עס גיבט אין איין לאנד, וואס זייא זיצען אין דיא גראסע שאהנע פאלאסטען, אין האבען פין אללען גוטען, אין אויף יעדען מהוט השי״ת געוועלטיגען, אין האט זיין לעבען אין דער האנד, גלייך וויא אמענש איין פליעג חאפט, זעהע נאר דיא גראסע שטאדט סדום אין עמורה וויאפיעל גבורים זענען דארט געוועזען, זייא האבען געהאט זייער קעניג אין האבען געטהאן וואס זייא האבען געוואלט דארך איהר גראסע מאכט, אין

השי״ת

השי״ת האט געשיקט איין מלאך און ער האט די אלע 5 שטעט אויף איינמאהל פערקערט, מיט דער גאנצער אומגעגענד וואס דאצו האט געהערט. גלייך ווי מאן קערט איבער איין טאפף מיט דען מויל הערונטער, מאן האט נאר געזעהן דאס זיי זענען נישט דא, וואס די וועלט האט זיך נאר פערווינדערט, וואס דאס וואר!

ווי אויך ביי די רעגימענטער פון סנחרב וואס זענען געקוממען מלחמה האלטען אויף ירושלים תוב״ב, זיי זענען געוועזען זא פיעל מענשען ווי דאס זאמד פון מער, עס ווארען אזאלכע גבורים אונטער זיי דאס עס וואר צוא זיי קיין פערגלאך אויף דער וועלט, די הויפט לייטע וואס איבער זיי ווארען האבען בעטראפען — איינמאהל הונדערט פינף אונד אכציג טויזענד — ווי די גמרא אין סנהדרין ברענגט, זייא דיר יעצט משער וויאפיעל מיליטער דארט וואר — און השי״ת האט געברויכט צוא שיקען איין מלאך אויף איין ארט האט ער איהם געזאגט, און איין ויגס, דוא גייסט פערביי פאר דער לאגער פון סנחרב, זאלסט דוא די לייט אומברענגען, און דער פריה האט מאן נאר געזעהן דאס זיא זינד אללע טויט! — און אזוי געפינען מיר וויאפיעל און וויאפיעל מעשיות, ווער קען דען וויסען וויאפיעל מ ד ב ר י ו ת וויסטענייא עס איז אויף דער וועלט און וויאפיעל פערשידענע בעשעפעניש און חיות רעות און זייא זענען? זעהע נאר און ספר יוסיפון וואס אלכסנדרוס מוקדן מיט זיין חיל האבען פערציילט. וויאפיעל ווינטען גיבט עס וואס זענען אזוי שטארק דאס זיא בערג אוים רייסען קענען און זייא דירפען זיך נישט רירען ביז השי״ת איהנען ערלויבט, וויאפיעל מזיקין גיבט עס די גמרא זאגט און ברכות, ווען דאס אויג העט ערלויבנים געהאט זיא צוא זעהן, העט קיין שום מענש קיין בעשטאנד געהאט פאר שרעקען. און השי״ת בעפעהלט זייא קיין מענש צוא בערירען כמ״ש יפול מצדך אלף וכו׳ ווי אויך העכער דען הימעל ווי פיעל וועלטען גיבט עס, אים ערשטען די וועלט גלגלים ווי די זון, לבנה און שטערן פונגירן, די וועלט וואס מיר און איהר זינד איז נאר ווי אקארען פפעפער קעגען די וועלט גלגלים, דאן איז דער עולם המלאכים וואס דארט גיבט

מלאכים

מלאָכים אֶלֶף אַלְפִים ורִבּוֹא רִבְבָן אָן איין צאָל אין די מלאָכים זעלבסט איזט פערשידענע מחנות: „אוֹפַנִים, „אֶרְאֵלִים, „חַשְׁמַלִים, „שְׂרָפִים, „כְּרוּבִים, „חַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ. און אויף די אַללע טהוט השי"ת אליין געוועלטיגען ב"ה וב"ש און דער מענש וואָס איז איין ילוד אשה מענשליכעס געבורט, בלוט און פלייש זאָל זוכה זיין צו דינען זאָ איין גראָסען בעשעפער ב"ה, דער מענש איז יאָ נאָר שבע רוגז אָנגעזעצט מיט צאָרען און לעבט נאָר איינגע יאָהר און השי"ת ווינשט פון איהם זיין דינסט, און האָט זיך דאָס פאָלק ישראל אויסערוועלט פיר זיך, זאָל דער מענש דען נישט מיט גראָס פאַרכט און ליבשאַפט איהם דינען? השי"ת זאָל אונז עפענען די אויגען און דען שכל אָמן.

י. עס שטייט אין שה"ש: הַגִּידָה לִּי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תַּרְבִּיץ בַּצָּהֳרָיִם. איז טייטש זאָג מיר מיין ליעבהאָבער, וויא זאָ ווירסט דוא ווייַדען דיינע שעף אין דער מיטטאָג שטונד ווייל עס דעמאָלט זעהר הייס איז, דער תרגום יונתן ברענגט אויף דען פסוק, ווען די צייט פון משה רבינו איז געקוממען צו שטאַרבען האָט ער געזאָגט רבונו של עולם, איך ווייס דאָס פאָלק וועט זינדיגען קעגען דיר און זייא וועלען מוזען גלות ליידען, זאָג מיר וויא אזוי וועלען זייא דאָרטען עקזיסטירען קענען, האָט השי"ת געזאָגט: צְאִי לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן איז טייטש אין זכות וואָס זייא וועלען זייערע קינדער אין חדר שיקען זיי לאָזען לערנען וועלען זייא לעבען צווישען די פעלקער, יעצט לייג דיר איבער ליבער לעזער אין וועלכען זכות וויר לעבען אין גלות — השי"ת זאָל העלפען דאָס וויר באלד אין געשווינד אויסגעלייזט ווערען זאָללען, ויביאנו לציון הר קדשו במהרה, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות.

נשלם שער עבודת הבורא

אָנא השם כשם שעזרתני בשער עבודתך עד גמירא כן תעזרני להתחל ולגמור שער משא ומתן ולהסבירה.

שער משא ומתן באמונה.

עס איז פערהאנדען מענשען וואס זייא ווייזען אוים ערליך אין זענען ריכטיג עובדי השם, נאר ווען עס קומט צום האנדעל מוזען זייא אביסעל בעטריגען, איבער דעם האבען מיר דען שער משא ומתן גלייך נאך דען שער פון עבודת הבורא געשטעלט.

א. דער של"ה הקדוש זאגט, איין מענש דער ארוים גייט האנדלען זאל ער זאגען בזה הלשון: רבונו ש"ע, איך גייא ארוים האנדלען באמונה, לשם יחוד קוב"ה ושכינתי' העלף מיר איך זאל ערליך האנדלען אין גיב מיר ברכה אין הצלחה, איך טהוא מיך אויף דיר פערזיכערן דאס דיא ווירסט מיר העלפען אין עס זאל אין מיר מקויים ווערען השלך על ד' יהבך והוא יכלכלך, רבונו ש"ע דיא ביזט ארחום וחנון זייא דיך מרחם איבער מיר אין זייא מיך מציל פון גנבה אין גזלה אין פון שקר, אין איך זאל קיינעם קיין השגת גבול טהאן אין קיין עולה אין זאלסט מיר מיין פרנסה געבען בהיתר ולא באיסור אמן (ע"כ).

ב. דער עיקר איז דער סוחר זאל גלייבען דאס השי"ת קען העלפען אהנע שום בעטריג, אין מען ברויך קיין שום תחבולה שפיצבובערייא צוא מאכען יענעם עטוואס צוא פארבלענדען, ווארין זא באלד מאן טהוט עטוואס איין שפיטץ דאס איז שאן איין בעטריג, אין דער מו"מ איזט שאן נישט ערליך, ווארין ווען מאן זאל גלייבען דאס נאר השי"ת העלפט ברויך מאן יא קיין שום תחבולות, איבער דען זאל דער מענש נישט לויבען זיין סחורה מעהר וויא זיא איז, אין זיין חברים סחורה נישט שענדען אין פערמיסען כדי ער זאל ביליג געבען, דאס אללעס איז קיין ערליכער וועג, נאר מאן זאל אמת רעדען מיט דען מויל לויט וויא מאן קלערט אין הארץ, אין השי"ת וועט זיך מרחם זיין אין דאס איבעריגע טהאן.

ג. עס שטייט אין דער תורה והישר בעיניו תעשה, זאגט דער מדרש דאס מיינט מאן דאס דער האנדעל זאל זיין ערליך ומעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה אין השי"ת רעכענט איהם דאס גלייך ער העט דיא גאנצע תורה געהאלטען

געהאַלטען, איבער דען שטייט ווייטער והאזנת למצותיו
ושמרת כל חוקיו, דער מענש העט זיך געוואָלט באַדענקען
וויא ער טהוט צוא ברענגען זיינע פאָר יאָהרען גאָר מיט דעם
האַנדעל, אין האָט קיין צייט צוא תורה ותפילה, אָבער מצות ומע״ט
צוא טהאָן ובפרט דיא סוחרים וואָס פאָרען הערום פין איין שטאָט
אין דער אַנדערער, הם נקראים עוברי דרכים, מפני שעוברים דרכי
השם, על כל פנים זייא העטען לפחות ערליך געהאַנדעלט אין זאָלען
נישט עובר זיין אויף כמה עבירות, שבועת שקר, גזל, אין גנבה,
אד״ג, אוי געוואַלד וואָס וועללען זייא תשובה געבען ווען מען וועט
זייא פרעגען ביא זייער יום הדין עסקת באמונה (* האָסט דוא
ערליך געהאַנדעלט ? עס ווערט איינעם אין דער צייט פינסטער
פאַר דיא אויגען, אין דאָס מויל איז שטום, ווער קען איהם דעמאָלט
לעכטיג מאַכען, ער האָט קיינעם וועד עס זאָל פאַר איהם אַגוט וואָרט
רעדען, ווייל ער האָט זיך קיין גוטען מליץ פערשאַפט, מאַן הייסט
איהם ווייטער גיין ביז עס איבער גייען וויאפיעל יאָהרען דאָס דיא
רייהע זאָל אויף איהם נאָך אַמאָל קוממען, אין קיינער לאָזט איהם
צוא זיך אריין, וויא דער דין איז שוין אויף יענער וועלט, ער קען
אַזוי אַרום גיין כמה יאָהרען נע ונד, אין קען זיך קיין אָרט געפינען,
וויא אַזוי זעהט ער אוים, ער זעהט דאָרטען וויאפיעל מענשען וואָס
ער האָט זייא געקענט אויף דער וועלט, אין זייא זענען זייער שיין
באַזעסען אין זייער שיינע הייף מיט גרוים כבוד אין קיינער טאָר
איהם נישט אַריין לאָזען, דעמאָלט העט ער שוין גערן ערליך געהאַנדעלט
עס איז אָבער שוין פעראיבער דער מאַרק, ווער עס האָט נישט
פערדיענט אויף דער וועלט איז דאָרט איין אייביגער דלות אין
קיינער וויל איהם קיין טובה טהאָן. ווען איינעם אויף דער וועלט
נישט גוט גייט, איז דאָך איהם אַוודאי אויך געגוג שלעכט, ביא
אַללען איז ער אין האָפנונג דאָס עס וועט זיך בעסערען, צוא מאָהל
טרעפט זיך אַגוטער פריינד וואָס איהם אַרוים העלפט, אד״ג, לעבט
ער לפחות אין בטחון, אָבער דאָרט האָט אַללעם איין ענדע, אויסער
ער לאָזט איבער גוטע קינדער וואָס זייא העלפען איהם מיט זייער
צדקות, אָבער גאָר אַגוטען פריינד וואָס זאָל איהם אַמאָהל אַפרק
משניות

משניות שיקען, דאָס איז אָבער היינט ווייניג צו געפינען, ווי
מיר עס ווייסען און זעהען — הכלל וואָס וועסט דו דיר העלפען,
אפשר קלערסט דו אין ערגסטען פאַל וועסט דו אַרום גיין נע
ונד, גיין, דאָרטען מעגען נאָר די מלאכי חבלה אַזוי אַרום גיין. דאָס
איז איין משל ווי ווען אַ פרעמדער מענש גייט אַרום אָן איין פאַס—
אויב די מלאכי חבלה טרעפען אַמענש וואָס גייט אַזוי אַרום
טהוען זיי איהם גרויסע יסורים, די לייט טהוען זיך נישט מרחם
זיין, און דער מענש מאַג ביז מאָרגען שרייען געוואַלד. זיין בני
בית הערן איהם נישט. זיי טרויערען נאָך איהם נאָר 7 טאָג דאַן
פערגעסען זיי, און טהוען זיך אויפטיילען מיט די ירושה וואָס
דאָרך בעטריגעריי געבליבען איז, און דו בלייבסט אויסגעשפילט
פון אַלע זייטען יעצט קלער דיר איבער ווי לאַנג די דאָ אויף
דען מאַרק ביסט, און ווי לאַנג די דען מאַרק נאָך אָב צו
האַלטען האָסט, און טהו דיר איינקויפען זאַלבע סחורות וועלכע
דיר דעמאָלס גוט קוממען וועלען.—רבונו של עולם העלף אונס
דאָס מיר גוט איינהאַנדלען זאָללען אָמן *)

ד אין ספר טהרת הקודש ווערט געברענגט, ווער עס האַנדעלט
ערליך דער איז מקיים די מצוה ואהבת לרעך כמוך
דאָס מאַן זאָל זיין חבר ווי זיך זעלבער ליעב האָבען וואָס דאָס
איז אַגרויסער כלל אין דער תורה, וויל אַזוי באַלד ער האַנדעלט
ערליך מן הסתם גלייבט ער דאָס נאָר השי"ת העלפט, ממילא טהוט
ער זיין חבר קיין אומרעכט, קיין השגת גבול, נישט בעטריגען,
וויל השי"ת קאָן אן דען העלפען, נישט ווי עס ליידער פיעל
מענשען גיבט וואָס זיי זענען רע עין שלעכטע אויגען עס בעקימט
זיי נישט ווען זיי דען אַנדערן לעבען זעהען, זיי העטען גערן
צו גענומען זיינע פאָר גולדען, און אין זיין האַנדעל איין עין הרע
העריין געגעבען, זיי גלויבען דאָס ער יעצט רייך ווירד, און ער
נעמט זיי אַוועק איהר ברויט. אויבוואָהל זיי האָבען אויך פון
וואָס צו לעבען, יענער האַנדעל איז אָבער דאָך בעססער —
דער מענש זאָל זאָ וואָס נישט קלערן, און זאָל זיך ערמאַנען דאָס
עס גיבט איין בורא בעשעפער שהוא כל יכול וואָס ער קאָן
אַללעס

אללעם, ווען ער דיך רייך מאכען וויל קען ער עם אויספירען מיט וואס פאר איין געשעפט איממער, ווען ניכט, מאג דער מענש דיא בעסטע געשעפטען מאכען, הש״י איז איין רחמן ער ערבארעמט זיך איבער אללעם וואס ער בעשאפען האט, ער מאכט ארעם אין רייך, פיעל מאהל טרעפט זיך דאס איינער דיר איין אונרעכט טהוט, ער האט דיר גאר דיא רעגאל אדער דאס גוט אויסגעדינגען, דערוויל קען עס דיר גאר איין טובה זיין, מעגליך עס שטעהט גאר דיזעם יאהר פיעל צוא ביסען אין דיזע געשעפטען, פיעל מאהל זעהען מיר דאס דער רשע וויל שלעכטס טהאן דערוויל איז עס גאר איין טובה, איבער דען שטייט אין דער תורה דאס מאן זאל קיין נוקם ונוטר זיין, דאס הייסט יענעם ניכט געדענקען אדער אויפווירפען וואס ער דיר עטוואס געטהאן האט, אונד בייא זיך צוא קלערן איך וועל עס איהם שוין דינגען — פין הש״י זאל מאן אללעם פיר גוט אנזעהן, דעמאלס טהוט דען מענשען קיין שלעכטעס געשעהן אמן.

נשלם שער מו״מ באמונה

כאשר עזרתני בשער מו״מ על נכון, כן תעזרני נא בשער הבטחון.

שער הבטחון.

א. אין ספר חובת הלבבות ווערט געברענגט, דאס דער בטחון אין אמונה אין הש״י דיא צווייא זענען איינס. ווארין דער וואס גלייבט אן הש״י מיט דען גאנצען הארץ דער האט בטחון אן איהם, אין דער בטחון ברענגט איהם דערצוא, דאס ער שרעקט פאר קיין שום זאך, אין איז פאר קיין שום מענש נישט אונטער-טעניג, נאר פאר הש״י, אין ער פרעגט נאך קיין שום מענש, אין ווען ער זעהט פין איינעם עטוואס טהאן וואס אייד דארף נישט טהאן, גייט ער געגען איהם ארוים מיט דען גרעסטען פייער, אין האט פאר דער מחלוקה קיין שום מורא, אין אויב ער ברויך איינעם

מוכיח צוא זיין, וועט ער פאר קיינעם קיין חנופה טרייבען אין קיין נושא פנים זיין, אין וועט דען שקר פאר קיין אמת אנזעהן חלילה, פון דעסטוועגען ווערט זיין כבוד נישט געשוואכט, וויא דער נביא זאגט: וד׳ אלקים יעזר לי ע״כ לא נכלמתי, השי״ת העלפט מיר איבער דען ווער איך נישט פערשעמט, וויא אויך האט שלמה המלך געזאגט: מוכיח אדם אחרי חן ימצא ממחליק לשון, איז טייטש דער וואס זיין חבר ערליך מוסר זאגט דאדורך האט מאן איהם צור לעצט ליבער אלס דען וואס ער דען שקר פיר רעכט אנזעהט! אין דער בטחון ברענגט דען מענשען דאצוא, דאס ער זיך אללעס פון זיינע געדאנקען ארוים שלאגען קען, אין עס הינדערט איהם גאר נישט פון עבודת הבורא אמן. —

ב. דער חו״ה שרייבט ווען דער מענש האט געגלייבט אין דיא פיער זאכען, האט ער באמת בטחון געהאט. ערשטענס, דאס השי״ת איז זיך מרחם איבער דען מענשען מעהר אלס וויא איבער דיא איבעריגע בעשעפנישע, ווייל דער מענש איז דאס איידעלסטע בעשעפעניש פון אללע בעשעפנישע, אין וויא דער מענש וועט זעהן דאס איינער איז זיך אויף איהם מרחם זאל ער וויססען, דאס דאס רחמנות איז פאן השי״ת, וויא אין פסוק שטייט (דברים י״ג, י״ח): ונתן לך רחמים ורחמך ער העט דיר שיקען איין מענשען דער בארעמהערציג איז, אין דער ווירד זיך אויף דיר ערבארעמען.

צווייטענס, מאן זאלל גלייבען דאס השי״ת וויסט דען סוף פון יעדער זאך. דען פיעל מאהל דאכט דען מענש ווען ער דיא זאך ערדרייבען קענגען זאלל, ווערעט עס איהם איין גרוים גליק, השי״ת וויסט אבער, דאס פון דער זאך וועט דער סוף נישט גוט זיין, לאסט ער דען מענשען דיזעם ניכט ערדרייבען.

(* וויר וועלען אויף דען איין משל ברענגען: איינער האט זיך געלאסט מאכען איין שיינעם לוסט גארטען מיט איין געלערנטען גארטנער, אין האט איין מענש העריין געזעצט, ער זאלל אויפזיכט האבען, וועלכעס ביימעל מאן ווירד ברויכען צוא רייניגען

אדער

אָדער צו שניידען אד"ג. ווייל אָבער דער הערר ווייסט, דאָס דער ניכט זאָ געלערנט איז, האָט ער איהם געזאָגט, דאָס ער זיך מיט דען גראָססען גאָרטנער אימטער אויף אַללען בעראָטען זאָלל, אין אַללעם לויט זיין בעפעהל טהאָן, דען ער פערשטעהט גוט צו דער זאַך. דער מענש האָט זיך אָבער איינגערעדט, דאָס ער פערשטעהט אויך אין האָט לויט זיין פערשטאַנד געאַרבעט, אָהנע דען גראָסען גאָרטנער דאָס מינדעסטע צו פרעגען, אין האָט אין גאָרטען פיעל פערניכטעט. דער גראָסער גאָרטנער קלערט ביי זיך, וואָס זאָלל דאָס זיין, דאָס דער מענש מיך גאָרנישט פרעגט? איך מוס דען גאַרטען בעזוכען! דען ער האָט אויף איהם רחמנות געהאַט, דאָס ער פין לעבען ניכט קאָממען זאָלל, ווען ער זאָ איין גאָרטען רואינירען ווירד. *)

איינס דאָס זעלבע איזט עס מיט אונס מענשען, וויר רעדען זיך איין, דאָס וויר אַללעס פערשטעהען אונד העטען גערן אַללעס לויט אונזער פערשטאַנד אויסגעפיהרט, ווייל וויר עס פיר גוט אַנזעהען, השי"ת ווייס אָבער וויא זאָ ער אונס העטר געפּלאַנצט האָט, אונד וואַן וויר אויך ווילען לויט אונזער פערשטאַנד ווירטשאַפטען אָהנע איהם צו בעפרעגען, האָט ער אויף אונס רחמנות דאַמיט וויר זיך ניכט צו גרונדריכטען זאָללען איבערדעם לאָסט ער אונס ניכט דיא פרייהייט אונד בעזוכט אונז אימטער מיט עטוואָס.

3-טענס זאָל דער מענש גלייבען דאָס ענטגעגען השי"ת קאָן קיינער נישט טראָצען עטוואָס אוים צו פיהרען וואָס געגען זיין ווילען איז, ווען השי"ת אָבער עטוואַס אויספיהרען וויל קען קיינער געגען איהם שטרייטען, דאַריבער זאָל דער מענש אין זיינעם לעבען קיינע געוואַלד זאַכען טהאָן עטוואָס דאָרך צו פיהרען ח ו ץ ל מ ו ד ת ו ר ה ו ע ב ד ו ת ה ש ם, דען אַללעס איזט נאָר מיט דען ווילען פין השי"ת ו א י ן מ ע צ ו ר ל ד׳ ל ה ו ש י ע ב ר ב א ו ב מ ע ט ביי איהם איז אַללעס איינס אויב דער מענש זיך פיעל אָדער וועניג אַנשטרענגט.

4-דענס ברויך מאַן צו וויססען אין צו גלייבען, דאַס ניע קען יעמאַנד איינעם גוטעס אָדער שלעכטעס טהאָן אָהנע השי"ת זיין

בעפעהל

בעפעהל. איין מענש איזט זא וויא איינער דער קערקער זיצט אונד דאס געריכט אורטיילט איהם גוט אדער שלעכט אהנע דאס ער זיך עטוואס העלפען קאן. ווען דער מענש זיך דיזע 4 זאכען גוט איבער לעגט אונד זיא פערשטעהען וויל, דעמאלס האט ער פיר קיינעם קיין שרעקען, און האט זיין בטחון אמתדיג אין השי"ת, ניכט אין איין בשר ודם, וויא מיר מעהרערע פסוקים פינדען (תהלים קמ"ו, ג"ה): אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה (פערלאסט אייך נישט אויף איינעם מענשען, ער קען זיך זעלבסט נישט העלפען). אשרי שאל יעקב בעזרו (וואהל דעם וואס גאט איהם העלפט).— (ירמי' י"ז ז') ברוך הגבר אשר יבטח בד', (וואהל דעם מענשען וואס זיך אויף השי"ת פערלאסט). אגב נ"ל הדל, שידוע שהשם „אל" הוא שיתוף דין ורחמים והשם „אקי"א" הוא רחמים, וזה ג"כ ידוע שרובו כמעט כבלו ניזונים ברחמים, אבל יש מועטים שמגיע להם גם מן הדין וניזונים בזרוע, וז"ש אשרי שאל יעקב בעזרו, היינו לא לבד ברחמים אלא גם מן הדין, אעפ"כ אל יאמין בעצמו רק ברוך הגבר אשר יבטח בד' רחמים פשוט, ודי למבין, (המעתיק).

ג. ווען דער מענש עטוואס איין געשעפט האט פון וואס ער פרנסה בעציהט, דערווייל אבער עראייגנעט זיך דאס עס מיט דען געשעפט איין ענדע גיבט, זאל ער נישט זאגען, פון וויא וועל איך יעצט לעבען, ווייל דער איזט קיין בעל אמונה. השי"ת קען נאך העלפען ער האט נאך מעהרערע געשעפטען. (* איין משל דערויף איין זייהער איז גענצליך געלעכערט ווען איין לעכל פערשטאפט זיך קען איך דען זאגען דאס ער שאן ניכט ניצליך איז? ער האט יא נאך גענוג לעכער, זא אויך השי"ת האט מעהרערע געשעפטען ווען זיך איינס אויסלאסט קען ער דארך עטוואס אנדערעם העלפען. *)

ד. דער מענש זאל נישט דוחק השעה זיין, און זאגען, איך וועל שאן קיינמאהל נישט געהאלפען ווערען ח"ו, און דאדארך איבער געטריבענע געוואלד זאכען טהאן, ער ברויך בטחון האבען אויף השי"ת ער איז יא אויך איין בעשעפעניש פון איהם, ווען דער מענש האט אויך שווערי פרנסה און האט אויף איהר פיעל צו טראכטען

טראַכטען, דאַגעגען בלייבט איהם אָבער ווענינער זאָרג אויף יענער וועלט.

ווען איינער וועט אָבער זאָגען, איך האָב שוין גענוג בטחון געהאַט, און איך בין דאָך נישט געהאָלפען געוואָרען, אויף דעם שטייט (תהלים כ״ז י״ד): קוה אל ד׳ חזק ויאמץ לבך וקוה אל ד׳ איז טייטש, האָף נאָר צו השי״ת, אויבוואָהל דוא האָסט שאָן געהאָפט און ביסט נאָך נישט געהאָלפען געוואָרען, זאָלסט דוא נאָר ווייטער האָפען וישועה קרובה לבוא. אין ספר „פתח עינים״ ווערט געברענגט, איין מענש זאָל זיך נישט פערלאָזען אויף אַנדערע נאָר אויף השי״ת, ווייל דיא הילף פון איין מענש איז נאַרישקייט, און ווער עס האָט אַבטחון אויף אַמענש דער איז כמעט כופר בעיקר ח״ו, און ער איז פערשאָלטען, וויא עס שטייט (ירמי׳ י״ז ה׳): ארור הגבר אשר יבטח באדם, דער מענש איז פערפלוכט וואָס זיך אויף איין אַנדערן פערלאָסט. און ווען אַמענש האָט איהם יאָ אַמאָהל אַטובה געטהאָן זאָל ער לויבען השי״ת וואָס ער האָט איהם פאַר אַשליח געמאַכט. בס׳ כלי חמדה פי׳, אל תבטחו בנדיבים בבן אָדם שאין לו תשועה, היינו שאיננו יכול להושיע לעצמו מכל שכן לזולתו, ואני שמעתי, אל תבטחו וכו׳ מפני שאין משתתפין ואין מרגישין בצער אחרים, ביותר הוא בנמצא אָדם פשוט שאין ביכלתו להושיע — עכ״ז יוכל להתנוצץ איזה ישועה ע״י. וז״ש בבן אָדם שאין לו תשועה דייקא, ודפח״ח. הרב הגדול ר׳ יהודא זצ״ל פלעגט זאָגען אַז אַמענש האָט אפי׳ נאָר איין פרוטה און עס קומט איין אָרימער זאָל ער דיא פרוטה היינען געבען אויבוואָהל ער העט דען קרייצער אַליין געברויכט, און אויב ער וועט אַזוי טהאָן בין איך איהם מבטיח דאָס השי״ת וועט איהם העלפען, ווייל מיט דען וואָס ער גיבט דיא פרוטה אַוועק, מיט דען ווייזט ער דאָס זיין בטחון שטאַרק איז, און השי״ת פערלאָסט נישט דיא זעלבע וואָס זייא האָבען דען אָמתדיגען בטחון, אָמן.

ה. דעו נא רבותי! עס איז נישט פערהאַנדען איין מענש ער זאָל קיין בטחון האָבען, אפי׳ דער גרעסטער גראָבער יונג זאָגט אויך, גאָט זאָל מיר העלפען, איך פערלאָז מיך אויף איהם! נאָר עס

עס גיבט מעהרערע קלאַסען אין בטחון, וואָס נישט גלייך זענען. דער אֶמתדיגער בטחון איז, איין מענש וואָס זיצט די מעהרסטע צייט אין לערנט, אין דאַווינט ערליך מיט מנין, אין איילט נישט אַוועק צולויפען, אין אויב עס קומט אויס דאָס יעמאַנד פון איהם אַטובה פערלאַנגט זאָגט ער נישט, איך האָב קיין צייט אד"ג, לויט וויא די בקשה איז, אין ווען עס איז די צייט פון אַמצוה צוא טהאָן, למשל אַסוכה צו מאַכען אָבער אַכט געבען דאָס די מצות זאָלען געבאַקען זיין כדינה, אָבער דאָס חמץ זאָל גוט אויסגערוימט ווערן, אין פערקויפען כדינו, לאָסט ער נישט די זאַכען דאָרך פרעמדע הענד, נאָר ער נעמט זיך אַליין צייט אַכט צוגעבען נאַטורליך מוס מאַן אויך געשעפטען מאַכען, אָבער אַרבייטען מאַן זאָל פערדינען וויאַפיעל מאַן פאַר דער האַנד ברויך, אָבער נישט זאָרגען וואָס מאָרגען וועט זיך טהאָן, אין עס טרעפט זיך ח"ו עטוואָס איין אומגליק, אָבער שלעכטע מענשען טהוען איינעם וויא, ביא אַללען ווירד ער פון לערנען נישט געשטערט, אין האָט בטחון אָהנע שום צווייפעל אין זאָגט, דער בעשאָפפער וואָס האָט מיר ביז היינט געהאָלפען וועט מיר ווייטער העלפען, דאָס הייסט בטחון. הש"י זאָל יעדען ייד צו דער קלאַס בטחון העלפען, אָמן.

ווידער גיבט עס איין קלענער קלאַס בטחון, וואָס שוין נישט וויא די פריערינע איז, ווייל דער בטחון איז נישט מיט דען גאַנצען הארץ, ער זאָל גלייבען דאָס הש"י קען אויך מיט ווייניג געשעפטען העלפען, טהוט ער דאַדאָרך מעהרערע געשעפטען מאַכען אין זאָרגט זיך אויך אויף מאָרגען, דען זעלבען קומט שוין נישט אויס קיין צייט אימער צו מנין צו גיין, ער מוס אין דערהיים דאַוועגען אַביסעל געשווינד אין בפרט צו לערנען אַוודאי נישט, ער זאָגט, איך בין פערנוממען מיט מעהרערע געשעפטען, איך בין יאָ קיין בטלן, ליידיג גייער. ווען עס קומט אויס צו אַדבר מצוה איז איהם נישט מעגליך, אָבער איינעם אַטובה צו טהאָן, זאָגט ער, ליבער פריינד, גלייבען זיא מיר דאָס איך קיין צייט האָב אַזאָלכע מצות אין טובות צו טהאָן! אין ווען עס קומט אויס הוצאות צו מאַכען אויף אַמצוה, למשל שיינע תפילין, אתרוג, אשיינע סוכה,

שמורה מצות, ייִן קדוּש לשבת וי״ט אד״ג, צוּ דיא זאַכען איז ער אַקאַרגער, אין בפרט עס קומט אוים פֿאַר אַשיינעם ייד אַגוּטע „נדבה" צוּ געבען, אָבער זיין קינד צוּ אַגוּטען מלמד, ווען עס אויך מיט אַפּאָר גוּלדען אַיאָהר מעהר קאָסט, זאָגט ער, יאָ ליידער, אין דער היינטיגער וועלט לאָסט זיך אַזוי וואָס נישט! אין דאָס איז אַללעס מחמת דער בטחון שוואַך איז, אין מאַן גלייבט נישט דאָס השי״ת יעדען העלפֿט לויט וואָס פֿאַר אַדרך ער זיך פֿיהרען וויל, אין דער יצהר״ע העלפֿט אויך צוּ מיט גוּטע אוסרעדען, אין מאַן פֿערגעסט אָן דען וואָס שלמה המלך זאָגט (משלי י״אכ״ד): יש מפזר ונוסף עוד וחושך מיושר אך למחסור איז טייטש, עס גיבט מענשען וואָס זייא זענען מילד אויף אַמצוה פֿין דעסטוועגען האָבען זייא נאָך מעהר איינקאָממען, אין ווידער גיבט עס דיא איינגעצויגען זענען אויף מצות אוים צוּ געבען, אין האָבען יעדאָך נישט, דאָס איז אַלטץ וויל דער בטחון שוואַך איז, לאָסט מאַן אוים צוּ דיא מצות אין מע״ט ליידער. (* ווידער גיבט עס דיא דריטטע קלאַס בטחון, וואָס גאָר צוּם אַבשייען איז. איינער דער זאָגט, דאָס געוויס השי״ת העלפֿט, עס שטייט אָבער (שמות כ׳ כ״ד): וברכתיך בכל אשר תעשה, דער מענש מוּס אין אַללען אַנגרייפֿען, גאָר ניכט אויסלאַססען, זאָנסט איז ער עובר אויף בל תשחית — ווען איך מיך טאָג אין נאַכט פּלאָגען וועל, אין אַרבייטען, קען איך בטחון האָבען דאָס איך צוּ עטוואָס קומען וועל, אַפּאָר גוּלדען צוּ ערשאַפֿען. פֿין דאַוועגען קען איך נישט לעבען ענדער פֿין פֿרישטיק, אין ווען ער אויך עטוואָס צייט פֿרייא האָט, דיא זעלבע קען ער ברויכען אינ׳ם קאַפֿפֿעהויז צוּ געהן, דאַמיט פֿין עטוואָס איין נייעס געשעפֿט געוואָר צוּ ווערן, אָבער זיך אַביסעל דיא געדאַנקען אַב צוּ רוהען, פֿין מצות זאַכען האָט מאַן מיט איהם גאָרנישט, דאָס איז בייא איהם אַללעס דוּמהייטען, ער זאַגט. הייטע גיבט שאָן דאָס אַללעס ניכט, בטחון האָט ער דאָך אין זאָגט, דער הימלישער פֿאָטער זאָל מיר העלפֿען. ער זאָל עטוואָס קלערען דאָס עס איז נאָך פֿערהאַנדען יענע וועלט, פֿין איהרעט וועגען אויך עטוואָס איין געשעפֿט צוּ מאַכען, דאָס גלייבט ער נישט אויב ער עס צוּ גלייבען קוממען

ווירד

ווירד, ווירד ער שאָן זעהן זיך דאָרט עטוואַס צו העלפֿען, אָבער ווייא איז איהם, רשעים בחייהם קרויין מתים. דער איז פֿיעל ערגער פֿון איין בהמה. השי"ת זאָל יעדען ייד פֿון אַזוי אַבטחון אָבהיטען. *)

ו. פֿיעלע מענשען רעדען זיך איין, דאָס זייא האָבען ערליכען בטחון, צום סוף וויססען זייא גאָר נישט וואָס בטחון איז. ווייל בטחון מוז זיין אויף דען אופֿן, דאָס דער מענש זאָל גלייבען דאָס השי"ת איז אַבוחן כליות ער ווייסט גוט וואָס דער מענש אין זין האָט, דען איין מענש וואָס דינט זיין הערין וואָס אויך נאָר בלוט אין פֿלייש איז, דער קען צומאָל דען הערין בעטריגען, אָבער השי"ת קען קיינער בעטריגען, מוז דער מענש וויססען מיט וועם ער פֿיהר האָט, מיט דען הערשער וואָס ער דיא גאַנצע וועלט אין דער האַנד האָט. וויא אונזערע חכמים זאָגען, דאָס אַללעס ווערט אין הימעל אויסגערופֿען, דער קראַנקער זאָל הייטע אַרפֿואה האָבען, דער אַנדערער זאָל אין דען געשעפֿט מצליח זיין אד"ג, אויף אַללע זאַכען וואָס עס עראייגנעט זיך. וויר וועללען אויף דען איין משל ברענגען: מעהרערע בלינדע גייען אויף דער גאַס אין דער לעגג אין יעדערער האָט געהאַלטען דיא האַנד אויף דען אַקסעל פֿון זיין חבר, וואָס פֿאַר איהם געגאַנגען איז. איין מענש איז פֿערבייא געגאַנגען אין זעהט וויא דאָס באַנדעל בלינדע גייען אַליין, וואָר איהם אַגרויס חדוש, וויא ער דיא לייט אַזוי גוט בעטראַכט בעמערקט ער דאָס דער וואָס פֿאָראויס גייט איז קיין בלינדער, ער זעהט זייער גוט, אין ער פֿיהרט זייא, איבער דען האַלטען זייא זיך צוזאַממען. אַזוי אויך וויר זעהען וויא דיא וועלט זיך פֿיהרט, דער וואָס זיך נישט איבער לעגט, אין מיינט דאָס פֿיהרט זיך אַללעס פֿון זיך אַליין, איז איהם אַחדוש אויף מעהרערע זאַכען, וואָס אין דער וועלט טהוט זיך, ווער אָבער שכל האָט אין בעטראַכט גוט אין עפֿענט זיינע אויגען, אין איבער לייגט זיך דאָס כלנו כעורים נגשש באפילה, וויר זענען נאָר וויא דיא בלינדע צו בעטראַכטען, אין נאָר השי"ת אַליין פֿיהרט אונס כי עיני ד' משוטטות בכל. זיינע אויגען זענען איבעראַל

אויף

אויף אינם, דען זעלבען איז גאָר קיין ווינדער, אויבוואָהל ער פיעל זאַכען נישט פערשטעהט, ווייסט ער דאָס ער קיין שכל האָט, אָבער ער גלייבט אין **השגחה פרטית** דאָס השי״ת אַללעם גוט פיהרט!

ז. דער מענש וואָס איז איין **בעל בטחון** ברויך ער קיינעם קיין חנופה טרייבען, אין אויף קיינעם זיך נישט פערלאָזען דאָס ער איהם פין זיינע נויטע אַרוים העלפען וועט. איבער דעם שטייט אין ספרים, דאָס **אמונה** אין **בטחון** מוס צוזאַממען גיין, ווייל נאָר ווען דער מענש אמתדיגע אמונה האָט, אין גלייבט דאָס יעדע הצלחה איז פין השי״ת, דעמאָלס האָט ער אויך דען ערליכען בטחון. דאָרך וואָס אָבער קען דער מענש קוממען צו דער אמונה? דאָס איז נאָר, ער זאָל פאַר שלעכטע צופעללע קיין מורא האָבען, נייערט ער זאָל וויססען דאָס אַללעם וואָס פין השי״ת קומט איז אַללעם צו גוטען, נאָר דער מענש פערשטעהט עס נישט, דאָס איז גלייך צוא איין קנעכט וואָס קען זיין הערן דאָס ער איין פיינער מענש איזט, ווען זיינע דינער טרייא זענען אין טהוען דיא אַרבייט גוט פעררינכטען בעקוממען זייא שיינע מתנות, אויבוואָהל עס קומט אוים צומאָל דאָס ער איינע שווערע אַרבייט הערוים גיבט, יעדאָך פלייסען זיך דיא דינער דיא אַרבייט גוט אין געשווינד הער צו שטעללען, דיא קנעכט אָבער וואָס וואָללען דיא גוטע פין הערן נישט בעקענען, ווען זייא אויך זיין בעפעהל האַלטען, איזט אָבער דאָך איהר אַרבייט נישט זאָ גלענצענד. זאָ אויך דער וואָס ער גלייבט ערליך דאָס השי״ת וועט זעהר גוט צאָהלען פאַר זיינע מצות לעוה״ב, אין גיבט נאָך אויסער דען **פירותיהן בעוה״ז**, געשענקע אויף דער וועלט, אויבוואָהל עס איהם אַמאָהל זעהר שווער אָנקומט זיין דינסט, יעדאָך פערלאָסט ער זיא נישט אין טהוט זיא מיט גרויסען רייץ, ווייל ער ווייסט דאָס ער זיין לוין גוט ערהאַלטען וועט. דער אָבער וואָס אין צווייפעל איז ווען ער שאָן אויך דיא מצות מקיים איז, דאָס איז אָבער נאָר פיר דען אויג, אָבער זעהר אָהנע לוסט אין מיט **עצלות** פוילהייט פערבינדען! אויך זאָל דער מענש נישט קלערען דאָס השי״ת מאָג איהם העלפען

ווייל ער גוט און פרום איז, כי מי יאמר זכיתי לבי, טהרתי מחטאי, פאן וויא קען ער דאס וויססען? צווייטענס, ווען איהם ריכטיג אויך עטוואס קומט און ער דאס פערלאנגען וויררד איהם אום צו פאלגען וואס וויררד איהם דאן אויף שפעטער בלייבען לעוה״ב? (*דאס איז איין משל צו איין קינד, וואס זיין פאטער איהם פערשפרעכט, ווען ער און חדר געהן וועט און פלייסיג לערנען, מאכט ער איהם צווייא אנצוגע, איינס אויף שבת, דאס אנדערע אויף דיא וואכענטאג. ריכטיג דאס קינד האט געלערנט און דער פאטער האט זיין פערשפראכענעס פארבערייטעט. דאן וויל דאס קינד דיא צווייא געוואנדער אויף איינמאהל אנטהאן וואס דער פאטער געוויס ניכט נאך געבען קען, אונד ערקלארטע דען קינד דאס ער דאס דארום פערלאנגט ווייל ער קיין שכל האט. זא אויך נישט געהערט דאס הש״י דען מענשען אויך עטוואס אויף דער וועלט גיבט, דאמיט ער זיך ערהאלטען קענען זאל, וויל ער נאך דאס וואס איהם (לעוה״ב ליום שכלו שבת) פארבערייטעט איז איבער הונדערט יאהר. אויך דא אויף נוצען, הש״י וויים אבער דאס ער מיט דען קיין שכל האט, גיבט ער איהם נישט נאך, נאר דער מענש ברויך אזוי צו בעטען פון הש״י. „מתנת חנם״ אומזאנסט, אהנע פון זיין לוין אב צו רעכנען, אומזאנסט קען מען שאן מיט וויא וועניג צו פרידען זיין, וויא מיר געפינען דאס אונזערע אבות האבען אויך נאר מתנת חנם פערלאנגט, און זיך נישט איינרעדען עס קומט מיר, ווען עס אויך עטוואס קומט איז מאן ליידער פיעל שולדיג דארויף, הלוואי קוממען מיר אום מחצה על מחצה דאלב אונטהאלב. ווען עס אויך עטוואס דאריבער איז קען מאן עס ברויכען אויף רייזע שפעזען (כי רב ממך הדרך) וועלכער זעהר וויט איז. איך העטטע קענען פון דען פיעל שרייבען, אבער דיא האנד קענטע מיר אויך מיעד ווערען. פאר איין קלוגען איז דאס גענוג. *)

ח. אונזערע חכמים זאגען, (ביצה ט״ז ע״א) דאס דעם מענש וויררד זיין פרנסה אום געזעצט ראש השנה וויאפיעל פערדינסט ער דאס קומענדעס יאהר האבען זאל, חוץ וואס מאן גיבט אום

וועגען תורה לערנען אין שבת ויו״ט און ר״ת מכבד צו זיין, כל המוסיף מוסיפין לו! וראיתי רמז ע״ז, דאיתא במדרש. מזונותיו של אדם קצובין לו מתשר״י ועד תשר״י חוץ תשר״י, תשרי ר״ת „תלמוד תורה, „שבתים, „ראשי חדשים, „ימים טובים, ועיין באר היטב ריש הלכות שבת.

(* דער מענש וואס איין מאמין איז און גלייבט אן אונזערע חכמים קאן פיעל געווינען: ערשטענס, דאס ער איין בעל בטחון איז; צווייטענס, דאס ער זיך אויף זיין פרנסה· ניכט פיעל צו פלאגען ברויך. ווייל ער גלייבט וואס איהם בעשערט איז וועט ער האבען אויך מיט וועניג מיהע; דריטטענס. דאס ער זיך אויך צייט נעהמען קען השי״ת דינען; פירטענס, דאס ער קיין שום מענש קיין חנופה טרייבט, און איז פיר קיינעם אונטערטעניג, דאמיט ער זאל איהם אין פרנסה אנגעלעגענהייט הערויס העלפען; פינפטענס, דאס ער קיינעם קיין השגת גבול און קיין עולה טהוט, וויא מיר זעהען ליידער אין אונזערע דורות, דאס פיעלע מענשען טהוען אומרעכט און גייען ארויס פון דת של תורה, זייא ערלויבען זיך דאס אללעס פון פרנסה וועגען. כמה וכמה מענשען וואס ווייזען זיך (בסימני טהרה) ערליך, און זענען ליידער אזוי פערפירט, דאס פון וועגען דער פרנסה איז בייא זייא חילול שבת איין קליינע עבירה. פרעג איך זייא, אויב זייא גלייבען דאס השי״ת גיבט פרנסה? וואס קענען זייא אויף דעם תשובה געבען. נאר דער יצהר״ע טהוט זייא אזוי פערבלענדען דיא אויגען גלייך וויא עס איז גאר נישט מעגליך אנדערש. וויא אויך גיבט עס אסאך מענשען וואס ערליך זענען, נאר ווייל זייא שוואך פרנסה האבען, זענען זייא בייא איין אנדערן אין געשעפט איינגעטרעטען, טהוט ער זיין הערר אללעס נאך געבען ווען עס אויך איין חילול שבת ויו״ט איז, און ער ווייסט נישט, דאס ווען איהם פארגעשריבען איז דאס ער פון דא פרנסה צו בעציהען האט, ווען דער הערר אפילו נישט וויל מוס ער איהם אין געשעפט האלטען אפילו שלא בטובתו און ער מוס נישט מחלל שבת ויו״ט זיין. וויא אויך פערשטעהען דיא מענשען נישט וויא איין גרוסע עבירה עס איזט

זיך

זיך אויף אַמענש צו פֿערלאָזען, וויא מיר שאָן פריהער (סוף קפי׳ ב׳) געשריבען האָבען, זייא ציהען יאָ זעלבער דען דלות אויף זיך, דיא זעלבע זינד יאָ פֿערשאלטען, וויא דער נביא זאָגט (ירמי׳ י״ז ה׳): אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וּמִן ד׳ יָסִיר לִבּוֹ, איז טייטש, פֿערפלוכט איז דער מענש, וואָס ער זיך אויף איין מענשען פֿערלאָסט אין ווייכט אוועק זיין הארץ פֿון השי״ת ח״ו. זאָל זיך דאָס דער מענש גוט איבערלעגען אין זאָל דען אמת ערקענען; *) דער מענש קען זיך יאָ זעלבער נישט גליקליך מאַכען, אין אויך גאָרנישט נעהמען. וויא עס וואָר אַמעשה, עס וואָר אַחסיד, וואָס האָט געהאַט אין שכנות איין סופר וואָהנען, אַמאָהל פרעגט דער חסיד דעם סופר, וויא גייט עס? זאָגט דער סופר, זאָ לאַנג דיא האַנד איז געזונד אין קען שרייבען געהט עס גוט. אין דען זעלבען טאָג האָט זיך עראייגנעט דאָס אונגליק, דאָס דער סופר האָט זיך דיא האַנד אָבּ געהאַקט אין מעהר מיט איהר נישט געשריבען. דיא שטראָף האָט ער געהאַט דאַפֿיר, ווייל ער זיך אויף זיין האַנד פֿערזיכערט האָט, ווייל דער מענש ברויך צו זאָגען, וויא לאַנג השי״ת העלפט מיר גייט עס גוט; איבער דעם זאָל זיך דער מענש געוואָגען צו ערקענען דיא טובות פֿון השי״ת, נישט וויא דער וואָס זאָגט כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי עָשׂוּ לִי אֶת הַחַיִל הַזֶּה (דברים ח, י״ז) דאָס מיט זיין מאַכט אין קראַפֿט ערנערט ער זיך אין מאַכט פֿערמעגען, אין טהוט אַללעס אין נאַטורליכען וועג אויסלעגען, דאָס איז איין גראָסע עבירה, דער זעלבער לייקנעט אין השגחת הבורא, וויא מיר ליידער היינט זעהען, דאָס פֿיעל מענשען אין דער נעט״ן געפֿאַנגען זינדען; השי״ת זאָל זיך מרחם זיין, אָמן!

ט. דער מענש וואָס קיין בטחון האָט איז איהם זעהר צו דער האַנד צו זינדיגען מיט פֿיעל זאַכען, בפרט געגען זיין חבר, איהם צו בעטריגען, אָדער עטוואָס צו גנב׳נען, אָבער פראָצענטע צו נעהמען, ווייל ער מיינט, דאָס מיט דען ווירד ער זיך איין רייכטום פֿערשאַפֿען, וְלֹא יֵדַע כִּי חֶסֶר יְבֹאֶנּוּ (משלי כ״ח כ״ב), אין פֿערשטעהט נישט, דאָס מיט דען ווערט זיין איינקאָממען נאָך געמינערט. וויאפֿיעל מענשען מיר ליידער היינט צוטאָג האָבען, וואָס

וואָס זאָגען, ווער עס קען נישט אויך אביסעל בעטריגען, דער קען
קיין סוחר זיין, דאָס איז מעשה יצר! דאָ פרעג איך, ווען ביי זיי
בטחון זיין זאָל העטען זיי אזוי וואָס געזאָגט? זאָלכע מענשען
זענען צו בעדויערן, ווען זיי איהרע פעלערהאַפטען גאַנג בעקענען
ווערדען, דעמאָלס ווירד שאָן שפּעט זיין.

ווען דער מענש איין ערליכער בעל בטחון זיין וויל, מוז ער
האַלטען וואָס השי"ת איהם פאַרגעשריבען האָט, דען דער דינער
קען ווענינ אויף זיין הערן רעכנען ווען ער איהם נישט טריי
דינט. נאָר אומפאַל דער יצר הרע קומט מיט זיין טענה, אין זאָגט,
וויא אזוי קענסט דוא טהאָן דען ווילען פון השי"ת, דאָס איז דיר
יאָ זעהער שווער דאָרך צו פיהרען, 1-טענס, מוסט דוא ווערען
איין בעל תשובה, דאָס דוא בערייהען זאָלסט וואָס דוא ביז הייטע
געזינדיגט האָסט, 2-טענס, איין בעל אמונה צו גלייבען דאָס השי"ת
וועט דיר העלפען, 3-טענס, איין בעל בטחון. היינט פרעג איך
דיך, אזוי אמענש וויא דוא, וואָס האָט שאָן זאָ פיעל בעטריגט אין
גאָר ווענינ גוטס געטהאָן, אין עבירות זעהר פיעל, אין וואָס פאַר
אזכות זאָל דיר השי"ת העלפען?

אויף דען וועל איך תשובה געבען. דוא זאָלסט וויסען, ליבער
לעזער, דאָס השי"ת איז איין גרויסער בעל חסד חנם,
ער טהוט פיעל גוטס אומזאָנסט, וויא אויך איז ער אגרויסער בעל
רחמנות, ווען איין מענש נאָך וויא מעהר געזינדיגט האָט. אין ער
וויל תשובה טהאָן, נעמט השי"ת זעהר ליעב אָן זיין תשובה, ווען
ער ערליך זיך פאַרנעמט זאָלכעס מעהר נישט צוא טהאָן, אין השי"ת
העלפט איהם נאָך' דאָס זיין תשובה איהם גרינג אָנקוממען זאָל,
הבא לטהר מסייעין אותו. וויא אויך זאָגט השי"ת
(יחזקאל ל"ג י"א) חי אני. נאום ד' אם אחפוץ במות
הרשע, איך שווער דאַרויף, אויב איך עס וואונש דאָס
דער זינדיגער מענש פון וועגען זיינע זינד שטאַרבען זאָל, אין
געגענטייל, ער ווינשט זעהר אין וואַרט ער זאָל תשובה טאָהן, אין
לעבען בלייבען, אין זאָ באַלד, דער מענש (מהרהר בתשובה)
קלערט תשובה צו טהון (אבל לא כהרשעים שמלאים

חרמות) איזט ער ביא השי"ת אלס איין צדיק, וויא מיר געפינען אין דער גמרא זא איין גלייכען (קידושין, המקדש את האשה ע"מ שהוא צדיק וכו' ע"ש) ע"כ ווען דער מענש קלערט תשובה צו טהאן מאג ער שאן רעכט בטחון האבען, אין השי"ת וועט איהם העלפען. מיר זאלען אויך געהאלפען ווערען מיט אללען גוטען, שפע, ברכה והצלחה ויקויים בנו והבוטח בד' חסד יסובבנו אמן.

סליק שער הבטחון

בעזר הבוטח בו, ואתפלל אל ד' בכה, הושיעני נא בשער השגחה.

שער השגחה (אויפזיכט).

א. אין שבט מישראל ווערט געברענגט: מיר זעהען, דאס עס גיבט פילוסופים, וואס לייקענען אין דער השגחה פון השי"ת. זייא זאגען, דאס עס איז נישט זיין כבוד, דאס ער זאל זיך אומזעהן אויף דער פיהרונג פון דער וועלט. קומט אויס, דאס עס גאר איין הפקר וועלט ח"ו איז. אין אמת אבער ווייסען מיר (שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה, אא"כ מכריזין עליו מלמעלה. חולין ז':), דאס אפי' דאס מינדעסטע וואס עס טהוט זיך איז אללעס מיט דער אויפזיכט פון השי"ת. דאס ברויך א יעדער ייד צו גלייבען. אין דער מענש זאל זיך נישט בעשטרעבען דארויף איין איבער צייג צו וויסען. מיט חקירות ביבער צו לעזען, וויל דיא אללע וואס טוען אזוי (כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים. משלי ב' י"ט) דיא ווערען אפיקורסים; אם ערשטען טהוט זייא דער יצהר"ע פערפיהרען, דאס זייא מיינען דאס ערנסט. דאמיט איבער צייגט צו זיין, דאס השי"ת פיהרט דיא וועלט. צום סוף פערלירען זייא דיא גאנצע אמונה, וויא מיר עס לייידער היינט זעהען. דאריבער זאללען עלטערן זייערע קינדער פאן שטודירען איינהאלטען, נאר וויאפיעל עס איין

חוק

חוק המלכות איז, אָבער ווען זיא זיך ווייטער אריין לאָזען, ווען דיא עלטערן נאָך וויא פרום אין דיא קינדער וויא ערליך זינד, וועט דאָס יידישקייט בייא זייא נישט אויסהאַלטען. דיא ספרים שרייבען, דאריבער האַלט מאַן דיא האַנד אויף דיא אויגען ווען מאַן זאָגט „ה' אחד" צו צייגען דאָס מאַן נירגענד נישט זעהען וויל איין איבער־צייג דאַרויף זיך צו פערשאַפען, נאָר מיר גלייבען עס באמונה שלימה, דען דער וואָס זיך איין איבערצייג מאַכען וויל דער פעראירט זיך געווים. — צו פרעגען איז, ווען השי"ת יאָ איין משגיח איז איבער אללען, וואַרום זענען מיר יידען אזוי געשטראָפט דאָס מעהרערע זיך זעהר שווער ערנערן? דאָס איז ליידער דאָרך אונזערע חטאים, וויא דיא גמרא זאָגט, הרעותי את מעשי וכו׳, איך האָב שלעכטע אויפפיהרונג, דאָס פעראורזאַכט מיר שווערע פרנסה. השי"ת זאָל העלפען בקרוב אָמן.

ב. ווען דער מענש בעטראַכט דיא פיהרונג פון דער וועלט איז איהם ריכטיג אַגרוים חידוש, ער זעהט, עס איז אמת וויא מעהר פושע מעהר גליק, דאַצוא מוס מאַן זיך אָבער דיא אמונה בענוצען. אום דאַמיט דאָס ענין צו פערשטעהן (לפי קט שכלינו) ווערדען מיר עטוואָס דאַפאָן שרייבען. וויר זעהען ריכטיג, דאָס דיא מעהרסטע טייל רשעים טהוען באַגליקען, פאַר איינעם גיבט מאַן הצלחה, ווייל ער האָט אמאָהל אמצוה געטהאָן, אַדער זיינע עלטערן מכבד געווען וויא עשו. בייא דען אַנדערן וואַרט השי"ת אפשר וועט ער תשובה טהאָן, פאַר זייערע עבירות שטראָפט זייא השי"ת נישט אויף דער וועלט, נאָר ער צאָהלט זייא פאַר דיא מצות, דאַמיט זיא אויף יענער וועלט קיין שום אַנשפרוך האָבען עטוואָס שכר צוא פאָדערן. בייא ערליכע יידען איזט גראָד פערקערט, פאַר זייערע מצות בעקוממען זייא אויף דער וועלט גאָרנישט, דאַמיט זייא לעוה"ב איין גראָסען שכר פינדען, נאָר בייא אייניגע מצות וואָס אונזערע חכמים האָבען געזאָגט שאוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, דאָס מאַן בעקאָמט איין טייל אויך אויף דער וועלט, אָבער פאַר דיא עבירות טהוט זייא השי"ת יאָ שטראָפען אויף דער וועלט, כדי זייא זאָללען גאַנץ ריין קוממען אויף יענער וועלט. דער סדר

וואר

וואָר בײַא דיא ערשטע דורות. ווען עס האָט זיך זײַא אײַן אומגליק געטראָפען, האָבען זײַא השי"ת געלויבט, ווײַל זײַא אין אכט גענוממען האָבען, וואָס פאַר אײַן עבירה זײַא האָבען געטהאָן, דאָס עס פער־אורזאַכט האָט זאָלכעס אונגליק צו לײַדען אין האָבען פערשטאַנען דאָס השי"ת זײַא דארום גלײַך שטראָפט. דאַמיט זײַא לעוה"ב קײַן פערשטערטע שמחה האָבען זאָללען. גלײַך וויא ווען אײַנער אויף אײַן חתונה פאָהרט טהוט ער זיך קודם דיא געשעפטע פער זאָרגען, אין זײַן הויז מיט שומרים בעוואַכען, דאַמיט ער אויף דער שמחה בערוהיגט זײַן זאָל. וויא אויך שטעהט אין דער פסיקתא, ווען אײַן מענש טהוט אײַן עבירה וואָס מיט דען דין תורה העט איהם געקוממען מיתה, נעמט השי"ת בײַא איהם אײַן קרבן, דאָס איהם אײַן אָקס פײַגערט אָבער דער גלײַכען, לויט וואָס פאַר אגאַטונג מענש ער איז, דאָס דער צו פאַל בײַא איהם אײַן אונגליק זײַן זאָל, הרי מקצת הנפש ככל הנפש. ר' יצחק זאָגט, עס שטעהט (תהלים ס"ו ה'): נוראות בצדק תעננו, השי"ת ווערט אונס ווײַזען לעתיד וואונדערליכע זאַכען פין וועגען דיא יסורים וואָס מיר האָבען געליטען. דוד המלך האָט געזאָגט צו השי"ת (ט"ז י"א) תודיעני ארח חיים, מאַך מיר וויסען דען וועג פין לעבען, האָט השי"ת געזאָגט, דוד! אויב דוא ווילסט לעבען נעממע פאַרליעב יסורים, וויא עס שטעהט דרך חיים, תוכחת מוסר, דער וועג פין לעבען איז, דאָס מאַן שטראָף רײַיד אָננעמען זאָל.

ג. כתב בס' יד הקטנה, דער מענש זאָל נישט קלערן, דאָס לויט וויא מיר אין דיא פריהריגע צײַטען אויסגעזעהן האָבען אין וויא עס מיט אונס יעצט ערגעהט, זאָל ער מײַנען, דאָס השי"ת האָט אונס חלילה פערלאָסט, נײַן! ער איז אויף אונס משגיח אויך אַצינד אין ביז עוויג. נאָר דער חילוק איז, דאָס פין פריהר איז דיא אויפזיכט געווען עפענטליך, למשל: קריעת ים סוף, אָבער לחם מן השמים, מלחמות סיחון ועוג ול"א מלכים, אד"ג, ווײַל אונזערע עלטערן זענען פיעל ערליכער געווען אין דיא צײַטען פין אונס, האָט זײַא השי"ת אויך זײַן ליבשאַפט עפענטליך געוויזען נסים נגלים וואונדער אָפענבאַר, דאָס זיא

עס

עָם מיט אִיהרֶע אויגֶען גֶעזֶעהֶן הָאבֶּען בשידד מערכת הטבעים, דָאס עָס אויסֶער דֶער נאַטוּר אִיז, אָבֶּער הַיינט לַיידֶער לויט אוּנזֶער אויפִפִיהרוּנג זֶענֶען מִיר נִישט ווערט, דָאס ווִיר עָס מִיט אוּנזֶערֶע אויגֶען זֶעהֶען זָאלֶען, אל תבט אחריך, עיי׳ רש״י, ממילא מוּז דִיא השגחה זַיין בהסתר פנים, פאַרשטעלט אִיבֶּער דֶען אִיז אַללֶעס אַרַיין גֶעשטֶעלט אִין טבעיות נאַטוּרלִיכֶען ווֶעג, אַלס עָס אַיין צוּפאַל ווערֶע, אִין עָס עֶרקֶענט זִיךְ נִישט עֶפֶענטלִיךְ, ווִיא עָס שטֶעהט פ׳ וילך ועזבתים והסתרתי פני מהם—(וּמה מאד נאָה בזה כפל הלשון, ועזבתים והסתרתי פני וכו׳ והי׳ לֶאכול וְאָמר ביום ההוּא הלֹא על כי אֵין אֶלקי בקרבי וכו׳ וְאָנכי הסתר אַסתיר וכו׳ לְכאו׳ לָמה כפל הקב״ה הסתרה כ״כ פעמים, אַבל לְפי דברים אֵלוּ יוּבן, וכךְ אָמר לְמשה, שכאַשר אֶעזבם והסתרתי פני מהם וכו׳ אָז יאמרוּ הלֹא על כי אֵין אֶלהי בקרבי (שח״ו סר השגחתוֹ מהם) ע״כ מצאנוּ וכו׳, אַבל לֹא כן הוּא רק וְאָנכי הסתר אַסתיר שלֹא יִראוּ השגחתוֹ בפרהסי׳, ועוד נראָה לִי נכון במה שאָמר כאָן ב״פ הסתר אַסתיר, כי באָמת שני הסתרות נרמז כאָן, שמי שהוּא בעל אָמוּנה כדבעי ויש לוֹ עֵינַיִם לִראוֹת יכול גם עתה לִראוֹת השגחתוֹ ית׳ עַיִן בעַיִן וזה הוּא הסתר לְפשוּטים אַבל לְבעלֵי מדריגה אַסתיר רק קצת כי א״א לְהסתיר מהם מכל וכל, וזה נראָה לִי נכון לַאמיתוֹ. המעתיק). — אִיךְ ווֶעל פאַרבָּארגֶען מַיין גֶעזִיכט פוּן זַייא דָאס זַייא מַיין הִילף נִישט זֶעהֶען ווֶעלֶען, אָבֶּער השגחה ווֶעל אִיךְ אויף זַייא פָארט הָאבֶּען, פוּן ווֶעגֶען מַיין הַיילִיגֶען נָאממֶען, ווַייל ווֶען הש״י זָאל ח״ו דִיא השגחה פָאן אוּנס אַוועק גֶעהמֶען, הֶעט פָאן דִיא רשעים נִישט גֶעבּלִיבֶּען קֵיין שריד וּפליט. דָאס זָאגט שלמה המלךְ (אִין שה״ש ב׳ ט׳) הנה זה עוֹמד אַחר כתלינוּ, הש״י שטֶעהט ווִיא אוּנטֶער דֶער וואַנט. משגיח מן החלונות. מציץ מן החרכים עֶר זֶעהט אויף אוּנס גלַייךְ ווִיא פוּן דָארךְ אַיין קלַיין פֶענסטֶערל, אָדֶער דָארךְ אַיין שפאַלט, אַזוֹי זֶעהט עֶר אויף אוּנס אַרוּים פוּן זַיין הַיילִיגֶע ווָאהנוּנג, ווִיא עָס יֶעדֶער גוּט פֶערשטֶעהט, דָאס דֶער אַיינווֶענדִיגֶער קֶען אויף דֶער אַרט גוּט אַרוּים זֶעהֶן, אָבֶּער דֶער וואָס דרויסֶען אִיז, קֶען נִישט אַרַיין זֶעהֶן, ווַייל

דארף אונזערע זינד האבען מיר געמאכט איין (מסך מבדיל ביניכו לבין אבינו שבשמים) מויער צווישען אונס אין השי"ת, קענען מיר צו איהם נישט זעהן, וויא אזוי ער העלפט אונס. וז"ש אחר כתלינו שאנו גרמנו לזה הכותל, והוא משלנו, וזה דמיון ומשל למולו כביכול כמי שצריך לו חלונות וסדקים להציץ על ידיהם.

(* ווער איין ייד איז און וויל זיינע קינדער זאללען יידען בלייבען, דער זאל גלייבען אין השגחת הבורא בלב שלם, און זאל זיך נישט לאזען פערפיהרען פון דיא אפיקורסים, ווען זייער גליק נאך וויא גלענצענד איז. וויא דוד המלך זאגט (צ"ב ח') ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד, איהר גליק איזט פיר זייא איין גראסעס אונגליק, וויא וועללען זייא אויס זעהן אז השי"ת וועט במהרה בימינו בקרוב ווייזען גיך און באלד זיין השגחה בפרסום רב עפענטליך, וואס וועללען זייא דעמאלט זאגען אין תשובה געבען אויף עלבון התורה וצדיקים ות"ח. וואס זייא האבען דיא היילינע תורה און צדיקים מבייש געוועזען, און געמאכט ללעג ולקלס צו אללען געשפעט. וויא ליידער דיא לייט עס היינט טהוען, איין ייד וואס גייט אין יידישע מלבושים דער קען שוין כמעט צווישען זייא אויף דער גאס נישט ארום גייען, דיא רשעי ישראל שפעטען פון איהם מעהר וויא דער אינו יהודי. רבשע"ו השקיפה ממעון קדשיך, זעה נאר וויא גרויס דער צער איז פון דען וואס העט גערן געוועזען איד און זייא דיך מרחם במהרה אמן.*)

ד. נאך ווערט געברענגט אין ספר יד הק', איין איבערצייג דאס השי"ת האט השגחה אויף אונס יידען, לויט וויא מאן זעהט וויא גראס דאס פיינטשאפט פון דיא אנטיסעמיטען איז אויף דען ייד, ביא אללען עקזעסטירען מיר צווישען זייא, און דיא שרי מלוכה יר"ה שטייען אונס צוהילף אין אללע היגזיכטען. נאך מעהר בעווייז פון ווען מיר זענען אין גלות וויאפיעל גזרות, שמדות און צרות מיר האבען געליטען, ביא אללען זענען יידען שטארק ביא דער אמונה טעמו לא פג וריחו לא נמס. אונזער טעם וריח איז נישט צו גאנגען, וואס מיר זענען וויא איין לעמעלע

צווישען

צווישען דיא וועלף, איין אָרעם אונטער דרוקט פאָלק, ווען נישט
דיא חסדים דיא גרויסע פון השי״ת העט שוין נישט געוועזען פון דיא
רשעי ישראל. לב מלכים ושרים ביד ה׳ השי״ת האָט אין
זיין האנד דען ווילען פון אַללע געוועלטיגער. ווען דער מענש
זאָל זיך גוט איבערלעגען, קען ער זעהן דיא השגחה פון השי״ת
אַזוי לויטער וויא דיא זון שיינט. דאָס אַללעס קען זעהן אין פער־
שטעהן איעדער איד וואָס האָט אָמת׳דיגע אָמונה אן בורא עולם. מן הסתם
ברויך יעדער מענש עטוואָס צו טהאָן פון וואָס ער זיך ערנערן זאָל,
אָבער אָהנע דיא הילף פון השי״ת קען זיך דער מענש ווענינ וואָס
העלפען. למשל ווען איינער האָט שאָן אַפי׳ זיין אייגען גוט, אין
האָט עס שוין אויך געאַקערט אין געבויעט. פון דעסטוועגען קען ער
נאָך נישט געוויס זיין. דאָס ער אויף ברויט אויסגעזאָרגט איז׳
מוז ער ערשט פון השי״ת בעטען, עס זאָל גיין רעגען אין דער צייט,
אין עס זאָל ח״ו קיין האָגעל, וועדער פערשווענומג דאַרויף קוממען.
אין ווען דיא תבואה שוין אַפי׳ אָבגעשניטען איז מוז ער אויך בעטען.
עס זאָל נישט פערברענט ווערען. אָבער איינער איז איין פעכטער.
אין האַלט אַפי׳ פון דיא בעסטע געטרענקע, דער אַנדערער איין
געוועלבער אין האָט פון דיא בעסטע וואַרע אין פערקויפט אויף
קליינען פראָצענט. ווען זייא אָבער קיין חן ביא דער וועלט האָבען
איזט אַללעס אומזאַנסט, מוססען זייא זיך ערשט בעטען ביא השי״ת
למצא חן ושכל טוב בעיני כל בני אָדם. אין
דאָס ער זאָל זייא גוטע קונדשאַפטען שיקען. אַלזאָ קוממט אויס,
דאָס צו אַללען מוס מאַן השי״ת בעטען דאָס ער זאָל השגחה האָבען
אויף דען מענש! וויא קען ווידער דער מענש זאָגען. איך האָב
קיין צייט צו מנין צו גיין, וועדער ערליך שבת האַלטען. וויל
מיינע געשעפטען ערלויבען עס מיר נישט. וויא איזט זיין פערשטאַנד?
ער ברויך אימער צו בעטען פון השי״ת זיינע געשעפטען זאָלען גוט
גיין, דערווייל זאָגט ער, דאָס ער קיין צייט האָט אין שוהל צו
גיין, וויא דאָס אָרט פון בעטען איזט. דאָ זענען מיר איבער צייגט,
דאָס דער פון דיא פאַרטייא איז וואָס זאָגען כחי ועוצם ידי וכו׳
גלויבען זיך זעלבסט צו העלפען, וויל דיא אָמונה ביא זייא לייִדער

שוואַך

שוואך איז. דיא זעלבע האָבען ריכטיג קיינמאָל קיין צייט. אין קומען אויך אוועק פון דער וועלט אָהנע צייט (דאיתא בספרים על פסוק ואברהם זקן בא בימים שהי' יכול ליתן חשבון מכל ימי חייו מה שעשה מידי יום ביומו וכמו כן כל הצדיקים ע"כ. אבל אלה הרשעים אין להן ימים. שאינו יכול להראות שום עבודה אפי' מיום אחד, והיכן הן ימי חייו! וא"כ הולך בלא עת. המעתיק). ווייל זייא האָבען פון זייער גאַנצעם לעבען צייט גאָר נישט אויף צו ווייזען. השי"ת זאָל אונז אָב היטען פון זאָלכע געדאַנקען אמן:

ה. אין ספר „כלי יקר" ווערט געברענגט. וואַרום דיא אפיקורסים גלייבען נישט אין השגחת הבורא ב"ה. ווייל זייא זעהען דאָס דיא רשעים טהוען שלעכטס פיר דיא ערליכע יידען אין השי"ת איז זיך נישט נוקם אַן זייא. חוץ דען זעהט מאַן, דאָס דיא נישט ערליכע געהט עס געוועהנליך בעסער פון דען ערליכען. דאַריבער בעוועגט עס זייא צו לייקענען אַן דער אויפזיכט פון השי"ת. מיר וועלען אָבער איהר אירטום מיט־איין משל אויסווייזען: איין קינד וואָס האָט זיך איין קליינעס שטיבעלע אויף געשטעלט פאָן ברעטעלעך, אין שטעקעלעך וויא געוועהנליך, קאָמט איין נאַכבאַר קינד אין גיבט דען שטיבעלע איין שטויס אונד צערטרימערט עס. דאַס אנדערע קינד ערהעבט דאַס גרעסטע געוויין, לויפט צו דען פאָטער מיט איין געפילדער, וואָס איהם דאָ פיר איין אונגליק געשעהן איזט דאָרך דען נאַכבאַרס קינד. מן הסתם לאַכט זיך דער פאָטער אויס, אין זאָגט גאַנץ גוט האָט ער עס געמאַכט, וואַרום ברענגסט דוא מיט דיא צייט מיט זאָלכע דומהייטען, פאַר וואָס געהסט דוא נישט ליבער אין חדר אין דער צייט? דאָס קינד זעהט, דאָס זיין פאַטער נעהמט זיך זיינער נישט אָן, ווייַנט ער נאָך העפטיגער אין קלערט, דאָס זיין פאָטער איהם נישט ליעבט. אָבער אין אמת, ליעבט יעדער פאָטער געוויס זיין קינד, אין ווען ער נישט זעהט נעהמט ער זיך זיינער אָן, נאָר נישט געגענווערטיג, דען דאָס קינד האָט איהם יאָ גאָר נישט געטהאָן אין געגענטייל, איין אנדערסמאָל וועט ער נישט צו ברענגען דיא צייט מיט דומהייטען. איינס דאָס זעלבע איזט עס, מיט דיא תענוגים אין וואָהלטאַט וואָס

דער

דער מענש העט גערן ערדרייכט אויף דער וועלט, וואס האט גאר קיין ווערט, ווער עס פערשטעהן וויל. -- השי"ת איז אונזער פאטער, ער איז א רחום וחנון און האט אונס זעהר ליעב. ביי אללען איילט ער נישט דען רשע צוא צאהלען ווייל ער שלעכטס טהוט דען צדיק, אבער נאר אויף דער וועלט צאהלט ער איהם נישט ווייל דיא וועלט איז נאר איין עולם של הבל פערפיהרטע וועלט. דיא וואס זיך גוט לעבען, מיט דעם זעגען זייא נאך וועניג געליקליך, און וועלכע מיט יסורים זייער וועלט צוברענגען, איז נאך נישט קיין גרוים אומגליק, אבער דיא צייט וועט קוממען, וואס השי"ת וועט זיך אוודאי אן נעהמען און וועט יעדען דאס זייניגע צו טיילען, וויא ער זיך פערדינט האט. — וז"ש אדוננו דוד ע"ה (צ"ד, ו') אלמנה וגר יהרוגו ויתומים ירצחו, ואין הקב"ה משגיח להצילם, א"כ מסתמא לא יראה יה ולא יבין אלוה יעקב שאיננו משגיח, ע"ז אמר אי שוטים, אי פתאים! בינו בוערים בעם וכו' אם יוצר עין הלא יביט, וודאי יש השגחה והא שאינו נוקם ברשעים כי ד' יודע מחשבות אדם כי המה הבל, כתינוק הצועק לאביו שחבירו קילקל ביתו של קיסמים וד"ל.

ו. השי"ת האט געזוכט אגוטע מיטעל פאר ישראל, וואס עס זאל זייא דאדארף בעוועגען ערליך צוא זיין, און האט נישט געפינגען נאר ארעמקייט, ווייל דארף דען פארכטען זייא זיך פאר השי"ת, ווייל ווען איינער קיין ברויט, אבער קיין קליידונג האט בעט ער זיך צו השי"ת, רבשע"ו, העלף מיר. פין איין עושר הערט מען נישט, דאס ער זאל השי"ת זיין נאממען אזויפיעל רופען, ווייל ער שפירט נישט אזאלכע שמערצען דאס דער נאממען פין השי"ת זאל פאר איהם איין היילמיטעל זיין. דאריבער קען דער עושר דען ארעמען נישט אזוי גוט טרייסטען, אלס דער אנדערער ארעמער. אויך דאדארף קען דער נויט בעדערפטיגער ענדער מיט עטוואס געהאלפען ווערען ביי זיינס גלייכען, אלס וויא ביי דען עושר, ווייל דער זאטטער גלייבט דען הונגעריגען נישט, וויא אויך טרעפט זיך ענדער איין ארעמער ירא שמים וואס ער זיצט און לערנט אלס איין עושר. יעדען טאג גייען ארום מלאכי חבלה, זייא ווילען ח"ו

דיא

דיא וועלט פערדארבען, ווען נישט זיא העטטען געטראפפען ארעמע יידען וואס זיצען אין בתי מדרשים לערנען תורה מתוך דוחק וצער. הונגעריגער הייט און פערחלושט. וואס זייער זכות איז מגין אויף דער וועלט.

נאך איין טעם וואס מיינסטען זענען דיא לומדי תורה אביונים, געפינען מיר אין תנא דבי אליהו, ווען משה האט גענידערט מיט דיא לוחות און האט געזעהן דאס עגל, איז ער פאר גרויס צער און שרעקקען, וויא ששום געבליבען, דעמאלט איז נגזר געווארען, דאס יידען זאללען לערנען תורה מתוך דוחק וצער. און זאללען גיין נע ונד ח"ו, אבער השי"ת וועט זייא אוודאי צאהלען פאר זייער טרחה זייער גוט, און דען עונש ליידען אבער נישט דיא עשירים, וואס דען? מן הסתם איז פאר זייא איין אנדערער עונש פערהאנדען ח"ו, סיידען ווען זייא דיא ארעמע לומדי תורה הערוים העלפען און טהוען זייא אונטערשטיצען, ווערען זייא אוודאי פרייא פון אנדערע עונשים און קענען נאך בעטייליגט ווערען מיט דען שכר וואס עס קומט זיך פאר דיא ארעמע לומדי תורה אויף יענער וועלט אמן.

ך. פאר דיא צדיקים איז זייער שכר פערבארגען לעוה"ב, און דאס וואס זייא געניסען אויף דער וועלט, דאס איז וועגען זייערע פיעלע תפילות, גלייך וויא דיא ארעמע לייט, וואס שטעהען אזוי לאנג ביא דער טיער דאס מאן מוז זייא דיא נדבה געבען. דער עדליבער זאל אבער נישט קלערען, איך בין ערליך און יענער נישט, צום סוף גייט ער אימער העכער און איך בלייב צוריק, דאס איז וויל איהם בלייבט זיין שכר לעוה"ב (עין לא ראתה).

בעפאר מיר דען שער פערפערטיגען ערקלערען מיר נאך איינמאהל, דאס אויף יעדע זאך וואס ערייגענט זיך הן צו גוטען, אדער ח"ו — . . . זאל מאן וויסען, דאס עס איז בהשגחה פרטיית ממי שאמר והי' העולם מיט אויפזיכט פון דען וואס דיא וועלט ערשאפפען האט, אם תהי' רעה בעיר וד' לא עשה (עמוס ג' ו'). און ווער עס זיינע טרעפונגען אין מקריית צופאל אויסלעגט, דער איז צום בעדויערן, ודו"ל. דוד המלך האט געזאגט (כ"ג א') ה' רועי לא אחסר, ווען השי"ו

השי״ת ווייִדעט מיך פעהלט מיר גאָר ניִשט, ווייל ממה נפשך בנאות דשא ירביצני ווייִדעט ער מיך אויף איין שענעם גראָז, דהיינו עס גייט מיר גוט, על מי מנוחות ינהלני, ער פיהרט מיך בייא שטיללע וואסערן, דהיינו איך האָב פרנסה בלא פיזור נפש, בערוהיגט, אָהנע מיך פיעל צוא פלאָגען איז אוודאי גוט, ווייל נפשי ישובב, איך קען אויך צומאָל מיין נפש ערקוויקען מיט השי״ת זיין דינסט, נאָר אפי׳ גם כי אלך בגי צלמות, ווען השי״ת טהוט מיר אויך יסורים צו שיקען, זעהר שווערע פרנסה אין אויך אנדערע צו פעללע לא אירא רעה כי אתה עמדי, האָב איך אויך קיין פאָרכט, ווייל איך ווייס דוא גאָט ביסט מיט מיר, שבטך ומשענתך המה ינחמוני, צומאָל שטראָפסט דוא מיך, דאָס אנדערעמאָל העלפסט דוא מיר, בין איך דאמיט געטרייסט, דען איך זעה דוא פערלאָסט מיך ניִשט. ווען איך אויך מעהרערעמאָל יסורים האָב, ווייס איך מן הסתם האָב איך געגען דיר געזינדיגט, אין דיא ווילסט מיך פין דיע זינד רייניגען, דאמיט תערוך לפני שלחן נגד צוררי, דוא זאָלסט מיר לעוה״ב פאָרבערייטען איין טיש מיט אללען גוטען געגען מיינע בעליידיגער, ווען אויך מיינע שונאים מיך יאָגען אין זענגען מיך מצער, זאָג איך, אך טוב וחסד ירדפוני, דאָס עס אללעס צוא גוטען איז, אין עס איז פיעל גנאדע פין דיר, ווייל דאָרך דען ושבתי בבית ד׳ לאורך ימים, וועל איך זיצען לעוה״ב אין שכנות פין דיר אין וועל דיך אייביג לויבען אָמן ואָמן.

סליק שער השגחה.

כאשר אסלק ידי משער השגחה, אתפלל ואומר שבעני בברכה, ושלח במעשי ידי הצלחה, ומכל יסורין ומכאובין תן לנו הנחה, אין יוצאת ואין צוחה, אמן סלה ועד.

שער יסורים של אהבה.

דא מיר האבען פערפערטיגט דען „שער השגחה״ וועללען מיר יעצט שרייבען דען „שער יסורים של אהבה״, ווייל ער אויך מיט השגחה פערבינדען איז, לויט מיר אויבען מעהרערעמאל געשריבען האבען.

א. דיא גמרא ברענגט (נדה ל״א ע״א) עם שטעהט (ישעי׳ י״ב א׳): אודך ה׳ כי אנפת בי, איז טייטש, איך לויב דיך גאט, וואס דוא האסט געצערענט אויף מיר. וועללען מיר פערשטעהן דארך איין מעשה: צווייא סוחרים האבען גערייזט אויף איין מארק מיט פערשידענע סחורות, זייא האבען אבער געברויכט אויך אויף דען מעער צו רייזען פער שיף, וויא איינער פין דיא צווייא האט געוואלט דיא סחורה אויפגעבען, האט ער איין שמערץ אויף איין פום בעקוממען, אין האט געמוסט דען מארק פערלאזען, אין זאמט דער סחורה איבער בלייבען. איז ער וויא עטוואס ברוגז געווארען אויף הש״י, וועגען דען אומגליק, אין ענדע אבער, האט ער געהערט, דאס דיא שיף מיט אללען אין איהר איז ערטראנקען געווארען, האט ער הש״י געלויבט. זאגט ר׳ אליעזר, דאס מיינט אויך דער פסוק לעושה נפלאות גדולות לבדו, הש״י טהוט גרויסע וואונדער אין נאר ער אליין ווייס דער פין, דער מענש קען זיך גאר אזוי ווייט נישט מערקען, דאס וויאפיעלמאל עס פין איין רעה איין טובה הערויס קומט. דיא גמרא ברענגט אין ברכות, ווען עס הש״י ליעב האט, טהוט ער איהם רייניגען פין זיינע זינד מיט יסורים, דאס איז אבער נאר ווען דער בעטרעפענדער נעמט זייא אן מיט ליבשאפט, דעמאלט האט ער דיא זכי׳ דאס ער זיינע יאהרען אין גוטער יידישקייט אויסלעבט אין האט איין גוטע עלטער, וויא מיר געפינען בייא איוב הצדיק. אין ספרי שטעהט, ר׳ אליעזר בן יעקב זאגט, אזוי לאנג דער מענש לעבט רוהיג, ווערען זיינע עבירות נישט געמינערט, אין ווען עס קומט אויף איהם יסורים קען ער וויסען, דאס הש״י האט איהם ליעב בעקוממען וויא עס שטעהט

משלי

(משלי ג׳ י״ב): את אשר יאהב ד׳ יוכיח, וועם השי״ת האט ליעב טהוט ער צִיכטִיגען.

ב. מיר געפינען ביי צדיקים אין ערליכע יידען וואס דאס לעבען ביי זייא נישט איינִיג אויסזעהט. עס איז פערהאנדען א צדיק וואס ער זיין לעבען מיט פערשידענע יסורים צו ברענגט, אין ביי דען צווייטען שאן ווענִיגער אין דער דריטטער לעבט שאן גאנץ רוהיג אין פיהרט אוים זיין וועלט מיט גרוים נחת אין פרייד, אין אזוי איז אויך ביי פיעלע איינפאכע מענשען, וויא דיא גמרא ברענגט (אין מועד קטן פרק א׳) דאס רבה אין רב חסדא זענען אללע צווייא גרויסע צדיקים געוועזען, ר׳ חסדא האט געלעבט נייצִיג יאהר, אין האט דערלעבט ביי זיינע קינדער זעכצִיג חופות, אין רבה האט ביי זיך ביי געוואהנט זעכצִיגערלייא קראנקהייטען. ביי ר׳ חסדא האט מאן געגעבען אפי׳ פאר דיא הונד גוט ברויט זאלאנג זייא האבען איבערגעלאסט אין ביי רבה האט אפי׳ דאס בני בית קוים געהאט אשטיקעלע גערשטען ברויט. אויך אין דער היינטיגע וועלט פינדען מיר אזאלכע מעשיות, אבער חלילה דער מענש זאל זינדיגען ח״ו מהרהר צו זיין דארויף, אין עס זאל איהם אחידוש זיין ווארום השי״ת פיהרט אזוי זיין וועלט, דאס איינער צו פיעל אין דער אנדערער גארנִישט האבען זאל, השי״ת ב״ה וב״ש טהוט אוודאי אללעם ערליך משפט׳ן, ער ווייס אללע פערבארגענע זאכען, פאר וואס דאס אזוי צו זיין ברויך. —ע״ז צריך לו להיות ידיעה בספר הגלגולים. (* דער מענש קען דארויף נישט קוממען ביז ער איבער הונדערט יאהר אויף יענעם עולם קומט, דעמאלט ווערט איהם אללעם איבער וויזען וויא רעכט דאס וואר. — נ״ל המעתיק בזה עפ״י אמת מארץ תצמח (תהלים פ״ה י״ב) שאין שום אדם יכול לבוא אל תכלית האמת עד שיבוא לעלמא דקשוט ואז יבין שהי׳ ראוי עוד ליותר יסורים רק שהקב״ה ריחם עליו וז״ש וצדק משמים נשקף*)

ג. מעהרערמאל טהוט השי״ת דען מענש פריפען, אין שיקט אויף איהם יסורים צו זעהן אויב עס איהם נישט איבעל געפעללען וועט אין אויב ער אויף השי״ת נישט אויפגעטראגען זיין וועט. אויבוואהל השי״ת איז איין יודע עתידות ער ווייסט אין פארהיניין דיא געדאנקען

געדאנקען פון יעדען מענש, ער מיינט אבער אויך דען מענשען צו מאכען ערקענען ביי דיא וועלט און וויל איהם גרוים מאכען כדי אנדערע זאללען זיך פון איהם איין מוסר נעהמען, וויא מיר ביי אברהם אבינו געפינען.

דיא גמרא זאגט אין ערכין, וועלכעס הייסט דאס יסורים, וואס טהוען מכפר זיין אויף עבירות? זאגט ר' אלעזר אפי' ווען איינער זיך איין מלבוש לאסט מאכען און עס איז נישט נאך זיין ווינש, דבי ר' ישמעאל זאגען, ווען עס גייט פעראיבער פערציג טאג אן יסורים, דער האט אבגענומען זיין חלק עוה"ב, אבער עס איז איהם איין שטראף פארבערייטעט. און ווען עס גייט פארט גוט, זאל ער וויסען, דאס השי"ת וואַרט ביז זיין סוממע ערפילט זיין ווירד, אויסגענאממען ביי איין צדיק איז צומאל פערהאנדען דאס ער זוכה איז לשתי שלחנות צו האבען נחת אויףביידע וועלטען, וויא מיר אויבען (קפי' ב') פון רב חסדא געשריבען האבען.

דיא גמרא ברענגט (תענית כ"א) עס וואר איינער האט געהייסען נחום, דיא וועלט האט איהם גערופען נחום, איש גם זו. ווארום? ווייל ער בלינד וואר אויף ביידע אויגען און אבגענוממען פון פוס און הענד ר"ל, און זיין קערפער איז פול גרונד געוועזען און יעדאך האט ער אויף אללען געזאגט, גם זו לטובה, דאס איז אויך צו גוטען. האט מאן איהם איבער דעם גערופען נחום איש גם זו. אזוי איז אויך געוועזען מיט ר' אליעזר בן רב שמעון, מאן פפלעגט איהם אונטער שפרייטען זעכציג לייליכער, דען ער האט אזוי געבלוט, דאס אללע וואָרען פערפלעקט. ביי נאכט פפלעגט ער זאגען צו דיא יסורים, קומט מיינע גוטע פריינד און דער פריה האט ער זייא אבגעשאפט, דאמיט זייא איהם פון לערנען נישט הינדערן זאללען. און זיינער צייט איזט קיין יונגער מענש געשטארבען, ווייל זיינע יסורים האבען אויף דער וועלט מכפר געוועזען. האט רבי געזאגט, ווען יסורים יא אזוי גוט זענען, וויל איך זייא אויך האבען, האט ער זעקס יאהר דען שטיין געהאט, ער האט נישט געקענט משתין זיין, דאן זעקס יאהר געדערעס קראנקהייט, דאס ער פפלעגט פירכטערליך שרייען. דאגעגען אבער

האט

האָט דיא וועלט אין זיינער צייט קיין רעגען געבּרויכט. עס איז אַללעס אָהנע רעגען געוואַקסען. וויא אויך זאָגט רב הונא אין פ׳ חלק, וואָס עס שטעהט אין דער תורה והנה טוב מאֹד. דאָס מיינט מען יסורים המכפרין. וויא אויך זאָגט שלמה המלך אַזוי: ודרך חיים תוכחת מוסר, דער שטעג פֿון לעבען איז דיא שטראָף. בּייא אַברהם אָבינו שטעהט בּברית בּין הבּתרים ויהי השמש לבוא וכו׳. זאָגט דער מדרש, השי״ת האָט געפֿרעגט דען אַברהם, וואָס פֿאַר איין שטראָף ער אויסערוועלט פֿאַר זיינע קינדער אויף איהרע עבירות, גלות אָבער גיהנם? האָט ער נישט געוויסט וואָס תשובה צו .עבען. האָט השי״ת איהם געראָטען דאָס ער דאָס גלות אויספֿוועלהען זאָל. הלוואי מיר זאָללען שוין נישט זינדיגען אין אויף דיא אַלטע עבירות תשובה טהאָן וועללען מיר בּקרוב דערלעבען דיא גאולה. אָמן.

ד. דער זוהר הקדוש (אין ויקרא) בּרענגט, ווען השי״ת שטראָפֿט מיט אַזאָלכע יסורים וואָס זענען פֿערבּאָרגען פֿון מענשען,

דאָס הייסען יסורים של אַהבה. אויסגענוממען איין צדיק, וואָס קען דען מענש איין האַלטען פֿון איין עבירה, אין ער טהוט עס נישט, מחמת איין טעם, ווערט ער געשטראָפֿט מיט עפֿענטליכע יסורים, על עון הדור ח״ו. אַזוי זאָגט אויך דאָס ספר „שבט מישראל״. ווען דער צדיק זאָגט דען דור קיין תוכחה ווערט ער (נתפס) געשטראָפֿט מיט עפֿענטליכע נגעים. — וז״ש דוד (ל״ט ג׳) נאָלמתי דומיה החשיתי מטוב, ע״כ, וכאבי נעכר, וד״ל. דער מדרש בּרענגט, דאָס יצחק אָבינו האָט געזאָגט פֿאַר השי״ת, פֿאַר וואָס טהוסט דוא פֿערמיידען דיא יסורים פֿון מענשען, אַמעהר ווען דער מענש האָט נישט יסורים אויף דער וועלט טהוט דער מדת הדין אויף איהם געוועלטיגען אויף יענער וועלט? האָט השי״ת געזאָגט, דוא האָסט רעכט, איך וועל ריכטיג בּייא דיר אָנהייבען, וויא עס שטעהט (בּראשית כ״ב א׳): ויהי כי זקן יצחק וגו׳. וויא ער איז אַלט געוואָרען, האָט ער נישט געזעהן, אין האָט דאָרך דען גרויסע יסורים געהאַט. אָבער דעם טהוט זיין זכות אויף אונס מגין זיין אין גלות. וויא אויך בּרענגט דער (מדרש אין פ׳ אָמור,) דוד זאָגט,

רבשע"ו תודיעני ארח חיים. מאך מיר בעקאנט דאָס שטעגעל פון לעבען! האָט השי"ת געזאָגט, דוד, לעבען ברויכסט דוא? יסורים ברויכסט דוא, דאן וועסט דוא לעבען. וויא אויך האָט דוד געבעטען אל באפך תוכיחני, שטראָף מיך נישט מיט דיין צאָרען. דער ילקוט ברענגט דארויף איין משל: איין מלך דער געשוואָרען האָט, זיין זיהן צו לאָזען געבען הונדערט מלקות מיט איין שטריק, דאן האָט זיך דער מלך מיישב געוועזען ער קען יאָ אונטער דיא הענד בלייבען, ווער וועט דאן דיא מלוכה איבער נעממען? וואָס זאָל ער אָבער טהאָן וועגען דער שבועה? האָט ער גענוממען דען שטריק אין האָט איהם צוזאמען געלייגט אין געדאָפעלט ביז הונדערט, אין האָט איהם לאָסען איין שטראך געבען אזוי טהוט אויך השי"ת. ער ווייסט. ווען ער זאָל אויף אונס ברענגען יסורים לויט אונזערע עבירות וועללען מיר עס נישט אויסהאלטען. אין געשוואָרען האָט ער, אונס נישט צו פארלענדען, טהוט ער דען שטריק דאָפלען דאָס דיא יסורים אונס גרינגער אָנקוממען זאָללען.

ה. עס שטעהט את אשר יאהב ד׳ יוכיח. וועם השי"ת האָט ליעב שטראָפט ער. זאָגט דער "נועם מגדים" עס שטעהט ושכנתי בתוכם, השי"ת רוהט אין הארץ פון צדיק, ווען דער צדיק האָט אין זיך אָבער אזוי איין פעהלער וואָס דאָרף דען איז ער נישט איין גאנצער צדיק, למשל ער איז נישט קיין גרויסער עניו, אָבער קיין גרויסער סבלן אין דאָרף דעם קען השי"ת אין איהם נישט רוהען, טהוט ער איהם אביסעל יסורים צו שיקען, אין דאָרף דען קומט ער צו דיא קלאס, דאָס השי"ת קען שוין האָבען זיין קוואַטיר אין איהם. וויא אויך ביי אנדערע מענשען וואָס זייא זענען שטאָלץ, וויל עס זייא גוט גייט אד"ג, טהוט זייא השי"ת ציכטיגען וואָס דאָרף דעם ווערען זייא ביי זיך קליין. וז"ש חז"ל כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין. על כן איז קיין וואונדער וואָס יידען ליידער שווער פרנסה האָבען, אין מיט אנדערע היגזיכטען שווער דאָרף פיהרען, דיא גמרא זאָגט (אין ביצה) ישראל עזין הן יידען זענען ווילד, טהוט השי"ת מיט זייא אזוי פיהרען, זייא זאָללען נישט אזוי זיין ממילא ווערט אללעס גוט.

דער

דער תרגום טהוט טייטשען אויף חט״א חו״ב. וועללען מיר אויף דעם איין טעם זאָגען, ווייל ווען דער מענש ווערט בעשאַפֿען, בעפֿעהלט מאַן איהם דאָס ער זאָל דען יצר טוב צו הערען, ניש דען יצר הרע. ווען ער אָבער דען יצה״ר יאָ פֿאָלגט, למשל ער הייסט איהם אַביסעל אין באַאַל גיין, אָבער אויף איין אַנדער אונטערהאַלט וויא עס איז תערובת זכרים ונקבות. אין דער מענש קומט דאָרך דעם צו הרהורים רעים שלעכטע געדאַנקען איז דאָך דער מענש יעצט פֿערשולדעט געוואָרען. ווייל ער האָט גענוממען וואָס ניט צו איהם געהער, ברויך ער דאָס אָב צו געבען, גלייך וויא איינער איין חוב שולדיג איז. נעמט דאָס הש״י ביא איהם געצאָהלט מיט יסורים, לויט וויא נאָך דיא תענוגים וואָרען פֿין דער עבירה, איבער דעם איז דאָס ריכטיג איין חוב.

מיר וועללען נאָך איין טעם זאָגען פֿאַרוואָס דער זינדיגער מענש מוז ליידען יסורים, ווייל ווען דער מענש איין עבירה טהוט בעשאַפֿט ער איין מלאך רע. וואָס ער אימער אויף איהם שלעכטעס רעט אויף יענער וועלט, וויא עס שטעהט (אבות פ״ד מ״ג) העובר עבירה אחת קונה לו קטגור אחד. אין ווען דער מענש וויל, דאָס דער מלאך זאָל אויף איהם ניט מלשין זיין, זאָל ער ערליך מתוודה זיין; דאָס הייסט, בעקענען זיינע זינד, אין תשובה טהאָן, אין אויף זיך נעמען, דאָס ער וויל פֿין וועגען דיא עבירות יסורים ליידען, דאָרך דעם ווערט דער מלאך אומגעברענגט. ווען דער מענש אָבער ח״ו קיין תשובה טהוט, ווערט ער געשטראָפֿט אין גיהנם פֿין דען מלאך וואָס ער מיט דער עבירה בעשאַפֿען האָט, עפ״י כי פועל אָדם ישלם לו. ווען ער אָבער יאָ תשובה טהוט ווערט ער געלייטערט מיט אַזאָלכע יסורים לויט וויא וואָס פֿאַר עבירות ער האָט געטהאָן, איבער דעם ברויך דער מענש דיא יסורים מיט אַהבה מקבל צו זיין.

ו. אונזערע חכמים האָבען אויסגעוויזען פֿין דער תורה, דאָס דאָרך יסורים ווערט דער מענש פֿרייא פֿין זיינע זינד, פֿין שן ועין וואָס דיא תורה הייסט, דאָס ווען דער הערר זיין משרת איין צאָן אָבער איין אויג אַרויס שלאָגט, איז ער פֿרייא, מכש״כ איבערהויפט

איבערהויפּט. ווען דען מענש יסורים האָט וואָס זייא זיין גאַנצען קערפּער צו ברעכען, דאָס ער פֿון זיינע זינד פֿרייא געשפּראָכען ווירד. ר׳ אליעזר בן יעקב זאָגט. עס שטעהט (משלי) מוסר ד׳ בני אל תמאס. דיא שטראָף פֿון גאָט ב״ה, זאָלסט דוא מיין קינד ניט פֿעראַבשייען. וואַרום? ווייל את אשר יאהב ד׳ יוכיח. וועם השי״ת האָט ליעב דעם טהוט ער שטראָפֿען. דער מענש זאָל זיך בערעכנען וואָלט ער געזעהן, דאָס השי״ת איהם פֿיעל וועניגער שטראָפֿט. לויט ער געזינדיגט האָט. אין מאַן זאָל גלייבען, דאָס השי״ת איין ערליכער דיין איז, זיינע משפּטים זענען זייער מיט אמת. ער טהוט דען מענשען צאָהלען לויט זיין פֿיהרונג. אויב דער לעזער מיך פֿרעגען וועט. ווען השי״ת יאָ יעדען נאָך זיין פֿיהרונג צאָהלט פֿאַרוואָס זעהט מען אין מעהרסטען טייל, דאָס ערליכע יידען יסורים לײדען אין זענען נעבעך נע ונד. השם ירחם. וועל איך דיר זאָגען איין ענטפֿער:

אונזערע חכמים זאָגען (ברכות ה׳) דאָס דרייא זאַכען זענען פֿער-האַנדען. וואָס עס איז ניט מעגליך זייא צו ערדרייכען נאָר דאָרך יסורים. וועלכע זענען דאָס? תורה, ארץ ישראל, און עולם הבא. ווער עס אַשטיקעל יודע ספר איז קען דאָס פֿערשטעהן גאַנ׳ץ גוט.

(* דער ערליכער ייד וויל דיא אַללע דרייא ערדרייכען איבער דעם מוז ער פֿיעל יסורים לײדען, איז אָבער פֿערהאַנדען אַטייל וואָס זיא זיך אין דיא דרייא זאַכען ניט קימערן, לײדער דיא האָבען וועניגער יסורים *) וויא אויך טהוט השי״ת מיט דען ערליכען ייד מעהר מקפּיד זיין אין צאָהלט איהם פֿאַר זיינע עבירות אויף דער וועלט, כדי ער גאַנ׳ץ ריין בלייבען זאָל אויף יענער וועלט. וויא מיר שוין מעהרערעמאָל געשריבען האָבען. דער מענש זאָל אָבער ניט דאַכטען וואָס טויג מיר ערליך צו זיין, ווען השי״ת דען ערליכען נאָך מעהר שטראָפֿט. דאָס איז איין גרויסער טעות, ווייל דער וואָס ריכטיג מיט דען גאַנצען אמת ערליך איז, ווינשט עס אַליין דאָס השי״ת זיין חוב צו ביסליך איינגעהמען. (אבל לא ע״י יסורים וחלאים רעים). למשל ווען איינער איין גרויסען חוב שולדיג איזט, וואָס ער ניט אומשטאַנד

איז אויף איינמאָל צו צאָהלען אונד ווייס דאָס מאַן איהם זאָ באַלד עקסעקווירען קאַן, ווערעט איהם דען ניכט ליעב דאָס מאַן פֿין איהם ראַטען צאַהלונג לאַנגזאַם איין נעהמען זאָל, דאַמיט ער ניכט גענצליך צו גרונד געהט, אונד צור שאַנד אין שפּאָט בלייבט ? איינס דאָס זעלבע איזט עס מיט דען מענש, ער ווייסט דאָס ער ניכט פֿיעל אויף דער וועלט צו טהאָן האָט, אונד איזט ניכט זיכער יעדען טאָג דאָס מאַן איהם איינבערופֿט אונד וועגען זיינע פֿיעלע שולדען גענצליך אין שאול תחתית פֿערפֿאַללען לאָסט ח״ו, איזט איהם דען נישט ליבער ווען ער זיך אין איינצעלען אויף דער וועלט אָבצאָהלט? דער ערליכער ייד, וואָס דאָס פֿערשטעהט ווען אויף איהם יסורים קוממען, טרעסט ער זיך, אויבוואָהל ער ערקענערט זיך נישט פֿאַרוואָס דאָס זיין זאָל, אָבער יעדאָך ווייסט ער, דאָס אין צדיק באָרץ וגו׳ אין השי״ת איז איין זוכר נשכחות, ער דענקט אַללעס וואָס דער מענש פֿערשולדעט האָט, אין אַללעס איז לטובה, דאַמיט ער דאַן זוכה איז לרב טוב הצפון לו צו אַללען גוטעס אָמן.

ז. ווען דער גוף האָט יסורים שטאַרקט זיך דאָס נפש, אין ווען דער מענש זיך נאָר אַביסעל געוואָהנט ראָס פֿיהרונג פֿין השי״ת מקבל צו זיין מיט ליבשאַפֿט, העלפֿט ער איהם, ראָס עס איהם דאַן נישט שווער אָנקוממט. דיא גמרא ברענגט אמעשה הלל הזקן איז אַמאָל אַהיים געקוממען פֿין אַרייזע, ווען ער איז שוין נישט וויט געוועזען פֿין זיין שטאָט האָט ער געהערט איין יעמערליך געשרייא, האָט ער געזאָגט, איך בין בטוח אַז דאָס געשרייא איז נישט אין מיין הויז. פֿרעגען דיא ספרים, הלל איז דאָך געוועזען בייא זיך זעהר איין עניו, וויא האָט ער זיך ווידער געהאַלטען פֿאַר זאָ אַצדיק, דאָס ער בטוח וואָר, דאָס דאָס אונגליק נישט בייא איהם איז? ענטפֿערען זייא, אדרבה, הלל האָט זיך אימּמער געפֿרייט מיט יסורים אין זיין בני בית האָט ער אויך אַזוי געוועגט, אין אַז ער האָט אַצינדער געהערט שרייען, האָט ער געוויסט. דאָס עס נישט אין זיין הויז איז, וויל זייא שרייען נישט. איך וועל דיר מעהרערע בעווייזע ברענגען, דאָס פֿין וועגען יסורים זאָל מען נישט שרייען, וויל דער מענש איז זיך מעהרערעמאָל טועה, ער מיינט, דאָס ער האָט שברי

הלב

הלב צו ערווארטען, דערווייל איז דאס גאר א טעות. עס קומט גאר איין טובה דער פון, וויא מיר געפינגען ביא דיא מעשה פון יוסף הצדיק וויא ער איז פערקויפט געווארען, האט ער געמיינט, דאס ער שפילט מיט זיין לעבען צום סוף איז גאר אגרויסע טובה דער פון געקוממען, ער איז גאר איין מלך געווארען. וזשה״כ (תהלים קמ״ח כ״א) אודך כי עניתני, ותהי לי לישועה, וד״ל.

וויא אויך דער מענש בעט אמאל פון הש״י אטובה ווייל עס דאכט זיך איהם ווען ער זאל קענגען דיא זאך ערגרייכען ווערעט ער פאר איהם אגליק אין פיעלמאל איז דער סוף גאר קיין טובה, איבער דעם בעטען מיר, והטוב בעיניך עשה, דאס וואס אין דיינע אויגען גוט איז, זאלסט דוא טהאן. וז״ש ענני באמת ישעך, דקשה וכי ח״ו יענה בשקר, אמנם בזה נוכל לפרש, אתה יודע איזה ישועה אמיתית, ובזה הישועה ענני ולא בזולתה. והבעה״ט פי׳ רצון יראיו יעשה, מה שהיראים רוצים ממלא להם, ובאשר שהאדם אינו יודע מה שהוא לטובתו ויכול להיות שמזה הרצון יסתעף אח״כ איזה ענין שהוא לרעתם, ואז יצעקו על מה שנתמלא רצונם, עכ״ז גם אז ואת שועתם ישמע ויושיעם, להפוך הכל לטובה, עכ״ד וד״ל.

דאן וויסען מיר דאס אברהם אבינו האט אויסערוועהלט פאר זיינע קינדער יסורים, כדי זייא זאללען ניצול ווערען פון גיהנם, וויא מיר אין דען שער (סוף קפיטל ג׳) געשריבען האבען. וויא אויך דיא יסורים טהוען אויסרייניגען דיא פלעקקען אין פעהלער וואס דער מענש האט אויבען געמאכט מיט זיינע זינדען איבער דעם נעמען צדיקים אויף זיך יסורים, דאמיט זייא זאללען ארדענען וואס אנדערע האבען פערדארבען, דאמיט זייא זאללען ח״ו נישט (נתפס) העריינגעריסען ווערען אין (ערבות) גוטשטייאונג, דען כל ישראל זענען (ערבים) גוטשטייער איינער פאר דען אנדערן.

ח. דיא נשמה פון מענש איז גלייך וויא אליכט, דער שטייגער פון דען ליכט איז, ווען עס נישט גוט לייכט טהוט מאן עס אב שאקלען אין אב ציפפען, דאן לייכט עס בעססער, זא אויך, ווען דער מענש טהוט זינדיגען טהוט דיא נשמה נישט גוט לייכטען, טהוט השם יתברך דען מענש מכבד זיין מיט יסורים וואס

מהוען

טהוּען דען קערפּער אָב שאָקלען, לייַכט דיא נשמה בעססער. — דער תד"א ברענגט, עס שטעהט (איכה ג' כ"ז) ט וֹ ב ל ג ב ר כ י י שׂ א ע וֹ ל ב נ ע וּ ר י ו, וואָהל דען מענשען וואָס ער נעמט פֿאַרלִיעב יסורים אִין דער יוּגענד, קען ער דאַן האָפּפען צוּ אַגוּטע עלטער. עס איז אַמשל אַקינד וואָס עס איז פֿערשמִירט, טהוּט עס דיא מוּטטער אָב וואַשען, דאָס קינד אָבער שרייַעט אִין ווייַנט, אוֹיבוואָהל דיא מוּטטער טהוּט זיך מיט גראָסער מִיהע בעגעבען דאָס קינד צוּ רייַניגען, פֿין זייַן גוּטען וועגען, דאַמִיט דאָס פֿלייַש אוֹיף איהם ניכט פֿערדאָרבען ווירד, אָבער אוּמזאָנסט, דאָס קינד פֿערשטעהט דאָס נישט, עס וויל ליבער פֿערשמירט בלייַבען. וויא אוֹיך דער פֿאָטער טהוּט דאָס קינד ציכטען, אין לאָסט עס לערנען, אין דאָס קינד איז איהם דאַפֿיר אייַן שׂוֹנא ווייל ער העט ליבער געהאַט אין דיא גאַססען צוּ לוֹיפֿען, דאָס ווערעט איהם מעהר פֿערגעניגען, אין דער שלעכטער פֿאָטער וויל איהם נישט לאָזען, פֿאַר וואָס איז דאָס? ווייל דאָס קינד קיין פֿערשטאַנד האָט, ביז אין דער שפּעטערער צייט, דאַן ווירד ער שאָן ערקענען, דיא גוּטע פֿין דיא עלטערן. גראָד אַזוֹי איז דער מענש וואָס אוֹיך אין דער יוּגענד פֿין הש"י געציכטעט ווירד, אוֹיבוואָהל ער עס נישט גוּט פֿערשטעהט, וועגען זייַן יוּנגען פֿערשטאַנד, אָבער שפּעטער וועט ער עס שאָן אין אַכט נעממען, וויא אַגרוֹיסע טובה דאָס איהם וואָר.

עס איז פֿערהאַנדען אַסגוּלה, דאָס דיא מענשען זאָללען קיינע יסורים האָבען, ד ה י י נ וּ י פ שׂ פ שׂ וּ ב מ ע שׂ י ה ם, זייא זאָללען זיך באַרעכנען דאָרך וואָס פֿאַר אַ עבירה אַזאָלכע יסורים קוּממען קענען אין זאָללען מ צ ד י ק ה ד י ן ז י י ן, פֿיר הש"י דאָס גערעכט געבען, אין זאָללען נישט טרוֹיערען אוֹיף דיא יסורים, נייַערט זאָללען זיך מצער זייַן אוֹיף דיא עבירות וואָס האָבען גורם געוועזען דיא יסורים, ממילא וועללען זייא מעהר אַזאָלכע עבירות נישט טהאָן אין וועלען קיינע יסורים לייַדען, אַזאָלכע גאַטוּנג מענשען ב מ וֹ ת ם ק ר וּ א י ם ח י י ם אפי' נאָך זייער טוֹיט, ווערען זייא אוֹיך אַלס לעבעדיג בעטראַכט, אין הש"י איז זיך מרחם אוֹיף זייא.

דער היילִיגער ב י ת י וֹ ס ף ברענגט, אַמענש וואָס איז מקבל

יסורים

יסורים מיט ליבשאפט בפנים יפות, טהוט ער אגרויסע מצוה, ווייל דארך יסורים ווערט דער יצהר״ע פון גוף אבגעשוואכט אין דיא נשמה ווערט געלייטערט. — דער מדרש ברענגט (אין ויקרא פ׳ ל״ב) ווען דיא צדיקים גייען אביסעל ארוים פון „גן עדן״ זעהען זייא וויא דיא רשעים ווערען געשטראפט אין גיהנם ר״ל, טהוען זייא לויבען השי״ת. וואס ער האט זייא געגעבען יסורים אויף דער וועלט. וויא דער נביא זאגט (ישעי׳ י״ב א׳) אודך ד׳ כי אנפת בי, איך לויב דיך גאט וואס דוא האסט געצערענט אויף מיר, וואהל איז דעם מענש וואס ער איז אמזבח כפרה פאר השי״ת ואיתא בירוש׳ אף אם לא עשה תשובה ומת ביסורין היסורים ממרקין.

ט. אין דיא הייניגע דורות טרעפט זיך אין מעהרסטען טייל אין איין ישוב, אצווייא דרייא נגידים אין איניגע בעלי בתים, דיא איבריגע זענען לײדער ארעמע מענשען, מוסען אבער דיא רייכע וויסען, דאס זייא דארפען זיך נישט ערוויטערן פון דיא ארעמע, ווען עס חלילה אויסקומט איין ענגע צייט ר״ל. אויף וואס פאר איין פאלל אימער עס זיך ערייגנען קען, מן הסתם איז דעם נגיד אימער גרינגער דאס ער זיך העלפען זאל, אין וועט זיך אויך זעהן צו העלפען אין אן דען געמיינעם פאלק טהוט איהם נישט בעקימערן, חלילה! דאס טהאר מען נישט! מען מוז זיך משתתף זיין בצער הצבור אויף פיר זייא זארגען, דיא גמרא זאגט (תענית מ״א) ווען יידען זענען ח״ו אין אצרה ר״ל אין איינער טהוט זיך פון זייא אבשיידען אין זאגט, וואס גייט מיך אן אין קהל, טהוען צווייא מלאכים זייערע הענד אויף איהם לייגען אין זאגען, דער מענש זאל נישט זוכה זיין צו זעהן אין דיא הילף פון קהל, וויא מיר וויסען דיא מעשה פון אלימלך, וויא עס שטעהט אין מגילת רות, וואס עס האט איהם בעטראפען, ווייל ער איז אוועק געלאפען פון דיא ארעמע לייט אין דיא הונגערם יאהרען, דער מענש טאר נישט זאגען, איך וועל עססען אין שלאפען, וואס פעהלט מיר דען. עליו נאמר (ישעי׳ כ״ב י״ג־י״ד) והנה ששון ושמחה וגו׳ ונגלה באזני ד׳ צבאות אם יכופר העון הזה לכם וכו׳. ווען דער מענש האט צער פון השי״ת וועגען, למשל, ער לערנט אבער דאווענט

אין

אין זיינע קינדער ווייגען איבער איהם, ווייל ער זייא זייער געבראויך ניישט געבען קען אין ער מאכט זיך גלייך וויא ער הערט גאר נישט, אבער איינער האט איין שלעכט ווייב וואס טהוט איהם מצער זיין, ווייל ער לאנג דאווענט אבער לערנט וויא עס שטעהט אין מנורת המאור, דאס לרוב האבען ערליכע יידען שלעכטע ווייבער אין שטייען זיך פיעל אוים פין זייא אין הש״י טהוט דאס איינענפלייס, ווייל זייא זאלען האבען יסורים אויף דער וועלט אין פיעל תענוג אויף יענער וועלט, אבער איינער איז איין עני ואביון אין פין דעסטוועגען טהוט ער קיינעם קיין עולה, קיין השגת גבול, אזאלכע מענשען וואס אזוי אנגאטונג צער ליידען, אויף דיא זעלבע לעגט הש״י פיעל געוויכט, דיא זעננען ביי איהם זייער חשוב, הש״י זאל העלפען, דאס מיר צו אזאלכע מדרגה קוממען זאללען! (* פין דעסטוועגען זאל דער מענש נישט דענקען, דאס צדיקים אין ערליכע יידען אייביג יסורים ליידען, חלילה! ווען הש״י העלפט דען צדיק, דאס ער אין דיא עלטערע יאהרען קומט, הערט זיך אזאלכע יסורים ביי איהם אויף, עס בעקימערט איהם גארנישט [איתא במדרש ברצות ד׳ דרכי איש גם אויביו ישלים אתו (משלי ט״ז ז׳) זו אשתו, גם לרבות מזיקין, פרעושים, יתושים, עיין ילקוט משלי]. אין דיא יאהרען ווען ביי דיא רשעים דאס פערגעניגען זיך אויפלעזט, ווייל זייא עס שאן נישט פערטראגען קעננען דענסמאל הייבט זיך אן דאס פערגניגען ביי צדיקים. (דאס מיינט דיא וועלט מיט דען וואס מען זאגט, וואהל דען מלך וואס ער באגליקט אויף דער עלטער). — וואס דער רשע האט אזוי איין פערגעניגען אין זיין לעבען נישט געשפירט פין אללע זיינע אונטערהאלט וואס דער צדיק שפירט אין איין טאג וואס ער דינט הש״י. וויר זאללען אויך אזוי וואס דער לעבען, רבשע״ו *). דאס ספר שבט מוסר ברענגט דער צדיק ווערט גערופען סומך.

איז טייטש איין אונטערלעג, דען ווען דיא וועלט זעהט דאס דער צדיק האט יסורים אין ער נעמט זייא פארליעב אן, טהוט זיך דיא וועלט דער פין אמוסר נעהמען אין טרייסטען זיך אין שרייען נישט ווען זייא עטוואס טרעפט. וויא מיר געפינען (ברכות) ביי ר׳ יוחנן, עס זענען איהם צעהן קינדער געשטארבען ר״ל, האט ער זיך

גענוממען

געקומען איין ביין אין דאס געווינען, דאס איז פון דעם צענטען קינד, אזוי פפלעגט ער גיין „מנחם אבל" זיין, איבערדעם הייסט דער צדיק סומך.

י. בס׳ כלי חמדה ווערט געברענגט, עס גיבט דרייא פארטייא מענשען וואס ביי יעדער פארטייא איז איין אנדער אופפיהרונג מיט איהרע שטראף. דיא וואס השי״ת ליעב האט, דיא ווערען זא באלד אין איין קארצער צייט געשטראפט; דיא וואס ער האט פיינט ווארט ער ביז זייא איין גראסע סוממע האבען. עס גיבט אבער דיא דריטטע קלאס, וועלכע השי״ת גאר זעהר ליעב האט, דיא ווירדען אין דעם זעלבען טאג וואס זייא פערשולדיגען, גלייך געשטראפט. ווייל דאס איז זייא איין גרויסע טובה. וז״ש אשרי נשוא פשע שהקב״ה מענישו בעוה״ז. אמנם יותר טוב מי שלא יחשוב ד׳ לו עון, היינו שאין עושה עמו חשבונות ולא פנקס, רק תיכף יפרענו. וז״ש לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. וד״ל.

דער מדרש ברענגט, השי״ת האט געפרעגט אברהם אבינו, מיט וואס זאל איך שטראפפען דיינע קינדער פון וועגן איהרע עבירות, מיט גלות אדער גיהנם? האט אברהם נישט געוויסט וואס ער זאל אויסוועהלען, האט השי״ת איהם געראטען דאס גלות ע״כ. פרעגט דער רבי ר׳ יהונתן, אין אברהם האט דען נישט זעלבער געקענט פערשטעהן, דאס ענדער גלות וויא גיהנם, איז דען נישט ליבער עוה״ב וויא עוה״ז? וויא עס שטעהט (אבות פ״ד מי״ז) יפה שעה אחת של קרת רוח בעוה״ב וגו׳ עס איז בעסער איין שעה נחת אויף יענער וועלט פון גאנצעם לעבען אויף דער וועלט. וויא אויך ווען דער מענש טהוט שאן אפילו גלות ליידען פון דעסטוועגען קען ער יא אויך השי״ת דינען לפחות דרייא־ מאל אין טאג דאווענען (וכמשז״ל ריקנים שבך וכו׳) אבער אין גיהנם טהוט מאן השי״ת נישט דינען, זאנדערן מאן ליידעט גרויסע יסורים ר״ל.

אונזערע חכמים זאגען, ווען דער מענש העט געוויסט וויא גרויס דיא יסורים דארט זענען, העט ער באשטענדיג אויף זיין פנים געלעגען אין געוויינט אויף זיינע זינד אין העט גאר פארגעסען אן עוה״ז. וויא

פיעל

פיעל טויזענדטער מיילען שווארטץ פייער גיבט עס דארטען. וויל דארט איז אנדער גאטונג פייער עס לייעבט נישט, דארט איז פינסטער (ורשעים בחושך ידמו) וויאזויעל טויזענדטער משחיתים אין מחבלים איז דארט. וואס דען זינדיגען מענש פייניגען, וויאפיעל שלענג אין ענדעסען וואס בייסען אין חיות רעות וואס דעם מענש צו רייסען ר״ל. דער מענש איז אויף דער וועלט בהשקט ובטח. מיט רוהע, ער הערט זיך קענען פין דיא ביטערע שטראף אב העלפען אין אויסהיטען נאר ער שלאפט לייד ער. רבונו של עולם, וועק אונס אויף אין גוטען געמיינט. (אבל לא ע״י יסורים וחלאים רעים ח״ו) אמן!

פין דיא מענשען וואס שפירען נישט דען עול פין גלות, זייא מאכען מיט דיא וועלט מיט אללען נייעס אין פיהרונג, דיא זעלבע קוממען געווים גארנישט אב, אין געגענטייל, דיא לעבען נאר דאס זיא זיך אימער איין גרעסערעס גיהנם ערווערבען זאללען. מיר רעדען אבער פין אזאלכע יידען וואס דאס גלות זייא זעהר קימערט. פין דעסטוועגען טהוען זייא דאך השי״ת דינען, פאר דיזע ווירדען איהרע זינד פערגעבען דארך דען גלות, איז זייא מן הסתם ליעבער גלות אלס דאס גיהנם, פאר וואס האט אברהם ווידער נישט געוויסט וואס תשובה צו געבען? נאר אברהם האט זיך געפארכטען, טאמער דארך דען גלות וועט חלילה ארויס קוממען אפיקורסות אין שמדות ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם וועלען זייא ח״ו אויך קיין עוה״ב האבען, האט איהם השי״ת מבטיח געוועזען, דאס דיא קינדער וואס ריכטיג ערליך דיין וועלען זיין — דיא וועללען דען דת ישראל נישט פערלאזען, איז ער שאן בעשטאנען אויף גלות, וואס עס זאל בקרוב איין ענדע געבען אמן.

יא. דער מדרש ברענגט אמעשה עס וואר אקצב, וואס האט פאר יידען פארקויפט טרפה פלייש אלס כשר. איינמאל אין ערב יוה״כ נאך זיין עססען איז ער ארויף אויף דען בוידען אין איז ארונטער געפאללען אין האט זיך דערהארגעט. אין דאס בלוט האט זיך פין איהם געגאסען, זענען געקוממען דיא כלבים אין האבען עס געלעקט. האט מאן געפרעגט דען ר׳ חנינא אויב מאן זאל איהם אוועק טראגען פאן דארט. האט ער געזאגט עס שטעהט

שמות

(שמות כ״ב ל׳): ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, לכלב תשלכון אותו, איז טייטש, טרפה פלייש דארף איך נישט עססען, נייערט פאר דיא הונד ווארפען. דער קצב האט בארייבט דיא הונד מאגען זייא אויך זיין בלוט לעקקען. — וזה הוא עפ״י הגמרא (סנהדרין דף נ״א) סימן יפה לאדם שנפרעין ממנו בעוה״ז עיי״ש.

בס׳ „דרך חכמה״ ווערט געברענגט, דאס אייביג ווערט געצאהלט דעם מענש לויט זיין אויפפיהרונג, תייסרך רעתך מיט דעם וואס דער מענש האט געזינדיגט מיט דעם צאהלט מאן איהם. ווען איינער זינדיגט אין געלד זאכען ווערט ער אויך אין זיין משא ומתן געשלאגען אין אזוי בייא אללע זאכען קומט אויס דאס וואס פאר איין אומגליק עס טרעפט דען מענש, ווען ער האט שכל קען ער געפינען בייא זיך אזוי איין עבירה וואס דאס אומגליק דאצו פאסענד איז פאר איין עונש.

דאס ספר „חובת הלבבות״ ברענגט: אייטער האט געזעהן, דאס זיין חבר האט איין מכה אויף זיין פוס, זאגט ער, איך האב מיט דיר מיטלייד, זאגט דער חבר, איך דאנק השי״ת, דאס איך האב דיא׳ מכה נישט אויף דיא אויגען! — עס וואר אמעשה מיט איין דאקטאר אגרויסער חכם, וואס דער מלך איז אויף איהם אמאל ברוגז געווארען אין האט איהם געלאסט אין קייטען שליסען אין אין געפענגניש זעצען אין האט איהם איין שווערען שטיין אויף דען גענאק געגעבען. יעדען טאג האט ער באקוממען איין גערשטען ברויט מיט אביסעל וואסער. פאר דיא (שומרים) וואך האט דער מלך בעפעהלט, זייא זאלען גוט אויסהערען זיינע רייד, ווייל ער איז אגרויסער חכם, ער האט אבער גאר נישט גערעדט. נאך מעהרערע טעג זאגען דיא וואך, מיר זעהען דיינע גראסע שמערצען אין דוא ביסט דיך גאר נישט מצער, זאגט ער, איך וועל ענק זאגען, וואס זאל איך מיך מצער זיין, איך האב בטחון צוא השי״ת דאס ער ווירד מיר העלפען, וויא עס שטעהט (משלי כ״א א׳): פלגי מים לב מלך ביד ה׳ על כל אשר יחפץ יטנו (אם כי כפלגי מים לב המלך, היינו שחוזק לבו של מלך

כפלגי

כפלגי מים עכ״ז הוא בידה, כי ימין ד׳ רוממה גם על המלך, על כל אשר יחפוץ יטנו. להטיב לנו וד״ל. בשם רב אחד). — אזוי וויא דאָס וואַסער קען מאַן בייגען וויא היגען מאַן ווילל, זאָ אויך קען השי״ת בייגען דען ווילען פון קעניגען וויא ער ווילל. צווייטענס, איך ווייס דאָס מיינע זינד האָבען דאָס געטהאָן בין איך מיר עס זעלבסט שולד אין מוס דאַפיר יסורים ליידען, כדי איך זאָל עוה״ב האָבען: דריטטענס, אין דען זכות וואָס איך נעם די יסורים פאַרליעב אָן קוממען טובות אויף דער וועלט. איך טהוא מיך נאָך פרייען וואָס איך קיינע גרעסערע יסורים האָב, וואָס וואָלט איך נאָך געטהאָן מאַן זאָל מיך פלאָגען אויך, אָבער מאַן זאָל מיר קיין ברויט אין וואַסער אויך נישט געבען, עס איז נאָך פערהאַנדען גרעסערע יסורים, וויא עס שטעהט (דברים כ׳) בבקר תאמר מי יתן ערב וגו׳, סוף כל סוף, השי״ת איז אַגוטער ותשועתו כהרף עין, ער וועט אַוודאי באַלד אין גיך העלפען אָמן.

יב. עס איז פערהאַנדען צוויא גאַטונג יסורים, למשל דען נגיד פייגערט איין אָקס, אָבער דען פשוט׳ן ב״ב איין שאָף, אָבער דען אָרומאַן איין לעממעל אָבער דען גרויסען דלות איין געפליגעל זאָלכע יסורים הייסען של אַהבה. וויל דער מענש קען פין דעסטוועגען השי״ת דינען. דען נגיד בעקימערט נישט מעהר דער אָקס אַלס דען אָרומאַן דאָס געפליגעל, די אַנדערע יסורים אָבער וואָס דען מענשען אין קערפער בערירען דאָס ער ח״ו נישט דאַוועגען אין לערנען קען, די זענען פיעל ארגער. אויף דעם בעטען מיר, אבל לא ע״י יסורים וחלאים רעים, דאָס השי״ת אונס מיט זאָלכע יסורים נישט שטראָפען זאָל! ווידער גיבט עס יסורים וואָס זענען נישט וועגען איין עונש אויף איין עבירה זאָנדערן דען מענשען צו ערוועקען פין זיין נאַרישען שלאָף, למשל איינער ח״ו חאַלעשט טהוט מאַן איהם בייסען אין רייסען פין זיין טובה וועגען, דאַמיט ער ערמינטערט ווירד אין דאָס שטאַמט אַהער פין זיינע גוטע פריינד וואָס צו דער צייט מיט איהם זיך בעפינדען אין וויא מעהר גוטער פריינד איינער איז, וויא מעהר טהוט ער איהם דאָרך אַזאָלכע יסורים מינטערן. וויא אויך איז דאָס זעלבע ביא השי״ת ער איז אונס אַגוטער פריינד

ווען

ווען ער אין אכט נעמט דאס מיר אין הבלי עולם הזה נארישקייט פערשלאפען זענען, אויב דער שלאף ביא זאלכען מענשען פארקאמט, דאס עס נאך איין האפפנונג איז איהם צו ערוועקען, טהוט השי"ת אויך איהם עטוואס יסורים שיקען, דארך זייא קומט ער צו זיך אין ערוואכט אביסעל. (* ווען דער פאל אבער ביא זא איין מענשען איז, דאס ער שאן זא פערשלאפען איז, דאס מאן איהם נישט ערמינטערן קען, ער איזט שאן *זא אויסגעלאסען, דאס ער קיינמאל קיין תשובה טהאן ווירד, דען זעלבען לאסט השי"ת שלאפען אין ערמינטערט איהם נישט, וויל עס ווירד ביא איהם גאר קיין ווירקונג מאכען, ער בלייבט פערפאללען ר"ל. דאס מיינט דיא היילגע תורה מיט דען פסוק (דברים ח׳ ה׳) כאשר ייסר איש את בנו ד׳ אלהיך מייסרך, וויא איין פאטער זיין קינד ציכטיגט וואס עס צו גוטען איז, זא ציכטיגט אונז השי"ת, דען אזוי לאנג דער פאטער פערשטעהט, דאס עס איז נאך איין האפפנונג פערהאנדען דאס עס פין דען קינד איין מענש ווירדען קען דאס ער אין גוטען וועג געהן זאלל, פראבירט ער אללעס מעגליכעס אן צוווענדען זיין קינד צו ציכטיגען, ווען דאס קינד אבער שאן ערוואקסען איז, קען ער מיט איהם שאן ניכט דארך ברעכען אונד פערלירט פאן איהם דיא האפפנונג אין לאסט איהנ שאן לויפען, וויל ער ווייסט, דאס עס שאן פעראיבער איזט, איין מעוות שלא יכול לתקן לײדער.*)

כתב בס׳ „יש נוחלין", עס איז איין מצוה דער מענש זאל מצדיק הדין זיין, דאריבער זאל מאן יסורים נישט פערשטויסען אזוי גלייך וויא דאס גוטע וואס השי"ת גיבט דען מענשען וויל ער עטוואס איין מצוה געטהאן האט, וויא דיא משנה זאגט, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז, דאס עס גיבט אזאלכע מצות דאס מאן אויך פין זייא אויף דער וועלט געניסט, אזוי אויך ווען דער מענש פערשולדעט איז אין השי"ת שטראפט איהם זאל ער דאס פיר רעכט בעקענען, אין ווען דער מענש ביא זיך רעכנט, דאס דיא זעלבע עבירה וואס אויף איהר דיא שטראף פאסענד איז, אויף דער האט ער רעכט תשובה געטהאן פאר וואס זאל ער יעצט

דיא

דיא שטראָף לײַדען? זאָל ער װיסען דאָס ער איז זיך טועה, ער ברויך בעסער תשובה צו טהאָן.

כתב בס׳ „שר שלום" װען דער מענש נעמט יסורים נישט פאַרליעב װעט זיין צער ח"ו נאָך גרעסער זיין, אין זיין זאָרג װירד איהם גאָר נישט העלפען, ער װירד נאָר פאָן זיינע זאָרג אָבגעשװאַכט. דיא כחות ענטגעהען איהם אין עלטערט זיך פאַר דיא צייט אין װירד צוריק געהאַלטען פון תורה ותפילה אין בעקומט ח"ו נאָך מעהר יסורים. עס שטעהט לד׳ הישועה על עמך ברכתך סלה, זאָגט דער מדרש שמואל אויף דען, השי"ת װייס װאָס פאַר דען מענשען איין הילף איז, פיעלמאָל דאַכט דעם מענש, דאָס דער צופאַל איז איהם נישט לטובה, צום סוף לאָזט זיך אויס, דאָס עס איין גראָסע טובה װאַר, איבער דעם איז דער מענש מחויב אויף אַללען השי"ת צו לויבען דען אַללעס איז גוט, דאָס זאָגט דער פסוק לד׳ הישועה, צו השי"ת געהער דיא הילף, ער װייס װאָס פאַר יעדען איינסטעל מענש זיין הילף איז, על עמך ברכתך סלה, אויף זיין פאָלק שיקט ער אימער ברכות אין ישועות, אָמן.

יג. כתב בס׳ הפלאה, דער שטייגער פון דער װעלט איז, דער מענש גיבט זיך אכט ער זאָל זיך נישט פערקילען אָבער נישט פערדאַרבען דאַמיט ער נישט קראַנק װירד, אומפאַל עס זיך ערא־ײַגנעט דאָס ער יאָ עטװאָס פאַסירט אונד דאַדאַרך זיך נישט אין בעסטען שפירט געהט ער זאָ באַלד צום דאָקטער אין לאָסט זיך איין מעדיצין געבען אין איז אין דער האָפנונג קורירט צו װערען, װעלכער מענש איז דער נאַר דיא מעדיצין ניכט צו נעהמען? מיט דער נשמה איז אויך דאָס זעלבע, איהר קראַנקהייט שטאַמט הער דאַרך דיא עבירות װאָס דער מענש טהוט. װיא דוד המלך ע"ה זאָגט (תהלים ע"ז י"א) חלותי היא שנות ימין עליון (שאני עושה מומין שמאל ח"ו וד"ל) מיין קראַנקהייט איז װאָס איך האָב אַנדערש געטהאָן לויט דען װילען פון השי"ת, דיא רפואה דער צו איז יסורים, דיא טהוען ריין מאַכען דיא נשמה. א"כ װער איז דער נאַר דאָס ער קיין מעדיצין נעהמען זאָל? דער מענש ברויך פאַר דיא יסורים קיין פאַרכט צו האָבען, זאָנדערן פאַר דיא עבירות.

װאָס

וואָס דאָרך זייא קומען דיא יסורים, וויא דוד המלך ע"ה זאָגט (תהלים קי"ט ל"ט) העבר חרפתי אשר יגורתי, מאַך אוועק ביינען מיינע זינד דען פאַר זייא פאַרכט איך מיך, אָבער משפטיך טובים, דיינע משפטים זענען גוט; השי"ת זאָל העלפען עס זאָל אַן אונס מקויים ווערען והסירותי את לב האבן מבשרכם. (יחזקאל י"א י"ט) דאָס מיר זאָלען בעקומען לוסט איהם צו דינען, ממילא וועלען וויר קיינע יסורים ליידען אָמן.

בס' קול יעקב ווערט געבּרענגט איין משל. איין מלך דער האָט געהאַט איין בן יחיד זעהר איין געראָטען קינד אין מחמת דען גרויסען ליבשאַפט וואָס אין דען קינד וואָר האָט דער מלך געוואָלט דאָס ער זאָל אימּער פריילּיך זיין, אין ער האָט זיך געראָטען וואָס דאַצו צוטהאָן איז, האָט מען איהם איין עצה געגעבען, דאָס ער איין שעהן פאַלאַסט אויף בויען זאָל שעהן אויסגעמאָלט אין אויסמעבּעלירט אין מיט אַללערהאַנד שעהנע זילבער אין גאָלדענע כלים צו פערזאָרגען אין שעהנע אָרדענטליכע דינער שטעללען, אונד נעבען דען פאַלאַסט איין שענעם גאָרטען פלאַנצען מיט אַללע גאַטונג שעהנע ביימער, דאָרך דעם אַללען קען זיין קינד אימּער פריילּיך זיין. דעם קעניג האָט דיא עצה ריכטיג געפאָללען אין דאָס אַללעס אַהער געשטעללט אונד זיין בן יחיד היען איינקוואַטירט. מיט דער צייט איזט דער זאָהן פערקרענקט אין אַלּץ שוואַכער געוואָרען, זאָ לאַנג דאָס דער קעניג זעהט דאָס זיין קינד צו גרונד געהט. דיא דאָקטאָרען ערקלערען, דאָס זיין קראַנקהייט פאָן פיעל פערגניגען הערשטאַמט, אונד זיין בעסערונג קען נאָר דאָרך טרויערקייט הערגעשטעלט ווערען! האָט דער קעניג געשאַפט דאָס מאַן זאָל איין איינפאַך געהייז מאַכען מיט קליינע פענסטער אונד דאָס זאָל אויך נאָר געקלעבט זיין אונד איין איינפאַך בעט מיט טיש אונד בענקעל פערזאָרגט זיין אין עטוואַס נעטיגע כלים, דיזע אויך נאָר אוים האָלץ אין שאַרבען, אונד דען זאָהן היען איינקוואַטירען, דאַמיט דאָרך דעם ווירד איהם דיא טרויער באַלד קאָממען! וויא מאַן האָט דעם זאָהן פאָן דען שענעם פאַלאַסט אויסגעשאַפט אונד נאָך דאַצו אין דעם אַרמען הויז איינקוואַטירט, וואָר דאָס איהם זעהר איין וואונדער, אונד קלערט: וויא קען דאָס זיין? איך בין איין בן

יחיד

יחיד ביא דעם קעניג אין ער האט מיך זעהר ליעב. צום איבערצייג דאם ער האט מיר זא איין פאלאסט הערגעשטעלט אונד איך ווארדע בעדינט מיט גרויסארטיגע דינער אונד וואס איך האב געווינשט ווארדע אללעם אויסגעפאלגט. יעצט זאל מיך מיין פאטער זא פיינד בעקוממען האבען דאם ער מיך אלס איינעם פאן דיא נידערטרעכטיגסטע מיסהאנדעלט! אין ריינע ווארהייט אבער האט איהם יא זיין פאטער פארט ווייטער ליעב. נאר ער האט דאס ניכט פערשטאנען. —

דען פערגלייך דאצו קענען וויר פערשטעהן. השי"ת האט אונס פין מצרים אויסגעלעזט אונד אונס גרויס וואונדער געוויזען אין אונס גערופען בני בכורי ישראל אונד אונס אויסערוועהלט פאן אללע פעלקער פאר זיין פאלק. דארך דיא גראסע ליבשאפט האט ער אונס זא איין לאנד געגעבען. וואס דאס בעסטע אויף דער וועלט וואר אין איז נאך היינט אויך אונד האט אונס געבויעט איין פאלאסט דאס הייליגע בית המקדש שיב"ב. דאס דער מעגש האט זיך דארט אללעם געקענט אויסבעטען אין מיר האבען דארטען געהאט זעהר שעהנע בעדינונג כהנים אין לוים וואס אונס בעדינט האבען מיט זילבער אין גאלדענע כלים אין ווארען זעהר שעהן געקליידעט אין מיר האבען געהאט איין רעזידענץ שטאט ירושלים תוב"ב, וואס דיא הייליגע שכינה האט דארט ענטשוויישען אונס גערוהט, דאס שוינהייט פין דער שטאט וואר איין וואונדער איבער דער גאנצער וועלט. דאס איז ביז דעמאלט נישט געווען אין יעצט אויך נישט זיין ביז השי"ת וועט זיך אויף אונס מרחם זיין בקרוב, אין אויסערדעם וואס פאר אגרויסע אין שיינע לענדער אין שטעט האבען מיר געהאט, אין מיר ווארען דעמאלט זא פריילך דאס קיין גרעסערע פרייד עקזעסטירט נישט. נאר דארך וואס מיר האבען געהאט אלדעם גוטס איז אן אונס מקויים געווארען וישמן ישרון ויבעט. (דברים ל"ב ט"ו) דאס מיר האבען געזינדיגט אין מיר זינד זעהר פערקרענקט געווארען אין איין שווערע קראנקהייט חולי הנפש. האט השי"ת פערשטאנען דאס אונזער קראנקהייט פין פיעל פערגעניגען הערשטאמט. דאס שאדעט אונז זעהר. האט ער אונס געלאסט פערטרייבען פין

דעם

זאָלען ווערען קורירט ווידער מיר דאַמיט פּאַלאַסט. דעם שענעם אין דען פינסטערן ווידער מיר לייַדער זענען יעצט טרויערקייט. דער דאָרך זיין וויא אַייד וויל אייַנער מעהר וויא הויז נאַרען אַייַן וויא אין גלות שפּירט מעהר וויא אין וועלט. דער בייַא אַכט פער ער איז מעהר איז השי״ת אָבער אַנטיסעמיטען. דיא פין שאַנד אין עלענד זיין ער לטובה. אַללעם טהוט אין פריהער וויא אַלס גוטער דער פאָרט אימער שווער אונס עם קומט דאַדאָרך ניִשט. עם פערשטעהען מיר נאָר כל ווירד, זייַן גוט ווידער עם דאָס מיר ווייסען דאָך אָבער פיער, בשמחתה, ורואה זוכה ירושלים על המתאבל (בבא בתרא ס׳). במהרה אָמן.

ד. עם שטעהט אין דער פסיקתא השי״ת רופט דיא מלאָכים בשעת ווען יידישע קינדער האָבען יסורים אין זאָגט, קומט וועל איך אייך ווייזען דאָס פרומקייט פין מיינע קינדער, איך טייל זייא צו פיעל יסורים אין זייא נעמען דאָס אַללעם פאַרליעב אָן, וויא אויך אַצינד זייא לייַדען בזיונות אין גלות אָרימקייט אין בייַא אַללען רופען זייא מיך צדיק, ואתה צדיק על כל הבא עלינו וגו׳, ע״כ זאָל דער מענש ניִשט מהרהר זיין קלערען אויף דיא משפּטים פין השי״ת, דען אַללעם איז זעהר ערליך געמשפּט, אין ווער עם נעמט ערנסט אָן זיינע משפּטים אין איז אונטערטעניג פאַר איהם אין זאָגט, רבשע״ו, דוא ביסט גערעכט אד״ג מיט אַזאָלכע רייד, מיט דען טהוט ער השי״ת דערפרייען, גלייך וויא ער האָט געזעסען על התורה ועל העבודה אין האָט מקריב געווען כל הקרבנות, ווייל דער עיקר איז בייַא השי״ת דער מענש זאָל זיין אַנכנע געניַיקט פאַר איהם, אַזוי געפינען מיר אויך זאָגט דיא גמרא אין ברכות חייב אָדם לברך על הרעה וכו׳ דער מענש איז מחויב צו לויבען השי״ת אויף אַשלעכטע בשורה ח״ו, גלייך וויא אויף אַגוטע, ווייל אַמענש ווייס ניִשט וואָס גוט אָדער שלעכט איז אין ווען עם איהם שלעכט פאָרקאָמט, ברויך ער בייַא אַללען השי״ת זיין משפּט פיר רעכט אָן צו זעהן מיט גאַנצען הערצען, ניִשט זאָגען וואָס קען איך מיר העלפען, אָדער בעססער מאַכען, דער איבערצייַג אויב דער מענש איז מקבל יסורים באַהבה איז דער סימן וויא פאָלגט:

ווען

ווען דער בעטרעפענדער טהוט זיך צייטענווייס איבער דענקען מיט וואס ער זיינע יאהר, טעג אונד נעכט מיט ברענגט מיט הבל הבלים נארישע זאכען און ווען ער קומט צו די 40 יאהר אין העכער וואס דער מענש ערשט דעמאלס דען רעכטען שכל בעקומט וויא אין פרק שטעהט בן ארבעים לבינה; טהוט דאס הארץ וויא אויף די פערגאנגענהייט און איז מתחרט בערייהעט עם און וויל תשובה טהאן און דאכט בייא זיך, ווען ער ערליך איז, רבונו ש"ע איך בין ביז היינט געוועזן איין איש חוטא ופתי נאריש זינדיגער מענש. היינט האב איך מיך מיישב געוועזן איך וויל תשובה טהאן אין די קומענדע יאהרען וואס צו מיין עלטער זיך בייגען פערבעסערן. און דאפיר וואס איך דאס פון פריהער נישט געטהאן האב נעמע איך אויף מיר סיגופים אצווייא טאג אין חודש צו פאסטען און אללע וואך אצווייאמאל אין מקוה צוא גיין ווען זיא אויך קאלט זיין וויררד און פאר די נעכט וואס איך האב פארברענגט וויל איך אללע נאכט עטוואס לערנען און פאר וואס איך האב קארטען געשפילט ר"ל, און בין צומאל אויך אין טהעאטער געגאנגען וועל איך מיך פון היינט אן צו ערליכע יידען צו בייגען און צו צדיקים גיין, און ער טהוט ריכטיג זא האלטען וויא ער זיך פארגענוממען האט בשעת ער די געדאנקען פון תשובה געהאט האט, ווען עס דאן אויף איהם עטוואס בעזאנדערע יסורים קוממען, קאננען מיר וויסען דאס ער זייא מיט ליבשאפט אן נעמט. דען ווער האט איהם דען געגייט דאס ער זעלבער אויף זיך יסורים נעהמען זאל? מן הסתם נאר ווייל ער תשובה טהאן וויל, איבערהויפט ווען השי"ת אויף איהם יסורים שיקט וואס פאר איינע איהם קוממען
אויף זיינע עבירות איז ער אוודאי צו פרידען מיט זייא.
ווען דער מענש אבער קיינמאל קיין הרהור תשובה נישט האט ח"ו
און נעמט אויף זיך קיינע דברים טובים [כמאמר הנביא (הושע י"ד ג') קחו עמכם דברים] זיינע זינד איבער צו קומען, נאר השי"ת שיקט אויף איהם יסורים שלא בטובתו נאר ווייל ער קען זיך נישט אבהעלפען איז ער גענייגט צו זאגען געלויבט איז השי"ת פיר אללען, מיט דעם זאגען מיר נאך נישט איבערצייגט דאס

ער

ער זיא מיט אהבה צו נעמט. — וז״פ הפסוק נאלמתי דומי׳ החשתי מטוב, היינו נאלמתי מלדבר דברים טובים ודברי פיוס ולהרהר בתשובה, וכאבי נעכר, אז בוודאי גם היסורים איננו מקבל באהבה רק הם עוכרין אותו.

טו. בס׳ כלי חמדה, עס גיבט פיעלמאל וואס עס דאכט דעם מענש דאס דיא יסורים וואס האבען איהם געטראפען זענען שלא ביושר אומרעכט, וויל ער שפירט ביא זיך נישט זא איין גראסע עבירה, דאס איהם זא איין גרויס אומגליק קוממען זאל. הש״י איז אבער דאך גערעכט, וויא דוד המלך זאגט (תהלים קי״ט ע״ה) ידעתי ד׳ כי צדק משפטיך, איך וויים דאס דיינע משפטים זענען מיט גערעכטיגקייט, נאר דער מענש טהוט זא פיעל זינדיגען, דאס דארך דיא פיעלע זינד פערגעסט ער גאר וואס ער אלין פערשולדעט האט. דאן ווען דיא שטראף אויף איהם קומט, וויים ער נישט פארוואס דאס איז. אויבוואהל ער איז מפשפש במעשיו היינט זיך אן צו בערעכנען, נאר אבער וויל הש״י איין ארך אפים איז, ערווארט טאמער וועט דער מענש תשובה טהון, ער זאל איהם נישט ברויכען צו שטראפען, אין דער צייט אבער וואס הש״י טהוט ווארטען, פערגעסט דער מענש אין זיינע זינד. הש״י אבער ער איז זוכר כל הנשכחות פערגעסט נישט. וויא דוד המלך זאגט (תהלים ס״ט ו׳) אלקים אתה ידעת לאולתי ואשמותי ממך לא נכחדו. רבשע״ו דוא וויים וואס איך האב פערשולדעט מיט מיין נארישען שכל אין איך קען מיינע זינד פון דיר נישט פערלייקענען. דעסגלייכען געפינען מיר ביא דיא היילינע שבטים ווען יוסף האט זיא אלס מרגלים שפיאנען בעטראכט, אויבוואהל זיא האבען געוויסט דאס זיא דער פון ליין זענען, האבען זיא געזאגט יא וויר זענען יעצט ריין, אבל אשמים אנחנו מיר זענען אבער פון לאנג פערשולדעט על אחינו פון וועגען אונזער ברודער אין דיא מעשה איז געוועזען בעפאר מיט צוויא אונד צוואנציג יאהר, זעהט מען וויא לאנג הש״י ווארט. עס איז איין משל צו איין גנב וואס מען האט איהם פער־אורטיילט, וויל ער איין פערד געגנבעט האט, פאר דעם אורטייל

אויסשפרעכען

אויסשפרעכען זאגט מען איהם דאס ער זאל זיין פערברעך אנערקענען ווירד מאן איהם זיין שטראף פערגרינגערן, זאגט ער, יעצט האב איך נישט וואס צו אנערקענען, נאר פאר איינינע יאהר האב איך איין מוילאייזעל גענגבעט, אבער קיין פערד! זא איזט עס מיט דען מענשען, ווען ער זאל וועניגסטענס בעקענען, דאס השי"ת מיט זיין משפט גערעכט איזט, האט ער וועניגסטענס ווערט געווען, דאס השי"ת זאל זיך אויף איהם מרחם זיין אין איהם פערגרינגערן, ער קלערט אבער, דאס ווען ער נישט בעקענט קומט איהם קיין שטראף אין פערגעסט און ומודה ועוזב ירוחם, דאס ווען מען אנערקענט טהוט זיך השי"ת ערבארמען ומציל את נפשו.

בס' שער המלך ח"ב, מיר ברויכען מקבל צו זיין יסורים גאר גערן, דען גראד אזוי וויא מיט יעדער מצוה טהוט זיך דער מענש שאפען אמליץ טוב מגיד יושר, אגוטען מלאך אין דער טהוט אויף איהם בעוה"ב אימער גוטעם רעדען, אזוי אויך ווען עס אויף דען מענש ח"ו יסורים קומט אין ער טהוט השי"ת דאס רעכט געבען טהוט ער מיט דעם אויך בעשאפען אמלאך קדוש נאך איין גרעסערן סנגור פערטיידיגער, וויא אויך פין יעדע עבירה ווירד איין (קטגור) שלעכטער מלאך בעשאפען הנקראים נגעי בני אדם, דער טהוט אימער אויף דען מענשען העטצען דאס השי"ת זאל זיך נוקם זיין אין ווען דער מענש איז דיא יסורים מקבל באהבה ווערט פין דען מלאך המחבל אגוטער מלאך לא די דאס ער איז נישט מקטרג, קיין העטצער, אדרבה ער ווערט נאך אסנגור, אגוטער פריינד, ווען דער מענש האט זיך נישט איבער צו וועקסלען איז איהם אוודאי נישט גוט, ער זאל זיך אבער מיט שכל גוט בערעכנען, וויא גוט שפעטער דאס איהם קומען וועט, ווערט ער געטרייסט, ווייל דיא חכמים ז"ל זאגען, דאס דען זעלבען איז זיין לעבען קיין לעבען, אין ער וועט קיין גיהנם האבען, וויא אויך ווען דער ארימער טהוט דאס דחקות פערליעב נעהמען האט דאס פייער פין גיהנם צו איהם קיין צוטריט אין זיין שכר איז זייער גרויס לעוה"ב אין ער ברענגט אישועה אויף דער וועלט.

דאס

דאָס ספר זכירה ברענגט, עס איז אַסכנה פֿאַר דעם וואָס מהוט פֿעראַכטען יסורים. ווייל ער ברענגט אויף זיך אימער מעהר ח״ו. דיא גמרא זאָגט אין סוטה, ווער עס איז מקבל יסורים באַהבה איז גלייך וויא ער העט מקיים געוועזן כל התורה אין מען איז אידם מוחל אַללע עבירות ומתיש כח ה׳ זהמא דסט״א וימהר השפע.

דער מענש זאָל וויסען, דאָס עצבות, טרויערקייט איז זעהר איין שלעכט אַרטיקעל צו אַללען, נייערט ווען דער מענש העט גערן מקיים געוועזן אַמצוה און ער קען זיא נישט גרייכען, אָדער ער העט גערן געדינט השי״ת כדבעי און קען נישט. אויף דען איז גוט אַביסעל צו געלעגט צו זיין, דאַמיט איין מיטעל צו טרעפען, אָבער פֿין וועגען יסורים דאַרף מען נישט צו טרוירען נאָר וואָס דיא הייליגע תורה אונס פֿאָרשרייבט.

דער מענש ברויך צו בעטען השי״ת ער זאָל אידם העלפֿען ווייל אַללעס שלעכטעס קען מען פֿין זיך פֿערמיידען מיט תפלה אפי׳ ווען עס איז חלילה אַגזרה מן השמים און זיין מזל איז נישט גוט זאָל זיך דער מענש נישט פֿערמיידען פֿין תפלה, און זאָל נישט זאָגען ווען מיר דאָס אויפֿדערלייגט איז וואָס וועט מיר דען מיין געבעט העלפֿען דאָס איז נישט אָמת שאין לך דבר שעומד בפני התפילה, ווייל דער כח פֿין תפילה איז זעהר גרויס, ווען ער חלילה נישט אין גאַנצען געהאָלפֿען ווירד, האָבען מיר יאָ איין כלל. דאָס תפילה עושה מחצה, וועט ער וועניגסטענס אַהאַלבע ישועה האָבען, ווען אויך נישט באַלד. שפעטער. לא כל העתים ולא כל הזמנים שוות נישט אַללע צייטען זענען גלייך, אין לך אָדם שאין לו שעה, נישט אַללע ווערען אויף איינמאָל געהאָלפֿען, דאָס וועט נאָר זיין בקרוב בייא דער גאולה שלימה וועללען מיר אַללע אויף איינמאָל געהאָלפֿען ווערען השי״ת וואַרט נאָר, דאָס מיר אַללע אין איינעם איין גוטע תפילה אַרויף שיקען זאָללען, דאַמיט ער אַגוטע ישועה דאַפֿיר שיקען וועט, דאָס איז בייא אונס ישראל איין כלל, דאָס תשובה, תפילה

וצדקה (אִין מאַן אִיז עֶס אויך מקיים ווִירד השי״ת אויך מקיים זַיין) מעבירין אֶת רוע הגזרה, אָמן!

סליק שער יסורים של אַהבה.

אוחילה לאֵל אחלה פניו כשם שעזרתני לסיים שער יסורים של אהבה כן תעזרני ולכל יִשׂראֵל לשוב מאַהבה.

שער תשובה מאַהבה.

פאַר וואָס מִיר האָבּען געשרִיבּען דעָן שער תשובה מאַהבה נאָך דעָם שער יסורים של אַהבה. ווֶעסט דוּא פֶערשטעָהן פאָן עֶרשטעָן קפיטל פאָן שער תשובה מאַהבה.

א. בשם ספר קול יעקב דִיא גמרא זאָגט (סוטה מ״ט) מיום שחרב בית המקדש כל יום ויום מרובה קללתו משל חברו. פִין ווֶען אָן דאָס בית המקדש אִיז חרוב געוואָרעָן, אִיז יעָדעָרעָר טאָג וואָס שפּעָטעָר אֶרגעָר פִין דעָן פריִהרִיגעָן. פאַר וואָס? דאָס ווֶעלּלעָן מִיר פעָרשטעָהן מִיט אַמשל: עֶס וואָר איין רייכעָר מאַן דעָר האָט געָהאַט איין בן יחיד, דעָר זוּהן האָט זִיך זעָהר גוּט געָלעָבּט ווִיא געָוועָנדליִך אַמאָל אִיז עֶר זעָהר קראַנק געוואָרעָן דִיא דאָקטאָרעָן האָבּען זיין קראַנקהייט נִיכט געָקעָנט עֶרקלעָרעָן, זאָ לאַנג איין גראָסעָר פּראָפעָסאָר האָט עֶרקעָנט דאָס זיין קראַנקהייט פאָן פִיעָל שלאַפעָן הֶער שטאַמט. אוּנד ווייל עֶר קיין בּעָוועָגוּנג מאַכט. האָט זִיך דעָר פאָטעָר מיישב געוועָן עֶר ווֶעט אִיהם נִיכט געָבּען זאָ איין גוּט געָלעָגעָר ווִיא בִּיז הֶער, ממילא ווִירד עֶר וועָנִיגעָר שלאַפעָן. עֶר האָט עֶס רִיכטִיג אייגעָטראָפעָן, עֶר האָט וועָנִיגעָר געָשלאָפעָן. מִיט איין צייט אָבּעָר, האָט עֶר זִיך געוואָהנט אויך מִיט איין שלעָכט געָלעָגעָר אִין האָט ווייטעָר פִיעָל געָשלאָפעָן, האָט דעָר פאָטעָר נאָך איין אֶרגעָר געָלעָגעָר אָנגעָשאַפט. עֶר האָט זִיך אָבּעָר צוּ דעָן אויך געוועָהנט. זאָ לאַנג בִּיז מאַן האָט אִיהם גאָר קיין געָלעָגעָר געגעָבּען זאָנדעָרן דִיא בּלאָססעָ עֶרד. מִיט דעָר צייט אָבּעָר האָט עֶר אויך אויף דעָר עֶרד גאַנִין פִיין אוּנד פִיעָל געָשלאָפעָן

האט

האָט דער פאָטער גענומען וואַכטער שטעללען, דיא האָבען איהם געשלעפט אין געשטויסען, וויא אויך אַנדערע צרות אויסגעשטיילט, דאַמיט ער זאָל נישט שלאָפען.

הנמשל מובן. יעצט ווירדען מיר שאָן פערשטעהן פאַרוואָס דאָס גלות פאָרט אין איינעם אימער גרעסער אין העפטיגער איז. צום ערשטען זעממער אונס געוועזען אין אונזער לאַנד, מיר האָבען געלעבט פערגעניגליך, וויא איין בן יחיד בייא איין רייכען פאָטער, זענען מיר פערקרענקט געוואָרען בחולי הנפש (עיין לעיל בשער יסורים קפי׳ י״ג) השי״ת האָט פערשטאַנען, דאָס אונזער קראַנקהייט שטאַמט הער, ווייל מיר גאַנץ בערוהיגט לעבען אונד זעהר גוט שלאָפען, אונד מאַכען גאָר קיין בעוועגונג. ווייל מיר האָבען געהאַט אונזערע דינער יואָס אונזערע גיטער בעאַרבייטעט האָבען, אונד עס איז אונס געוואַקסען פין אַללען גוטען. זאָ האָט ער אונס אין גלות פערטריבען, דאַמיט מיר זאָלען קורירט ווערען, הייני׳ תשובה טהאָן, דערווייל האָבען מיר זיך אין גלות גאַנץ גוט געוויינט אין האָבען גאָהר פערגעססען וואָס מיר האָבען פערשפילט. מיר קענען שאָן אויך אין גלות לעבען אין גאַנץ פיין שלאָפען, האָט אונס השי״ת דאָס גלות נאָך מעהר פערגרעסערט, אימער פאָרט גרעסער, וויא מיר עס ליידער זעהען (עין בעין) כדי מיר זאָלען ניכט שלאָפען, הייני׳ אָבער דאָס מיר טהוען נאָך קיין תשובה, קוממען אַללע טאָג נייע יסורים וואָס מיר האָבען פריהר נישט געוויסט, וויא מיר זעהען וויא דיא פרנסות ווערען טאַג טעגליך געשוואַכט, אין וויא שווער מיר קענען קינדער אין יידישען דרך ערציהען, ווער עס העט שאָן יאָ געוואָלט דאָס קינד זאָל איד זיין וויא שווער ער עס אויספיהרען קען, בייא אַללען מוסט דוא וויססען דאָס אין אונזער לאַנד איז נאָך מיט חסד קענען אַנדערע לענדער אין מאַן פערשטעהט נישט פאַר וואָס דאָס איז, ע״כ אחינו בני ישראל לכו ונשובה אל ה׳ כי הוא טרף וירפאנו, (הושע ו׳ א׳) במהרה בימינו אמן.

ב. דאָס ספר חובת הלבבות שרייבט, עס איז פערהאַנדען אַטייל מענשען וואָס זאָגען, דאָס מאַן קען הייטיגעם טאָג זעהר שווער

תשובה טהאן, דען מאן קען אויף זיך נישט נעהמען קיינע סיגופים (סיגופים הייסט דער מענש זאל זיך זעלבער בעשטראפען), מען קען ח״ו קראנק ווערען, ווייל דער מענש איז שוואך, דאס איז אבער שקר, ערשטענס, ווער תשובה טהאן וויל האט אויך בטחון אויף השי״ת דאס עס ווירד איהם גאר נישט שאדען. (* צווייטענס, ווער הייסט איהם דען דאס איינז אויף האקען אין זיך טובל זיין? אבער ער זאל דרייא טאג דורכזאם פאסטען, אדער ער זאל זיך אין שנייא לעגען, פרעג איין גוטען ייד וועסט דוא זעהן וואס ער ווירד דיר הייסען, איך זאג דיר אין פארהיניין, ער וועט זאגען, דוא זאלסט ערליך שבת האלטען, אכטגעבען אויף דיא תפלין אין ציצית זייא זאלען כשר זיין אין זאלסט ערליך דאווענען, אללע טאג עטוואס לערנען, דיינע קינדער אין יידישען דת ערציהען, אין דער גלייכען! פון דען אללען קען מאן נאך נישט קראנק ווערען, עס וועט דיר גאר אין אנפאנג אביסעל שווער אנקומען, דער מענש כוז אבער וויסען, אויב ער ערליך תשובה טהאן וויל, וועט איהם השי״ת העלפען, הבא לטהר מסייעין אותו, ער ברויך נאר אן צו הייבען, וויא דיא גמרא זאגט פון השי״ת וועגען פתחו לי פתח כחודו של מחט וכו׳. *)

הגם עס קען זיך אמאל טרעפען דאס אמענש ווערט דארך עטוואס אדבר מצוה אבגעשוואכט, דאס איז ווייל ער האט דאס געטהאן שלא לשמה, נישט מיט דען גאנצען הארץ, ער האט אויך איין אנדערע אויסזיכט געהאט דאביא, אבער ווייטער האבען מיר אכלל (קהלת ח׳ ה׳) שומר מצוה לא ידע דבר רע, ווער עס איין מצוה רעכט אב היט דעם טרעפט קיין שלעכטער צופאל אדער קען עס זיין וויא דער חובת הלבבות זאגט, ווען עס טרעפט דען מענשען עטוואס איין שארען, גראד דעמאלס, ווען ער האלט אין איין דבר מצוה דאס איז אגרויס חסד פון השי״ת, דען דער מענש האט געוויס איין גרויסע עבירה געטהאן אויף וועלכער ער אגרויסע שטראף פערדינט, השי״ת ווייסט אבער דאס דיא שטראף איהם זעהר שווער איזט, ווארט ער אייגענפליים ביז דער מענש אין עטוואס איין מצוה טהאן האלט, דאמיט דיא מצוה זאל אויף איהם

שוּצען, דאָס דיא שטראָף זאָל איהם גרינגער זיין, ווען ער אָבער אין איין אַנדערע צייט געשטראָפֿט ווערט העט איהם פֿיעל ערגער געווען אָבער נישט דאָס איין דבר מצוה יעמאַנדען עטוואָס איין שאָדען אָדער קראַנקהייט פֿעראורזאַכט. — של״ה הקדוש, עס שטעהט ביא גלות מצרים וימררו את חייהם, דאָס דיא מצרים האָבען זייא דאָס לעבען פֿערביטערט, זאָגט דער של״ה, דאָס דיא צרות וואָס זייא געליטען האָבען וואָר אויך נאָר פֿין וועגען זייערע חטאים (* והראי' דאָס גלות האָט זיך יאָ אָנגעהויבען פֿין ווען יצחק אָבינו איז געבוירען געוואָרען (עיין רש״י) אין איידער דיא אַרבעט פֿין מצרים האָט זיך אָנגעהויבען, האָבען אונזערע עלטערן נישט געליטען אַזאָלכע יסורים. דאָס האָט זיך הערשט אָנגעהויבען וויא דיא אָבות אין שבטים זענען געשטאָרבען, נאָר ווייל דאָס דור איז פֿערדאָרבען געוואָרען, האָבען זייא אַזאָלכע יסורים געליטען, אין דאָרך דיא יסורים האָבען זייא תשובה געטהאָן, וויא עס שטעהט ויצעקו בני ישראל אל ד' וגו' האָט זייא השי״ת געהאָלפֿען, אַזוי אויך ווען דער מענש איז זיך מיישב בשעת ווען ער האָט יסורים מה חרי האף הגדול הזה אין זאָגט מן הסתם טהוט מיר דאָס השי״ת נישט אומזאָנסט אין ער איז מהרהר בתשובה אין בעסערט זיך ריכטיג, ווערען איהם דיא יסורים גערעכענט אַלס ער העט געבּרענגט קרבנות אויף זיינע חטאים. השי״ת זאָל אונס העלפֿען דאָס מיר זאָלען שכל בעקומען אין נישט וואַרטען ביז מאַן אונס ח״ו אויף וועקען זאָל, ויקוים בנו מקרא שכתוב (יחזקאל י״א י״ט) והסירותי את לב האבן מבשרכם אמן. *)

ג. מעהרערע מענשען וואָס טהוען אין איינעם תשובה, זייא פֿאַסטען
איין תענית ציבור אין זאָגען ערליך תהלים אין וויינען
זיך אַביסעל אוים פֿאַר השי״ת, אַפי' זייא טהוען דאָס ווייל עס האָט זייא ח״ו איין קראַנקהייט אָדער אַבלבול געטראָפֿפֿען פֿין דעסטוועגען נעמט השי״ת דיא תשובה באַלד אָן. דיא גמרא זאָגט (סנהדרין צ״ז ע״ב) ווען יידען טהוען תשובה ווערען זייא אוים געלעזט. ווען אָבּער חלילה נישט, גיבט השי״ת אויף זייא אַרוים אַזאָלכע גזרות דאָס זייא מוזען תשובה טהאָן. פֿרעג איך דיך, איז דען נישט

בעסטער מיט גוטען ? אפשר וועסט דוא ליבער לעזער קלערן, דאס פאר גזרות איזט קיין פארכט, עס קען שאן ניכט ערגער זיין, מי יתן והי' הלוואי בלייבסט דוא גערעכט.

אין ספר יסוד התשובה ווירד געבראכט : דער מענש וואס וויל תשובה טהאן ברויך צו האלטען בייא דער גראד, דאס ער זאל הערען וויא מאן בעליידיגט איהם און ער זאל שווייגען, וויא מיר געפינען בייא דוד המלך ע״ה, דאס שמעי בן גרא האט איהם געשאלטען און ער האט געשוויגען, אויבוואהל דוד וואר איין מלך און האט געהאט מאכט זיך נוקם צו זיין און יעדאך האט ער דאס סובל געוועזען בפרט אונזער גאטונג מענש וואס מכף רגל ועד ראש אין בו מתום, ער איז פילל מיט עבירות אויף דער העכסטער גראד פון קאפף ביז פוס, וויא איין גרויסער סבלן ברויך ער צו זיין און אללעם פארליעב צו נעהמען און זיך דיא נאטור צוברעכען און איין מעביר על מדותיו צו זיין קיין בעל מחלוקת !

(* איבערהויפט אויף איין מענש וואס מעהר חכם ווירא שמים איז פין איהם, נישט וויא מיר געפינען ליידער אין דיא היינטיגע דורות עס טרעפט זיך איין עם הארץ וואס האט קיין שכל אפי' צו ווערלט זאכען, וועדער צו עטוואס איין אנדער ענין יעדאך דאכט זיך איהם אין פערשטעהט. דאס דער רב טהוט נישט גוט, לא די דאס ער נישט פאלגט, איז ער נאך (מלעיג על דברי חכמים) קלוגער פין רב. איך פרעג איהם, פין וויא ער האט דעם שכל גענוממען ? אזוי איין שכל גיבט יא השי״ת נישט. דאס מאן זאל זיין איין מתנגד אין אבעל פלוגתא קריגספיהרער אויף ערליכע יידען, דעם שכל נעמט מאן זיך אליין, אבער פין וויא ? דאס איז נישט פין דער רעכטער זייט נייערט ליידער פין דער אנדערער — וואס עס צו קיין ייד געהער. השי״ת זאל אוודאי אונס פין אזוי איין פערשטאנד אב היטען, איך ברויך פין דען נישט פיעל צו שרייבען, דען פיר דען ערליכען איז וד״ל (געגנוג) און פאר דען וואס ער האלט שאן פין יענער זייט בין איך נישט בכח איהם צו העלפען. *)

וויא אויך אין ספר קול בוכים בשם ר"מ קורדברי ז"ל ווערט געברענגט, דאס דיא בעסטע תשובה איז, דער מענש זאל זיין איין סבלן. זעהע נאר ליבער לעזער, מאן זאל דיך פרעגען, אויב דוא קלערסט תשובה צו טהאן? העטעסט דוא געזאגט, איך העט גערן, אבער איך קען נישט. וועט דיר איינער זאגען, איך וועל דיר איין עצה געבען, דהיינו ער וועט דיר למשל זאגען. ווילסט דוא שאדען ליידען אין געלד זאכען? ווירסט דוא אוודאי זאגען, ניין! השי"ת זאל מיר העלפען גוטע געשעפטען צו מאכען. ווילסט דוא קינדער שאדען ליידען? ווירסט דוא זאגען, חלילה וחלילה! און ווירסט איהם נאך וועלען איין פאטש אויך געבען, איך וויל יא מיינע קינדער מגדל זיין מיט נחת. ווילסט דוא קראנק זיין? רחמנא יצילני, מן הסתם נישט! ווילסט דוא שטערבען פאר דער צייט? חס מלהזכיר, דאס אוודאי נישט! כללו של דבר, וואס ער וועט דיך פרעגען ווירסט דוא אויף אללען זאגען ח"ו. ניין, השי"ת זאל היטען, רחמנא יצילני, חס מלהזכיר אד"ג, הייזט פרעג איך דיך מיט וואס דען זאל דער מענש זיינע עבירות איבער קוממען בייא זיין לעבען, תורה לערנט ער נישט, תשובה קען ער נישט טהאן, יסורים ברויך ער נישט, וואס דען? ווער עס איז אבער (מעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו) איין סבלן וואס הערט וויא מען בעליידיגט איהם און שווייגט, איבערהויפט מיט זאלכע שלעכטיגקייטען וואס אין איהם נישט איז, און ער העט געקענט זיינע בעליידיגער גאנץ ריכטיג בעאנטווארטען, און יעדאך טראגט ער נישטמאל אין הארץ קיין שנאה געגען דיא בעליידיגער, און געווינט זיך אזוי דאס עס איהם גארנישט פערדרוסען זאל, דאס הייסט איין אמת'דיגער (מעביר על מדותיו) סבלן וע"ז נאמר (שופטים ה' ל"א) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. –וז"ש יתן למכהו לחי לומר הכה תכה ומקבל באהבה, ע"ז איננו צריך סגופים אחרים ולא זה אף זו. ישבע בחרפה, בזכות אותו חרפה ישבע בכ"ט.

ד. ווען דער כח פין גוף ווירד געשטארקט, דעמאלס ווירד דיא נשמה געשוואכט. ווען דיא נשמה ווידער געשטארקט ווירד, בלייבט דער קערפער געשוואכט. דער קערפער בעקוממט כח פין גוט

עססען

עֶססֶען אונד טרינקען אד"ג, דיא נשמה ווידער פֿון מצות און מעשים טובים. איבערדעם זעהט מען אין מיינסטענטייל האבען דיא צדיקים אין ערליכע יידען קיין כח אין גוף ווייל זייער כח שטערקען זייא פֿאר דען נפש אין דער אייגפֿאכער מענש האט כח אין גוף, ווייל ער פֿאר דען נפש ווייניג טראַכט כשזה קם זה נופל. יעצט ווירד זיך דער מענש טראַכטען, וואַרום זאָל איך געבען כח פֿאַר דער נשמה דאָס מיין קערפּער זאָל צו גרונד געהן, וויל איך דיר געהן צו פֿערשטעהן מיט איין פסוק פֿון דער תורה, זיא זאָגט אונס (דברים ל׳ י"ט) ובחרת בחיים למען תחי אתה וזרעך, דוא זאָלסט דיר אויסערוועהלען דאָס לעבען, דאַמיט דוא זאָלסט לעבען זאַמט דיינע קינדער, איזט צו פֿרעגען וואָס ברויך מיר דאָס דיא היילינע תורה פֿאָר צו שרייבען? אָהנע דען גיבט זיך דער מענש גוט אַכט אויף זיין לעבען, ער איז אימער פֿאָרזיכטיג דאַרויף אין העט אימער נאָך מעהר גערן געלעבט, גיבט אונס דער מדרש צו פֿערשטעהן מיט אַמשל: איין מענש וואָס ער אין איין שטאָט רייזט, ער איז אָבער נישט גוט בעקאַנט אין וועג, האָט ער איינעם געפֿרעגט, זאָג מיר דען וועג וויא הערום ווערעט בעססער? זאָגט איהם דער יעניגער עס זינדען פֿיר דיר צווייא (דרכים) וועגען, איינער צייגט זיך אין אָנפֿאַנג זעהר איין גוטער וועג, ברייט אין טריקען, צו לעצט אָבער איזט ער זעהר שלעכט, עס זענען שאָן אין איהם מעהרערע פֿער־אונגליקט געוואָרען, דער צווייטער ווידער צייגט זיך אין אָנפֿאַנג זעהר שלעכט אין שמאָל, ווען מען אָבער שאָן אין פֿאַהרען האַלט פֿערבעסערט ער זיך אימער פֿאָרט, דוא קענסט געהן אויף וועלכען דוא ווילסט. מן הסתם וויל ער געהן אויף דען וועג וואָס העבט זיך גוט אָן, שרייעט איהם איינער נאָך, איך וואַרנע דיך אויף דען וועג ניכט צו געהן, כי אין חכם כבעל נסיון, ווייל דיא אַללע וואָס אויף דעם וועג געגאַנגען זינד זענען פֿעראונגליקט געוואָרען, זאָנדערן געהע אויף דען וועג וואָס זיך אין ערשטען שלעכט צייגט דען צו לעצט איז ער זעהר גוט, דער סימן פֿון. דיא צווייא וועגען איזט רעכטס, אָבער נישט לינקס וד"ל. — זאָ איזט עס מיט אונס מענשען דער וואָס טהוט זיך אויסערוועהלען אין עוה"ז האָט

פֿאר

פאר זיך זעהר איין ברייטען אין גוטען וועג, לסוף אבער איז דער וועג זעהר שלעכט אין ביטער וואס פיעלע טויזענדטער דארך איהם פעראונגליקט געווארען זענען, ווער עס זיך אבער עוה״ב פערשאפפען וויל, הגם דאס אין אנפאנג איהם דער וועג זעהר שלעכט אין ענג פארקאמט אבער ווען ער זיך נאר הערייין לאסט ווירד איהם אימער גרינגער אין צור לעצט גאר זעהר ברייט אין גוט, פאר זיך זעלבער אין פיר זיינע קינדער, דאס מיינט דיא היילינגע תורה ובחרת בחיים. דאס דער מענש זאל זיך דען וועג אויסוועהלען וועלכער איהם אין זיינע קינדער אויך עס לעצט צום לעבען פיהרען זאל נישט ח״ו פערפאללען צו ווערען.

(* דאס איז אבער גוט פאר דען מענש, אזוי לאנג ער נאך נישט אין דיא אלטע יאהרען קומט, דאס ער קיין כח האט תשובה צו טהאן, נייערט ער זאל זיך מיישב זיין אין דיא יונגע יאהרען, וויא שלמה המלך ע״ה זאגט, זכור את בוראיך בימי בחורותיך, געדענקע אן דיינען בעשעפער זא לאנג דיא נאך יונג ביסט, דעמאלס האט מאן קראפט אויך אויף דען שמאלען אונד שווערען וועג הערייין צו לאססען, אבער שפעטער, פארכט מאן זיך גאר אן צופאנגען מיט זא איין וועג. וואהל איזט דען מענש דער עטוואס שכל האט אין פארברייטעט זיך אויף צוא לעצט, דאס ער זאל ח״ו ניכט ארגער זיין פאן איין בהמה! ליבער לעזער איבער לעגע דיר דיא זאך ווענינגסטענס איין פירטעל שטונד אין טאג אונד בארעכנע דיך וויא אלט דוא ביסט אונד וויא אלט דיינע עלטערן אדער גראס עלטערן זענען געוועזען ווען זייא זענען געשטארבען ע״ה אונד זעהע וויאפיעל יאהר דוא האסט נאך ביז צו דער סוממע־הייטע פרעג איך דיך, אויב דוא עס גלויבסט, דאס דוא אויך דיא רייזע מאכען ווירסט? זעהע נאר ווען דוא איין רייזע פאן איינינע וואכען ווילסט מאכען וואס פיר איין פארבערייטונג דוא מאכסט, אויבוואהל דוא קענסט פילייכט אללעס אויף דיא רייזע פיר געלד בעקאמען, גראד וויא צו הויז, פילייכט נאך בעססער, אבער ווען דוא דיא גראסע רייזע מאכען ווירסט איבער הונדערט יאהר דארט בעקאמסט דוא גארנישט נאר וואס דוא דיר מיט נעמסט. כי אין

מעשה

מעשה וחשבון בשאול אשר אתה הולך שמה! יעצט בערעכנע דיך, וויאפיעל האסט דוא דיר שאן פארבערייטעט? זעהר וועניג ליידער, פיללייכט גארנישט אונד דיא צייט לויפט איממער וויא איין שנעל צוג הער, אויף איינמאל הערט מען נאר, דער איזט געפערליך קראנק, דער אנדערער געשטארבען ב״מ. הש״י זאל העלפען, דאס מיר שכל האבען זאללען, אונד דיא גאולה ערלעבען אמן.

אחיי ורעי עתה נבוא לחתימת השער, יעצט ווערדען וויר דען שער זיגלען. אין דען שער ווערט געבראכט איינינגע קפיט׳ וואס דער מעתיק איבערזעצער פאן זיך זעלבער געשריבען האט (לפי מה שנראה סימנו כמבואר בהקדמה) וויר פיללייכט יעמאנד פרעגען וויא קאמסט דוא מיר „דברי תוכחה״ צו שרייבען? וויל איך מיך פערעקסקוזירען.

מקודם כל תדע שלא מחכמה שאלת על זה, ז״ל קרי איזהו חכם הלומד מכל אדם. דער ילקוט ברענגט, דיא גמרא זאגט, ווען איינער גנבט איין ביסעל ווייץ אין טהוט דאס אן בויען וואלט דיא שטראף ברויכען צו זיין עס זאל נישט וואקסען, אבער הבא על אשת איש ח״ו וואלט זיא ניכט געברויכט מעוברת צו ווערען, ניין! עולם כמנהגו נוהג, דיא וועלט פיהרט זיך וויא געווענדליך אין איהר פארעם נאר דיא וואס פערדארבען זיא מיט איהרע עבירות אונד שלעכט אויפפיהרונג דיא ווירדען שאן חשבון געבען אויף אללען, הש״י האט אונס אויף דער וועלט געשיקט וועלכע ער לטובתינו פיר אונזער גוטען וועגען להשלמת נפשותינו ערשאפפען האט אין אונס געווארנט שלא לחבל את העולם דאס וויר זיא נישט צופיהרען זאללען וויא עס וואר אין דור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום דיא ערשטע דורות, אין יעדער איינסטעל ייד מוז וויסען אין זאגען שבשבילי נברא העולם, דאס פין זיינעטוועגען איזט דיא וועלט ערשאפפען װאורדען עשה מצוה אחת הכריע א״ע ואת כל העולם לכף זכות וכו׳ דען איין מענש קען בעוועגען דיא וועלט צו פעראונגליקען קען איך אויך ח״ו מיט איהם פעראונגליקט ווערען, איבערהויפט וויר וויסען

דאפאן

דאפאן דאס כל ישראל ערבין זל״ז ווער יידען זענען איינס פיר דאס אנדערע גוט שטעהער. אלזא ווען איך בייא יעמאנדען זעהע דאס ער זיך נישט לויט דיא פארשריפט פין אונזער תורה פיהרט, בין איך פערפליכטעט איהם צור רעדע צו שטעללען ווען ער מיך אויך בעליידיגט, דירף עס מיך ניכט קיממערן, אויסגענאממען ווען איך וויים דאס ער מיך גאנץ געוויס ניכט אויסהערן ווירד. אויף זא וואס זאגט שלמה המלך ע״ה אל תוכח לץ פן ישנאך שטראפע ניכט דען שפעטלער דען ער ווירד דיך פיינט האבען, וויא אויך (משלי כ״ג ט׳) באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך אין דיא אויערען דען דוממען זאלסט דוא נישט רעדען, דען ער ווירד פעראכטען דיינע קלוגע רעד וויא אויך זאגען אונס דיא חכמים ז״ל (יבמות ס״ה ע״ב) כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. (עיין בס׳ ישמח משה פ׳ דברים בתחילתו) גראד אזוי וויא עס איז אמצוה מוכית צו זיין איינעם וואס איך וויים דאס ער מיך הערען ווירד — פונקט זא איזט איין מצוה ניכט צו שטראפען דען זעלבען וואס איך וויים דאס ער מיך נישט הערען ווירד. אויף אזוי וואס זאגט דיא גמרא שב ואל תעשה עדיף. עס איזט בעססער רוהיג צו זיצען אונד עס ווירד צו זיין אונגליק אויסגעהן, פיר אזוי איינעם זאג איך אויך גארנישט אונד אן אונס ווירד מקויים ווערען לא תאונה אליך רעה, עס ווירד אונס גארנישט געשעהן אמן ואמן. *) רבונו של עולם דוא זאגסט שובו אלי ואשובה אליכם מיר זאגען אבער השיבנו ה׳ אליך ונשובה, חדש ימינו כקדם, במהרה אמן.

סליק שער התשובה.

כאשר עזרתני להחל ולגמור שער התשובה, אנא תכון תפילתי קטורת, והושיעה נא גם בשער ההתחברות.

שער ההתחברות.

אין דען שער וועל איך שרייבען מיט וועלכע געזעלשאפט דוא זאָלסט דיך פיהרען.

א. (* ווייל מיר האָבען אין פֿריהריגען שער געשריבען פֿין תשובה, אין דאָס איז נישט מעגליך נאָר ווען דער מענש פֿיהרט זיך מיט ערליכע יידען, דער אָבער וואָס זיך געזעללען וויל אויך מיט דער פּארטייא וואָס דיא וועלט מיט צו מאכען ליעב האָבען, דען זעלבען איזט איין שוויריגקייט תשובה צו טהאָן, ווייל דיא געזעלשאפט ערלויבט עס ניכט. אין געגענטייל, ער ווירד דאָרך זייא נאָך מעהר פֿערפֿיהרט. דען וואָס דיא אויגען זעהען דאָס לערנט מען, אין דער מענש ווערט זאָ וויט פֿערפֿיהרט, דאָס זיין גאנצער פֿערשטאנד ווירד היען געריסען דאָס ער זיך פֿיהרען זאָל אלס דיא געזעלשאפט, אויב עס יאָ אָדער ניכט גוט איזט. איבערדעם שטעהט אין דער קר״ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. איהר זאָלט אייך נישט ווענדען נאָך ענקער הערץ, וואָס עס ווירד פֿערפֿיהרט פֿאָן דיא אויגען וד״ל. העין רואה, והלב חומד, וכלי המעשה גומרים. דען ווען איהר אייך יאָ נאָך געבען ווירד, זאָג איך אייך אשר אתם זונים אחריהם. זייא וועללען אייך אזוי וויט פֿערפֿיהרען ביז צו חטא פֿין זנות ח״ו. וויא אויך געפֿינען מיר (אבות פ״ב מ״י) חמשה תלמידים הי׳ לו לר׳ יוחנן ב״ז, ר׳ יוחנן האָט געהאט פֿינף תלמידים. דיא וואָרען דיא גרעסטע פֿין זיינע תלמידים האָט ר׳ יוחנן געזאָגט זייא זאָלען אויסוועהלען איין גוטען וועג וויא זאָ דער מענש זיך פֿיהרען זאָל. זאָגט ר׳ אלעזר. (דער וואָר איינער פֿין דיא תלמידים) עין טוב איין גוט אויג. איז צו פֿערשטעהן דאָס דער מענש נאָר דאָס צו זעהן ברויך וואָס פֿיר זיין נפש גוט איז. אין דאָס קען מען נאָר זעהן ווען מען זיך געזעללען טהוט מיט ערליכע יידען. איבערדעם זאָגט ר׳ יהושע ווייטער חבר טוב. דאָס מען גוטע חברים האָבען זאָל. נאָך מעהר זאָגט ר׳ יוסי שכן טוב דאָס מאן נאָר אין שכנות (נאכבאר) פֿין איין ערליכען ייד.-וואָהנען זאָל.

דאַמִיט מאַן קֵיין שלֶעכטֶעס זֶעהט. זאָגט ר׳ שמעון ווייטער, הרואה את הנולד, דאָס איין מענש ברויך צו זֶעהן אויף שפּעטער ווען ער זיך מִיט עֶרלִיכֶע מענשען פֿיהרט בּלֵייבּט ער עֶרלִיך, אונד ווען מִיט דיא אַנדערע פּאַרטייא ווערט ער אויך וויא זייא. אִין ר׳ אֶלעזר זאָגט לב טוב, איין גוט האַרץ ווען דער מענש אויף זיך איין גוט האַרץ האָבּען וויל, אִין זיך גוטעס פֿערשאַפֿען, זאָל ער פֿאָלגען וואָס דיא פֿרִיהרִיגע תלמידים גֶעזאָגט האָבּען. דער וואָס אָבּער דאָס נִישט פֿאָלגען טהוט דער איז אויף זיך זֶעלבּער איין רוצח. ווען מען יֶעמאַנדען פֿרעגען זאָל אויבּ ער זיך איין גוטער פֿריינד איז? וועט ער לאַכען, אִין זאָגען, וואָס פֿיר איין פֿראַגע איז דאָס? גאַנץ גֶעווִיס בִּין איך מִיר איין גוטער פֿריינד! זאָג איך אִיהם דאָס ער בּייא זיך פֿיעל זאַכען טרעפֿען קען, וואָס ער טהוט זיך מעהר מִיט זייא וויא דער גרעסטער רוצח, נאָר ער פֿערשטעהט עס נִישט, ווען ער אָבּער שטרעבּען זאָל מֶעהרסטענטייל מִיט עֶרלִיכֶע יִידען זיך צו פֿיהרען, העטען זייא אִיהם פֿון זיין שלֶעכטען וועג הערוים גֶעפֿיהרט.

דער עִיקר איז דער מענש בּרויך צו וויסען דאָס כל התחלות קשות, ווען איינער וויל אָנהייבּען גוט צו זיין, געהט עס שווער, וויייל דער יצהר״ע לעגט זיך אִיהם אִין וועג, אִין טהוט אַללעס מעגלִיכעס אָן ווענדען, דאָס דער מענש בּייא זיין פֿערפֿיהרטען וועג בּלייבּען זאָל, מאַן מוז אָבּער וויסען דאָס אונזערע חכמים זאָגען הבא לטהר מסייעין אותו ווען איינער הייבּט נאָר אָן וואָס עטוואָס תשובה צו טהאָן, העלפֿט אִיהם השי״ת דאָס ער אִיממער העכער גֶעהן קען. השי״ת זאָל אונס העלפֿען אִין כח אִין שכל גֶעבּען, דאָס מִיר אָן הייבּען זאָלען וִיפתח לנו פתח כפתחו של אולם אמן*)

ב. דוד המלך זאָגט אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה, כי כחציר מהרה ימלו וכירק דשא יבולון, איז טייטש, עס איז איין גוטע עצה מען זאָל זיך ערווייטערן פֿון דיא רשעים, מען זאָל נִישט זעהן זייער הצלחה, וויייל דער מענש וועט זיך נִישט קענען אויפֿהאַלטען נאָך צו קלערען. פֿאַרוואָס דיא רשעים האָבּען יאָ אַזוי אַגלִיק אִין דער ערלִיכער יִיד נִישט, אִין מען קען חלילה פֿערפֿיהרט ווערען, איז

דיא

דיא בעסטע מיטעל צו ערווייטערן זיך. ווייל ווער עס גלייבט אן השי״ת דארף וויסען דאס זייער גליק איז איין אומגליק, ווייל השי״ת צאהלט זייא פאר זייער ביסעל מצות אויף דער וועלט, וויא מעהר דאס גליק שיינט זייא, וויא ווייניגער בלייבט זייא לעוה״ב. אין ווען זייער גליק לעזט זיך אויף, איז אסימן דאס זייא האבען שוין גאר נישט. למשל איין בוים וואס אויף איין פייכט ארט שטעט, דער טריקענט נישט זא שנעל, ווען ער אבער יא אנהייבט צו טריקענען, איזט שאן אוים מיט איהם, זא איזט עס מיט דיא רשעים. זא לאנג זייא האבען עטוואס פייכטונג פין עטוואס איין מצוה האבען זייא דאפיר הצלחה ווען עס זיך אבער אויסלאזט דער זכות פין זייערע מצות ווערען זייא אפגעשאפט פין ביידע וועלטען, איבערדעם זאל זיך איין מענש נישט וואונדערן ווען ער זעהט דאס זייער הצלחה מעהרערע צייט דויערט, דאס איז דארום אזו וויא מיר געשריבען האבען, אדער זייא האבען עטוואס א זכות אבות, אדער זייא האלטען אזוי א מצוה וואס פאר איהר קומט זיך הצלחה אויף דער וועלט, למשל, מיר זעהען דאס מעהרערע פין זייא געבען צדקה אין עס שטעהט ארוים אין דער תורה נתן תתן לו למען יברכך, דוא זאלסט דען ארעמען געבען, וועל איך דיך בענטשען. — הגם שאינם יודעין האיך ליתן ולמי ליתן וגם אינם נותנין לש״ש רק בשביל קבלת פרס, עכ״ז הקב״ה נותן להם שכר שלא יאמרו שהוא מקפח שכרם. — אין זייא געבען ריכטיג, נאר מיט דעם בעדינגנים דאס השי״ת זייא אויך געבען זאל אויף דער וועלט, נישט לשם שמים. (* דער ערליכער ייד גיבט אבער, דאמיט עס איהם איבער הונדערט יאהר ענטגעגען קומען זאל אין השי״ת צאהלט יעדען לפי מדרגתו, לויט זיין וואונש. ביא אללען בעקימט דער ערליכער עטוואס אויף דער וועלט, אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה״ז וכו׳. למשל, איין אויבסט בוים מאן געניסט דאס אויבסט מעהרערע יאהרען אין דער בוים בלייבט אימער פארט, דער ערליכער ייד פערלאנגט נאר עטוואס דאמיט ער זיך ערהאלטען קענען זאל אבער דאס מעהרסטע טייל זאל איהם בלייבען אויף ווען ער עס נעטיגער ברויכען ווירד *) אויף דעם ווידער וואס עס גיבט, דאס ערליכע יידען יסורים האבען,

זאגט

זאָגט דוד המלך (ל״ז ג׳) בטח בה׳ ועשה טוב, דאָס דער מענש זאָל זיך נאָר אויף השי״ת פערלאָזען און זיך פיעל מעשים טובים פאַרבעריַיטען, וויא וויַיט מעגליך איז. עס וועט שאָן קאָממען דיא ציַיט, דאָס ער אַללעס פערשטעהן ווירד, מאַן זאָל זיך נאָר אכט געבען דיא וועלט פאַר קיַין עיקר צו מאַכען, וויַיל זיא איז נאָר איַין (עולם העשי׳) וועלט וואָס דאַצוא געהער, דער מענש זאָל זיך פאַרבעריַיטען וואָס ער שפּעטער בלייבען ווירד, ווער עס שניַיט זיממער האָט זיין געברויך וויַנטער התקן עצמך בפרוזדור, כדי שתכנס לטרקלין (אָבות פ״ד מכ״א) ודו״ל.

ג. דוד המלך האָט געזאָגט צו השי״ת, רבש״ע דוא זאָגסט מאַן זאָל נישט מקנא זיין דיא רשעים מיט זייער הצלחה אין עוה״ז וואָס זייא האָבען, אמעהר זאָה נאָר דאָרך דען טהוען זייא שאָן וואָס זייא ווילען, ווען דער ערליכער ייד האָט אפי׳ שאָן אפאָר גילדען אָדער עטוואָס איַין געשעפט, גייט דער רשע און טהוט זיך בייא איהם אויסלייַען און צאָהלט נישט, אויבוואָהל ער בלייבט איין לוה רשע ולא ישלם, דאָס בעקימערט איהם נישט און זאָגט נאָך, וואָס קען ער מיר דען טהאָן, ער ווירד מיך רופען צו איַין דין תורה? דער רב שאַפט מיר נישט, ער ווירד מיך געריכטליך קלאָגען? ביים געריכט בין איך געניטער אלס ער! ווען איין ערליכער ייד העט אָבער דיא הצלחה געהאַט וויאפיעל גמילת חסד העט ער געטהאָן און וויאפיעל צדקה העט ער געגעבען, וויאפיעל אָרמע מענשען העט ער מיט געשעפטען פערזאָרגט און וויאפיעל אָרמע קינדער העט ער געלאָסט לערנען [1]), האָט השי״ת תשובה געגעבען, מה׳ מצעדי גבר כוננו, פון גאָט זעגען דיא טריט פון מענשען אויסגעריכט, דאָס הייסט דאָס ערגעהן פון מענשען איז ניכט צום ערקלערען, וויַיל אַללעס איז מיט אויפזיכט פון השי״ת, מוסען מיר פערשטעהן למשל מיר זעהען עס איז פערהאַנדען אָרמע מענשען, וואָס אין דיא פריהריגע יאָהרען וואָרען זייא רייך, זייא האָבען זיך זעהר ערליך געפיהרט צדקה געגעבען, גמילת חסד געטהאָן, יעדאָך זעגען זייא אָרעם געוואָרען,

ז 7

ווידער

[1]) וז״ש הכתוב (ל״ז כ״ב) כי מבורכיו (הם הצדיקים) יירשו אָרץ ומקולליו הם הרשעים שהם באָרור אַשר לא יקום יכרתו.

ווידער איז פערהאנדען רשעים וואס האבען קיינמאל קיין גמילת
חסד געטהאן וועדער צדקה און ווילען אויך הייטע פאן אזוי וואס
נישט וויסען אין זענען פארט רייך, וועלען מיר דאס מיט איין משל
פערשטעהן. איין דאקטער דער מעהרערע קראנקע בעהאנדעלט.
איינעם טהוט ער פערביטען דאס עססען, דען אנדערן דאס טרינקען,
דען דריטטען דאס רויכען, דען פירטען איזט אללעם ערלויבט. ער
פערביט איהם גארנישט. דער וואס קיין שכל האט, קען דא זאגען,
געוויס האט דער דאקטער פאן דען עטוואס בעקוממען, דאמיט ער
איהם אללעם ערלויבען זאל, דער אבער וואס פערשטענדליך איז
זאגט, אין געגענטייל ווייל דער דאקטער יעדע קראנקהייט פערשטעהט,
אונד וויים וואס צו דער קראנקהייט שאדען קען, אזוי טהוט ער עס
דען קראנקען פערביטען לויט וויא ער פערשטעהט, אבער פארוואס
האט ער דען פירטען אללעם ערלויבט? ווייל ער וויים דאס איהם
נישט צו העלפען איזט. ער איזט אין גרעסטען געפאהר, אלזא וואס
נוצט דאס פערביטען, אויף יעדען פאלם האלט ער דיא קראנקהייט
נישט אויס. יעצט וועללען מיר פערשטעהן דען אינהאלט. פאר וואס
דער ערליבער איז פערארעמט אונד דער רשע רייך, דען מיר
וויסען, דאס מיר מענשען זענען פערקרענקט ב ח ו ל ה ה נ פ ש
דארך אונזערע עבירות, יעצט גיבט עס דרייא קלאס מענשען צדיקים,
בינונים (מיטעל קלאס) און רשעים, דער דאקטער צו דער קראנקהייט
איז נאר השי"ת, ער פערשטעהט וואס פיר איין מעדיצין יעדער איינסטעל
מענש צו דער קראנקהייט ברויך, אונד וואס איהם צו פערביטען
איז לויט זיין פערשולדיגען. אלזא געהען מיר אין דער רייהע, דען
צדיק פיר איהם איז אללעם גוט, וויא זא השי"ת טהוט מיט איהם
אימער, דען ער וויל פין עוה"ז גאר נישט וויסען, ער וויל נאר
געזונד זיין דאמיט השי"ת צו דינען. דעם מיטעל מענש טהוט השי"ת
אימער מיט עטוואס איין מעדיצין פערזעהן צו מאל יסורים אדער
געלד שאדען אבער אנדערע שברי הלב דאמיט ער איהם אימער
ערינערט, דאס ער זיך אכט געבען זאל. (עיין ב א ר מ י ם ח י י ם
ת ח ל ת פ' ב א, דעם רשע. פאר איהם גיבט עס שאן קיין הילף,
ער איז שאן גאנץ פערפאלען, דען ער האט גאר קיינע געדאנקען
תשובה

תשובה צו טהאָן, זאָ עקסיזטירט פיר זאָ איין געפערליכען קיין מעדיצין, וויא דער נביא זאָגט (ישעיה א׳ ה׳) על מה תכו עוד תוסיפו סרה, אַלזאָ ווען ער שאָן פאָן עוה״ב גאַנץ אָבגעוויזען איזט מאַג ער זיך שאָן עוה״ז בעקאָמען לאַסען. עס שטעהט אין יוצר פון ראש השנה עד יום מותו תחכה לו לתשובה דאָס זאָ לאַנג דער מענש לעבט האָפפט הש״י אימער דאָס ער תשובה טהאַן ווירד. וויר זעהען אָבער דאָס פיר זאָלכען איזט זעהר איין שווערע האָפפנונג דער אָבער וואָס נאָך נישט זאָ ווייט האַלט דעם טהוט הש״י אימער מיט עמוּאָס ערמאַנען, ווייל דיא אויסזיכט איזט גוט וז״ש (משלי כ״ב ב׳) עשיר ורש נפגשו עושה כלם ד׳.

עס איזט אָבער דאָך צו בעוואונדערן, היתכן זאָל דען דער ערליכער זאָ פערשעמט זיין דאָס גאָר אויף דעם בעטעל ברויט אַנגעוויזען זיין זאָל ח״ו? אין אפשר וועלען זיינע קינדער נישט עומד בנסיון זיין, זייא וועלען נישט אויסהאַלטען דען דלות אין דאָרך דעם דאָס פינטעלע אמונה ח״ו פערלירען, דאָס זאָל מען נישט קלערען, ווייל עס שטעהט (תהלים ל״ז כ״ד) כי יפול לא יוטל כי ד׳ סומך ידו, ווען דער ערליכער אויך פאַלט אין דער נעץ פון עניות אָבער הש״י לאָסט איהם ניכט אין גאַנצען פאַללען ער ערגרייפט אן איהם זאָ באַלד אין שטעלט איהם אויף, איבערדעם זאָל זיך יעדער ייד באַגלייבען דאָס הש״י קען זיין וועלט רעגעלמאַסיג פיהרען מיט יעדען מענשען לויט זיין קלאַס, נאָר אמונת ישראל זאָל מאַן האָבען דאַן איז אַללעס צו גוטען.

ד. דער עיקר איז, דאָס מיר ברויכען צו וויססען, דאָס דעם גליק וואָס מיר זעהען דאָס פיעל זאַכען טהוט דער אפיקורס ענדער דערגרייכען מיט קליינע מיהע אַלס דער ערליכער מיט גרויס טירחא, ווייל הש״י וויל נישט דאָס דער ירא שמים זאָל האָבען עוה״ז בשלימות ווייל דאָס איז פאַר איהם קיין טובה, ווייל דיא זעלבע תענוגים וועלען איהם שפעטער בעסער קומען.

(* איין משל דערצו, אַמענש וואָס עסט אַגוט מאָהלצייט אין פער-דאַרבט זיך דען מאָגען אין מוס 4 וואָכען צו בעט ליגען אין קען גאָרנישט געניסען, ווען ער זאָלטע דאָס פאָן פריהר וויססען

וויסען העטטע ער געווים ניט געוועזן געגעססען, אזוי אויך השי״ת וויים דאס מען קען זיך אין עוה״ז אזוי פערדארבען, דאס מען זאל עוה״ב אין גאנצען פערשפילען, האט ער אויף דעם גוטען קינד רחמנות אין לאסט איהם דאפאן נישט געניסען, צו בעוויין זעהען מיר, דאס צדיקים וואס האבען שאן אזוי וויים געברענגט, דאס זייא עוה״ז גאר נישט שאדען קען. האבען זייא ריכטיג אויך עוה״ז ווייל השי״ת וויסט, דאס זייא פון דעסטוועגען אויך עוה״ב האבען וועללען

אין זענען זוכה לשתי שלחנות.*)

דיא וועלט זאל געווארענט זיין, זיך נישט צו געזעללען מיט אזאלכע

מענשען וואס ווילען נישט עקסיזטירען לויט דען שלחן ערוך אין מאכען זיך נייע דינים. זייא וועהלען זיך אוים זאלכע דינים וואס זייא געפעלט אין ווילען נישט געהן אין וועג פון אונזערע עלטערן. דען כלל זאל איך וויסען, וויא באלד ער וועט זעהן דאס איינער נאר איין דין פון שלחן ערוך אויסטרעט איינענפלייס, איבערהויפט ווען עס גיבט אזוי אגעמיינדע וויא היינט ליידער דיא אויפגעקלערטע מענשען אויסזעהען, חלילה וחלילה מיט זייא איין חברותה צו מאכען, ווייל זייא טהוען גאר נישט פרעגען אויף וואס אונזערע חכמים האבען אונס פארגעשריבען, זייא זאגען, דאס זייא זענען להבדיל גרעסערע חכמים אין טהוען נאר אזאלכע מצות וואס דער שכל איז זייא מחייב, אבער פאן דיא מצות וואס זייא נישט ערקלערן קענען פון דיא לאכען זייא, למשל תעניתים פאסטען צו דען האבען זייא קיין כח, אתרוג בענטשען דאס איז וויא איינער וויל, פסח האלטען דאס יא, זכר ליצ״מ! אבער וויא אזוי? מאן ברויך אויך מצות צו עססען, אבער פון דעסטוועגען מאג מען אויך איין גלאז קאפפע מיט קיפעל פרישטיקען — כללו של דבר, זייא מאכען פון אללען אגעלעכטער, אין דאס האט זיך נישט געמאכט אויף איינמאל, דאס האט זיך לאנגזאם אנגעהויבען, ביז עס אצינדער אזוי וויים געקומען איז דאס זייא געגצליך אויסגעטרעטען האבען אין דער וואס טהוט זיך מיט זייא חברותה מאכען ווען ער גאך וויא ערליך איז, ווערט ער הערין געריסען, אין זיינע קינדער וועלען שאן אזוי וויא זייא זיין, איבערדעם זאל מען זיך אכט געבען דאס מאן זאל

ח״ו נישט אויסטרעטען איין דין פון שלחן ערוך. ווייל פון דען ווירד בטוח קיין גוטס הערויס קומען און ווער עס נישט פאלגט דער האט קיין חלק אין יידישען באשאפער, און דער וואס פאלגען ווירד קען בטוח זיין דאס ער מיט זיינע קונדס קינדער יידען בלייבען וועלען און ערלעבען די גאולה במהרה אמן.

סליק שער ההתחברות.

אתן תודה להאל הטוב שע״ע עזרני מהתחברות
ובטובו הגדול יעזרני ויוציאני גם מן העניות.

שער העניות.

ווייל מיר האבען בעפאר געשריבען מען זאל נישט מקנא זיין די רשעים מיט זייער הצלחה, איבערדעם שרייבען מיר גלייך דארויף דען שער העניות. ווייל זייער קערפער איז נאר רייך אבער די נשמה איז זייא זעהר פערארעמט.

א. די גמרא זאגט (חגיגה ט׳ ע״ב) אלי׳ הנביא האט געזאגט צו ר׳ אלעזר עס שטעהט (ישעי׳ מ״ח י) הנה צרפתיך ולא בכסף, בחנתיך בכור עוני. איז אויסגעדרינגען דאס השי״ת האט נאך געזוכט אללע גוטע מיטלען, און האט נישט געפינען פאר יידען אזוי אגוטע מיטעל אלס עניות. זאגט דער מהרש״א הקדוש דעם טעם. ווייל עניות טהוט ריין מאכען די ישראל פון זייערע זינד.

דער מדרש חזית ברענגט, שלמה המלך ע״ה זאגט (שה״ש) כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות זאגט ר׳ נחוני׳ דאס איז טייטש אזוי וויא די בלום וואס שטעהט צווישען די דערנער וויא דער ווינט בייגט זיא שטעכען זיא די דערנער וואס שטעהען ארום איהר, פון דעסטוועגען שטעהט דאס הערצעל פון דער בלום ארויף, אזוי זענען אויך די ישראל, אויבוואהל זייא ליידען גרויס גלות און די שונאי ישראל שטעכען זייא פון אללע זייטען יעדאך איז זייער הארץ צו השי״ת און האפען צו זיין
הילף

הילף, וויא דוד המלך ע"ה זאגט (תהלים כ"ה ט"ו) עיני תמיד אל ד' וגו' מיינע אויגען זענען אייביג צו השי"ת, ווייל איך ווייס ער וועט מיר העלפען.

דער מדרש זאגט, דיא שווערסטע יסורים אויף דער וועלט איז דער דלות. וויא אויך טהוען דאס אונזערע חכמים איבערווייזען פון דער מעשה פון איוב ווען דער שטן האט אויף איהם מקטרג געוועזען אין השי"ת האט איהם געוואלט פראבירען האט זיך איוב ליבער אויסדערוועהלט כל היסורים נאר דען דלות נישט, דער זוהר הקדוש זאגט, איבערדעם איז ענוית שיין פאר יידען, ווייל להבדיל ביניהם טרעפען זיך דלותים וואס זייא שעלטען. אבער יידישע קינדער הערט מען דאס נישט, זייא גלייבען דאס איז מיט השגחה לטובה אין דען זכות וועללען זייא געהאלפען ווערען, הה"ד (שמואל-ב' כ"ב כ"ח) ואת עם עני תושיע וד"ל.

עס שטעהט אנכי אפדם והמה דברו עלי כזבים, זאגט רבא (ע"ז דפ"א) דאס השי"ת זאגט, איך טהוא זייא מיט דען דלות אויסלעזען פון זייערע זינד, זייא לטובה וועגען, אין זייא רעדען אויף מיר ליגען אין מיינען איך טהוא זייא דאס צו שלעכטען.

בס' קול יעקב, ארז"ל (חגיגה ט' ע"ב) יאה ענויתא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא, איז טייטש, דאס ארימקייט איז שעהן פאר יידען, וויא ארויט ציימעל פאר אוויים פערדל. איז שווער צו פערשטעהן, פארוואס זייא האבען דאס פאלק צו אזוי וואס פערגלייכט. פארוואס נישט צוא איין אנדערע שוינהייט? נאר דאס ענין איז אזוי, דיא אללע מצות אין מע"ט וואס מיר טהוען אין גלות האבען ליידער איין קליינען ווערט, פארוואס? ווייל מיר וויססען ליידער נישט וויא אזוי איין מצוה צו טהאן, מיט וואס פאר איין כוונה געדאנקען אפי', אזוי וויא מיר העטטען שאן געקענט טהיען מיר אויך נישט, למשל מיר לייגען תפלין אין דאווענען, הייסט דאס אדאווענען, ווען אונזער מוח איז דיל מיט אנדערע געדאנקען, יעדער מענש קען דאס וויססען ביייא זיך, דאס ווען ער דאווענט האט ער אין זין דאס טהאן אין יענ"ץ טהאן אין ער ווארט קוים דאס ער זאל שאן פטור ווערען, אלס

וויא

וויא יעמאנד האט איהם געצווינגען דאס ער פערטיג מאכען זאל אלס איין פאסט ארבייט. אבער שבת האלטען וויא דאס לייד ער אויסזעהט מאן קען צווישען טויזענד איינעם טרעפפען ער זאל וויסען וויא זא שבת צו האלטען, דעסגלייכען איז בייא אללע מצות אזוי, ווארום? ווייל מיר האבען באשטענדיג אין זין נאר דיא פרנסה ובהם נהגה יומם ולילה, אויף דעם קלערען מיר טאג אין נאכט, הכלל פרעג איך דיך האט דאס איין טעם אזאלכע מצות אין אזאלכע שבתים אבער ימים טובים? ווען הש״י זאל אונזער דינסט גוט וועלען בעטראכטען האט ער גיזעהן דאס ער זיך זעהר פאפט אן אונס — נאר ווארום דען נעמט ער אונזער עבודה פערליעב? ווייל ער וויים דאס מיר גרויס גלות ליידען אין זעהר שווער עקסיזטירען קענען אין יעדאך טהוען מיר איהם אויך דינען, מאכט ער זיך נישט וויסענדיג, דאס מיינען אונזערע חכמים מיט וואס זייא פערגלייכען אונס צו איין וויים פערד וואס האט ארויט צימעל, ווייל דאס צימעל אין זיך זעלבער איז יא נישט שעהן, אין דאס וויסע פערד אויך נישט, אללע צווייא צוזאמען זענען זייא שעהן, דעסגלייכען אונזערע מצות אין זיך זעלבער זענען זייא נישט וויא מאן ברויך אונד נישט שעהן, נאר ווארום איז הש״י מיט זייא צופרידען? ווייל מיר שווער גלות ליידען אין שווער פרנסה זוכען אין דאך טהוען מיר וואס מעגליך, אללע צווייא צוזאמען האבען שאן עטוואס איין ווערט. ווען מיר אבער דאס עניות נישט פערליעב נעהמען, ווארום זאל הש״י אונזער דינסט פערליעב נעהמען? אזוי האט אויך דוד המלך ע״ה געזאגט, הבט משמים וראה ופקוד גפן זאת וכו׳ שרופה באש כסוחה, רבשע״ו אויב דוא ווילסט זעהן אין בעטראכטען אונזער אויפפיהרונג זאלסט דוא אויך בעטראכטען אונזער בעשטאנד דאס גרויסע גלות, עניות ודחקות, אין שווערע פרנסה, אין מיר טהוען דיך דאך דינען וויא וויים מעגליך איז, אזוי זאגט אויך שלמה המלך ע״ה אין שה״ש שחורה אני ונאוה, דארף דען וואס איך בין פערשווארצט אין פערשמאכט אין גלות, דארף דעם בין איך שעהן מיט מיינע מעשים.

אזו ווערט אויך געברענגט בס׳ יערת דבש מה שאמר דוד אפתח בכנור חידתי, דוד המלך האט געזאגט איך וועל עפענען וויא אפידעלע מיין מויל, ווארין ווען מען שפילט אויף דען פידעל וויא מעהר מאן טהוט דרוקען אויף דיא זאטלען (סטרינגעס) וויא שענערע שטיממע גיבט עס, אזוי איז אויך איד וויא מעהר ער איז צוגעדרוקט פון יסורים, וויא בעסער לייכט זיין נשמה אין דאס איז געווען דיא גרויסע מעלה בייא דוד המלך. ער האט אייביג גרויסע שונאים געהאט, וואס האבען איהם גרויסע יסורים געטהאן. בייא אללען האט ער השי״ת געדינט מיט גרוים ליבשאפט. דיא מענשען אבער וואס האבען דאס נישט פערשטאנען האבען אום איהם געשפעט און געלאכט, איבערדעם זאגט ער בני איש עד מה כבודי לכלימה וויא לאנג נאך וועט איהר מענשען פון מיר שפעטען אין נישט פערשטעהן דאס דיא יסורים זענען מיר לטובה דען נאר מיט דען קען זיך אמענש ריינען. ווען ער איז מקבל יסורים באהבה אבער נישט דאס ער איז איין עושר, ווארין ד׳ מוריש ומעשיר רייך אבער ארעם מאכט השי״ת אבער ווען ער ריינט זיך דאס ער איז מקבל יסורים באהבה אין איז נישט מהרהר אויף השי״ת דאס איז אגוטער אופן. ווייל דאס פון איהם אהער שטאמט אין ער ווירד דארך דעם ניצל ווערען פון גיהנם און אללע עונשים לעוה״ב אמן.

ב. (במד׳ פ׳ אמור) ר׳ יהושע בן לוי איז אמאל געווען אין רומי אין האט געזעהן דאס דיא שטאט זעהר שעהן איז אין דיא מענשען זענען זעהר רייך, ווידער האט ער געזעהן איין ארמען וואס האט געשלאפען אויף איין שטיקעל טאקען אין מיט איין אנדער שטיק וואר ער צו געדעקט, האט ער געזאגט רבושע״ו עשירות גיבסט דוא אן איין צאהל, אין דלות גיבסט דוא אויך אן איין צאהל. וויר וועלען דא איינגע זאכען אום רעכענען וואס דארך זייא קען דער מענש פערארעמט ווערען, דאמיט מאן זאל זיך היטען.

אסאך איהרע זענען ארעם, ווייל זייא האבען זיך געפרייט ווען זייערע חברים אבער שכנים זענען פערארעמט געווארען ושמח לאיד לא ינקה. וויא אויך ווען מען זעהט איינעם אין איין אומגליק אונד מאן בעט ניבט פאר איהם.

פיעל איהרע ווערען דליתים ווייל זייא נעהמען רבית (פראצענט)
פון יידען, מעהרערע זאגען זיך נוהג זייא שרייבען זיך איין
היתר עסקא כדי יוצא צו זיין פאר דיא וועלט, דגם דאס
דיא חכמים האבען אונס דאס מתיר געווען, אבער וויא זאָ? ווערי
דער היתר איז געשריבען כדינה. אבער זייא וויסען נישט לא
מינה ולא מקצתה קיין אנהייב אין קיין סוף, זייא טהוען
איינעם נאר דיא אויגען פערבלענדען, אין ווייסען נישט דאס זיא
זיך זעלבער בלענדען, זייא בעקומען דארך דעם דען דלות. ווער
עס וויל אבער ניצל ווערען פון עון רבית זאל ער גיין צו דען רב אבער
דיין ער זאל איהם שרייבען איין היתר עסקא זא וויא מאן ברויך.
ומי שלא נזהר בנטילת ידים, אויך ווען איינער גיבט
זיך נישט אכט צוא וואשען וויא מאן ברויך, וויא אויך ווען איינער
ווירד ח"ו נכשל בזרע לבטלה אין טהוט קיין תשובה באלד אויך
אין עון שנאת חנם, דאס הייסט ווען מאן איינעם פיינט האט
אומזאנסט, ער האט גארנישט פערשולדעט זאגט דיא גמרא (שבת ל"ב)
דאס דער עונש איז דארויף עניות, אין ווען איינער רעדעט שטאלץ. [1]
וויא אויך טרעפט זיך איין ארימער קומט נאך איין נדבה אין דער
בעל בית טהוט איהם זא בעטראכטען אין דאכט זיך, פיר זא
איין געזונטען יונג זאל איך געבען איין נדבה, זאגט השי"ת (לא די)
נישט גענוג דוא גיבסט איהם נישט טהוסט דוא איהם נאך איין עין
הרע געבען אין דען וואס איך האב איהם געגעבען, איבער דען איזט
מאן ח"ו נישט זוכה דאס קינדער זאלען איינעם ערבען — כמ"ש
והוליד בן ואין בידו מאומה.
פיעלמאל טהוט איינער בעטען פון השי"ת זא עטוואס וואס עס איז
נישט מעגליך איהם צו געבען, ער בעט אבער פארט. שיקט
מאן איהם אנדערע יסורים ח"ו. כדי ער זאל אויף זייא בעטען אין
זאל פערגעסען אין דער פריהריגער בקשה.

ג. וויא געוועגדליך איזט עס, דאס דער ארמער זיך בעדויערט, וואס
מיט איהם אייגענטליך זיין קען, עוה"ז האט ער נישט. עוה"ב
קען ער זיך נישט פערשאפען, ווייל ער קיין צדקה אין גמילת חסד
טהאן

[1] שנא' ד' מוריש ומעשיר וסמוך ליי' אל תרבו תדברו גבוה.

טהאָן קען, זיין ביסעל פרנסה איז איהם קוים גענוג זיינע קינדערלעך צו ערהאַלטען, נישט ער זאָל געבען דאַפאָן פיר אַנדערע, הכלל ער קלערט אין וואָס פאַר איין האָפנונג לעב איך? דאָס זאָל זיך קיינער דאַכטען, מיר ווייסען גוט דאָס · רחמנא לבא בעי. השי"ת זעהט אויף דיא גוטע געדאַנקען אויב דער מענש עס ערנסט מיינט, אָהנע בעשריג דאָס ער העט גערן גוטס געטהאָן, ווען ער עס אויך דאַן נישט מוצא מכחו לפועל בעהויפטען קאָן, ווירד עס איהם אויף יענער וועלט גערעכענט אַלס ער עס אויספיהרליך געטאָהן העט, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה אין ווען דער אָרמער גיבט נאָר איין פרוטה צדקה איז דאָס ביא השי"ת אזוי חשוב אַלס דער עושר מיט זיין גרויסער נדבה. מיר געפינען דאָס ר' חנינא בן דוסא איז געוועזען איין גרויסער אביון וויא אויך ר' שמעון בן יוחאי מיט זיין זאָהן ר' אלעזר וואָס זענען דרייצעהן יאָהר געזעסען אין איין הייל אין האָבען קיין צדקה געטהאָן אין דאָך האָט דיא וועלט פיעל גענאָסען אין זייער זכות, וויל השי"ת האָט געוואוסט דאָס זייא העטען גערן אויך צדקה אין גמ"ח געטהאָן נאָר עס וואָר זייא נישט מעגליך! אדרבה דיא גוטע געדאַנקען פון דען צדיק איז ביא השי"ת פיעל מעהר אָנגענוממען אַלס זייער נדבה וואָס זייא געגעבען העטען, וואָרין דאָס ענוות איז אַגרויסע טובה פאַר דיא צדיקים אין מעהרערע הינזיכטען, דען אפשר ווען זייא העטען עשירות געהאַט מעגליך דאָס זייא העטען וועניגער צדקה געגעבען לויט וויא זייא העטען געברויכט צו געבען, אין השי"ת איז מיט זייא מדקדק כחוט השערה זעהר פינקטליך, העט זייא דאָס פאַר אַגרויסע עבירה גערעכענט געוואָרען, וויא אויך דיא יסורים וואָס זייא האָבען מחמת דען דלות אין טהוען דאָך השי"ת דינען אין קיינעם בעטריגען, ווערט זייא פיעל מעהר פיר איין גרעסערע מצוה גערעכענט אַלס דיא נדבה פון עושר אין דאַדורך וואָס זייא ליידען דחקות האָט דיא וועלט פרנסה, וויל זייא ליידען יסורים שטאַט אַללע, פאַר דעם איז זייא פאַרבערייטעט עושר וכבוד גענוג לעוה"ב, וואָרין אַגרעסערע מעשה צדקה פון דען ברויך מען נישט.

ד. אין אמת איז דער אָרימער אויך אַנגיד וואָרין דאָס געלד וואָס דער עושר פערמאָג, דאָס איז יאָ נישט זיין געלד. ער איז נאָר איין גבאי דאַרויף, דען דאָס געלד פון מעהרערע מענשען האָט השי״ת איהם געגעבען צו בעהאַלטען [1].

צומאָל איז דיא היימישע אָרימע לייט איהר געלד ביים דעם היימישען נגיד, איבער דען זעהט מאַן געווענדליך דאָס דער היימישער אָרימער ביים דען נגיד איין ווירטשאַפטער אד״ג איז, אין ער בעקומט פון איהם זיין געהאַלט אין באמת איז דאָס געהאַלט גאָרנישט דאָס נגיד זיין געלד, וואַרום דען דינגט ער איהם ווידער? ווייל ער גיבט אַכט אויף זיין געלד, וואָרין ווייל דער אָרימער קיין הצלחה האַט, ווען ער העט זיין ביסעל געלד אין דער האַנד געהאַט התעיף עיניך בו ואיננו העט עס זאָ באַלד דען סוף געהאַט, מוז ער עס נאָר צו ביסליך בעקוממען, מעגליך איבער דעם שטעהט אין דער תורה דאָס מאַן טאָר|מיט איין יידיש משרת קיין שווערע מלאכה אַרבייטען, ווייל זאָפיעל קומט זיך דעם נגיד נישט, צובעוויז מען זעהט צומאָל דאָס דעם משרת זיך איהם דאָס מזל אַביסעל הייבט אין זאַמעלט זיך דאָס געלד אונטער זיין שוטין אין ווייל איהם שאָן מעהר נישט דינען, ווייל ער איז שאָן נישט מחויב ווייל דער הער האָט מעהר קיין אויפזיכט דאַרויף, נאָר דיא וועלט פערשטעהט דאָס אַלעס נישט אין מיינט דאָס עס נאַטור זאַבען זענען, דאָס איז אָבער שקר, וואָרין דיא היילינע תורה זאָגט אונס אַרויס, כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים. והרבה יש לדבר מזה ואין להאריך בזה רק למבין, דאָס מיר זענען נאָר זיינע דינער, צומאָל אָבער איזט דען אָרמען זיין געלד ביים איין פרעמדען נגיד אין ווייס נישט וויאַ, מוס ער ליידער הערום געהן ביז השי״ת העלפט דאָס ער איהם טרעפט כדי ער זאָל ביים איהם עטוואָס איין שטעלע בעקומען אין זיין געלד פון איהם צו בעפרייען. זאָל זיך דאָס יעדער נגיד גוט איין פאַססען אין וויססען דאָס זיין עשירות פרעמד געלד איז. ער איזט נאָר דער קאַסע פרעצעפטאָר, אויבוואָהל ער מאַכט זיין רייכטום

[1]) אפשר בשביל זה נקרא נגיד שהוא לשון גגיד ומצוה לאומים.

רייכטום אויך ערבען פאר זיינע קינדער. דאס איז אויך נאר דאס זכות פון גבאות, דאס בעקוממען דיא קינדער ירושה, צו בעווייז מיר זעהען דען פאלל ביא מעהרערע דאס דיא עלטערן וואָרין רייך אין דיא קינדער זענען פעראָרעמט, דאס איז ווייל דיא עלטערן האבען דאס גבאות נישט גוט געפיהרט. האט השי"ת דאס גבאות פון דיא קינדער וועק גענומען (עיין אוה"ת פ' משפטים).

(* נאך איין טעם שיינט מיר אויף דעם עניות פון ערליכע יידען לויט וויא עס שטעהט אין דער תורה פ' ראה נתון תתן לו ואל ירע לבבך וגו' כי בגלל וגו' כי לא יחדל וגו' ע"כ אני מצוך וגו' אין זכות פון צדקה טהוט השי"ת דען מענש בענטשען, וויא עס שטעהט עשר תעשר בשביל שתתעשר, זאגט אונס דיא תורה, דאס מיר זאלען דען ארמען זיין גוטע נדבה אדער אנדער געברויך געבען, מיט גוטען געמיעט נישט ח"ו דאביא איין שלעכט הערץ צו האבען, דאמיט השי"ת אונס אויך מיט גוטען ווילען געבען זאל אין דיא מצוה קען מאן אימער צו יעדער צייט טהאן וואָרין ארמע לייט טרעפט מאן צו יעדער צייט. מן הסתם איז דיא ברכה פון השי"ת (כפלי כפלים) פיעלפאך דאפעלט. לויט וויא אין אן ווען מאן האט דיא מצוה מקיים געוועזן, איבערדעם וויל השי"ת וויל יידישע קינדער מזכה זיין אין זייא געבען שפע ברכה והצלחה, טהוט ער מסבב הגלגל זיין זא פיהרען, דאס ערליכע יידען אין תלמידי חכמים זאללען אביונים זיין אין מוסען מחזיר על הפתחים נע ונד הערום גיין, דאמיט יידישע קינדער זאללען דארך זייא געבענשט ווערען, דען פון וועגען דער נדבה קען שאן אויך דער ב"ב איין ברכה האבען דאס קען אויך זיין וואס אונזערע חכמים ז"ל מיינען דאמיט דאס יותר ממה שהב"ב עושה עם העני, העני עושה עם הב"ב. פיעל מעהר טובה טהוט דער ארמער דעם ב"ב וואס ער גייט צו איהם נאך אנדבה אלס דער ב"ב וואס ער גיבט איהם, כנ"ל המעתיק נכון*) זאל הייגט דער ב"ב וויססען וויא אזוי מאן ברויך יידען ת"ח אבער אנדערע אביונים, יעדען לויט

זיין

זיין קלאס מכבד צו זיין דאמיט ער וועט אין זייער זכות געבענטשט ווערען מיט שפע, ברכה והצלחה, בני חיי ומזוני אמן.

סליק שער עניות.

אנא תבוא תחינתי לפניך, שיקוים בי יגיע כפיך כי תאכל אשריך והצליחני בכל אשר אפנה לכל רוח, והושיעני נא גם בשער הוכוח.

נאך דעם מיר האבען פערפערטיגט דען שער העניות וועט יעמאנד זאגען, אללעס רעכט דאס פאר כללות ישראל איז אטובה ווען ערליכע יודען ארעם זענען, אבער וואס פאר איין טובה איז דאס רשעים רייך זענען ? איבערדעם האבען מיר גלייך דארויף געשריבען דען שער הוויכוח, וואס ער ווירד אין איהם שטעהן מעהערע טעמים אויף צדיק וטוב לו, רשע ורעה לו — הפכתי לטובה.

שער הוכוח.

א. בס׳ שבילי אמונה ווערט געברענגט, עס האט געפרעגט איין מין (דאס איז איינער פון דיא וואס גלייבען נישט בהשגחת הבורא) צו איין חכם מישראל, ווען עס אמת זיין זאל דאס השי״ת האט ענק אויסערוועהלט פון אללע פעלקער פיר זיין היילינ פאלק אין פיר זיינע קינדער, פארוואס לויט וויא עס מיט אייך ערגאנגען איז פון ווען דיא וועלט שטעהט, ווייזט אויס, דאס איהר זענט נאר איין טפל צופעל פאר דיא וועלט אין דיא איבעריגע אומות פעלקער זענען דער עיקר צור איבערצייג דיא אבות פין ישראל זענען געוועזען אברהם אין שרה זייא האבען קיינע קינדער געהאט אין האבען דאדארך געלעבט מיט גרוים צער, אויף דער עלטער האבען זייא געהאט דען יצחק איז ער אויף זיין עלטער בלינד געווארען פון וועגען צער (עיין רש״י) אין האט געהאט צווייא קינדער יעקב אין עשו, דיא האבען מיט איין אנדער אימער מחלוקת געהאט, דער יצחק האט געוואלט בענטשען דען עשו נאר יעקב האט

האט מיט חכמה די ברכות בעקוממען און האט דאדורך געמוסט וועק פון זיין היימאטה וויל עשו האט איהם וואללען הרגענען, און איז ביי דעם לבן שאף היטער געוועזען, ביי טאג האט איהם די היטץ געברענט, ביי נאכט איז ער פאר קעלט ערפרארען און האט זיין גאנץ לעבען מיט צרות אנגעברענגט זא לאנג ער זאמט פאמיליע זענען געקוממען אויף מצרים. דארטען איז זיין זאהן יוסף געוועזען איין קעניג און האט זיך גערימט וישימני לאב לפרעה אויבוואהל ער איז איד און וואר איין שקלאף יעדאך איז ער קעניג. דאן זענען אללע יידען שקלאפען געוועזען און מצרים ביז משה און אהרן האבען זייא געהאלפען, ווירד זייא דאס געדאכט און דער תורה פיעלמאל דען חסד וואס השי"ת האט זייא געטהאן, אמעהר אנדערע פעלקער האבען יא דאס נישט געברויכט זייא ווארען קיינע שקלאפען און איהר מאכט אויף דען זאפיעל סימנים פסח, מצה, מרור, ארבע כוסות, און ביי די מעהרסטע מצות ווירד אייך איממער דאס געדענקט און ווען איהר זינד שאן בעפרייט געווארען האט איהר אפי' אביסעל וואסער נישט געהאט און איהר האט אייך געקריגט מיט ענקער גאט און מלך, דאס ווייזט אללעם דארויף, דאס די וועלט ברויך אייך נישט און איהר זענט איהר צור לאסט.

תשובה. האט איהם דער חכם תשובה געגעבען, ווען עס זאל קיין אנדערע וועלט זיין נאר דיזע, העסט דוא רעכט געהאט, אבער דא עס איזט נאך איין וועלט פערהאנדען, וואס זיא איממער אונד עוויג שטאנדהאפט איז אונד פיעל מעהר און ווערט שטעהט פאן דיזער וועלט, זא האסט דוא אומרעכט אונד איך וועל דיר עס מיט איין משל איבערווייזען.

איין מלך בשר ודם וואס ער זיצט און זיין קעניגליכען הויף, דאס הויף איז און דרייען געטיילט: אייסערסטע, מיטטעל, איינווענדיג, און דען איינווענדיגען הויף דארף קיינער הערייןן קאממען אהנע אוידיענץ, דאס מיטעלסטע איזט פאר די שרי מלוכה און דען אייסערסטען איזט שאן פאר יעדען ערלויבט. ביי די אללע דרייא העפע שטעהען וואך, ווען זיך איינער פאן די וואך ענטגעגען שטעלט אונד וויל איינעם הערייןן לאזען, אויבוואהל עס

מאג זיין דאס דער זעלבער ווען ער אויך אין איינווענדיגען הויף קוממען זאל ווערעטה ער אויך איין איש מכובד (עהרע מענש) געוועזען ביא דען קעניג, אללעס איינס, דיא וואך האט דען קראפט, מאג עס זיין ווער אימער, זא איזט עס אויך מיט דער וועלט, זיא איזט נאר איין דארך גאנג וואס אללע מענשען דארך געהען דאס איז גאר איין קליין תשיבות איבערדעם הייסען דיא מענשען אין איהר (אומות העולם) דיא פעלקער דער וועלט, וייל דיא וועלט געהער זייער צו בעקאמען, אבער ישראל וואס זיא זענען מעהר געאכט ביא השי״ת, האט ער זיא געגעבען יענע וועלט כל ישראל יש להם חלק לעוה״ב אללע זינד דארט בעטייליגט לויט איהר פערדינסט, אין אזוי וויא עס איז נישט מעגליך הערייו צו געהן אין דען איינווענדיגען הויף ביז וויא לאנג מאן בעטרעט נישט דאס איישערליכע, אזוי אויך מוססען יידען דארך געהן דיא וועלט, דאמיט זיא קאמען קענען אויף יענער וועלט אין אזוי וויא ווען איינער וויל דאס איינווענדיגסטע הויף בעזוכען מוז ער זיך אנקליידען לכבוד דען מלכות, אזוי אויך מוזען מיר יידען זיך אויסצירען מיט מצות אין מע״ט אויף דער וועלט, דאמיט מיר זאלאס מיטנעהמען אויף יענער וועלט כמ״ש התקן עצמך בפרוזדור כדי וכו׳ אבער דיא אומות העולם זענען דארטען גאר ווייניג בעטייליגט, נאר דיא גאר גוטע — אין ווארום יידען האבען נישט אויך דיא וועלט? וייל דיא צוויא וועלטען זענען איינס פערקערט פון דער אנדערער. ווארין ווען איינער וויל זיך דיא וועלט בעקוועמען לאסען מיט גוט עססען אין טרינקען אין פערגעניגליך לעבען דאס איז איין גרוסער (עכוב) צוריקהאלט פאר דיא זעלבע וואס זיך עוה״ב פערשאפען ווילען, דאס איזט איין פערגלייך צו איינעם דער בעזאפען איז אונד שרייט אין דיא גאסען דאס ער איין געבילדעטער מענש איז אונד וויל איין גראסע שטעלע ערדייכען. (* אויבוואהל דער לעזער ווירד מיך פרעגען, וויר זעהען יא אויך דאס זיך צדיקים גוט לעבען אין זייא פערשאפען זיך פארט עוה״ב, אויף דען ווירסט דוא דיא אנטווארט פינדען אין סוף שער הענוגי עוה״ז ע״ש קפי׳ ג׳*)

(* ווען דער בעטרעפענדער זיך אויף דער עלטער מיישב

איז

איז אין העט גערין תשובה געטאהן וויל ער שפירט דאס דיא אללע פערגעניגען איין ענדע געבען, עס בעקאמט איהם קיין עססען, קיין טרינקען אדער אנדערע פערגעניגען ער האט אבער שאן קיין קראפט צוריק צו ציהען זיין געוואנדהייט. דאס איז איין משל, איין גראף דער זיך איין רייט פערד האלט אונד עס ווירד דערמיט קיין אנדערע ארבייט געטאהן אין יעדאך בעקאמט עס זעהר גוטע קאסט אונד קוואטיר, ווען דאס פערד אויף דער עלטער קאמט אונד קאן שאן נישט גוט לויפען נעמט מען עס פיר איין לאסט פערד. נאטירליך בעקאמט עס שאן נישט זא איין קאסט, דאס פערד קען אבער גארנישט ציהען קיין לאסט. ערשטענס איזט עס נישט געוואהנט, צווייטענס, פעהלט איהם דיא גוטע אבווארטונג, עס בעקאמט איהם יא נישט דיא פיטער, זא איזט עס מיט דען מענש להבדיל זא לאנג ער אין דיא יוגענד איז שמעקט איהם דיא קאסט גוט אין האט לוסט אללע פערגעניגליכקייטען זיך נאך צו געבען אונד דיא לאסט פין השי"ת זיין דינסט וויל ער אויף זיך ניכט נעהמען, וויל בייא דער יוגענד איזט דאס איין זעלטענהייט דאס פרום צו זיין בייא זייא איין פערגעניגען זיין זאל, ווען ער שאן אבער אויף דער עלטער קאמט אונד דיא אללע פערגעניגען איין ענדע געבען, וויא זא זאל ער דען יעצט אויף זיך זא איין לאסט נעהמען, ער איזט יא זאוואס נישט געוואהנט, ער האט דאס קיינמאל נישט מיט געמאכט, איבערהויפט עס בעקאמט איהם קיין עססען וועדער טרינקען, פאן וואו זאל ער דען כח העבר נעהמען? דער ערליכער ייד אבער איזט אין געגענ־טייל, ווען ער יונג איזט האלט ער זיך איין פאן דיא אללע וואלטהאט אונד בעגניגט זיך מיט וויאפיעל השי"ת איהם גיבט, שטרעבט נישט זיך גוט צו לעבען אד"ג, זאנדערן השי"ת צו דינען אונד איז מקיים מאמר שלמה המלך ע"ה זכור את בוראיך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה, דאס מאן השי"ת אין דיא יוגענד געדענקען זאל, ווען ער דאן אויף דער עלטער קאמט איזט איהם וואס אימער גרינגער דיא לאסט פאן השי"ת זיין דינסט, וויל ער דאס עססען אונד אנדערע פערגעניגען אויף יעדען פאל נישט ברויך אונד צו דער דינסט איזט ער שאן

געוואהנט

גְעוואָהנט, יֶעצט אִיבֶּערלֶעגֶע דִיר מַיין פְֿרַיינד אויבּ דוּא מִיר דאָס
אָבּשטרַייטֶען קֶענסט וד"ל. *)

וִויא ווֶענִיגֶער תַּעֲנוּגִים מַאן טהוּט זִיךְ אָן אויף דֶער ווֶעלט בּלַייבּט
מֶעהר צַייט זִיךְ עֶטוואָס צוּ פֶֿערשַׁאפֿעֶן אויף יֶענֶער ווֶעלט,
דַארִיבֶּער הָאט אוּנס הש"י פֶֿערבָּאטֶען מֶעהרֶערֶע זַאכֶען וואָס זַייא
מִיט תַּעֲנוּגִים פֶֿערבִּינדֶען זֶענֶען, דַאמִיט מִיר זָאלֶען זִיךְ נִישט
הֶערַיין לָאזֶען אִין וואָס נִישט פַֿאר אַייד גֶעהֶער, דַאמִיט מִיר זָאלֶען
אַיין רַיינֶען רוּהִיגֶעם שֵׂכֶל הָאבֶּען, דִיא גוּטֶע עֶנדֶע דאָס עֶווִיגֶע לֶעבֶּען
צוּ פֶֿערשַׁאפֶֿען וד"ל.

(* וִויר ווֶערדֶען עֶס פֶֿערשטֶעהֶן מִיט אַמָשָׁל, יֶעדֶע עֶלטֶערְן, בֶּעשטרֶעבֶּען
זִיךְ אִיהרֶע קִינדֶער אִין דִיא יוּנגֶע יָאהרֶען צוּ לָאזֶען לֶערנֶען
פַֿארְוואָס? ווַייל דאָס קִינד זָאל עֶטוואָס אַיין קֶענטנִיס בֶּעזִיצֶען,
דַאמִיט עֶס אִיהם גֶעלִינגֶען זָאל דַאדָארךְ זִיךְ שפֶּעטֶער צוּ עֶרנֶעהרֶען
לוֹיט וִויא אִימֶער דִיא אֶלטֶערְן פֶֿערשטֶעהֶען, וואָס פַֿאר דֶען קִינד
גוּט זַיין קֶען דאָס עֶר לֶערנֶען זָאל אִין עֶס זָאל אויךְ פַֿאר זַייא
אַיין עֶהרֶע זַיין דאָס דִיא קִינדֶער נִישט דוּם בּלַייבֶּען, דֶען דאָס
קִינד וואָס אִין דִיא יוּגֶענד נִישט לֶערֶענט שטֶעהט אִין דִיא שפֶּעטֶערֶע
יָאהרֶען אִין קְלַיינֶעם ווֶערט. אָבֶּער אַיין אַיינפַֿאכֶער מְשָׁרֵת אָדֶער אַיין
טָאגלֶעגֶער לְהַבְדִיל בֵּין אאא"ל, הקב"ה גֶעהט מִיט אוּנס אויךְ דֶען
שטְרִיךְ, עֶר ווָארֶענט אוּנס, דאָס מִיר אִין זַיין דִינסט פְֿלַייסִיג זַיין
זָאלֶען, דַאמִיט וִויר אויף יֶענֶער ווֶעלט וִויא אויךְ אויף דֶער, אִין
שֶׁעהנֶעם גְלַאנְץ זַיין זָאללֶען אִין עֶר זָאל דָארךְ אוּנס כְּבוֹד הָאבֶּען
אִין זָאגֶען קֶענֶען: יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאַר נִישט מִיר זָאלֶען
אַלְס מְשָׁרְתִים ווֶעדֶער טָאגלֶעגֶער אוֹיסזֶעהֶן דאָס עֶר מִיט אוּנס ח"ו
שַׁאנְד הָאבֶּען זָאל, גְרָאד וִויא עֶלטֶערְן מִיט זָאלְכֶע קִינדֶער*)

פֿוּן דֶעסטוועגֶען טְרֶעפֶֿען מִיר אויךְ צְווִישֶׁען יִידֶען זָאלְכֶע וואָס זֶענֶען
זוֹכֶה לִשְׁתֵּי שֻׁלְחָנוֹת צוּ אַלֶע צְווַייא ווֶעלטֶען אָבֶּער
ווֶענִיג, צוּ דֶען מוּז מַאן אִין אַיין הוֹיכֶע מַדְרֵיגָה זַיין, אִין אויבּ דוּא
ווֶעסט פְֿרֶעגֶען ווֶען עֶס אַזוֹי גוּט אִיז, דאָס מִיר קַיין עוה"ז הָאבֶּען
זָאלֶען פַֿארְוואָס בֶּעטֶען מִיר פֿוּן גָלוּת עֶרלֶעזְט צוּ ווֶערֶען? דאָס אִיזט
פֿאָן ווֶעגֶען צְווַייא טְעָמִים: אַיינס, ווַייל אוּנזֶער שֵׂכֶל אִיז נִישט

קלאָר

קלאָר השי״ת צו דינען וועגען דיא פיעלע שאנדע אין שפאָט וואָס מיר
ליידען צו יעדער צייט פון אונזערע בעליידיגער; צווייטענס, ווייל
מיר דיא מעהרסטע טייל מצות נאָר אין אונזער לאנד האלטען
קענען, וויא אויך מוסט דוא וויססען, דאָס וואָס פיינער איזט אימער
וועניגער, אונד טהייערער, אונד וואָס אָרדינערער איזט אימממער מעהר
אונד ביליגער, צו בעווייז וויסטונג איזט מעהר אלס בעוואָהנטע
אָרטער. לענדער איז מעהר אויף דער וועלט אלס ארץ ישראל.
פעלקער איזט מעהר אלס יידען. אין זאָ וויא השי״ת האט איין טאָג
ליכט דיא זאָן, אונד איין נאכט ליכט דיא לבנה אונד דיזע לייכטען פיר
דיא גאנצע וועלט. זאָ האט ער אויך נאָר איין פאָלק ישראל וואָס
וועגען זייא האט ער דיא וועלט בעשאפען.

(ביז העער איזט דיא תשובה פון חכם.)

ב. נאָכדעם דאָס עס איז פערהאנדען נאָך איין וועלט, וואָס דאָרט
ווירד געצאָהלט פאר דיא צדיקים דער שכר פאר זייערע גוטע
מעשים, האט שאָן דער מענש זיך נישט צו וואונדערן ווארום עס
איז דאָ ערליכע יידען וואָס האָבען קיין עוה״ז. אין דיא רשעים האָבען
יאָ. — איך ווערדע דיר דאָס יעצט צו פערשטעהן געבען אויף
מעהרערלייא ארט. (זעהע דאָס משל אין שער יסורים קפיטל י״ג).
ערשטענס מוסט דוא וויססען, הן אמת ריכטיג דאָס עס איז
פערהאנדען ערליכע יידען וויא אויך צדיקים עכ״ז אין צדיק
בארץ וכו׳ אָבער דאָס אמענש זאָל זיך גענצליך אָבהיטען קענען
גאָר נישט צו זינדיגען, דאָס איז אונמעגליך, ווארום? ווייל דער
מענש זעלבסט וויים נישט וואו ער פעהל געהט איבערדעם טהוט השי״ת
דעם ערליכען שטראָפען אויף דער וועלט, דאמיט ער יענע וועלט
האָבען זאָל אָהנע הינדערנים. וויא מיר זעהען בייא משה אין אהרן
דאָס וועגען איין פעהלער וואָס זייא האָבען געמאכט האט זייא השי״ת
אויף דער וועלט געצאָהלט (עיין פ׳ חקת) וויא אויך געפינען מיר
אין דער גמ׳ קידושין, דאָס דער מענש וואָס האט מעהר מצות
פון עבירות שטראָפט איהם השי״ת פאר דיא עבירות אויף דער וועלט.
צווייטענס, עס שטעהט אין דער הייליגער תורה (פ׳ תצא קפי׳ כ״ד)
והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את העבוט

החוצה

ה ח ו צ ה. איז טײטש וויא פֿאָלגט, געוועהנליך איזט עס ווען אײנער פֿערשולדעט איזט אונד האָט ניכט צו צאָהלען נעמט מען איהם אײן משכון, זאָגט אונס דיא תורה, דאָס מיר דעם משכון ניכט זעלבסט נעהמען זאָלען. נאָר דער בעל חוב זאָל אונס דאָס געבען אונד זאָגאַר מיר זאָלען אין זיין וואָהנונג ניכט געהן. מן הסתם קען מען פֿערשטעהן, דאָס ער ווירד מיר געבען זאָ אײן משכון וואָס ער ניכט נעטיג ברויך אונד עס בײא איהם אײן קלײנען ווערטה האָט. בײא אללען שרײבט אונס דיא תורה. אימפֿאַל ווען ער עס ברויך מוס איך עס איהם צו דער נאָטווענדיגער צײט צוריק געבען! זאָ איזט עס מיט אונס ידען, וויר זינדען אַללע בעלי חובות (פֿערשולדעטע) פֿיר השי״ת אונד קענען ניכט צאָהלען, געבען מיר דאָס משכון עוה״ז היגען, ווײל דאָס האָט בײא ערליכע ידען אײן קלײנען ווערט, פֿאָן דעסטוועגען ווען עס אויסקאָמט, דאָס מיר דאָס משכון ברויכען למשל דיא זאַכען וואָס מיר מוסען האָבען שאָן וועגען אונזער לעבענס מיטעל, דעמאָלס פֿערלאַנגען מיר דאָס פֿאָן השי״ת צוריק, אין השי״ת איז (אַ רב חסד) זײער אַגוטער, וויא מיר זעהען וואָס עס זיין מוס צו דעם העלפֿט ער אונס, דיא רשעים אָבער מײנען, דאָס דיא וועלט איזט דאָס גאַנצע לעבען אין וועם עס דאָ גוט געהט דער איז גליקליך איבער דעם ווען זײא טהוען עטוואָס אײן מצוה מײנען זײא נאָר דאַמיט דאָס השי״ת זאָל זײא צאָהלען אויף דער וועלט. אין השי״ת טהוט — זײער וואונש ערפֿיללען, וויא מיר עס זעהען, אין מעהרסטען טײל געהט זײא גוט, אין דאָס וויססען זײא ניכט ווען דער ערליכער ייד האָט געוואָלט זיין שכר אויף דער וועלט האָט ער פֿיעל טויזענד מאָל גליקליכער געוועזען פֿאָן זײא (וז״ש לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו).

ד ר י ט ע נ ס ווידער איז פֿערהאַנדען דאָס צדיקים אין ערליכע ידען מוזען לײדען יסורים ח״ו פֿין וועגען דיא זינד פֿין דען דור, וויא עס שטעהט ו ה ו א מ ח ו ל ל מ פ ש ע י נ ו מ ד ו כ א מ ע ו נ ו ת י נ ו, וויא אויך פֿיעל מאָל ווײל זײא געבען זיך ניכט דיא מיהע צו פֿערווערען דיא רשעים וואָס זינדיגען כמ״ש הוכח תוכיח וכו׳ ולא תשא עליו חטא מכלל לאו וכו׳!

יעצט ווערדע דיר אויך צו פערשטעהן געגעבען נאָך איין פאַל וואַרום
דיא רשעים האָבען עוה"ז, דאָס איז אויך אין איינִיגע טעמים
געוועהנד, ערשטענס עס איז נישט מעגליך דאָס ער העט אין
זיין לעבען קיין מצוה נישט געטאָהן אונד דאָס האָב איך שאָן
מעהרערעמאָל געשריבען, דאָס זייא פערלאַנגען איהר שכר אויף
דער וועלט, אין השי"ת זאָל זייא נאָך געבען דאָס גרעסטע פערגעניגען
איז דאָס אַללעס נישט צופיעל פאַר דער קלענסטער מצוה וואָרום
ווען ער העט זיין שכר וויא ווענִיג בעקומען לעוה"ב ווערעט דאָס
אַלטין מעהר געוועזען וויא דער גרעסטער תענוג אויף דער וועלט,
ווער קען איהם אָבער דאַפיר ווען ער' יעדאָך עוה"ז וויל אונד
השי"ת וויל פיר איהם נישט שולדיג זיין ער האָט פאָן וואָ צו צאָהלען
איהם איז עס (כביכול) אַללעס איינס, דאָ אָבער דאָרט. —
צווייטענס קען זיין, דאָס עס ווירד פאָן דעם רשע געבאָרען ווערדען
איין גוט קינד אונד דאָס עשירות איז פיר איהם פאָרבערייט,
וויא מיר געפינען דאָס פין אחז המלך, ער וואָר אַגרויסער רשע
איז יחזקי' המלך געבאָרען, וואָס ער וואָר אַגרויסער צדיק, מיר זעהען
דען פאַלל מעהרערע מאָל דאָס אויף איין דאָרען וואַקסט איין רויז.
דריטענס מאָג זיין, דאָס השי"ת וויל מיט דעם רשע אַנדערע שטראָ-
פען, גיבט ער איהם עשירות, דאַמיט ער זאָל כח האָבען,
וויא עס שטעהט הוי אשור שבט אפי, ונתתי חרבי ביד
מלך בבל.
פירטענס קען זיין, השי"ת וואַרט אין שטראָפט איהם נישט באַלד,
כדי ער זאָל איהם דאַן איין גראָסע שטראָף געבען אויף איינמאָל
וויא מיר געפינען ביי דיא מצרים זייער סוף!
פינפטענס השי"ת גיבט איינעגפלייס דען רשע עשירות ער זאָל קיין
תירוץ האָבען דאָס ער האָט נישט געקענט ערליך זיין וועגען
דען דלות, בעקאָמט ער אַללעס, דאַמיט מאַן איהם דאַן צייגען וירד
דאָס ער יעדאָך נישט גוט וואָר, אין אפשר ווירד ער תשובה טהאָן
מי יתן!
ג. אין קידושין זאָגט דיא גמרא דיא צדיקים זענען גלייך צו איין
בוים וואָס שטעהט אויף איין ריין אָרט, נאָר איינִיגע צווייגען

בייגען

בייגען זיך אויף איין אומריין ארט ווען דיא צווייגען ארונטער גענימען ווערען בלייבט דער בוים גאנץ ריין. דיא רשעים ווידער זענען גלייך צו איין בוים וואס שטעהט אויף איין אומריין ארט, נאר איינינע צווייגען בייגען זיך אויף איין ריין ארט, נעמט מאן ארונטער דיא צווייגען בלייבט דער בוים גאנץ אומריין. זא טהוט השי״ת פון דיא ערליכע נעמט ער זיך געצאהלט פאר דיא עבירות בלייבען זייא אין גאנצען ריין, פיר דיא רשעים צאהלט ער פאר דיא מצות בלייבען זייא גאנץ אומריין לעוה״ב. —

דוד המלך זאגט אין תהלים ה׳ צדיק יבחן השי״ת טהוט פרייווען דען צדיק, דער מדרש ברענגט דארויף איין משל דער שטיינער איז ווען איינער קומט צו איין טעפנער עטוואס ערדען געשירר צו קויפען קלאפט דער טעפנער מיט דען פינגער אויף דער כלי צו צייגען דען קייפער דאס ער איהם גוטע כלים גיבט, ווען ער איהם אבער אויך איין פעלערהאפטען טאפף העררין מישען וויל גיבט ער אכט דאס ער אויף איהם נישט קלאפפען זאל, ווארום עס קען איהם פון דער האנד פאלען שטיקער.

(הנמשל מובן) זא אויך השי״ת איז אונזער באשעפער, וויא דער (יוצר) זאגט כי הנה כחומר ביד היוצר אין השי״ת רימט זיך מיט אונס ישראל אשר בך אתפאר, ער ווייזט דאס ער מאג מוט אונס וואס אימער טהאן אין מיר האבען איהם פארט ליעב, דאס קען ער אבער נאר טאהן מיט ערליכע יידען, אבער נישט מיט אויסגעלאסענטע, איבערדעם טהוט ער נאר דעם צדיק פראבירן אין קלאפט אויף איהם מיט דעם גלות שטעקען, אבער נישט אויף דער אנדערער פארטייא, וויל זייא וועלען עס נישט אויסהאלטען.

דער זוהר הקדוש ברענגט אויך איין טעם בארויף, פארוואס דיא רשעים געהט עס גוט ווארום מיר וויסען פון דיא היילינע ספרים דאס איין מענש קען מעהרערע מאל מגולגל ווערען אויף דער וועלט קוממען, למשל ווען ער שאן אמאל ווער אויף דער וועלט נאר ער האט זיך נישט ערליך געפיהרט אין האט זיין נשמה דארך מעהרערע עבירות פערפלעקט. דאן ווען ער שטארבט

שיקט

שיקט מאן איהם ווידער אהער, ער ווירד אויף עס ניא געבארען ווער ווייסט וויא, דאמיט ער זאל אויסבעסערען וואס ער דאס ערשטע־מאל געפעהלט האט, דאס מגולגל ווערדען ערייגענט אויף מעהרערלייא ארטען. עס איז פערהאנדען דאס אייגער אין ערשטענמאל זעהר שלעכט וואר, יעצט מוס ער אללעס אויסבעססערין אין וואס נישט מעגליך איז מוס ער דאפיר יסורים ליידען! ווידער איז פער־האנדען פערקערט דאס ער אין ערשטענמאל גוט וואר, נאר ער האט עטוואס ווענינ נישט אין ארדנונג געברענגט אין וואר דאדורך געצוואונגען צוריק צו קאמען שהקב״ה מדקדק וכו׳ אין וויא באלד ער דיא זאך אויסריכטען טהוט איזט גוט.

דאס איז וואס מיר זעהען, דאס צדיקים צומאל נישט אלט ווערען! ווידער איזט פערהאנדען דאס אייגער אין ערשטענמאל האלב־אונד האלב גיט וואר, האט מען איהם ווידער הערגעשיקט זיך גענצליך צו ארדינען דערוויל האט ער זיך גאר אין גאנצען פערדארבען, צאהלט מען איהם אוים פאר דיא מצות וואס ער אין ערשטענמאל געטהאן האט, דאן בלייבט ער פערפאללען ר״ל איבער דעם גייט עס פאר דיא רשעים גוט ווארון אין מעהרסטענטייל זענען זייא פון דער פארטייא, אין זא איזט פיעלערלייא גלגולים פערהאנדען וואס זיך נישט בעשרייבען לאסט.

ד. אין ספר יד משה שטעהט, מען האט געפרעגט דען גאון אין פילאזאף רבינו אברהם אבן עזרא, פארוואס עס איז פערהאנדען צדיק וטו״ל צדיק ורע״ל פאר אטייל צדיקים איז עס גוט אין אטייל שלעכט? האט ער תשובה געגעבען: ווארום פרעגט איהר זא איין זאך וואס איין מענש קען נישט פערשטעהן, דאס פערשטעהט נאר השי״ת אליין, אבער איין מענש פערשטעהט צומאל אפשוט משפט אויך נישט, וויא עס האט זיך אמאל בייא איהם געטראפען מיט צווייא מענשען וואס האבען גערייזט אין איינעם. 3 האט זיך אייגער מיט גענומען צווייא לאב ברויט, דער אנדערער אויף דען וועג, האבען זייא בעגעגענט נאך איין רייזענדען, דער האט אבער קיין ברויט געהאט, האט ער זייא געבעטען, זייא זאלען איהם אויך געבען, ער ווירד צאהלען. ריכטיג, זייא האבען איהם געגעבען,

ווִיא

וויא דאָס ברויט איז אויסגעגאַנגען, האָט ער זייא געצאָהלט 5 גולדען, האָבען זיך דיא צוויא ניט געקענט אויסגלייכען, ווייל דער וואָס האָט געהאַט 3 ברויט, האָט געוואָלט 3 גולדען אין דער אַנדערער האָט געוואָלט גראַד אויפטיילען, זענען זייא געגאַנגען איין דין תורה אָבהאַלטען, האָט דער דיין געמאַכט דען פסק, דאָס דער פון 3 ברויט בעקאָמט 4 גולדען און דער פון 2 בעקאָמט 1 גולדען. ווער דען פסק האָט געהערט, האָט זיך אויסגעלאַכט, דאָס מען זאָל איינעם צו פסקונען מעהר וויא ער פערלאַנגט! האָט מען דאָס משפט פאַר געלייגט פאַר דען גאון אבן עזרא ז״ל אויב דאָס רעכט איז? האָט ער געזאָגט: איהר שוטים! ווען איהר ניט פערשטעהט דאָס משפט פון איין מענש, וויא זאָ ווירד איהר פערשטעהן דאָס משפט פון השי״ת, וואָס צו זיין חכמה איז קיין סוף? פערשטעהט נאָר גוט, זייא האָבען געהאַט 5 ברויט און האָבען געגעססען זעלב דריטען מוס מאַן יעדעס ברויט אין דרייען טיילען, 5 מאָל 3—איזט 15, קומט אויס אויף איינעם 5 טייל, היינט דער וואָס האָט געהאַט 2 ברויט, דאָס הייסט 6 טייל, האָט ער נאָר געקענט 1 טייל וועקגעבען, דער אָבער וואָס האָט געהאַט 3 ברויט דאָס הייסט 9 טייל האָט קענען 4 טייל וועק געבען קאָמט דעם 1 גולדען אונד דעם 4. גולדען, איזט שאָן דאָס משפט ערליך? נאָר מענשען טהוען ניט פערשטעהן, לאַבען זייא זיך זעלבסט אויס! — עס איז דאָ נאָך איין טעם, פאַרוואָס צדיקים אין ערליכע יידען זענען אָרעם, ווייל השי״ת וויים, ווען זייא זאָלען רייך זיין, העטען זייא שטאָלץ געווען, אָבער זייא העטען ניט געטהאָן דיא מצות אין מע״ט אויך זאָ איין פיינער אַרט וויא זייא טהוען אַצינד, ווייל זייערע געדאַנקען העטען אימער געשטאַנען צו זייערע געשעפטען.

אָדער עס איז נגזר געוואָרען, דאָס דער צדיק זאָל זיך משדך זיין מיט איין עושר וואָס איז איין פשוטער מענש, אין ווען דער צדיק זאָל אויך איין עושר זיין, העט דאָס זעהר שווער צוגעגאַנגען, יעצט אָבער איז דער ב ז י ו ן שאַנד פאַר דען צדיק ניט אַזוי גרוים, איין איבערצייג דאַרויף האָבען מיר, עס איז דאָ אַסאַך נגידים וואָס האָבען זיך משדך געווען מיט צדיקים אין דער נאָך זענען זייא

פעראָרעמט

פֿאַראַרעמט געוואָרען, ווייל הש"י האָט זיין זאַך שאָן אויסגעפֿירט.
אין ספר תפלה ל מ ש ה להר"מ אַ ל מ ו ש נ י נ ו געפֿינען מיר

איין תירוץ פֿאַרוואָס הש"י צאָהלט נישט פֿאַר דעם מענש אויף דער וועלט לויט זיין אויפֿפֿיהרונג ווייל מיר וויסען אין זעהען, דאָס די וועלט בעזיצט די פֿרייאהייט ב ח י ר ה, וויא איינער וויל קען ער זיין גוט אין פֿרום, אָדער שלעכט אויסגעלאַסען. דעם ש כ ר לוין ווירד מאַן הערשט צום סוף געוואָר, ווען הש"י העט אָבער פֿאַר די ערליכע געגעבען זייער שכר אויף דער וועלט אין אויך פֿאַר די רשעים זייער ע ו נ ש. שטראָף. העט די בחירה זיך אויף געלעזט, ווער העט דען זאָ אַנאַר געוועזען אַ רשע צו זיין, ווען ער די שטראָף פֿיר די אויגען זעהט.

זאָגט אָבער הש"י, ניין! ש כ ר מ צ ו ה ב ה אַ י ע ל מ א ל י כ א.

דאָ צאָהל איך נישט פֿאַר קיינע מצות, וויא אויך קיין שטראָף פֿיר די רשעים, יעצט קען מען פֿערשטעהן פֿאַרוואָס די וועלט פֿאַר הש"י קיין מורא האָט, אַמעהר מאַן זעהט יאָ אין די הייליגע ספרים וואָס פֿיר איינע ע ו נ ש י ם שטראָף עס גיבט אויף יענער וועלט, וויא אונטערשטעט מאַן צו זינדיגען, נאָר ווייל עס איז נאָר פֿאַרגעשריבען, אין זייא זעהען עס נישט מיט די אויגען גלייבען זייא נישט, צו איבערצייג דעם טויט זעהען זייא יאָ אין האָבען קיין מורא מ כ ל ש כ ן פֿיעל מעהר דאָס זייא האָבען קיין מורא פֿאַר זאַלכע זאַכען וואָס נישט צו זעהן אין ברויכען נאָר צו גלויבען. [1]

ד., עס איז וואר, דאָס עס נישט צו פֿערשטעהן איזט פֿאַרוואָס רשעים האָבען עוה"ז אין ערליכע יידען זענען מ ח ו ס ר ל ח ם ברויט לאָז, עס איז אָבער זאָ איין זאַך וואָס מאַן דאַרויף נישט קלערען דאַרף קיין שום טעם ווייל מאַן אויף דען רעכטען טעם נישט קומען קען, נאָך מעהר די רשעים אַליין זענען מודה דאָס
עס

[1]) וז"ש דוד אם אין במות זכרך מה שרואים בעיניהם אעפ"כ לא יזכרו בה' מכל שכן בשאול מי יודה לך, שלא ישיבו ע"י שאול וגיהנם א"כ קשה הי' מהראוי שיגלה להם הקב"ה לעתים עונשי גיהנם היד ד' תקצר? ויראו ויבושו, אך התירוץ א"כ בטלה הבחירה, וז"ש גם שלמה הע"ה טוב מראה עינים מהלך נפש, היינו הי' טוב שיראה כל אדם בחייו איך הנפש מהלכת שם בגיהנם אך גם זה הבל ורעות רוח שא"כ בטלה הבחירה.

עס איז דא צווישען זייא זאלכע מענשען וואס זענען נישט ווערט דיא הצלחה וואס זייא האבען און ווען מיר זאלען מיינען דאס דעם עוה״ז וואס זייא האבען איז ריכטיג אגוטער ביסען און איין שיינע מתנה, דעמאלט איז ח״ו דער כבוד התורה אין גאנצען פערלאשען וויא איז ווידער דיא הבטחה כי מכבדי אכבד פערזיכערונג פין השי״ת דאס דיא וואס ווילען דיא תורה עהרען און שעטצען וועלען אויך געעהרט און געשעצט זיין, מוז נאר געווים זיין דאס זייער כבוד אין עוה״ז האט אקליינעם ווערט און זייער גליק וועט זיך מיט גארנישט אויסלאזען.

מיר וועלען דיא זאך גוט פערשטיין מיט איין משל, איין פאטער וואס האט איין בן יחיד מן הסתם האט ער איהם זעהער ליעב און גיבט איהם אללעס וואס ער פערלאנגט. אמאל האט דאס קינד געזעהן ביי דעם פאטער אשטוק פערשימעלט ברויט מיט פער־שטונקען פלייש. האט ער דאס פערלאנגט פאן איהם צום עסען, דער פאטער אבער האט דאס פיר דיא הינד געווארפען, האט דאס קינד געוויינט, ווייל לויט זיין שכל האט איהם אויסגעוויזען דאס דער פאטער האט ליבער דיא הינד פאן איהם, האט איהם איינער געזאגט, אציגד זעהע איך דאס דיא קיין פערשטאנד האסט נאטירליך קענסט דיא פערשטיין דאס איין מענש האט נישט אזוי ליעב דיא הינד דאס ער זאל זייא אן זעטען מיט ברויט און פלייש. איבער הויפט דאס ער האט זייא נישט ליבער פין זיין קינד איז דען דאס פאר דיר איין עסען? דאס געהער פאר דיא הינד, איין מענש קען זיך יא פין דען פערדארבען, דאס ער ח״ו דארף דען דאס לעבען פערשפיללען זאל, והנמשל מובן, זא זעננען מיר אויך, מיר זעהען דאס פירונג פין דער וועלט, און דיא תענוגים וואס מענשען טהוען זיך אן לויט אונזער שכל דאכט אונס דאס ברויך גוט צו זיין, השי״ת וויים אבער דאס דיא תענוגים זעננען פאר ערלעכע יידען זעהר שעדליך גיבט ער דאס אוועק פיר דיא רשעים פני הדור כפני הכלב — זייא זעננען שאן אויף יעדען פאלל פערלוירען. אויסער זייא וועללען תשובה טהאן מי יתן והי׳.

אין מדרש תולדות שטייט דער תנא יוסי בן יועזר האט געהאט איין

שוועסטערן

שוועסטערן זאָהן ער האָט געהייסען יקום איש צרורות דער וואָר זעהר אויסגעלאַסען. איז אַמאָל אויסגעקאָמען עס וואָר אַצייט פֿין גזירות ושמדות ר״ל אין דער יקום איז געריטען אויף איין שיין פֿערד אים שבת, וויא ער אַזוי רייט זיעהט ער וויא איין מענש טראָגט אַהאָלץ אין שרייעט אויף דען האָלץ וועט מאַן אויף הענגען יוסי בן יועזר, איז דער יקום געקוממען צוא דען יוסי ב״י אין זאָגט איהם זעהע נאָר איך בין אימער געגאַנגען אין גלוסטינג פֿין מיין הארץ, אין האָב אַללעס געטהאָן וואָס איך האָב געוואָלט אין היינט זעהע אויך אויף וואָס פֿאַר אַפֿערד איך רייט אין דוא האָסט אַללען דיין לעבען תורה געלערנט אין גאָט געדינט, אין זעהע אויף וואָס פֿאַר איין פֿערד דיין הערר- וויל דיך מאַכען רייטען! זאָגט יוסי מה דעך פֿאַר רשעים וואָס טהוען אייביג שלעכטץ, נאָר צוא אַמאָל וואָס זייא טהוען אמצוה גיבט זייא הש״י אַזוי אַגרויסען עוה״ז. וויא פֿיעל מעהר פֿאָר דיא צדיקים וואָס דינען הש״י באַשטענדיג וויא גרויס אין גיט וועט זיין זייער עוה״ב, זאָגט יקום אַלעס רעכט, אָבער איז נאָך פֿערהאַנדען אמענש וואָס זאָל הש״י אַזוי פֿלייסיג דינען וויא דוא פֿאַר וואָס זאָל דיר קוממען אַזוי אַגרויסע שטראָף, זאָגט יוסי עס איז נישט פֿערהאַנדען אַצדיק וואָס זאָל צוא אַמאָל נישט עטוואָס זינדיגען מיט אַקליינעקייט. יעצט זעהע נאָר מהדעך פֿאַר דיא צדיקים וואָס טהוען נאָר צוא אַמאָל אַקליינע עבירה בעקאָממען זייא זאָ אַגרויסע שטראָף, וויא פֿיעל מעהר דיא רשעים, וואָס פֿאַר איין שטראָף וועלען זייא בעקאָממען לעוה״ב! זאָגענען דיא רייד פֿין יוסי זעהער אין הארטץ אריין פֿיר דען יקום אין האָט בעקוממען אַגרויסען הרהור, תשובה צוא טהאָן אין האָט אַן זיך מקיים געוועזן ארבע מיתות ב״ד, סקילה, שריפה, הרג, וחנק, דהיינו ער האָט זיך געמאַכט איין גאַלגען אין האָט נעבען איהם אַרום געפאַקט האָלץ אויף פֿייער, אין מיטען דען האָלץ האָט ער אַריין געשטעקט אַשפיעס מיט דען שפיטץ ארויף, אין האָט אַרום דען האָלץ געמאַכט איין צוים פֿין שטיינער שוואַך געפאַקט עס זאָל גרינג קעננען איינפֿאַלען. דאַן האָט ער דען האָלץ אונטער געלייגט אַביסעל פֿייער עס זאָלל זיך שטאַט אין שטאַט דערצינדען

דאַן איז ער אַרויף אויף דעַן גאַלגען און האָט זיך געהאָנגען, דאָס איז חנק דען ער איז דערוואָרגען געוואָרען. דאָס האָלץ וואָס ער האָט געפּאַקט האָט זיך ערצינדען און זיינע קליידער האָבען זיך דערכאַפּט אויף איהם, דאָס איז שריפה. דאַן האָט זיך דער שטריק אויף זיין האַלז איבער געבראָכען און ער איז אַרונטער געפאַללען אויף דער שפּיעס און איז צו שטאָכען געוואָרען, דאָס איז הרג. דאָ וויא דער גאַלגען האָט זיך אונטער געבראָכען און איז אומגעפאַלען אויף דעַן שוואַכען שטיינערן צוים זעננען דיא שטיינער אויף איהם אַרויף געפאַללען און האָבען איהם צו שטיסען דאָס איז סקילה, אַזוי האָט ער מקדש השם געווען! און דער יוסי בן יועזר איז ענטשלאָפען געוואָרען האָט מאַן איהם געוויזען אין חלום וויא דאָס בעטעל פון יקום פליעט מיט איהם אין גן עדן אַריין, האָט ער זיך געוואונדערט, וויא דער יקום האָט אַזוי אין דער געשווינד, תשובה געטהאָן, און איז נאָך פריער אין גן עדן פון איהם! (יש קונה עולמו בשעה אחת).

דער זוהר הקדוש ברענגט איין כופר (דער לייקנעט אין אַללען) האָט געפּרעגט דען ר' אליעזר איהר יודען זאָגט דאָס איהר זינד דאָס פיינסטע און נאָהענטסטע פאָלק צוא השי"ת מעהר פון אַללע פעלקער, וואָרום האָט איהר ווידער מעהר יסורים פון אַללע פעלקער, צווייטענס, איהר עסט קיין שקצים ורמשים און טהוט אייך ערווייטערן פון אַללע אומריינע עסענוואַרג, און מיר עססען אַלדינג, און יעדאָך זינד מיר שטאַרקער פון אייך! זאָגט ר' אליעזר, איך וועל דיר דערציילען, למשל ווען עס קאָמט עטוואָס אַשמערץ אויף דען מענש וועלכעס אבר גליעד ערשפירט צום ערשטען? געוויס דאָס האַרץ וויל עס דאָס פיינסטע אבר איזט פון אַללע אברים זאָ אויך ווען עס קוממען יסורים אויף דער וועלט שפּירען דאָס באַלד יודען וויל זייא זעננען דאָס פיינסטע פון דער וועלט! און זאָ וויא דאָס האַרץ ליגט אין מיטען דען גוף (קערפּער) זאָ איזט צוגעטיילט פיר יודען ארץ ישראל וואָס ליגט אין מיטען דער וועלט! צווייטענס וואָרום מיר עססען קיין שקצים ורמשים. מוסט דוא פערשטעהן! ווען דער מענש עטוואָס עסט געהמען זיך אַללע אברים אַטייל דאַפאָן פון

דען

דען בעציהען זייא זייער חיות (לעבענס קראפט) דאס הארץ נעהמטע זיך צום ערשטען דאס רייננסטע ווייל עס אויך דאס פיינסטע אבר איזט פין גאנצען גוף. יידען זעננען אויך דאס פיינסטע פאלק בייא הש"י אלס דאס הארץ ביים קערפער אלזא וויא אזוי זאללען זייא קעננען פערטראגען שקצים ורמשים? דאס געהער פיר אומרייניגע אברים! (*וואס איהר האט ווידער מעהר כח פין אונס דאס איזט אויך איבער דען.ווארון וויא ארדינערער דאס בעשעפיניש איז וויא מעהר כח האט עס, צו איבער צייג איין חי' וואס דיא וועלט עסט נישט, דיא האט דען גרעסטען כח איין בהמה האט שאן וועניגער כח ווייל זיא איזט אויסגעאיידעלט מאן קען זיך מיט איהר בעדינען אונד איהר פלייש איז גוט צום עסען! בייא מענשען איזט דאס זעלבע, וויא מעהר פערגרעבט ער איז האט ער מעהר כח אין וויא איידלער אלס וועניגער, אין ווייל יידען זעננען דאס איידעלסטע פאלק האבען זייא דען קלענסטען כח.

דער גרעסטער ויכוח (שטרייט) איז וואס מיר האבען אללע אונזער לעבענסטאג מיט דען יצהר"ע וואס דער דען מענשען צו אללען שלעכטען רייצט אין דער מענש מוס זיך זעהר אכט געבען אין שכל האבען מיט איהם מלחמה צו פיהרען, ווארון אייד וויל יא גוט אין פרום זיין נאר דער יצה"ר לאסט איהם נישט וויא דיא גמרא זאגט גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך מי מעכב שאור שבעיסה ושיעובד מלכיות יהי רצון שתצילינו מידם ונעבדך אמן כן יהי רצון. *)

סליק שער הוויכוח.

בעזרת בורא רוח, ואנא את תפילת עבדך תחזה, והושיעה נא בשער תענוגי עוה"ז.

שער תענוגי עולם הזה.

דאמיט דיא רשעים זאללען זיך נישט איינרעדען דאס זיא ערליך זינד איבער דעם קאמט עס איהנען דאס זייא עוה"ז האבען. ווערדען

מיר

מִיר יעֶצְט אײן נײַעֶם שער שרײַבעֶן צוּ אִיבּעֶר װײַזעֶן דאָס אײן עֶרלִיכעֶר יִיד װעֶן עֶר זִיךְ אויף תענוגים טהאָן קאָן דִירְף עֶר עֶס אויך נִישט טהאָן.

א. אִין ספר בן המלך ונזיר װעֶרט געֶבּרעֶנגט. עֶס אִיז געֶװעֶן אַמלך װאָס האָט זעֶהר לִיעֶב געֶהאַט תענוּגִים נאָךְ צוּ גײַן אִין האָט פײַנט געֶהאַט פרוּממעֶ מעֶנשִין. דעֶר מלך האָט אָבּעֶר געֶהאַט אײן גוּטעֶן פרײַנד דעֶר אויך פרוּם װאַר. אִין הָעֶט געֶרִין געֶװעֶן דעֶם מלך אַרוֹיסגעֶפִירט פִין דעֶם נאַרִישקײַט — אַמאָל בּײַא נאַכט האָט דעֶר מלך נִישט געֶקעֶנט שלאָפִין האָט עֶר געֶשִיקט נאָךְ דעֶם גוּטעֶן פרײַנד עֶר זאָל מִיט אִיהם אַבִּיסעֶל שפּאַצִירעֶן גײַן אִין דעֶר שטאָט — װִיא זײַא זעֶנעֶן געֶגאַנגעֶן האָט אִיהם דעֶר גוּטעֶר פרײַנד פעֶרפִירט אִין אײן אָרעֶם געֶססעֶל אַרײַן װאָס דאָרט אִיז געֶװעֶן אַקלײַן שטִיבּעֶל דאָרט האָט געֶװאָהנט אײן אַרמעֶר ערל, בּײַא טאָג האָט עֶר געֶאַרבּײַט אִין װאָס עֶר פלעֶגט פעֶרדִינעֶן האָט עֶר זִיךְ געֶקױפט געֶטרעֶנק אִין האָט זִיךְ געֶמאַכט בּײַא נאַכט אַגאַנצעֶ שׂמחה, װִיא זײַא זעֶנעֶן אַהִיעֶן געֶקוּממעֶן, זאָגט דעֶר גוּטעֶר פרײַנד צוּם מלך זִיעֶהע נאָר הֶערײַן אִין דעֶן שטִיבּעֶל, האָט דעֶר מלך געֶזעֶהן דאָס דאָרט בּרעֶנט אַ לִיכט אִין דעֶר אַרמעֶר ערל שפִּילט אויף זײַן פִידעֶלעֶ, אִין זײַן בּני בּית טאַנצעֶן אִין זײַא טרִינקעֶן צוּ בִּיסלעךְ משקה פִין אײן קלײַן עֶרדעֶנעֶן קרִיגל! זאָגט דעֶר מלך צוּ זײַן גוּטעֶן פרײַנד, װִיא אַשגעוֹן דאָס אִיז פִין אַזוֹי אַבִּיסעֶל משקה זאָל מאַן זִיךְ אַזוֹי אײן אוּנטעֶרהאַלט מאַכעֶן, — זאָגט דעֶר פרִיממעֶר פרײַנד אדוֹני המלך, אַזוֹי װִיא דוּא טהוּסט דִיךְ פעֶרװוּנדעֶרן אויף דעֶם אָרמעֶן דאָס עֶר אַזוֹי אײן נאַאַר אִיז — אַזוֹי אויך דִיא אַללעֶ װאָס האָבּעֶן מעֶהר שׂכל פִין דִיר זאָגעֶן דאָס דײַן עוה"ז אִיז אויך אײן שׁ ט וּ ת נאַרִישקײַט והראי' זִיעֶהעֶ נאָר דוּא בּרױכסט צוּ דײַנעֶ תענוּגִים הײַזעֶר אִין שלעֶסעֶר אִין שײַנעֶ געֶרטנעֶר אד"ג — אִין דעֶר אָרמעֶר ערל מאַכט דִיא קִינ"ץ מִיט אַבִּיסעֶל משקה — אִין אִיהר װעֶט לסוֹף אַללעֶ צװײַא אויף אײן אָרט גײַן — אִין אײגעֶנעֶ הײַזעֶר האָבּעֶן — אִיז דעֶר מלך געֶבּלִיבּעֶן שטײַן אִין האָט נִישט געֶװוּסט װאָס צוּא עֶנטפעֶרעֶן.

אין ספר הזכרונות להגאון ר׳ חייקל זצ״ל ווערט געברענגט עס זענען פערהאנדען מענשען וואס זאגען דאס השי״ת וועט זיי ניט שטראפען מיט גיהנם פאר וועגען זייערע זינד — ווייל אונזערע חכמים זאגען דאס אברהם אבינו האט אויסערוועלט ביי השי״ת דאס ער פאר זיינע קינדער אין שטאט דען גיהנם, גלות געבען זאלל — (זעהט אין שער יסודים של אהבה סוף קפי׳ ג׳) הייסט אז מיר זענען אין גלות וועללען מיר קיין גיהנם ליידען — אין זיי פערשטעהן ניט אז דאס איז נאר געזאגט אויף א זאלכע מענשען וואס זיי שפירען די שמערצען פון גלות ישראל אין גלות השכינה אין דארך דען גרויסען צער וואס זיי האבען געזעהן זיי צו מאל אין איין עקסטערע שטיבעל, אדער ווען זיי זענען אליין אויף דען פעלד אין טהוען זיך אויסוויינען, אין אין די דריי וואכען פון שבעה עשר בתמוז ביז תשעה באב געהען זיי ארום מיט צובראכענע הערצער אין פערגעססען ניט דעם אומגליק וואס עס האט זיך אונס אין דער צייט געטראפען, אין אן דען גרויסען חילל השם וואס דארך דען איז, וויא עס מיר ליידער זעהען עין בעין וואס דאס קאן גאר איין איינפאכער מענש ניט פערשטעהן — אזאלכע מענשען קוממען אב איהר גיהנם מיט דען גלות.

דיע פאך מענשען אבער וואס לאזען זיך די וועלט בעקוממען אין לעבען גאנץ רוהיג אין אז עס קומט די האלבע נאכט ווען מאן ברויך תצות צו זאגען טהוט ער זיך אומקערען אויף דער אנדערער זייט אין שלאפט נאך בעססער אין ווען ער אין דער פריה אופשטעהט נעמט ער די תפילין אין דרייט געשווינד אין האט שאן באלד געדאווינט דאן רוהיג פרישטיגען, אין לויפט צו זיינע געשעפטען אדער אויף דען פעלד אדער אין קאפפעהויז ביז מיטטאג דאן ווידער ביז אבענד, מנחה אין מעריב צו דאווינען מיט מנין, דאס איז איהם ניט מעגליך. וואס דען? געשווינד אין דערהיים, דאס אויך אמאל יא אמאל ניט. ספירה ציילען טהוט ער ניט — ווארום? ווייל ער וויים געוויס דאס ער וועט איינמאל פערגעססען וועט ער דאך ממילא שאן מעהר ניט ציילען מן הדין הייבט ער גאר ניט אן. דאן איז ער זעהר הונגעריג מוז מאן נאכטמאלצן

נאכטמאלען אין אביסעל רייבערען, אונד אביסעל זיך דארך גיין איז דא איין טהיאטער איז אוודאי גוט. ווען נישט אביסעל קארטען שפילען מיט מנין — דאס אללעס מוז ער טאן דען ער שפירט פון דען קאמט איהם אשטיק געזינד צוא. פון דעסוועגען איז ער איין ערליכער ייד לויט זיין שכל. ווען עס קומט שאן ר"ח אלול, נוא, וויל ער אביסעל תשובה טהאן טראגט דעם טלית בייטעל אין שוהל צום געפאללען אויך דאס תהלים אין טהוט שאן דערמיט דארט וויא זיין געוואנהייט, וויא באלד ער האט געהערט שופר בלאזען איז ער דאך אוודאי יוצא לכל הדיעות! ווען דיא סליחות טעג אין דיא הייליגע טעג זענען שאן דא האט ער שאן דעם שיינעם אין געביגעלטען קיטל פארבערייטעט עס קאמט ראש השנה בעט ער זעהר ערליך כתבינו בספר חיים טובים אין פרנסה בריוות וויל דאס ברויך ער זעהר נעטיג— אבער ווען עס קומט צוא עשה למען שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו אין צוא דיא אללע תפילת וואס זענגען געשטעלט אויף גלות השכינה אין אויף גלות ישראל וואס דאס איז דער עיקר פון דיא טעג דאס זאגט ער געשווינד אוועק ווארון דאס טהוט איהם נישט אזוי וויא. — אזאלכע מענשען קוממען געווים נישט אב זייער גיהנם מיט דען גלות ווארון פאר איהגען איז דאס גלות זעהר אקליין אומגליק אדרבה זייא טהוען עס נאך פערלענגערען ר"ל, עס שטייט אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני איז טייטש וויא פאלגט ווען יידען זענגען ארוים פון ירושלים תוב"ב אין גלות אריין האט דיא שטאט נאך זייא זעהר געוויינט האבען יידען איהר צוא געשווארען דאס זייא וועללען אן איהר נישט פערגעסען גלייך וויא איין מענש קען זיין רעכטע האנד נישט פערגעסען וויל ער זיא אימער ברויך — ווער עס אזוי דענקט אן ירושלים אין אימער טרויערט בסתר פערבארגען אויף דען גרויסען חילול השם אין אויף דען גלות דעם וועט השי"ת אוודאי אבהיטען פון גיהנם אמן.

ב. דער מענש אבער וואס שכל האט דער גייט איין אנדערן דרך— מן הסתם נישט יעדער קען איין חסיד אבער אבטלן וועדער

ארבי

ארבי זיין, מיר מיינען נישט דאס נאר מיר בעטען זיך אזוי גוט וויא דער מענש טהוט זיך זיין זאך אויסריכטען וואס דאס איז נאר צורכי הגופניות קערפערליכעס געברויך אזוי זאל ער אויך זעהען אום צו ריכטען צורכי נשמתו וואס דיא נשמה ברויך ווען ער זיך שטעלט דאווענען זאל ער ערליך דאווענען און נישט זיך איילען אהיים צו לויפען פרישטיגען און דאן צוא דיא געשעפטען, איין מענש ברויך זיך צו מאכען אטאקס איך וועל נישט עסען וועדער געשעפט מאכען ביז איך וועל נישט ערליך תהילים זאגען און דאווענען און אשטיקעל מוסר ספר לערנען וויא לאנג עס ברויך צו דויערען זאל עס דויערען 1) אזוי וואס הייסט יסורים של אהבה, אפילו ווען עס וואלט געברויכט אויף דען מענש צו קוממען יסורים, וויל ער אבער אויף זיך אזוי איין דרך נעמט איז בייא השי"ת אזוי חשוב גלייך ער וואלט אויף איהם יסורים געשיקט.

והראי' עס שטייט אין הייליגע ספרים דאס ווען איין מענש הערט אויף אין מיטטען עסען ווען ער נאך געגעסען העט און האלט זיך איין פין וועגען שלא למלאות תאותו זיך נישט אזוי וואהל צוא לעבען איז בייא השי"ת חשוב גלייך וויא ער וואלט געפאסט — ווארון אימער אוז בעסער ווען דאס עסען דרויסען איז איידער איינוועניג דען וויא ווייניגער דער בויך איז אנגעשטויסען וויא קעמוטער איז פאר דער נשמה — וויא מיר זעהען, צוא וואס דאס עסען איינעם ברענגען טהוט דען ווער עס זיך געוויינט אגוט פלייש מיטאגמאהל צו עסען און דאריף גוטען ויין צו טרינקען וואקסט אין איהם אללע טאג דער יצר הרע, ווארון אזוי באלד מאן עסט און טרינקט שמעקט גוט דער שפאציר מיט אגוטע ציגארע און דאן אביסעל שלאפען און דער בויך וואקסט — און דער בעל דבר בעקימט כח וכשזה קם זה נופל און וויא מעהר כח ער בעקימט ווערט דער יצר טוב אלס שוואכער ר"ל, איבער דען וויא וויט מעגליך איז זאל זיך דער מענש איינהאלטען פין תענוגים. דאס מיינט שלמה המלך ע"ה מיט וואס ער זאגט אין קהלת

כל

1) כמו שעשה ר' יוחנן הובא במס' כריתות ע"פ נשבע להרע ולא ימיר שהי' אומר אהי' בתענית עד שאסיים הפרק או הפרשה.

כל מה שבכחך עשה וויא ווייט דער מענש זיך שטאַרקען קען דאָס ער זיך איינהאַלטען זאָל פון מותרות איבעריגע זאַכען זאָל ער זעהן מיט אַללע קרעפטען זיך אַנצושטרעבען.

(* דוד המלך האָט געזאָגט לבי חלל בקרבי איז טייטש ער שפירט אין זיך דאָס דער יצר הרע האָט זיך ביי איהם אויפגעהערט ער גלוסט צו גאָר נישט אין אמת איז עס איין וואונדער דאָס דוד זיך אַזוי וואָס ריהמט. נאָר אָבער זאָגט ער באַלד ווייטער עס זאָל דער וועלט קיין חידוש זיין וואָס איך קיין יצר הרע האָב, וואָרין ברכי כשלו מצום ובשרי כחש משמן איז טייטש איך בין שוואַך פון דיא פיעלע תעניתים וואָס איך פאַסט אויף מיינע צרות אין מיין קערפער איז גענצליך אָב געצערט איך האָב אין מיר קיין פעטטען*)

(* ג. איך וויים עס וועט זיך טרעפען מענשען וואָס וועלען זאָגען פאַרוואָס לאָזען זיך דיא רבי׳ם אַזוי וואָהל גיין? אין פירען דיא ברייטע טישען? מיט דיא גוטע מאַכלים, איך גיב דיא מענשען קיין שולד וואַרום זייא זאָגען דאָס, דען זייא פערשטעהען דאָס גאַנצע פיהרונג נישט, הגם עס וועט יעמאַנד פרעגען פין וויא איך פערשטעה ער האָט רעכט, איך פערשטעה אויך וועניג, ביי אַללען פערשטעה איך מעהר פין איהם, והראי׳ מיר איז גאָר נישט קשה — אין וויאַפיעל איך קען דיר צוא פערשטעהן געבען וועל איך דיר זאָגען, זעהע נאָר ווען מאַן גיט פאַר דען צדיק דאָס ביסעל עססען, וויא אַזוי ער עסט דאָס, אָבער לייג נאָר גוט צוא דיינע אויגען אין דען שכל — יעצט איבער קלער דיר ווען דאָס עססען העט געגען דיר געשטאַנען וויא אַזוי העסט דוא געגעססען — אין דיא פאָר ווערטער האָב איך דיר ליבער פריינד פיעל געזאָגט ווען דוא שכל האָסט זייא דיר משער דאָס איבעריגע — אין אַזוי גיב נאָר אַכט אויף אַללע זאַכען וואָס אַצדיק טהוט וועט דיר גאָר נישט האַרב זיין! פין דעסטוועגען זעהע נאָר אַסאַך צדיקים וויאַ שיין זייא זענען, דוא מיינסט זייא לעבען זיך אַזוי גוט, ניין, דוא האָסט אַמעות, האָסט דיא געזעהן איין לאָמטערון פין שיין גלאָז פערביג, ווען מאַן שטעלט אַריין איין ליכט וואָס ברענט, זעהט מאַן וויא שיין דאָס

גלאָז

גלאָז איז. ווען מאַן אָבער דען לאָמטערין נישט שיין אין זויבער האַלט ערקענט זיך נישט דאָס שוינהייט פון דען גלאָז, אַזוי זאָלסט דוא וויסען, דיא צדיקים זענגען דארום שיין וויל זייא האַלטען זייער קערפער זעהר אָבגעהיטען, דאָס ער זיך קיינע תענוגים טהוען זאָל, איבערדען טהוט דיא נשמה פון זייא ארוים לייכטען גלייך וויא דאָס ליכט פון לאָמטערין נר ד׳ נשמת אָדם אויבוואָהל מיר האָבען אויך איין נשמה דער לאָמטערין איז אָבער נישט ריין הייני דער גוף אין מיר טהוען איהם נישט אָבריינינגען ליידער — השי״ת זאָל אונז עפענען דיא אויגען דאָס מיר דען אָמת זעהען זאָללען אָמן. *)

עס שטייט (משלי) טוב ארוחת ירק ושלוה בו משור אבות ושנאה בו זאָגט דאָס ספר כלי חמדה דען טייטש עס איז בעססער צו עסען א פשוט מאכל אין שלום צו האָבען מיט השי״ת, איידער זיך אָן צו עססען מיט גוטע מאכלים אין השי״ת צו דערצערנען ! דיא ספרי מקובלים שרייבען ווען א מענש זאָל זיך אויפהאַלטען זעקס יאָהר ער זאָל נישט עסען קיין פלייש האָט זיך דער יצהר״ע ביי איהם אויפגעהערט. על כן דארף אמענש זיך צו בעטען ביי השי״ת ער זאָל איהם געבען כח, דאָס ער זיך פון דיא תענוגים איינהאַלטען זאָל, וועט איהם וואָהל זיין בזה ובבא אָמן.

סליק שער תענוגי עוה״ז.

אָנא ה׳ הושיעני להתענג מתורתך ועבודתך, ותלציני מתענוגי טיט ורפש ואל תביאני לידי חשבון נפש.

שער חשבון הנפש.

(*דא מיר דען שער פערפערטיגט האָבען, וועט זיך טרעפען מענשען וואָס וועלען פרעגען, ווען השי״ת האָט מיר אָבער דאָך געהאָלפען דאָס עס מיר גוט געהט אין איך קען מיר גוט לעבען, וואָרום זאָל איך.

איך דאָס נישט טהאָן ? צוא וואָס דען געהער מיין עשירות ? אָבער צו וואָס דען פלאָג איך מיך ? זאָג איך זייא דאָס עס גאָר איין גרויסער טעות איזט, דען ווען השי"ת גיבט איינעם שפע און ברכה דאָס געהער נישט פיר איהם אַליין זאָנדערן דאָס ער זאָל דערמיט צדקה און גמ"ח טהאָן — מיט וועם מאַן ברויך צו טהאָן — נישט נאָר מיט איין פרעמדען אַפילו מיט זיך אַליין אויך, דאָס הייסט, אַנשטאַט דען וואָס ער זיך תענוגים אָהן טהאָן וויל, זאָל ער לפחות איינמאָל אין יאָהר צו איין צדיק הדור פאָהרען. דען דאָס דערהאַלט איינעם ביים יידישקייט. דאָס איז אייביג געוועזן איין עמוד החזק אַסגולה פאַר אַ איד, ובפרט היינט — ווער דאָס נישט מיט געמאַכט האָט וויים גאָר נישט וואָס דאָס איז. און דער מענש זאָל זיך נישט דאַכטען דאָס מיט מיין געלד מעג איך טהאָן וואָס איך וויל, ווער וועט מיר דען פאַר שרייבען, זאָג איך דיר אויף דען זאָגט שלמה המלך (קהלת) כי על כל אלה יביאך אֶלהים למשפט דוא וועסט אויף אַלעם חשבון געבען איבער הונדערט יאָהר, איבערדעם האָבען מיר באַלד געשטעלט דעם שער חשבון הנפש נאָך דען שער תענוגי עוה"ז דאַמיט דער מענש זאָל זיך גאָר נישט פאַר גרינג האַלטען, עס איז קיין הפקר וועלט — וואָהל איז צו דען וואָס זיך רעדען לאָסט און זאָגט מכל מלמדי השכלתי*.)

א. דער מדרש משלי ברענגט דער מענש זאָל זיך גוט אין אַכט נעמען און געדענקען וויא פאָרכטבאַר דער יום הדין איז, דאָס ערשטע פרעגט מאַן דען מענש איבער הונדערט יאָהר האָסט דוא געלערענט תורה ? זאָגט ער למשל יאָ, פרעגט מאַן איהם וואָס האָסט דוא געלערענט ? זאָגט ער למשל חומש, פרעגט מאַן איהם וואַרום האָסט דוא נישט געלערענט אויך משניות ? און גמרא ? שלחן ערוך ? אַזוי פרעגט מאַן איהם אימער וויטער, וויא אַזוי זעדט מאַן אויס און אַזוי אַצייט? און דאָ שטייען שאָהן דיא מלאַכי חבלה און ווילען זיך נוקם זיין. און נאָך בעפאָר דער מענש זיך פין דער וועלט גייט לייגט מאַן איהם פאַר זיין בוך וואָס אין איהם שטייט אויף געצייכנעט אַלעס וואָס ער אויף דער וועלט געטהאָן האָט, און ער בעקענט אַלעס און שרייבט זיך אונטער און דאָס

זעהט קיינער נאר ער אליין ווייסט וואס עס טהוט זיך מיט איהם ! ווען ער עטוואס גוטע מעשים מיט פיהרט הייסט מאן דיא מלאכי חבלה זייא זאלען איהם נאך גיין לאזען אין מאן פערהערט איהם וויטער, זאגט ער למשל איך האב נישט געלערענט ווייל איך האב נישט געקענט, מיינע עלטערען האבען מיך נישט געלאסט לערנען. פרעגט מאן איהם אויב ער האט מחזיק געווען לומדי תורה, ווארין דער וואס טהוט אונטער שטיצען תלמידי חכמים איז גלייך וויא ער העט אליין געלערענט, געפינט מאן איהם עטוואס גוטע מליצים ווירד איהם פערגרינגערט פין זיינע עונשים, ווען ח"ו נישט קען מאן זיך משער זיין — ע"כ ליבער לעזער זא לאנג דוא קענסט אין נאך דא ביסט זעהע פין דיין טובה ועגען דיך פאר צוזעהן !

דאס ספר מעלות ומדות שרייבט דאס איז ידוע דאס השי"ת צאהלט מדה כנגד מדה איינם פיר איינם, ווען דער מענש קומט אויף יענער וועלט צום משפט, דער מענש וואס האט זיך נישט בענעניגען געלאסט מיט וויאפיעל השי"ת האט איהם במנוחה אין ערליכען וועג געהאלפען, נאר ער האט אימער געשטרעבט נאך אין נאך געשעפטען צוא מאכען, זאגט איהם דאס בית דין מיין קינד אזוי וויא דוא האסט דיך בעמיעט נאך געשעפטען, פארוואס האסט דוא נישט געשטרעבט אויך נאך מצות ומע"ט דוא האסט דיך געזעהן צו פערזארגען גוט צו עסען, גוט צוא טרינקען, גוטע קליידער, אגוטע דירה, אד"ג פארוואס האסט דוא אן השי"ת פערגעסען? וואס האסט דוא געברענגט, וואס זאגט מאן אין אזוי אצייט ? ווען דער מענש האט אבער מדות הסתפקות היינו זיך בענגיגען געלאסט מיט וויאפיעל השי"ת איהם געגעבען האט אין נישט דיא גאנצע צייט פיר דיא געשעפטען געגעבען נאר אויך זיך צייט גענוממען צוא עטוואס אדבר טוב, אשטיקעל מוסר אבער חומש אין רש"י אד"ג צו לערנען, אבער זיך נישט אזוי צו איילען פין שוהל אבער בית המדרש ארוים צו לויפען, ווען עס דערנאך זיין יום הדין קומט האט מאן אויף איהם רחמנות אין השי"ת הייסט איהם אגוטען פסק ארוים צו געבען. אין זאגט צום ב"ד הגם ער האט ווייניג מצות געברענגט זאל דאס בייא אייך חשוב זיין גלייך עס ווערעט אסאך. ווארין דאס ביסעל

פרנסה

פרנסה וואָס ער האָט געהאַט האָט ער אויך פֿערליבּ אָנגענומען און האָט זיך צייט גענומען אויך צוא דען בּיסעל מצות ומע״ט וואָס ער האָט געבּרענגט. דאָס הייסט מדה כנגד מדה, זאָל זיך דאָס דער מענש גוט איבּער לייגען, און נישט וואַרטען בּיז אויף דער עלטער דעמאָלט האָט ער שאָהן נישט פֿין וויא צייט צו נעממען אַלעס צו פֿאַרעכטען.

ב. דאַהער דאַרף אַמענש נישט גייציג זיין איין געשעפֿט צו מאַכען ווען דיא צייט איז פֿין דאַווענען אָבּער אַמצוה צו טהאָן און דער מענש זאָל נישט זאָגען ווען איך וועל דאָס געשעפֿט נישט מאַכען אַצינדער וויא אַזוי וועל איך מפרנס זיין מיין בני בית און דירה געלד און שטייער צאַהלען? אויף דען האָט דוד המלך ע״ה געזאָגט בטח בה׳ ועשה טוב איז טייטש פֿערלאָז דיך אויף השי״ת און נעם דיר צייט אויך צו עטוואָס דברים טובים השי״ת האָט גענוג געשעפֿטען ער טהוט יעדען דאָס זייניגע צו טהיילען, מאַן בּרויך קיין מורא צו האָבּען דאָס מאַן עטוואָס פֿערשפּילט, איבּער הויפּט דיא צייט פֿין דאַווענען איז קבוע אויסגעזעצט און מאַן קען זעהר לייכט עובר קריאת שמע זיין, וויא אויך מיט מנין צו דאַווענען איז זעהר אַגרויסע מצוה בפרט פֿראָסטע מענשען וואָס קענען נישט לערנען און טהוען נישט מעהר נאָר דאָס בּיסעל דאַווענען און דיא איבּעריגע צייט טהוען זייא נאָר מיט געשעפֿטען צוּבּרענגען, וויא קענען זייא אויף זיך אַזאָלכע גזלנים זיין, ווען עס מנין דאָ איז, דאָס זייא ערב ובקר קיין קדושה וברכו הערען זאָלען, ובפרט במה מענשען מאַן זעהט דאָס ווען זייא שאָהן יאָ אין שוהל אָבּער אין בית המדרש קוממען און טרעפֿען נישט איינעם דער זיך שוין זאָל פֿאַר דען עמוד דאַווענען, כאַפּען זייא אַרויף און אַראָב דיא תפלין, דאָס מאַן קען עס גאָר נישט צו זעהן (אוי לאותו בושה אוי לאותו כלימה על מהרץ ולמהרץ!) און דער מענש זאָל זיך נישט איינרעדען איך קען אויך און דערהיים דאַווענען, וויא עס שטעהט בכל המקום אשר אזכיר את שמי וכו׳ [1])

דאָס

[1]) ראיתי ע״ז פירש נחמד שידוע שהכהן גדול לא הי׳ יכול להוציא את

דאָס איז מעשה יצר בכל המקום איז טײַטש אמקום קדוש וויא עס אמקום קבוע איז וואָס ייִדען דאַוועַנען דאָרט אין ווער עס מיט זײַא ניִשט מיט האַלט פון וועגען זײַנע געשעפטען. דער הײַסט אײַן שכן רעה, אויסער עס טרעפט זיך דען מענש צומאָל אײַן אונס (רחמנא פטרי׳) דאָס איז אָבער נאָר צומאָל! פיִעל מאָל טרעפט זיך דאָס השי״ת טהוט דען מענש מנסה זײַן פראָביִרען גראָד ווען ער ברויך עטוואָס אַדבר מצוה צו טהאָן טרעפט זיך איהם עטוואָס אײַן געשעפט, ווײַל השי״ת וויל זעהן וואָס ער וועט טהאָן אין וועלכעס עס וועט בײַא איהם מעהר חשיבות זײַן, אין אויב ער וועט קײַן מורא האָבען דאָס ער דאָס געשעפט פערשפיִלען ווירד, אויב ער ריכטיג גלײַבט וויא עס אין זוהר הקדוש שטעהט, מאן דשם בטחוני ותוקפי׳ כדקא יאות לא יכלין לאבאשא לי׳ כל בני עלמא. איז טײַטש ווער עס פערלאָסט זיך אויף השי״ת מיט דען גאַנצען האַרץ, קען איהם דיא גאַנצע וועלט קײַן שלעכטץ טהאָן וויא אויך זאָגט דוד המלך אלהי בך בטחתי אל אבושה לעולם, רבונו של עולם ווען איך מיך אין דיר פערזיכער ווער איך קײַנמאָל ניִשט פערשעמט אָמן.

ג. אין סנהדרין פ׳ נגמר הדין ברענגט דיא גמרא אמעשה מיט אמוכס מויט׳ער אַרשע וואָס איז געשטאָרבען. אין דען דאָזיגען טאָג איז אָבער אויך געשטאָרבען אַגרויסער צדיק זענען אַללע געגאַנגען זיך מתעסק זײַן מיט דען צדיק, אין צו דען רשע זענען נאָר געגאַנגען זײַנע פרײַנד, האָט מען דיא אַללע צווײַא אויף אײַנמאָל פון דער שטאָט אַרויס געטראָגען זענען אָנגעקומען ערלים אין האָבען זיך אָנגעהויבען מיט זײַא צו שלאָגען, זענען דיא אַללע מקברים ענטלאָפען אין האָבען דיא צווײַא מתים דאָרט געלאָסט אין וועג, נאָר אײַן תלמיד איז געבליבען נעבען דען אָרון פון דען צדיק צו היטען איהם, וויא דיא ערלים זענען אַוועק זענען ווידער אַללע

חשובים

את השם בביטוי שפתים רק פתח את פיו והשם יצא מעצמו מפיו והיינו בכל מקום אשר אזכיר שאני בעצמי אזכיר וד״ל. ובזה מיושב ג״כ בעבודה כשהי׳ שומעין את השם יוצא, שהי׳ צריך לומר שומעין א״ה מפי כ״ג — אלא מה היא יוצא שיצא מעצמו.

חשובים פֿון דער שטאָט געקומען דען צדיק מקבר צו זיין, דערווייל האָבען זייא זיך טועה געוועזען און האָבען זיך גענומען דען אָרון פֿון דען רשע, דער תלמיד האָט געשריגען איהר זענט אייך טועה, זייא האָבען אָבער דאָס נישט געוואָלט הערען און זענען זיך ווייטער געגאַנגען, און דען רשע'ס פֿריינד האָבען זיך געטראָגען מיט דען צדיק, בייא דער קבורה האָט מען ריכטיג דערזעהן דאָס עס איין טעות וואָר, עס איז אָבער שוין פֿעראיבער דער תלמיד האָט זיך מצער געוועזען אויף דער מעשה און האָט געקלערט דאָס זאָל זיין דער שכר פֿון מיין רבי וואָס האָט כל ימי חייו תורה געלערענט, און וואָס פֿאַר אַגוטין האָט דען דער רשע געטהאָן דאָס ער איז נקבר געוואָרען בכבוד גדול, איז דער רבי צו חלום געקומען און האָט געטרייסט ער זאָל זיך נישט מצער זיין און זאָגט איהם קום וועל איך דיר ווייזען מיין גרויסען כבוד אין גן עדן, און וויא דער רשע הענגט אויף דיא טיער פֿון גיהנם און דיא אַנגלען פֿון דער טיער גייען אויף זיינע אויערען. נאָר דאָס איז מיר געקומען ווייל איך האָב איינמאָל געהערט וויא איינער האָט איין תלמיד חכם מבזה געוועזען און איך האָב געשוויגען! און דער רשע האָט ווידער איינמאָל געמאַכט אַגרויס מאָהלצייט פֿאַר דען שטאָט הויפטמאַן, האָט זיך עראייגנעט דאָס ער איז נישט געקומען, האָט ער דאָס מאָהלצייט פֿיר אָרעמע לייט צו טהיילט, איז דאָס דאַפֿיר דער שכר געוועזען. פֿון דער מעשה קען יעדער מענש פֿערשטעהן, דאָס עס זאָל קיינעם קיין חידוש זיין אויף קיין שום זאַך, דיא מעשה וואָר אויך פֿאַר דער גאַנצער שטאָט אַגרויס וואונדער, אָבער השי"ת האָט גאַנץ רעכט געמשפט און אַזוי איז עס בייא אַללע זאַכען און בייא דען גאַנצען פֿירעכטין פֿון דער וועלט:

(* ווען איינער ווירד זאָגען איך העט שאָהן געטהאָן תשובה, איך ווייס אָבער גאָר נישט וויא אַזוי אָהן צו הייבען, דאָס איז קיין תירוץ (שאל זקניך ויאמרו לך) זאָל ער גיין צו איין צדיק וועט ער איהם לערנען וואָס ער זאָל טהאָן, ולא תסור מן הדרך אשר יאמרו לך, און אַזוי וויא ער ווירד דיר הייסען זאָלסט דוא טהאָן, ווען מיר יאָהאַלטען דער בייא דאָס עס קומט אוים אַמאָהל

דאָס

דאָס מאַן ברויך צו אַצדיק צו פאָהרען. הגם מיר ווייסען דאָס עס פיעל מענשען צו צדיקים פאָהרען אָבער נאָר פין וועגען בקשות, אָבער וועגען יראת שמים צו לערנען דאָס איז זייער וועניג נעבעך, וויא אויך פין וועגען בקשות גיבט עס כמה מענשען לצים, וואָס גלייבען נישט דאָס אַצדיק קען מיט זיין תפילה העלפען דאריבער וועללען מיר שרייבען אפאר קפיטל פין דען דאָס יעדער זיך אין אַכט נעהמען זאָל וואָס דאָס ענין איז אין וועללען דיא קפיטל רופען שער הצדיקים. *)

סליק שער חשבון הנפש.

חשוב עבדך לטוב. ואתן תודה להאל הטוב. ותשועתך אלהים תשגביני. ונזכה לקבל פני משיח צדקיני.

שער הצדיקים.

א. אין ספר קול יעקב ווערט געברענגט. וויר וויססען גוט דאָס פערצייטען ווען מיר זענען געווען אין אונזער לאַנד פלעגען אונזערע עלטערן עולה רגל זיין, זייא זענען דרייאמאָל אין יאָהר געגאַנגען אויף ירושלים פסח, אין שבועות, אין סוכות, וויא עס אין דער תורה שטעהט לאָמער זעהן צוא וואָס האָט השי״ת דאָס פערלאַנגט פין אונס? אמעהר עס זענען יאָ דעמאָלט אויך געוועזען זינדיגע מענשען וואָס זייא זענען נישט ווערט געוועזען אין דער שטאָט ירושלים צוא זיין. אין וואָס פאַר אַ נחת האָט דען השי״ת פין זייא געקאָנט האָבען? זאָגט דער קול יעקב דאָס דער וועג אליין וואָס זייא זענען געגאַנגען האָט זייא געהייליגט אין גערייניגט. ווען זייא זענען געקומען צוא דיא טויערען פין דער שטאָט. זענען זייא שאָהן ווערט געוועזען אריין צוא גיין!

דאָס מיינט שלמה המלך וואָס ער זאָגט אין שה״ש מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב. וויא שיין זענען דיינע שריט דיא פירסטען טאָכטער! דאָס ס׳ כלי חמדה ברענגט אויף דען פסוק, עס זענען געוועזען פערשידענע גאַטונג מענשען ביים עולה רגל זיין,

וויא געוועגדליך עס איז שאהן, עשירים, מיטעל מענשען, און ארמע. נאטירליך ווער עס איין עושר וואר האט זיך איין געשפאנט זיין פיאקער, וויא זייא זענען אבער געפארען און האבען געטראפען דיא חבריתה וואס זענען געגאנגען מיט גרוים פרייד און געזאנג. זענען זייא ארינטער פון זייערע פיאקערס און זענען אויך געגאנגען צו פוס, פון וועגען גרוים ליבשאפט, דאס מיינט דער פסוק מה יפו פעמיך, וויא שעהן, זענען דיינע שריטטע, בת נדיב, דוא הערליכסטע טאכטער וואס דוא האסט געקאנט זעהר שעהן פאהרען, און ביסט דאך צו פוס געגאנגען, פון וועגען מיין ליבשאפט.

*) **ב.** דאס וואר דעמאלס, בזמן שבית המקדש קיים, היינט אבער ליידער דאס מיר דאס פערשפילט האבען, ביז השי"ת וועט זיך בקרוב מרחם זיין אויף אונס, וויא אזוי זאלען מיר אצינדער דיא מצוה פון עולה רגל מקיים זיין? שטייט אין היילינע ספרים ראס ווען דער מענש צוא אצדיק פארט איז גלייך וויא ער העט עולה רגל געוועזען וויא דיא חכמים זאגען, חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, אמענש איז מחויב בייא זיין רבי צוא זיין אים יו"ט קען מאן נישט אללע יו"ט לפחות איינמאל אין יאהר, ווער דאס נישט אנגעהויבען האט וויים גאר נישט וואס דאס איז. וויר וועלען אויף דען זאגען אמשל. איין מענש וואס קיינמאל אין קיינע בעדער וואר, און ווען ער הערט דאס איינער פארט אין באד לאכט ער איהם אוים, ווייל ער העט אינהאלט פון דער זאך נישט פערשטעהט, ער איז אבער אמאל פערקרענקט געווארען און דיא דאקטארען האבען איהם פעראָרדענירט איין באד, וואר דאס איהם זעהר דערווידער און קלערטע בייא זיך וואס וועל איך דארט טהאן? וויאזא וועל איך דאס זויערע אונד פערשטינקענע וואססער טרינקען? וואס האט ער זיך אבער געקענט העלפען, דער דאקטער האט איהם געזאגט. ווען ער און באד ניכט פאהרט איז ער אין געפעהר. ער איז ריכטיג געפאהרען און האט זיך אויך דארט בייא דען באד דאקטער געמאלדען, אונד ער האט איהם פעראָרדענירט דאס ער גאנץ פריה 3 גלעזער וואססער צו טרינקען האט — דאן אם 10 אוהר ווידער, אבענד דעסטא. וויא ער דאס דערהערט האט, קלערט

ער

ער בייא זיך, דאָס ווירד ניכט זיין, וויא קען איך אַזויפיעל שלעכטעס וואַססער טרינקען, ער האָט אָבער פאָרט זעהר מורא געהאַט פיר דער קראַנקהייט אין האָט אָנגעפאַנגען צו פּראָבירען מיט דעם וואַססער, אַלס דען ביים ערשטען גלאָז האָט עס איהם ניכט זעהר געשמעקט, אָבער עס וואָר דאָך ניכט אַזוי שלעכט וויא ער עס זיך פאָרגעשטעלט האָט, צו דען אַנדערן גלאָז איז ער שאָהן געגאַנגען רוהיג אויך צו דען דריטטען, הכלל דיא דרייא פריה גלעזער זינד פעראיבער, ווען עס געקוממען איז דיא צווייטע רייע צו דיא צענער גלעזער, דאָרט האָט ער שאָהן קיין שום קונצען געמאַכט, אויך ניכט ביי דיא אָבענדיגע, איבערנאַכט האָט איהם דאָס וואַססער גראָס ווירקונג געמאַכט, אונד העט געגערען גלייך ביים אויפשטעהן ווידער געטרינקען דען דאָס וואַססער האָט אַזוי איין איינגענשאַפט אַן זיך, דאָס עס אימער מעהר צו טרינקען פערלאַנגט, ער האָט שאָהן קוים ערוואַרטעט צו דען ברינדעל צו לויפען אונד וויל דען וואַכטער פאָן דאָרט איינינגע קרייצער געבען, דאַמיט דאָס ער איהם 4 גלעזער געבען זאָלל שטאָץ 3. דער זאָגט איהם אָבער, דאָס איז מיר ניכט ערלויבט, דער דאָקטער איז אויף אַזוי וואָס זעהר ברוגז, כללו של דבר, דער האָט דאָס וואַססער אַזוי ליעב בעקאָמען דאָס ער העט נאָר אימער אין ברינדעל געגערען געזעסען; נאַטוראַל איזט עס מיין פריינד גראָד אַזוי מיט אונזער ענין, דער מענש וואָס נאָך קיינמאָל בייא קיין צדיק וואָר, ווייס ער נישט אויב דאָס צו עטוואָס ניצלעך איז, ווען ער הערט דאָס יעמאַנד פאָרט צום רבי לאַכט ער איהם אויס, דערווייל אָבער האָט זיך בייא איהם ערא״יגענט עטוואָס איין קראַנקהייט דאָס ער אין עטוואָס פערזינדיגט איזט, וואָס דאַדאָרך ערהאַלטען זיך בייא איהם קיינע קינדער ר״ל, ער ווייסט גאָר ניכט וואָס צו טהאָן, ער בעקלאָגט זיך פיר זיינע גוטע פריינד וויא דער סדר איז שאָהן אין זאָ איין צייט, זייא ראָטהען איהם דאָס ער זאָל פאָהרען צו איין גוטען יוד, ער קלערט בייא זיך וואָס וועל איך דאָרט טהאָן ? איך האָב דאָס קיינמאָל נישט פּראָבירט אָבער וואָס וועט מיר דען דער רבי העלפען פון זיין גלעזעל ווין אָבער פון דען שיריים קען איך נאָך וועניג געהאָלפען ווערען,

ער

ער האָט אָבער פאָרט מורא ווייל ער זעהט דאָס צו קינדער האָט ער זעהר אַקליין גליק, אויף איינמאָל ווערט ער געוואָר דאָס זיינע גוטע פריינד רישען זיך צו פאָהרען אויף שבת צום רבי, ער איז זיך מיישב ער פאָרט אויך. ער קומט אַהין אין וויל גיין נעמען שלום עליכם ביים רבי שטעהט דער גבאי בייא דער טיער אין לאָסט נישט אַריין גיין, ער בלייבט שטיין ער האָט געמיינט וואָס פאַר אַמיוחס ער ועט דאָ זיין פאַר זיינע פאָר גולדען צום סוף לאָסט מאַן איהם נישט אַריין! וואָס זאָל ער טהאָן ער וואַרט שאָהן איבער אַשטיקעל צייט ביז מאַן האָט איהם אריין געלאָסט, ער האָט שאָהן אויך שלום גענוממען, ער וויל שוין זיין בקשה אוים פאַקען, דער רבי זאָגט אָבער איך האָב אַצינד קיין צייט, מוז ער ווידער וואַרטען, ער גייט אַרוים דאָ זעהט ער וויא דיא בטלנים לויפען אַרום. איינער אין מקוה דער אַנדערער מיט דיא ליכט אויף שבת דער דריטטער שרייט שוין שיר השירים ער קלערט זיך מיט אַזאָלכע לייט אַשבת אָב צו פיהרען איז אויך איין אָב קומעניש. וואָס קען ער זיך אָבער העלפען! הכלל עס קומט שוין דער הייליגער שבת, ער האָט געדאַווענט אין געגעסען ביים רבי'ס טיש עס וואָר נאָך צו דערליידען, ער האָט זיך ערגער פאָרגעשטעלט, אין דער פריה איז ער שוין מיט מעהר לוסט געגאַנגען דאַווענען אין אויך צום רבי'ס טיש וואָרין ער האָט געזעהן דיא חסידים זענען נעכטען זעהר אָרענטליך געוועז מיט גרוים דרך ארץ, צום שלש סעודות העט ער זיך שוין גערען געוועז אַרויף געשטיפט נעבען רבי'ן אין העט שאָהן גערען געוועז געכאַפּט אשטיקעל שיריים וואָרין דאָס פשעטעל איז איהם זעהר גוט געפעלען, מאַן האָט איהם אָבער נישט געלאָסט, וויא עס קומט שוין זאָנטאַג פריה צום געזעגענען גייט ער אַריין צום רבי מיט גרוים ליבשאַפט, ער גיט דאָס קוויטעל, דער רבי זאָגט איהם, גייט געזונטער הייט, השי"ת וועט שוין העלפען, ער העט נעבעך נאָך אַביסעל גערען גערעט מאַן לאָסט אָבער נישט. ער גייט זיך אַוועק בשלום, אין איז זיך מיישב אין קומט צוריק אין וויל נאָך אַמאָל אַריין גיין ער גיט דעם גבאי נאָך אַפאָר קרייצער ער זאָל איהם נאָר אַריין לאָזען ער לאָסט איהם אָבער נישט, כללו של דבר, ער העט שוין גערען

נאָר

נאָר אין גאַנצען בעשטענדיג נעבען רבי'ן געווען. ווען עס קומט שאָהן צום אַנדערנמאָל פאָהרען וואַרט ער שוין נישט מאַן זאָל איהם רופען. ער איז דער ערשטער ווייל ער האָט שוין קוים געוואַרט דאָס ער צייט האָבען זאָל, וואָרוּן ער האָט אין אכט גענומען דאָס די לייט זענען קיינע נאַרנים. דאָס איז ריכטיג וויא אַגוט באָד וואָס העלפט צום קערפער, אַזוי העלפט דאָס צו דער נשמה, נאָר כל התחלות קשות דער אָנהייב איז שווער. ווייל דער בעל דבר לאָסט נישט, וואָרוּן דאָס ניצט איהם נישט, אָבער הבא לטהר מסייעין אותו ווער עס אָנהייבט העלפט איהם השי"ת דאָס ער עס מיט מאַכען קען. השי"ת זאָל אונס אויף העלפען, אָמן! *)

ג. דער אַלשיך הקדוש זאָגט. דאָס צדיקים טוהען גרוים וואונדער מיט דען כח פון דער תורה דאָס איז אין יעדען דור אויף היינט צו טאַג, נאָר פאַרוואָס טרעפט מאַן ווידער צדיקים וואָס האָבען יסורים? אָבער זייא זענען אָרעם? אויף דען זאָגט דער רוח הקודש מאַן זאָל זיך נישט וואונדערן, וואָרוּן זייא ליידען פון וועגן דען דור, און טוהען אויף ישראל מגין זיין.

(* עס גיבט מתנגדים און אָפיקורסים וואָס רעדען אויף צדיקים ווען זייא זעהען ביי זייא יסורים, זייא זאָגען וואָס פאַרט מען צו איהם, ווען ער קען זיך אליין נישט העלפען, און ווייסען נישט דאָס דער צדיק איז אויף זיך מקבל לויט וויא דער רצון פון השי"ת איז. אָבער פאַר איין אַנדערן טהוט ער יאָ העלפען. ער איז גוזר און השי"ת איז מקיים, און דער צדיק נעמט ליבער אויף זיך יסורים כדי דער ייד זאָל געהאָלפען ווערען, און טהוט ליידען פון וועגן כללות ישראל, און שטעלט זיך איין דאָס לעבען ווען ער זעהט דאָס יידען זענען אין אַצרה ח"ו מציינו כמ"פ בגמ' דאָמרו בית ישראל אנו כפרתן ווייל ער קען נישט צו זעהן בשום אופן דאָס אַ ייד זאָל יסורים האָבען, וויא אויך אין דען דור וואָס דער צדיק לעבט ווערט דאָס גאַנצע דור געהאָלפען אין זיין זכות. ער לאָסט קיין גזירה צו שלעכטען. הקב"ה גוזר והצדיק מבטל איבער דעם שרייעט דער נביא הצדיק אבד ואחז"ל לדורו אבד דער צדיק ווען ער פערלוירען ווערט פעהלט ער זייער פאַר זיין דור וואָרין וויא לאַנג דער צדיק לעבט

לעבט טהוט ער זעהר אכאך איינהאלטען, דען זיין זכות איז מגין אויף דער וועלט. ווען השי"ת וויל אבער ח"ו דיא וועלט שטראפען, נעמט ער זיך קודם צו דען צדיק ר"ל כדי ער זאל איהם נישט איינהאלטען. וויא מיר געפינען דאס השי"ת האט משה רבינו נישט אריין געלאסט אויף ארץ ישראל ווייל ער האט געוויסט דאס ייזען וועלען זינדיגען, און אז משה וועט מיט זייא זיין וועט דאס בית המקדש נישט חרוב ווערען, און נאך איין טעם איבער דעם איז ער געשטארבען און דער מדבר כדי דיא מתי מדבר זאללען און זיין זכות אויף שטיין תחיית המתים! זעהען מיר דאס דער צדיק איז מגין אויף זיין דור, און טהוט העלפען! וויא אויך אנדערע יידען תלמידי חכמים יראי השם וואס נייען נעבעך ארום נע ונד פון וועגען פרנסה וועגען, און וויאפיעל אנדערע יידען עס האבען פרנסה און זייער זכות. וויא מיר געפינען עיין אוה"ח פ' משפטים ע"פ כי יהי' בך אביון, איין טעם פארוואס טהוט השי"ת מיינסטען דען ת"ח שטראפען מיט עניות? ווייל דארך דען קען דער אנדערער מיט איהם צדקה טהאן, קומט אוים איבער דען איז דער ערליכער ייד איין אביון ווייל ער זאל דען בעל בית אטובה טהאן ווזש"ה בך אביון בשבילך צום סוף אז דער תלמיד חכם קומט אריין בייא אסאך מענשען איז מען איהם גאר נישט מכבד, אסאך מאל נאך מבזה חלילה זעהע נאר וויא פיעל מאל דיא הייליגע תורה אויף דען ווארינט — כי לא יחדל אביון מקרב הארץ ע"כ וגו' — נתן התן לו ואל ירע לבבך כי בגלל הדבר הזה (דייקא) יברכך לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו' און נאך וויא פיעלמאל דיא תורה אלטין ווארינט אויף דען! גלייבט מיר מיינע ברודער אז עס דארף איינעם צוגיין דאס הארץ פאר גרוים רחמנות וואס מען זעהט בייא אסאך ערליכע יידען וואס זייא ליידען בשביל כללות ישראל פון וועגען דען דור היינט פרעג איך דיך היתכן דער ייד טהוט ליידען פון דיינעט וועגען לסוף ווילסט דוא איהם גאר נישט קענען איז דאס רעכט אזוי? — וויא אויך כמה פעמים עס קומט אוים. דאס דער צדיק אליין פארט ארום

פון

פֿין וועגען טובת הכלל וואָס ער ווייסט שוין — נאָר ער וויל זיך ניט גרויס מאַכען און זאָגט נישט אויס, ער מוז דאָך זיך אָבער דאָך מיט עטוואָס פֿערטהיידיגען בייא דער וועלט — וואָס דאָס ענין פֿין דער נסיעה איז, מאַכט ער זיך וויא ער ברויך געלד, הגם ער מאַכט זיך נישט אַזוי פֿין געלד, ער מיינט אין מעהרסטען יידען אַ טובה צו טהאָן, אין זייא מחזיר למוטב צו זיין, וויא דער נביא זאָגט הטו אָזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם נייגט אייערע אוירען אין קומט צו מיר הערט מיך אויס וועט איהר לעבען.)

וויא אויך איז פֿערהאַנדען מקומות דאָס עס וואָר פֿין פֿריהער אַ תקנה דאָס מאַן האָט יידען געגעבען זייער נדבה מקופת הקהל וואָס זייא האָבען געהאַט אַטאַקס וויא פֿיעל איטליכער האָט געגעבען צוא דער קופה אַללע חודש אין פֿין דען האָט מאַן נדבות געטיילט כדי דער אָרימער זאָל נישט ברויכען אין דיא הייזער צו גיין, לסוף וויא עס איז געוואָרען אַגזירת המלכות דאָס מאַן טאָר נישט אַרום גיין שנאָרען האָבען זייא דיא תקנה אויך איינגעשטעלט וואָרין זייא זענען דאָך שוין בטוח דאָס דער אורח וועט סייא וויא זוי נישט גיין. פֿרעג איך, איז דאָס אַדרך? זייא זענען אויף זיך גוזר (אַגזירה לגזירה) וואָס מאַן האָט זייא נישט פֿערבאָטען, אין זייא וויסען נישט אַז דאָס איז נעבעך נישט לטובה, דער בורא עולם זאָל העלפֿען דאָס מיר זאָלען בעקומען אַ לב טוב אָמן.*)

ד. עס איז פֿערהאַנדען מענשען וואָס גלייבען נישט אָהן דיא צדיקים, וואָרום? ווייל ער איז איינמאָל געפֿאָהרען צו דען צדיק מיט אַ בקשה אין דער צדיק האָט איהם נישט געהאָלפֿען פֿאָהרט ער שוין מעהר נישט! וועל איך דיר ברענגען אויף דען איין ענין וואָס שטעהט אין ספר כלי חמדה, דוד המלך זאָגט עת לעשות לד׳ הפרו תורתך. עס איז פֿערהאַנדען אַמאָל אַצייט וואָס מען טהוט צו שטערן איין דין פֿין דער תורה וואָס דאָרך דען קען אַטובה פֿאַר יידען זיין, וויא מיר מעהרערע אַזאָלכע זאַכען געפֿינען אליהו שהקריב הפר בבמה יוכיח! דער סדר פֿין דער וועלט איז ווען איינער איז עטוואָס אין אַצרה

ר"ל פֿאַהרט ער צו אַגוטען ייד, גיבט אִיהם אַקוויטעל מִיט אַפּדיון ער זאָל פֿאַר אִיהם מתפלל זיין. דאָס מוכט דוא אָבער וויסען דאָס דער צדיק אִיז אַזוי לויט וויא דאָס דור אִיז — למשל אִיז דאָס דור ערליך האָבען דיא צדיקים גרוים כח, אִיז דאָס דור אָבער נישט ערליך האָבען דיא צדיקים אויך אַ קלענערן כח אֶפְשַׁר יכול להיות מכח זה נקראו צדיקי הדור איבערדעם פֿערצייטען דאָס דיא וועלט איז נישט אַזוי שלעכט געווען האָבען דיא צדיקים אַגרויסען כח געהאַט. וואָס שפּעטער דיא דורות זענען אַרגער געוואָרען האָט דער צדיק אַ קלענערן כח והוא מחולל מפשעינו איז דיא ישועה אָן מענש אַנהענגליך נישט אָן צדיק ווען דער מענש ווערט אִיז, קען אִיהם דער צדיק העלפֿען, ווען ח"ו נישט איז דער צדיק נישט שולד. קומט אוים דאָס דאַרף דיא חטאים פֿון דער וועלט קען דער צדיק נישט העלפֿען — דאָס אִיז דער פירוש אין פסוק, עת לעשות לה' דיא צייט אִיז געוואָרען פֿאַר השי"ת ער טהוט אַליין געוועלטיגען אָהנע דאָס דער צדיק זאָל אִיהם איינהאַלטען, וואָרום? וויל הפרו תורתך וויר האָבען צור שטערט דיין תורה האָט דער צדיק קיין כח, בעטען מיר דיך אָבער רבונו של עולם השיבנו ד' אליך ונשובה, העלף אונס מיר זאָלען תשובה טהאָן, ממילא חדש ימינו כקדם וועלען מיר ווייטער האָבען אַזאַלכע צדיקים וויא פֿערצייטען ונזכה לגאולה שלימה אָמן.

סליק שער הצדיקים.

שער הגאולה.

א. בס' יד יוסף ווערט געברענגט אויף דען פסוק (שה"ש) דומה דודי לצבי או לעפר האילים, הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים. השי"ת איז גלייך צו איין הערש וואָס ער לויפֿט אין זעהט אַלץ אהונטער, אַזוי אויך השי"ת וואָס ער ווערט גערופֿען

דודי

דודי מיין פֿריינד ער לויפֿט די גאולה ברענגען, און זעהט אַלץ אַהינטער אויב מיר זענען ליידער נישט ווערט עומד אַחר כתלינו, שטעלט ער זיך אַהינטער דער וואַנט. גלייך ווי ער וויל נישט זעהן אונזערע מעשים, משגיח מן החלונות, ער קוקט פֿון די פֿענסטער דאָס זענען די צדיקים וואָס זיי לייכטען אויף דער וועלט גלייך ווי עס לייכט זיך דאָרך די פֿענסטער, דאָס אין זייער זכות זאָל ער די גאולה ברענגען, מציץ מן החרכים, ער זעהט אָבער אויף די מיטל מענשען וואָס דאָרך זייערע מעשים האַלטען זיי אויף.

נאָך איין פשט שטעהט וואָרין מיר ווייסען דאָס מיט די עבירות מאַכען מיר אַ חומת ברזל אַ מויער צווישען אונס און הקב״ה גלייך ווי דער בוי מייסטער נעמט אַלץ צו אַ שטיין ביז ער שטעלט אויף אַ שטאַרקע מויער אַזוי אויך זענען די עבירות די שטיינער פֿון דער מויער אין מיר קענען צו השי״ת נישט צו קוממען מיט אונזערע תפילות, דאָרך דען ווערט די פרנסה געשוואַכט, ווען דער מענש וויל זיך ווידער נעהער מאַכען צו השי״ת מוז ער קודם דען יצהר״ע שוואַך מאַכען און תשובה טהאָן מיט דען טהוט ער צו ביסליך די מויער לעכערען ביז עס ווירד אין איהר ווי אַ פֿענסטער און דאָרט קען ער צו השי״ת צו קוממען, דאָס מיינט דער פסוק (עומד אַחר כתלינו) השי״ת שטעהט אונטער דער מויער משגיח מן החלונות ער וואָלט גערען משגיח געוועזען אויף אונס דאָרך די פֿענסטער מציץ מן החרכים אָבער אָפשר וועט איינער אַ שפּאַלט מאַכען אין דער מויער ער זאָל דאָרט אַרום צו אונס זעהן קענען, איבערדעם דאַרף ביי אַ מענש טייער זיין ווען ער אויך נאָר אַ קליינע מצוה טהאָן קען, וואָרין ווען מאַן טהוט פֿון איין מויער ווי אַ קליינעם שטיין אַרויס רייסען דער אַנדערער געהט שוין גרינגער [1]) מיט דער צייט קען עס איהם געלונגען די גאַנצע מויער איין צו וואַרפֿן וואָרין איין מצוה ברענגט די אַנדערע, פֿון דעם קען דער מענש פֿערשטעהן דאָס ער האָט אויף השי״ת נישט זיך

[1]) שכר מצוה מצוה שאם אדם עושה מצוה הש״י הוא בעוזרו שיהי׳ נוח לו לעשות מצוה אחרת.

זיך צו בעקלאָגען יוען עס איהם נישט גוט געהט, ער איז זיך זעלבסט שולד מהרסיך ומחריביך ממך יצאו; אז ער וועט אָבער גוט זיין, וועט איהם ממילא גוט גיין אָמן.

(* וויא אויך ווייסען מיר דאָס וועגען מחלוקת אין שנאת חנם ווערט דאָס גלות ח״ו פערלענגערט וויא עס שטעהט אין ספרים דאָס דעס חרבן בית שני איז איבער דעם געוועזען. ווען מיר אָבער שלום האָבען אויף דער וועלט מאַכען מיר אויך שלום אויף יענער וועלט איבערדעם האָט דיא הייליגע תורה געשריבען אללע מצות וואָס געהערין בין אָדם לחבירו, צווישען איין מענש אין דען אנדערין, פון שלום וועגען, כדי מיר זאָללען גלייך זיין צו דיא מלאָכים וואָס צווישען זייא גיבט קיין מחלוקת. וואָרין ווען עס מחלוקת איז צווישען יידען טהוט השי״ בייא זייא נישט רוהען, אונזערע חכמים זאָגען, ווען ישראל זענען בשלום מיט אנאנדער האָבען זייא קיין קטיגור, העטצער וואָס זאָל אויף זייא שלעכטס רייצען אין השי״ כביכול געהט פון [illegible] א נישט אוועק, אפי׳ ווען זייא זענען ח״ו (עע״ז) נישט גוט, אָבער ווען מחלוקת פאָרגייט איז וואָס אַמאָל אָרגער ח״ו. וואָרין אַללע וועלטען זענען דאָרך דיא ישראל צוזאַם געקניפט, אין ווען מיר מאַכען דאָרך מחלוקת איין אָבטייל צווישען אונס אויף דער וועלט ווערט ח״ו אויך איין אָבטייל אויף יענער וועלט, אין דאָס קען יעדער פערשטעהן ווען דאָס רעגימענט מיליטער נישט איינס האַלט קען זייא דער פיינד גאָר לייכט בייא קומען, איבערדעם דויערט אונזער גלות אַזוי לאַנג — ביז השי״ וועט זיך בקרוב מרחם זיין אָמן. *)

וויא אויך ווייסען מיר דאָס דיא נשמה פון יעדען ייד איז אויסגעהאַקט פון כסא הכבוד דען שטול וואָס השי״ זיצט דאַרויף גלייך וויא מען האַקט אוים איין שטיין פון אַבאַרג אין ווען עס איז אָבטייל הונטען צווישען דיא נשמות דערקענט זיך דאָס אויבען ברויך זיך איטלער מענש צו היטען ער זאָל אין השי״ זיין שטול קיין פעהלער מאַכען אין דער מענש קען אַנדערש נישט מקיים זיין דיא מצוה אָנכי ולא יהי׳ לך דאָס ער זאָגען קענען זאָל דאָס ער קיין אַנדערין בעשעפער האָט נאָר השי״ אַליין, וואָס דאָס

איז

איז דיא ערשטע מצוה פֿון דיא עשרת הדברות צעהן געבאָט, נאָר װען ער זיך אָב היט פֿון דיא דרײַא עבירות לשון הרע, מחלוקת, שנאת חנם, און געגענטײל דער מענש ברויך נאָך צו גײן שלום צו מאַכען צווישען אַנדערע, דאַריבער װײַל ערליכע ידען װײסען װיא װײַט מחלוקת שאָדען טהוט, טהוען זײא זיך אָבהיטען, דאָס װען אײנער זײא מבזה איז שװײַגען זײא שטיל, װיא דיא משנה זאָגט תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם אויסגענומען װען זײא זעהען ·דאָס מען װיל אַזוי װאָס טהאָן װאָס עס צום ידישען דת שאָדען קען, דאָרטען שװײַגען זײא נישט. (* װיא עס לײַדער הײַנט אַזאָלכע מענשען גיבט װאָס העטען גערן דאָס ידישקײט אונטער געברענגט אויף אַזוי װאָס טאָר מען נישט שװײַגען, װאָרין װען מען דערצו געשװיגען העט װערעט ח״ו שוין אוים מיט דען ידישקײט דאָס איז אַמלחמת מצוה והעושה שלום במרומיו יעשה שלום עלינו אָמן. *)

ב. עס שטעהט כל יושבי תבל ושוכני אָרץ בנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו — פֿרעגט דאָס ספר כלי תמדה, עס העט יאָ געברויכט צו שטײן „בנשוא ובתקוע" (לא בכף הדמיון) נאָר דער נביא מײנט אַזוי דאָס דער מענש װאָס איז אמתדיג ערליך ברויך זיך איהם צו דאַכטען גלײַך װיא ער העט געהערט שופר של משיח אין גלײַך װיא ער זעהט דאָס מאַן האַלט דען פֿאָהן פֿון שלום, אַזוי ברויך דען מענש זײן האַרץ צו פֿלאַטערן אויף דער גאולה, דאָס מײנט דער פסוק (כל יושבי תבל) דיא אַללע מענשען װאָס בעשעפֿטיגען זיך אין װעלט זאַכען (ושוכני אָרץ) אין דיא אַללע װאָס זענען בײַא זיך גאָר נישט געאַכט אין זענען גלײַך װיא דיא ערד זאָלט איהר בײַא אײך דאַכטען װיא גלײַך איהר הערט דען שופר אין זעהט דען פֿאָהן װאָרין דיא גאולה שלימה װעט בקרוב זײן גאָר אומגערעכט.

הש״י זאָל העלפֿען דאָס מיר עס דערלעבען זאָלען אָמן.

דאָס ספר מסילת ישרים ברענגט דער מענש זאָל נישט זאָגען ·װאָס בין איך אין װער בין איך, דאָס איך זאָל בעטען אויף דער גאולה װעט דען מײן געבעט עטװאָס ניצען אַמעהר װיאַפֿיעל צדיקים אין חסידים

עס

עס האָבּען געבּעטען אין האָבּען נישט דערלעבּט וועט השי״ת גראָד מיך אויסהערן ? דאָס איז אשטות אויף דען זאָגט די גמרא אין סנהדרין איבּערדעם איז אָדם הראשון בּעשאַפען געוואָרען אליין כדי יעדער מענש זאָל קענען זאָגען (בּשבילי נברא העולם) דאָס פון זיינעטוועגען איז די וועלט בּעשאַפען געוואָרען אין דער מענש בּרויך דאָס זיינע צו טהאָן אין צו בּעטען אויף גלות השכינה וואָרין פון דען האָט השי״ת גרוים נחת דאָס ער ווייזען קען דאָס זיינע קינדער האָבּען אויף איהם רחמנות אין ווילען ער זאָל העלפען למען שמו הגדול והקדוש אָמן.

די גמרא בּרענגט אין סנהדרין ריב״ל האָט געטראָפען אֵלי׳ הנביא האָט ער איהם געפרעגט ווען קומט משיח האָט אֵלי׳ תשובה געגעבּען פרעג איהם אליין. זאָגט ריב״ל זאָג מיר אסימן וויא אַזוי זעהט ער אוים אין וויא קען איך איהם טרעפען זאָגט אֵלי׳ דוא וועסט איהם טרעפען צווישען די אָרימע מענשען ער העלפט זייא יסורים ליידען ער טהוט זיך קיינע תענוגים אֶלא משתתף בּצערן של ישראל טרויערט מיט יידען אַזוי געפינען מיר בּייא משה רבּינו וואָס ער איז אויפגעוואקסען בּייא פרעה אין האָט געהאַט כל טוב פון דעסטוועגען איז ער געגאַנגען זעהן וואָס יידען טהוען. וויא עס שטעהט (שמות) ויצא משה אֶל אֶחיו, עיין רש״י אין ער האָט זיך פאַר זייא אָנגענומען אַזוי דאַרף איטליכער ייד צו טהאָן וואָס ער וועניג דאָס גלות שפירט. זאָל ער אָבּער זעהן וויאַפיעל יידען זעהר שטאַרק שפירען.

(* ווער שכל האָט זאָל זיך איבּערלעגען וויא גרוים דאָס גלות איז אין וואָס אַמאָל אַלטץ גרעסער אין איין מדינה שפירט מען עס מעהר אין דער אַנדערער וועניגער. אין אונזער מדינה איז עס נאָך מיט חסד וויל מיר אַמלכות של חסד האָבּען יר״ה. ווען נישט דאָס. איז דאָ וועלך געגנוג וואָס העטען געגרן צו ריסען ח״ו. וויא זעהט עס אָבּער אוים אין אַנדערע מדינות דאָס איז נישט געניג וואָס מיר שפירען וועניג דער כלל ישראל איז געבּעך זעהר מבוזה וואָס מאַן קען זיך עס גאָר נישט משער זיין ווען מאַן זאָל ווּיסען וויא ווייט דאָס היינט גרייכט העט

מאַן

מאַן בעשטענדיג געוויינט. מיר וועללען אויף דען איינינע משלים ברענגען דאמיט עס יעדער פערשטעהן וועט וואס מיר פערלארען האבען, השי״ת ברוב רחמיו יחזיר אבידתינו בקרוב אמן.

ג. אין ספר קול יעקב שטעהט איין משל, אגרויסער נגיד האט געהאט איין איינציגע טאכטער זיא וואר זעהר געראטען אין אללע היגזיכטען אין האט ניכט געוואלט חתונה האבען נאר מיט אזוי איין מענש וואס זאל אויך אין אללען געראטען זיין, זיא האט זעהר פיעל געווארט זא לאנג זיא האט געזעהן דאס אנדערע טעכטער וואס מיט איהר אין איין עלטער זענען האבען שוין קינדער, האט זיא זיך זעהר געשעמט אין האט זיך געבעטען צו השי״ת ער זאל זיך אויף איהר מרחם זיין אין מיט אגוטען זווג אויפרעכטען, השי״ת האט ריכטיג איהר געבעט אויסגעהערט אין האט איהר בעשערט זעהר איין שענעם בחור וואס וואר אין אללען געלערענט, אין האט געקענט זעהר איין טייערע מלאכה וואס דאס ווערקצייג צו דער מלאכה האט פיעל געלד געקאסט, אין זיא האט איהם גענומען אין האבען ריכטיג זעהר גוט געלעבט, מיט דער צייט האט ער דארך זיין טעטיגקייט פיעל שונאים בעקומען וויא געווענדליך — אין זייא האבען איהם אגרויס בלבול געמאכט, עס איז זא וויט געקומען ער האט זיך נישט געקענט העלפען סיידען ער זאל ענטלויפען גאר אין א פרעמד לאנד וויא דאס יונגע ווייב האט דאס געווארען געווארען האט זיא זעהר יעמערליך געוויינט, אין האט צו זיך אליין גערעט וויאפיעל יאהרען איך האב אויף דיר געווארט אין מיט טרערען האב איך דיך ביא השי״ת אויסגעבעטען לסוף האב איך מיך אזוי ווענינ מיט דיר געפרייט, אין וויינט גאר פירכטערליך, דער מאן האט מיט איהר מיט געוויינט, ער האט זיא אבער אויך געטרייסט אין זאגט מעהרערע א זאלכע צופעללע האבען זיך געטראפען, וואס פערפירסט דוא מעהר פון אנדערע? זיא האט אבער קיין טרייסט גענומען אין זאגט ווען עס יא ריכטיג איז דאס עס האט זיך אויף פאר אנדערע ווייבער אזוי וואס געטראפען וואר דאס אומגליק נישט אזוי גרויס וויל זייא האבען שוין מיט זייערע מאננער מעהרערע יאהרען געוואהנט אין דיא ליבשאפט וואר צווישען זייא שאהן אלט אין האבען אויך שוין קינדער

קינדער מיט אנאנדער קען דיא ליבע קיין ענדע געבען איז איין האפנונג
דאס זייא ווידער צוזאם קומען וועלען. בייא מיר איז עס אבער אנדערש.
דיא ליבשאפט צווישען אונס איז יונג אין קינדער האבען מיר אויך
נישט מעגליך דוא ווירסט אן מיר פערגעססען בין איך דאן פערפאללען,
הכלל וויא אזוי זאל איך זיין געטרייסט. זאגט ער ווייסט דוא וואס
איך האב זעהר טייער ווערקצייג וואס אהנע דען קען איך מיין
מלאכה נישט פיהרען איך וועל דיר דאס געצייג פאר איין משכון
געבען קענסט דוא שוין געוויס זיין דאס איך וועל צוריק קומען!
ריכטיג מיט דען וואר זיא געטרייסט אין האט דיא משכנות צו
גענומען אין ער איז אוועק בשלום, הכלל עס איז פאראיבער
מעהרערע יאהרען אין זיא האט פון איהם גארנישט געהערט. מיט
דער צייט האט זיא איינעם געטראפען וואס ער האט איהם געזעהן
אין אווייט לאנד, האט זיא איהם געפרעגט, אפשר ווייסט דוא ווען
ער קומט צו מיר צוריק? זאגט ער מיר דאכט זיך דאס ער וועט
מעהר צו דיר נישט קוממען ווארין מיר האט אויסגעוויזען דאס ער
אן דיר שוין גאנץ פערגעססען האט דוא קומסט איהם גארנישט
אין זין אריין אין ער שמוסט קיינמאל נישט פון דיר, זאגט זיא,
וויא זא קען ער פיהרען זיין מלאכה זיין גאנץ ווערקצייג איז דאך
בייא מיר, הייבט ער אן צו לאכען אין זאגט דוא מיינסט דאס
ער פיהרט דיא מלאכה ער האט דאס אין גאנצען פערלאסט ער איז
א פראסטער פאקקעל טרעגער ער טראגט שווערע זעק אויף זיינע
פלייצעס פון דען ערנערט ער זיך, וויא זיא האט דאס געהערט
האט זיא זעהר געוויינט אין פערגאסען בוך טרערען אין דאכט זיך
אצינדער איז שוין אוים מיט מיין האפנונג! ע"כ המשל.

(הנמשל לזה) דער פערגלייך צו דען איז השי"ת האט געגעבען פאר
יעדער מדינה הערען אין געוועלטיגער אין קעניגען
כמ"ש בהנחל עליון גוים, ואלה המלכים אשר
מלכו בארץ אדום, נאר יידען האבען ביז אין דער צייט
קיין מקום מנוחה געפינען, וויא אויך ארץ ישראל וואר אין דער
צייט נישט גוט בעזעסען וויל עס וואר אין מעהרערע הענט נישט
בייא איין קעניג, ביז השי"ת האט געהאלפען אין איהר באשערט

זעהר

זעהר איין טייער פאָלק דיא ישראל, אין זיא וואר מיט זייא זעהר צו פרידען, אין זייא מיט איהר, אין האָבען זיך זעהר געפרייט מיט אנאנדער, וויא דער מדרש זאָגט עס גיבט אזאָלכע לענדער וואָס אָבער דיא בעזיצער פאסען נישט צום לאנד אָבער דאָס לאנד פאסט נישט צו זייא, אָרץ ישראל פאסט אָבער זעהר שעהן פאר יידען אין יידען פאסען פאר איהר, וואָרין זייא זענען דאָרט געקומען צו זעהר איין גרויסען שטייגער מיט תורה אין יראָה אין שעהנע מדות אין צו רוח הקודש וואָרין דיא לופט האָט זייא קלוג געמאכט וויא אויך אָרץ ישראל איז דאָרך זייא אין זעהר שענעם גלאנץ געשטאנען איין גוטען שם געהאט מיט דיא אללע מצות וואָס צו איהר געהערען, למשל „טומאות „וטהרות „קדשים „תרומה „מעשר „קרבנות, הכלל עס וואר זעהר איין שענער זווג, מיט דער צייט אָבער האָט דאָס איין ענדע גענעבען אין דיא שונאים האָבען אונס פין דאָרט אוועק געטריבען, האָט דיא שטאָט ירושלים נאָך אונס זעהר געוויינט וויא עס שטעהט אין מעהרערע ספרים דאָס דיא שטיינער פין דיא מויערן האָבען אזוי געשריגען דאָס זייער געשרייא איז וואָרען געהערט אין הימעל, אין השי״ת האָט אויך מיט איהר געטרויערט, אין האָט זיא געטרייסט דאָס דיא ישראל וועללען זיך ווידער צו איהר אומקערען זיא האָט אָבער קיין טרייסט גענומען, האָט השי״ת בייא אונס צו גענומען אונזער ווערקצייג פאר איין משכון היינו דיא גוטע מדות וואָס מאן ברויך צו דער תורה, אהבה אין יראָה, קדושה אין חכמה אין דיא נבואה אין רוח הקודש אין דאָס זיסעקייט פין דער תורה כמ״ש אדוננו דוד מתוקים מדבש וגו׳ וויא מיר עס לײדער היינט זעהען דאָס עס וועניג מענשען גיבט זייא זאָללען שפירען אגוטען טעם אין דער תורה, אין דאָס אללעם ווערקצייג איז געבליבען פאר אמשכון כדי מיר זאָללען מוזען תשובה טאָהן אין בעטען השי״ת דאָס ער אונז ווידער אין אונזער לאנד ברענגען זאָל דאָס מיר אונזערע משכנות צוריק בעקומען זאָללען כדי מיר זאָלען קענען אונזער טייערע מלאכה פיהרען וויא פין פריהער, אין מיט דיא משכנות וואר

שוין

שוין ירושלים געטרייסט דאס מיר וועללען מוזען צוריק קומען צו איהר מיט פרייד. 1)

וויא מיר זאגען אבער אוועק אין גלות האבען מיר פאר גרויסע צרות גאר פארגעססען אן תורה אין מצות אין האבען נישט געקענט קיין תשובה טהאן, מיט דער צייט שטאט אין שטאט איז אלטין צו ביסליך פארגעססען געווארען אין מיר האבען זיך גענומען צו אנדערע מלאכות וויא עס שוין אין גלות אויסזעהט! דיא שטאט ירושלים האט אבער אלטין אויף אונס געהאפט. זיא העט אונס גערען דיא משכנות צוריק גענעבען (ואין קול וקשב) אין זיא הערט פון אונס נישט אין וויים גארנישט וואס דאס זיין זאל, אזוי לאנג זיא האט געוואר געווארען דאס מיר האבען זיך גענומען צוא אנדערע געשעפטען. וויא מיר ליידער אויף אונזער גענאקען טראגען. מיט תורה זיך צו בעשעפטיגען אבער מצות טהאן, וויא ווען וואס דאס האבען מיר שוין אין גאנצען פערגעססען מיר ברויכען שוין נישט דיא משכנות, וויא זיא דאס ערגאנגען איז פון דעמאלט אהן, יאמערט זיא אין וויינט זעהר אויף איהרע יונגע יאהר זיא האט זיך מיט אונס זעהר וועניג געפרייט, אין מיר האבען קיין שכל דאס מיר זאללען זיך איבערלעגען וואס מיר פארלארען האבען, אז עס גייט איינעם אין גלות גוט מיינט ער עס גיבט שוין קיין בעסערעס, אין ער וויים נישט וויאפיעל מעהר גליק ער פערשפילט האט, השי"ת ירחם עלינו במהרה.

ד. נאך איין משל ווערט געברענגט אין ספר תולדות אדם, עס וואר אמאהל א יונגער מענש וואס איז אהער פערלאפען פון אפרעמדער מדינה ער וואר זעהר ארעם אבגעריססען אין האט זיך געזוכט עטוואס צוא טהאן ער זאל קענען עקסיסטירען, ער האט געארבעט וואס אימער וועגען דען שטיקעל ברויט, אין ווען ער האט קיין ארבעט בעקומען איז ער ארום געגאנגען שנארען, פלוצעם האט השי"ת איהם געשיקט הצלחה אין האט אנגעהויבען צו ביסליך צו האנדלען אין עס איז איהם זעהר גוט געגאנגען אין האט וואס אמאל אלטין גרעססער געהאנדעלט, אין איז געווארען אגרויסער עושר,

מן

1) וזשה"כ אם אשכחך ירשלים תשכח ימיני כי לא אמצא נ"ר בעבודתו יתברך בארץ נכרי'.

מן הסתם האָט זיך איהם שוין געטראָפען גוטע שדוכים וויא געוועגדליך אין האָט ריכטיג גענומען אגרויסען נגיד זיין טאָכטער אין דערצו נאָך אשענעם כדן אין האָט זיך אשיין הויז געבויעט. אין האָט געפירט ארענדעל וויא איינער פין דיא גרויסע גבירים. דאָס האָט אזוי געדויערט אשענע פאר יאָהר, ער האָט שוין געהאט עטליכע קינדער וואָס וואָרען זעהר איידעל געצויגען וויא בייא א נגיד אין זענען זעהר שעהן געוועזען אין קלוג, הכלל עס וואָר אללעם זעהר גוט! מיט דער צייט האָט זיך אָבער דאָס רעגדעל צוריק געדרענט, אין דאָס גליק האָט זיך צו ביסליך אויפגעהערט. ער האָט זיין הויז געמוזט פערקויפען וויא אויך צו ביסליך פין דען שענעם הויז ווירטשאפט וואָס בייא אנגיד געפינט זיך ער האָט זאָ לאנג פערקויפט ביז עס וואָר שוין נישט וואָס צו פערקויפען. וואָס טהוט ער אצינד? ער האָט נעבעך ווייטער געמוזט אָנהייבען צו גיין מבית לבית וויא אין דיא יונגע יאָהרען, ער האָט זיך נעבעך אויפגעהויבען מיט ווייב אין קינד אין איז געגאנגען, וויא ער איז ארוים פין דער שטאָט האָט ער זעהר אָנגעהויבען צו וויינען אין איז אזוי געגאנגען וויינענדיג, האָט איהם אָנגעטראָפען איינער פין דיא נגידים פין דער שטאָט אין פרעגט איהם, וואָס ער וויינט, זאָגט ער וויא זאָל איך נישט וויינען. דוא ווייסט וויא א נגיד איך בין געוועזען אין וואָס פאר א הויז איך האָב געפירט היינט בין איך אזוי ווייט געקוממען איך זאָל מוזען מיט מיין ב״ב ארום גיין נע ונד, איז עס נישט קיין געוויין? זאָגט דער נגיד הער נאָר ברודער לעבען וואָס איך וועל דיר זאָגען, געדענקסט דוא פאר 30 יאָהר ביסט דוא א הער געקוממען אָבגעריסען אין הונגעריג בארפיסיג, לאָז דיך דאכטען דוא ביסט קיינמאָל קיין נגיד געוועזען, אין דוא ביסט ווייטער ביים ערשטען וואָס האָסט דוא היינט געביסט? זאָגט ער איך דענק דאָס אללעם גאנץ גוט אין דוא זאָגסט זעהר רעכט, דאָס ווערעט אָבער געשמיסט ווען איך העט היינט נאָר אליין געוועזען אָן ווייב אין קינד העט איך מיך שוין געלאָסט טרייסטען, היינט אָבער איך האָב גענומען א ווייב פין א גרויס הויז אין האָב מיט איהר קינדערליך וואָס זענען זעהר איידעל געצויגען געוואָרען וויא דוא ווייסט וואָס זאָל איך מיט זייא

טהאָן

טהאן ? וויא זאל איך זייא אראב לייגען שלאפען אבער וואס זאל איך זייא געבען צו עססען ? וויא א זוי זאל איך זייא קליידען ? ווען איך זעה, זייא גייען נעבעך מיט מיר ארום קומט מיר אן צו חאלעשען, עס איז אזוי גרויס מיין אומגליק א וויא גרויס דיא וועלט איז, וואס זאל איך אצינדער טהאן ? ענטפער מיר אצינדער, אין הייבט אן צו וויינען מיט ווייב אין קינדער אללע אויף דען הויכען קול. אין דער נגיד האט מיט זייא מיט געוויינט פאר גרויס רחמנות. (ע״כ המשל).

(הנמשל) עס איז אמת דאס מיר וואָרען אין מצרים שקלאפען אין מיר האבען זעהר שווער געארבעט אין מאן האט אונס גרויסע צרות אויסגעטיילט דער נאך האט אונס הש״י אויסגעלייזט אין געגעבען דיא תורה אין האט אונס באזעצט אין ארץ ישראל אין עס איז אונס זעהר גוט געגאנגען, מיט דער צייט האט זיך דאס גליק אויפגעהערט אין מאן האט אונס ווידער פאר טריבען פין דארט אין מיר מוזען ווייטער גלות ליידען היינט שרייען מיר אין בעטען זיך מיר ווילען ווידער קיין ארץ ישראל קומען, איז דאס זעלבע צו פרעגען וואס איז דאס געשרייא אמעהר לאז דיך דאבטען דוא בויסט נאך אין מצרים, דוא וואָרסט גאר נישט אין ארץ ישראל. אויף דען געבען אבער דיא ישראל תשובה דאס איז אללעם רעכט ווען מיר העטטען היינט אויך אין דען שטייגער געווען וויא דעמאלט מיר האבען קיין תורה געהאט אין קיינע מצות פארגעשריבען, עס וואר אונס אללעס ערלויבט מיר האבען נישט געוויסט פין אסור אין מותר, היינט אבער דאס הש״י האט אונס דיא תורה געגעבען וואס זיא זעהר הייליג אין איידעל איז אין מיר האבען בעקומען תרי״ג מצות וואס זענען אונס אזוי ליעב וויא דיא שיינע קינדער אין זייא גייען מיט אונס ארום אין גלות דאס איז אונס זעהר ווייא [1]) אזוי לאנג מיר זענען געוועזען אין אונזער לאנד אפאר הונדערט יאהר אין מיר האבען געהאט אונזער בית המקדש אונזער כהן גדול מיר האבען אללע טאג דיא מצות פין קרבנות מקיים געוועזען

[1]) וזה פי׳ המדרש, לא עליכם כל עוברי דרך הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי וכתב במדרש תמן תנינן תולדותיהם של צדיקים תורה ומע״ט מפני שדורש עולל מלשון עוללים ויונקים.

גֶעווֶען, אִין אַלֶע אִיבֶּערִיגֶע מצות וואָס זֶענֶען (תלוים בארץ) גֶעווֶען צוּא הַאלטֶען, דאָרטֶען האָבֶּען אַלֶע אַיין בֶּעשׁטאַנד גֶעהַאט, אִין השי״ת האָט גרוֹים נחת גֶעהַאט, הַיינט אִיז דאָס לַיידֶער אַלֶעס אִין גלות אִין דִיא מצות גַייֶען מִיט אוּנז אַרוּם נע ונד מִיר קֶענֶען זַייא נִישׁט מקיים זַיין דאָס לֶערנֶען וואָס מִיר האָבֶּען דֶעמאָלט גֶעלֶערנט דאָס וואָר אַוואוּנדֶער אויף דֶער וועֶלט אַלֶע פֶעלקֶער האָבֶּען זִיךְ גֶעווּאוּנדֶערט אויף דֶער גרויסֶע חכמה וואָס בַּייא אוּנז וואָר הַיינט גֶעבּליבּען ספדו תורה כי חוללה תפארתך קלוּגט דִיא תורה עֶס אִיז פֶערשׁטֶערט דַיין שׁוינהַייט אִין מִיר האָבֶּען קַיין לַאנד, קַיין בּית המקדש, קַיין מזבח, קַיינֶע קרבנות וואָס זאָלֶען אויף אוּנז מכפר זַיין, אִין וִויפִּיעֶל מצות האָבֶּען מִיר שׁוין פֶערפֶעהלט זַייט מִיר זֶענֶען אִין גלות פֶעראִיבֶּער וִויאַפִּיעֶל הוּנדֶערט יאָהרֶען אויף דֶען בּרויךְ אַיינֶעם דאָס האַרץ זֶעהר וַוייא צוּא טהאָן ווֶען עֶס אַיינֶעם נאָךְ וִויא גוּט גַייט אִין צוּא בֶּעטֶען השי״ת עֶר זאָל זִיךְ מרחם זַיין וִיגאָלינוּ גאוּלה שלימה במהרה אָמֵן.

ה. אִין ספר קול יעקב ווערט נאָךְ אַיין משל גֶעבּרֶענגט. אַיין גרויסֶער עושר דֶער האָט גֶעהַאט אַיין שׁלֶעכטֶען זאָהן עֶר האָט זַיין עשירות אויף אַיין שׁלֶעכטֶער אַרט אָנגֶעבּרֶענגט האָט זִיךְ דֶער פאָטֶער זֶעהר גֶעזאָרגט ווֶען דֶער זאָהן אִיהם יַירשׁנֶען זאָל, ווֶעט פִין דֶען עשירות גאָר נִישׁט בּלַייבֶּען אִין אַיין קאָרצֶער צַייט. האָט עֶר זִיךְ מיַישב גֶעווֶען אִין האָט גֶעלאָסט אויף מוֹיֶערן זֶעהר אַיין שַׁיין גֶעבַּיידֶע אִין האָט אַרַיין גֶעשׁטֶעלט שֶׁעהן מֶעבֶּעל אִין זֶעהר שֶׁעהנֶע גאָלד אִין זִילבֶּערנֶע כלים אויסֶער דֶען האָט עֶר גֶעלאָסט מאַכֶען אִין דִיא ווֶענט פֶערבּאָרגֶענֶע פלֶעצֶער אִין האָט דאָרט בֶּעהאַלטֶען זַיין גרוֹים עשירות פִין דֶען האָט קַיינֶער נִישׁט גֶעווּסט נאָר אַיינִיגֶע גוּטֶע פרַיינד האָט עֶר דֶען סוד פֶערטרוֹיט מִיט בֶּעדִינג דאָס זַייא זאָלֶען דאָס פאַר זַיין זאָהן נִישׁט אוֹיס זאָגֶען בִּיז עֶר ווִירד נִישׁט רֶעכט צוּם שכל קוּממֶען אִין זִיךְ גוּט אויף פִיהרֶען, דֶערווַייל האָט זִיךְ עֶראַייגנֶעט דאָס אוּנטֶער דֶער צַייט אִיז דאָס גֶעבַּיידֶע פֶערבּרֶענט גֶעוואָרֶען מִיט אַלֶען וואָס דרִינֶען וואָר, דֶער גרויסֶער שׁאָדֶען האָט יֶעדֶען בֶּערִירט אִין ווֶער עֶס אִיז פאַר דֶען אָרט פֶערבַּייא גֶעגַאנגֶען

האט

האט ער פאר גרוים רחמנות געוויינט, דאס רחמנות וואר אבער נישט ביי יעדען מענשען גלייך, ווארין צוא זא איין גרויסען עושר קומט יא נישט ווער אימער הערין, עס ווארען יא פיעל מענשען וואס האבען דאס הויז נאר געקענט פון אויסענווייניג, דיא מענשען אבער וואס ווארין ביי דען עושר אויך אין הויז, אין האבען דאס שוינהייט אויך פון איינוועניג געקאנט דאס שיינע מעבעל אין גאלד אין זילבערנע כלים דיא האבען מעהר געקלאגט אין געוויינט, דער עושר אבער אין זיינע גוטע פריינד דיא האבען אין מעהרסטען געקלאגט וייל זייא האבען געוויסט אויך פון דיא גרויסע אוצרות וואס דארט וואר בעהאלטען וואס פון דען האט קיינער נישט געוויסט נאר זייא! אזוי וואר עס מיט אונזער בית המקדש שיב״ב דיא אומות העולם האבען דאס נישט געקענט פון איינוועניג נייערט זייא האבען געזעהן דאס שונהייט פון דער שטאט ירושלים אין דאס שיינע בית המקדש, וויא דאס איז חרוב געווארען האבען זייא געזאגט הזאת העיר כלילת יופי משוש כל הארץ דאס זאל דען זיין דיא שיינע שטאט וואס וואר צוא איין פרייד פאר דער גאנצער וועלט, האבען דיא ישראל געזאגט לא עליכם כל עוברי דרך איהר ווייסט נאר וואס אויסענווייניג איז געוועזן מיר ווייסען אבער מעהר צוא קלאגען ווארין מיר האבען אויך געזעהן דאס שוינהייט פון איינוועניג אין פיעלע גאלד אין זילבערנע כלים וואס דארט וואר פיר אונס שטייט זיך אן צוא קלאגען, [1]) אבער השי״ת אין זיינע נביאים אין כהנים זייא האבען נאך מעהר געקלאגט ווארין זייא האבען געוויסט פון דיא גרויסע אוצרות וואס דארטען בעהאלטען וואר, היינו פון דיא גרויסע סודות וואס דארט האט געשטעקט אין וואס פאר א טובות עס איז ארוים געקומען פאר דער גאנצער וועלט דארך דער עבודה פון בית המקדש [2]) אין דארך דען עולה רגל זיין אין דארך דיא מצות וואס מאן האט דארטען מקיים געוועזן אין היינט איז דאס אללעס

צור

[1]) כי מציון תצא תורה ודבר ד׳ מירושלים לן יאות למבכי לן יאות למיעבד הספדא להוריד דמעה פלגי מים, שכל שפע הקדושה בא משם.

[2]) וז״ש במסתרים תבכה נפשי היינו על עניני נסתרים שנתבטלו.

צור נישט געווארען, אויף דען ברויך מאן צו שרייען געוואלד אין צוא בעטען דאס השי"ת זאל זיך מרחם זיין בקרוב אמן.

*) איך קאממע דיך ליבער פריינד נאך עטוואס אויפמערקזאם צו מאכען לויט וויא עס אויסזעהט אין דער וועלט ליידער מיט דעם שבת האלטען איבערהויפט ווינטער דער טאג איז קליין עס קומט אוים פיעלמאל דאס דיא הויז פרוי וויים נישט וואס פריהר צו טהאן אין דער מאן מיינט דאס ער טאר זיך גאר נישט אריין מישען אין דיא ווייבערישע זאכען וויא צו בעדויערען איז עס דאס ווינטער ווען דיא טעג אזוי קליין זענען עס איז שאהן 4 נאכמיטאג אין דיא ארבעט איז נאך נישט פערטיג מאן מוז שאהן ליכט צינדען אין דאס פלייש איז נאך נישט געקאכט, ווארנע איך דיך ליבער פריינד עס זאל דיר גאר נישט צו פיעל זיין וואס אימער מיט צו העלפען אין הויז איבערהויפט וויא עס איין משרת אויך נישט דא איז, אין אכט געבען אזוי באלד דיא צייט קומט פין ליכט בענשען דאס עססען וועק צו נעהמען פין דער שפאר ווארין ווען דאס נאר נאך איין זאט טהוט איז דאס אסור שבת צו עססען, אין יווען דוא אין געשעפט ביזט זאלסט דוא מיט איין שטונד פאר ליכט צינדען געשווינד אהיים לויפען אין זעהן וואס עס טהוט זיך, גרייט אן דיא לייכטער שטעק אן דיא ליכט אין דער מאן ליכט צינדען אין זאלסט ביז דעמאלם נישט גיין אין שוהל ביז אללעם איז אין ארדענונג. וויא אויך דיא וואס האבען א ווירצהויז, האב איך געזעהן וויא זייא לאזען מיט זייער משרת פערקויפען בראנפען דיא זענען אללע מחלל שבת, מאן מוז דען משרת ארוים געבען דען בראנפען פרייטיג אין בילליגער רעכנען לויט וויא מאן פערקויפט אין ווירצהויז כדי זיא זאל דער בייא פערדינען, אין נעהמע בייא איהר עטוואס געלד פארהיניין אין דאס איבעריגע בלייבט זיא שולדיג ביז נאך שבת אין ווער עס טהוט נישט אזוי דער איז מחלל שבת. וויא אויך מוז מאן אכט געבען ווינטער דע וואס שטעללען קיין טשאלענט אין לאזען דאס עססען דערווארמען דאס מאן דאס עססען אויף אזוי איין פלאטין שטעללען דאס אפילו עס זאל וויא אגרוים פייער זיין זאל נישט מעגליך זיין אז דאס זאל אנהייבען צו זידען אין מוז עס לאזען

ארויף

ארויף שטעללען מיט דעם משרת נאך איידער מען מאכט פייער, עס
איז ליבער פריינד אין דע דינים זעהר פיעל צו שרייבען, ווער עס
לערענט נישט דע דינים פין שבת פיר דעם האפט איך נישט אויב
ער האלט שבת. איינס דאס בעסטע דאס מאן זאל זיך מאכען איין
חברה אין שבת נאכמיטאג זאל דער רב אבער איינער וואס קען
לערנען פאר טראגען דע דינים פין שבת. און איין דארפסמאן זאל
האבען אזוי אספר אויף עברי טייטש וואס שטעהט דרינען דיא דינים
פין שבת וויר האבען יא ליידער אין דען גלות נישט נאר דען
הייליגען שבת און יו"ט און דיא הייליגע תורה. פין דער תורה לערנען
ליידער גאטעס האבען מיר אויף אסאך ערטער גאר וועניג וואס צו
רעדען, ווער עס אבער שבת ערליך האלט שטעהט דאס עס איז
גלייך וויא ער העט מקיים געוועזן דיא גאנצע תורה יעצט לעג דיר
איבער וואן דיא ערליך שבת האלטען ווירסט וויא אלעכטיג גן עדן
דוא ווירסט האבען, אבער נישט אזוי וויא איניגע האבען דען מנהג
וואן מאן בענשט ליכט לייגט ער אוועק דיא פייף אבער דיא ציגאר
און נעמט ארוים פין דיא טאשען וואס ער האט ביא זיך און נעמט
דאס סידור'ל און לויפט זאגען לכו נרננה היצט מיינט ער שוין וואס
פאר אצדיק און פעלצעל ער איז. רבונו של עולם זייא דיך מרחם. *)
פרייטיג אגאנצען טאג מוז מען קלערען וואס האב איך צו טהאן דאמיט
איך זאל נישט קוממען צו חילול שבת. השי"ת זאגט היעט
אב דען שבת, וועל איך דיך אב היטען אגאנצע וואך פין אללען
שלעכטען אמן.

חתימת הספר - נאך רעדע.

בעפאר איך ענדיגע דאס ספר מוז איך מיר פין הארץ אבערעדען
אין ערקלערען דען לעזער. דיא פיהרונג פין דער וועלט.
עס גיבט מענשען פערשידענע קלאססען. וויא מאן עס גוט זעהט.
איך רעדע נישט פין דע וואס ליידער שאהן פין גאנצען יידישען
דת אויסגעטרעטען האבען און בענעהען זיך מיט דען וואס זייא
נאר שבת און יו"ט גייען און שוהל. אדער גאר זאלכע דע שבת
אויך

אויך נישט געהן נאר יו״ט (הערען דען חזן) ווער שמיסט נאך פון דע וואס בעגעהען זיך אויך נאר מיט ראש השנה און יו״כ לײדער דעמאלס דאווענען זײא אויך נישט נאר הערען דען קאנטאר. אין יום כפור קוממען זײא אין טעמפעל אם 10 אוהר פיז 12 דאן געהט מאן צו הויזע ביז 3 אוהר דאן צו נעילה ביז 5 אוהר אונד פערטיג, איך שרײבע דיר דאס ליבער לעזער דאמיט דוא זעהן זאלסט וויא ווײט דער מענש קען פערפיהרט ווערען דאס ער צו ביסליך פון ידישען דת געגנצליך אויסטרעטען טהוט. פיר דיא זעלבע מענשען מאכט מאן קײנע מוסר ספרים דען פיר זײא העלפט גארנישט וויא שלמה המלך זאגט (משלי כ״ז כ״ב) אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו ווען דוא זאלסט צו שטויסען דען נאר א וויא אין א מײזער וועט ער פון זײן נארישען שכל נישט אב לאזען, נאך איין פסוק (משלי כ״ג) באזני כסיל אל תדבר כי יבוז לשכל מליך אין דיא אוירען פון אנאר זאלסט דוא נישט רעדען ווארין ער וועט בעלײדיגען דײנע קלוגע רײד, נאך איין פסוק איז (משלי כט) איש חכם נשפט את איש אויל ורגז ושחק ואין נחת דער קלוגער מענש טהוט שטרײטען מיט דעם פערנארטען מענש אויב ער שטרײט מיט בײזען אדער מיט גוטען העלפט עס גארנישט, אלזא האט מאן מיט אזאלכע נישט וואס צו רעדען, איך מוז דיר ליבער לעזער נאך ברענגען איין פסוק נישט צו גלויבען דאס איך ח״ו שעלט, גאט בעהיעט. דיא לײטע ערמאנען זיך נישט אין ווײסען נישט פון פסוק (משלי כ״ט) איש תוכחות מקשה עורף פתע ישבר ואין מרפא ווער עס ברויך שטראף רעדע אין וויל זײא נישט הערען ווערט פלעצליך פערראונגליקט וויר רעדען אבער פון א זאלכע מענשען וואס האלטען זיך ביים ידישקײט וויפיעל זײא ווײסען אין ווען זײא העטען מעהר געוויסט העטען זײא מעהר געטהאן, דאהער ליבער פרײנד דוא האסט דאס ספר געקויפט ווײל דוא האסט גערען אמוסר ספר אין וועסט אויך דרינען לערנען אין איך האב מיך בעמיעט עס אהער צו שטעללען אײנפאך ידיש מיט אגרינגע שפראכע

איך בעט דיך זעהר דו זאָלסט נישט מיינען דו טהוסט לעזען איין ראָמאַן אָבער אַמעשה; ביכעל דאָס ווען דו האָסט עס דאָרך געלעזען ברויכסט דו עס שאָהן נישט. דו זאָלסט וויסען דאָס אונזער הייליגע תורה וויא מעהר מאַן לערענט זיא וויא מעהר איין גוטען טעם שפירט מאַן אין איהר, ווען דו האָסט שאָהן דאָרך געלערענט הייב אָן נאָך איינמאָל, ווירסט דו זעהן דו ווירסט יעצט בעססער פערשטעהן, וואָס דו האָסט פריהר נישט גוט פערשטאַנען אין ווערסט עס געדענקען, אין ווען דיא ווערסט דאַן זעהן ביא דיין חבר, אָבער ביא איין צוזאַממען קונפט, וואָס דיר נישט געפעלט אין דו האָסט עס אין דען ספר געזעהן ווערסט דו וויסען זייא צו רעכטפערטיגען, אין זאָגען דאָס איך האָב אַ מוסר ספר וואָס שטעהט אַזוי אין אַזוי, דער מענש וויא לאַנג ער לעבט אויף דער וועלט זאָרגט ער אימער אויף שפעטער, דער פאַלל איז ביא יעדען מענש אין ביא דיר אויך ליבער לעזער דו קלערסט אימער וואָס פיר איין געשעפט דו העסט געקענט מאַכען דו זאָלסט פערדינען איין סוממע — אָבוואָהל דו האָסט פין וואָס צו לעבען עס איז דיר אָבער נישט גענוג אימער זאָרגסט דו אויף נאָך דו קענסט זעהן מענשען וואָס זענען שאָהן אַלט 70 יאָהר אין זענען רייך אין נאָך האָבען זייא דען גרויסען רייז נאָך געשעפטען צו מאַכען איך העט זייא שוין נאָכגעגעבען זייא וועללען זיך אייסערען דאָס זייא ווילען זייער ווייב אין קינד אויף איבער הונדערט יאָהר פערזאָרגען יעצט זיינע קינדער וועללען אויפוואַקסען וועללען זייא אויך אַזוי טהאָן אין זייערע קינדער דעסגלייכען מעשה אָבות יורשים הבנים קומט אויס דאָס קיינער קומט נישט אויף יענער וועלט פערזאָרגט וויל ער פיר זיינעט וועגען גאָר נישט געזאָרגט האָט, איך וועל דיר ליבער פריינד דערציילען אַ מעשה, אין דע פריהדיגע יאָהרען האָבען מיר געהאַט אַצדיק ר׳ מאירל פרעמעשלאַנער ז״ע אַשטיק וועלט איז צו איהם געפאָהרען אַמאָל איז צו איהם געקוממען אַגרויסער נגיד פרעגט ער איהם, וואָס זיין בקשה איז, זאָגט ער, איך האָב קיין שום בקשה, זאָגט דער רבי, וואָס טהוט איהר דאָ ? — (נגיד) איך האָב געהערט דאָ איז אַרבי

בין איך אָב געשטיגען איך זאָל איהם קענען — (רבי) פין וויא זענט איהר? — (נגיד) פין לעמבערג — (רבי) פין וויא קומט איהר? — (נגיד) פין לאָשקעוויטץ — (רבי) וואָס האָט איהר געטהאָן דאָרט? — (נגיד) איך האָב פערקויפט אָקסען — (רבי) פין וויא האָט איהר געהאט אָקסען? — (נגיד) איך האָב זייא געקויפט — (רבי) אז איהר האָט זייא געקויפט האָט איהר דאָך זייא געברויכט, פארוואָס האָט איהר זייא ווידער פערקויפט? — (נגיד) איך בין אסוחר, קויף אין פערקויף — (רבי) צו וואָס איז דאָס גוט? — (נגיד) וויא הייסט דאָס איז מיין פרנסה — (רבי) צו וואָס ברויכט איהר פרנסה? — (נגיד) מיט דען בין איך מגדל מיינע קינדער — (רבי) אין דער נאָך? — וועל איך זייא חתונה מאכען — (רבי) אין דער נאָך? — (נגיד) וועל איך האָבען אייניקלעך — (רבי) אין דער נאָך? — (נגיד) וועל איך האָבען אגוטע עלטער — (רבי) אין דער נאָך? הכלל ער האָט איהם אזוי ווייט פערפיהרט מיט דעם אין דער נאָך דאָס ער האָט שוין נישט געוויסט וואָס תשובה צו געבען, זאָגט דער רבי, מיין ליבער יוד, אז איהר האָט נישט קיין בקשה צו מיר, האָב איך אבקשה צו אייך, זאָרגט איהר אייך אויף אין דערנאָך! אזוי איז עס ליבער לעזער מיט אונס, מיר טוהען אימטער זאָרגען אין קלערען אויף אזאָלכע זאכען וואָס איבער הונדערט יאָהר קומט דער פין קיין שום נוצען ארויס, דער מענש זאָרגט אויף אין דערנאָך אָבער נאָר פאר דער וועלט אָבער ליידער נישט פאר דען לעצטען אין דערנאָך — דאָס פערגעסטמאן נעבעך אין גאנצען ווען דער מענש שוין קומט אויף דער עלטער, אין קען שוין גאָרנישט טהאָן דעמאָלס ערמאנט ער זיך ערשט, וויא האלט איך אין דער רעכנונג עס איז איהם שוין געננג לייד אויף דע פריהריגע יאָהרען עס איז אָבער פערא־בער, איין פערשפעטיגטע באן קען מאן נישט נאָך לויפען. איך וועל דיר נאָך דערציילען אקליינע מעשה. דער הייליגער רבי ר׳ משה לייב סאסעווער זי״ע איז אמאָל אהיים געקומען פין אוועג דע קינדערלעך האָבען קוים געוואַרט ער זאָל שוין קוממען, מן הסתם וועט ער זייא עפעס ברענגען, דיא רעבעצען האָט געוואַרט עפעס געלט. דערווייל האָט ער גאָרנישט געברענגט וואָרון ער האָט אלעס וואָס ער האָט

בעקומען

בעקוממען אויסגעטיילט צדקה, האט דע רעבעצען מיט דע קינדערלעך געשריגען געוואלט וויא געשיקט זיך אהיים צו קוממען אין גארנישט צו ברענגען, האט ער ז״ע אויך געשריגען אין געוויינט אין האט געזאגט רבונו של עולם זעה וואס דע שרייען, פארוואס איך האב גארנישט געברענגט אוי געוואלד וויא וועט נאך שרייען משה לייב ער וועט נישט ברענגען גארנישט אויף יענער וועלט, יעצט איבער לעגע דיר דע מעשה — ליבער פריינד וואן איך צום בייאשפיעל דיך פרעגען זאל אויב דוא גלייבסט דאס עס איז דא איין גאט אויף דער וועלט, ווירסט דא געגען מיר מיט רוגז אויפשטעהן אין זאגען פאר אזוי איין מענש האלטען זיא מיך איך זאל דאס נישט גלייבען יעצט וועל איך פרעגען אויב דוא גלייבסט עס איז פערהאנדען עוה״ב יענע וועלט ווירסט דוא מן הסתם אויך זאגען, וויא הייסט איך זאל נישט גלייבען יעצט פרעג איך דיך ווען ווירסט דוא אנהייבען עטוואס צו טהאן דאס דוא זאלסט דיר עטוואס אנגרייטען אויף יענער וועלט דען דאס ווירסט דוא מיר יא נאכגעבען דאס ביז יעצט האסט דוא נאך זעהר וועניג פין דער סחורה אפשר ווירסט דוא מיר זאגען דאס דוא האסט דיך יא פארגעזעהן, פרעג איך דיך אדרבה לערען מיך אויך וואס איז דאס, ווירסט דוא מיר זאגען וויא הייסט איך דאווען יא אללע טאג אין לעג תפילין, איך האלט שבת אין יו״ט אין האב מזוזות אויף דע טיהרען אין האב ארבע כנפות מיט ציצית זאג איך דיר טהוא נאר גוט בעטראכטען דיין דאווענען וויא אזוי דאס זעהט אוים, דאס דוא קענסט נישט אמאל פערטייטשען וואס דוא זאגסט אין וויא געשווינד דוא מאכסט דאס פארטיג, אין ווען האסט דוא דיר געלאסט בעקוקען דיא תפילין אויב זייא זענען כשר וואס דאס מוז זיין אללע 3 יאהר, אין ווען האט מאן בעקיקט דע מזוזות אין אפשר אז דוא וועסט דיך נישט געפינען בעליידיגט אויב דוא ביסט דיר בודק דע ציצית אללע טאג וויא דער דין איז, אין וויא אזוי זעהט אוים דיין שבת האלטען, דיין יו״ט האלטען, דוא העסט אין וועניגסטענס געלאסט דיינע קינדער לערנען דאס זייא זאללען דיר קענען אטובה טאן איבער הונדערט יאהר דוא טהוסט אבער דיינע קינדער לערנען אזוי וויא דוא ביסט

זייא

זייא זאָללען דיר קענען צום געשעפט צו העלפען, נוא וואָס קען זיך מיט דיר טהאָן איבער הונדערט יאָהר קלערסט דוא אפשר דאַרטען אויך געשעפטען צו מאַכען, יאָ ליבער פריינד דוא מוסט דיר אָבער קאַפּיטאַל מיט נעהמען, מצות אין מעשים טובים, צדקה, תשובה, האָסט דוא דיך אַמאָל אויסגעווייגט פאַר השי״ת ווען קיינער האָט נישט געזעהן אין זאָגען רבונו של עולם וואָס וועט זיך מיט מיר טהאָן ? השי״ת זאָל זיך ערבאַרמען איבער אונס וויא פערדונקעלט זענען אונזערע אויגען, אין וויא שוואַך איז אונזער פערשטאַנד וויא געוואַלד ברויך מאַן צו שרייען אויף דען גרויסען עלענד וויא דאָס יידישקייט היינט אויסזעהט השי״ז זאָלל אונס עפענען דיא אויגען אין דאָס האַרץ אין דען שכל דאָס מיר זאָללען ח״ו נישט פערגעססען אין איהם אָמן.

איתא במדרש רבה בהר פ ל״ד והוא מגמרא תמורה י״ג וכי ימוך אחיך הה״ד רש ואיש תככים נפגשו וכ׳ עושה כולם ד׳ רש זה רש בתורה ואיש תככים זה ששונה סדר או שני סדרים עמד רש עם איש תככים וא״ל השניני פרק אחד והשנהו מאיר עיני שניהם ד׳ קנו העולם הזה והעולם הבא.

דער אינהאַלט פון דען מדרש איז דאָס איינער וואָס ער קען אביסעל לערנען ברויך צו לערנען מיט דען אַנדערען וואָס נישט קען, איך האָב ליבער לעזער דאָס מייניגע געטהאָן, פון וויאַפיעל השי״ת האָט מיר געגעבען האָב איך אויך דיר צו געטהיילט, ווען דוא פאָלגען ווירסט וועללען מיר אַללע צווייא זוכה זיין צו עולם הבא, האַבע דיר שאָהן מעהרערעמאָל, געזאָגט דאָס אין דיינע עלטערע יאָהרען ווירסט דוא געווען פאָלגען דיא צייט וועט אָבער קאָרץ זיין, לעגע דיר גוט איבער מיינע רייד אין פערשטעה, דיא וועלט זאָגט אַווערטל איך האָב צייט תשובה צו טהאָן איך בין נאָך נישט אַזוי אַלט, אוי נעבעך וויא אַסאַך ווערען איינבערופען אָבוואָהל זייא זענען נישט אַלט, איך ווינש דיר ליבער פריינד דוא זאָלסט אַלט ווערען אין אַ גוטע עלטער האָבען, אָבער איין פערזיכערונג אויף דען קען מאַן זיך נאָר מאַכען בייא השי״ת דאָס מיר זאָללען דערלעבען דיא גאולה שלימה ויראו עינינו וישמח לבנו.

אוה״ה

אודה ה׳ בכל לבב, ובתוך רבים אהללנו אשר ה׳ בעוזרי להוציא מחשבתי לפועל, ולזכות את הרבים בן יעזרני עוד כל ימי חיי, לזכות ולזכות עם כלל ישראל עד אשר נראה בעינינו בביאת דוד גואלינו ויתגדל ויתקדש שמי׳ רבה במהרה בימינו. *)

תיקון על חטא הכללי.

ליבער לעזער איך שרייבע היער אין איין געלעגענהייט וואס איך דען אינהאלט פון דער זאך נאר אויף לשון קודש שרייבען מוס אויבוואהל עס איז דיר נייטיג צו וויסען, ראטהע דיך פרעג איינעם דער לשון קודש קען ער זאל דיר דיא זאכע ערקלערען.

ראיתי להדפים פה תיקון על חטא הכללי לזכות את הרבים, ויהי׳ גם לי לזכות לכפרת חטאת נעורי.

הנה אבוא בזה לכתוב איזה ענין מה ששמעתי כמה פעמים מכבוד קדושת אדמו״ר האי סבא קדישא נזר ישראל והדרו בעהמ״ח כמה ספרי קודש מרן ייט״ב אב״ד דק״ק סיגעט ונדפס בספרו ייטב לב פ׳ נשא דף ז׳ והעתקתים אות באות שיהי׳ לי להקדמה על מה ולמה נתעוררתי להדפיס תיקון על חטא הכללי וזה לשונו הקדוש מה ששייך להענין:

עוד ירמוז באמרו כי יעשו מכל חטאת האדם וגו׳ מה שאמרתי בעמדי במקהלות בין כסא לעשור לעורר לבב העם להשליך רוע שאור עד״מ לחולה שכל אבריו כואבים לו מכף רגל ועד ראש יקראו לרופא ואם לבבו ישכיל אם לתת לו תרופה וסמי רפואה לכל אבר ואבר בפרוטרוט כל הסמים לא יספיקו עוד וחקר מהיכן מקור שורש החולאת הזה בא אין זה כ״א מחמת שאכל מאכלים רעים ונתקלקל האצטומכא ומזה בא חמימות או קרירות שבקרבו המכאיב כל אבריו ע״כ אמר טוב תחי לו להקיא או לשלשל לזכך האצטומכא וממילא רפאות תהי׳ לעצמותיו וכ״כ בחולי הנפש מכף רגל ועד ראש אין בו מתום מלא חטאים ועונות ופשעים ולתת רפואות לכל אבר ואבר בפ״ע הזמן יכלה וכו׳ ע״כ נעמוד על

המחקר

המחקר מהיכן נצמח כללית החולאת אין זה כ"א מכח שהעין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים בין ער בין ישן או שמהרהר ביום ובא לידי טומאה בלילה ר"ל ופוגם באות ב"ק כללא דכלהו שייפין ומזה עבירה גוררת עבירה להחטיא גם שאר האברים כי בנפול היסוד הוא קדושת האבר הזה נופל כל הבנין כנודע ומי יאמר זכיתי לבי מזה ואם דוד הע"ה בקש חטאת נעורי ופשעי אל תזכר אנן יתמי דיתמי מה נענה וכי יקום אל וכי יפקוד ויספור וימנה אשמותינו בזה אשר רבו מלמנות מה נאמר ומה נדבר להצטדק לפניו הלא נבוש ונכלם עתה הגיע העת לחננה ופלגי מים תרדנה עינינו מאין הפוגות בלב נשבר נדכא ונכלם באמור אליו אנא הלבן כתמי חטאי שושנה יתביאני צל ידך תחת כנפי השכינה. אחי ורעי מי בכם יראי ה' יאזין יקשיב וישמע כי ע"י חטא זה גלינו מארצינו וגלה יקרנו וניטל כבוד מבית חיינו חרבה עירינו ושמם בית מקדשינו זה זמן זמנים טובא עבר זמן כלה קציר ואנחנו לא נושענו ולדעתי זאת תורת המסורה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה. הן אראלים צעקו חוצה. ירמוז להזהיר על חטא זה שלא להוציא לבטלה. וזה לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם שם העצם ב"ה לא תשברו בו בחטא זה כי ע"י חטא זה כביכול אין שמו שלם ואין כסאו שלם הוא ביהמ"ק כסא לרגליו וז"ש כי מגרעות נתן לבית סביב חוצה ועי"ז אראלים צעקו חוצה והכן ויצא לנו מכ"ז כי מתהלה צריך לתקן פגם אב"ק כללא דכולהו שייפין ואז יקל מעליו חליו ויתרפאו יתר אבריו. ע"כ לשונו הקדוש הצריך לענינינו.

נאום זמירת ישראל, חטאת נעורי ופשעי אל תזכור, אתם אחי ורעי ובפרט בחורי חמד כקטן כגדול תשמעון אם הארז בלבנון לא הי' לו בושת מלבקש על חטאת נעוריו מה יענו דורות זמננו ואם אמנם כמה דיו כבר נשפך וכמה ניירות מלאים מזה מכמה גדולים שלפנינו וכמה אופני תשובה כתבו הם זצוק"ל אבל כולם לא נאמרו רק ליודעי ספר ומביני דעת אבל מה יעשו אלה עזובי קיר

קיר שאף לא ידעו במה יכשלו ובפרט שלכמה מהן יזדמן אף ביום צום ח״ו אוי ואוי ואינם יודעין מה שלפניהם, שומו שמים על זאת ואף שאותם שהם מיודעי ספר וכי לכל אחד מהם הספרים האלה בביתם להבין מהם מה פגמו ומה תקנתם ע״כ אבוא בזה להודיע מה שקבלתי מרבותי הלא המה אדמו״ר הגה״ק בעל ייטב לב מסיגעט ומבנו ממלא מקומו בעל קדושת יו״ט זצוק״ל ואח״ז מצאתי דבריהם והם לא באו להעמים על החוטא אדרבה רק ענינים קלים ואת זה אשר הראה לי מו״ר הק׳ בעל קדושת יו״ט בספר לקוטי עצות להקדוש מוהר״ן זצ״ל וז״ל תיקון גדול למקרה לילה ח״ו לומר עשרה קפי׳ תהלים לאותו היום ואלו הן :

מכתם לדוד קפיטל	טז	למנצח על ידותון	עז
לדוד משכיל ״	לב	תפלה למשה	צ
אשרי משכיל ״	מא	הודו לה׳ קראו בשמו	קה
כאיל תערוג ״	מב	על נהרות בבל	קלז
למנצח אל תשחת	נט	הללו אל בקדשו	קן

ומי שזוכה לאומרם באותו היום אין צריך לפחוד עוד מהפגם הנורא של המקרה ח״ו כי בוודאי נתקן ע״ז עבלה״ק.

ובלתי ספק כי אם תוכל לטבול באותו היום ולא תתפלל עד אחר הטבילה הוא חיוב גדול, ובאם לאו תרחץ ממתניים ולמטה, ועתה אחי אם דבר גדול דיבר אליך הנביא הלא תעשה ואף שאמר אליך רחץ וטהר.

ועתה אבוא אליך וברכתיך ד׳ ישמרך מכל רעה וישמור את נפשך וצאתך ובואך, שהפגם הזה אם יזדמן חלילה וחלילה ביום צום איתא בספרים שאם עלתה לו שנתו מובטח לו שהוא בן עוה״ב, ותוכל להבין מזה גודל הפגם ואודיעך תיקון גם ע״ז, מה שקבלתי ואח״כ מצאתי נדפס בכמה מחזורים עכ״ז לא מנעתי מלכתבו וגם ידוע לי מעשיות כאלו ואשר כן עשו ועלתה בידם, ואשר כן לא עשו — וחבל על דאבדין, קודם כל אזהירך שלא תעשה רעש ולא לגלות לשום אדם ותלך לטבול ורחץ וטהר בצנעה

בצנעא [1]) (הגם שראיתי בכמה ספרים שאסור לטבול אבל כן קבלתי ממורי ורבי הקדוש בעל יוטב לב זי״ע) ותלבש מכנסיים אחרים ואח״כ צוה המובא בס׳ ע״ח וז״ל שם למי שאירע סוב לבן בליל צומא רבא טוב לו שיאמר כל שלשים יום רצופים אחר יוה״כ כל הפיוטים של ד׳ קדושות המסודרים בשחרית במוסף במנחה ונעילה בהכנעה ודממה וינצל ויתחיל משחרית מיד מה שמסודר לאחר לאל עורך דין המתחיל ובכן לך תעלה ומי יתנה תוקף בשברון ודכאות רוח וכאשר תבוא לכתוב על יד נביאך אל תאמר הקדושה רק תתחיל מיד לומר אל ברוב עצות וכשתבוא לכבודו מלא עולם תתחיל מיד תמיד תתלונן וכשתבוא למקומו הוא יפן תאמר אליך ועדיך ואח״כ תאמר אליך תלויות עד ימלוך ד׳ לעולם, ואח״כ תתחיל מה שמוסד במוסף עשה למען שמך וקדש וכו׳ ותתחיל מיד אז מלפני בראשית ותאמר ע״פ אופן הנ״ל עד ימלוך, ואח״כ תתחיל במנחה בפיוט כי רכובו עד הנערץ, ונקדש בקודש ואח״כ תתחיל בנעילה שערי ארמון כאן תאמר כל הקדושה עד ימלוך ד׳ לעולם ואח״כ חמול על מעשיך עד המלך המשפט ולא יותר ואח״כ לסיים במזמור קמ״ג ה׳ שמע תפילתי וכו׳ ואל תבוא במשפט וכו׳ למען שמך ה׳ תחיינו.

וכאשר שידעתי שרבים ילאו לחפש ולמצא כל המקומות הללו ובפרט המאחרים לבוא וממהרים לצאת ע״כ להקל מעליהם סדרתי את כל הסדר על מכונו אשר עלה לי לעת כזאת הוצאות הדפוס על סך עצום וד׳ הטוב הוא יודע מחשבות שלטובת הכלל כוונתי, ויהי׳ גם לי לכפרת עונותי אמן.

---

1) ותטבול באשמורת הבוקר ועצה טובה אשמיע שיצוה הרב שלא יסגירו המקוה אולי ח״ו יש מי שיצטרך לטבול.

וּבְכֵן וּלְךָ תַעֲלֶה קְדֻשָּׁה, כִּי אַתָּה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ:

מִי יְתַנֶּה תּוֹקֶף תְּהִלָּתֶיךָ, מִי יְשַׁנֵּן שִׁיעוּר שְׁבָחֶיךָ, מִי יְרַנֵּן רוֹב רוֹמְמוֹתֶיךָ, מִי יְקַצּוֹב קְרִיאַת קְדֻשָּׁתֶךָ, מִי יְצַפְצֵף צְבִי צִבְאוֹתֶיךָ, מִי יְפָרֵשׁ פִּלְאֵי פְּאֵרֶךָ, מִי יַעֲרוֹךְ עוֹצֶם עֱזוּזֶיךָ, מִי יָשִׂיחַ סֶגֶב סִלְסוּלֶיךָ, מִי יְנוֹבֵב נוֹי נִצְחֶךָ, מִי יְמַלֵּל מַעַשׂ מוֹרָאֶךָ, מִי יְלַהֵג לֶמֶד לִקְחֶךָ, מִי יָכִיל כֵּסֵא כְבוֹדֶךָ, מִי יְיַדַּע יוֹפִי יְקָרֶיךָ, מִי יְטִיף טוּב טַעְמֶיךָ, מִי יְחַוֶּה חֵקֶר חֲדָוֹתֶיךָ, מִי יָזִיז זִיו זָהֳרֶיךָ, מִי יוֹרֶה וַעַד וְתִיקוֹתֶיךָ, מִי יֶהֱגֶה הוֹד הֲדָרֶךָ, מִי יְדַלֶּה דֵּיעַ דָּתוֹתֶיךָ, מִי יַגִּיד גּוֹדֶל גְּבוּרָתֶךָ, מִי יְבָרֵר בֵּרוּר בִּינָתֶךָ, מִי יֹאמַר אוֹמֶץ אֱיָלוּתֶיךָ, כִּי כְּשִׁמְךָ כֵּן תְּהִלָּתֶיךָ, כִּתְהִלָּתֶךָ כֵּן אֲמָרֶתֶךָ כְּאִמְרָתֶךָ כֵּן בְּרִיתֶךָ, כִּבְרִיתֶךָ כֵּן גְּדוּלָּתֶךָ, כִּגְדוּלָּתֶךָ כֵּן דַּעְתֶּךָ, כְּדַעְתֶּךָ כֵּן הֲלִיכָתֶךָ, כַּהֲלִיכָתֶךָ כֵּן וְעִידָתֶךָ, כְּוְעִידָתֶךָ כֵּן זַהֲרָתֶךָ, כְּזַהֲרָתֶךָ כֵּן חוּפָּתֶךָ, כְּחוּפָּתֶךָ כֵּן טַהֲרָתֶךָ, כְּטַהֲרָתֶךָ כֵּן יְשָׁרָתֶךָ, כִּישָׁרָתֶךָ כֵּן כְּמִירָתֶךָ, כִּכְמִירָתֶךָ כֵּן לְבִישָׁתֶךָ, כִּלְבִישָׁתֶךָ כֵּן מִדָּתֶךָ, כְּמִדָּתֶךָ כֵּן נְעִימָתֶךָ, כִּנְעִימָתֶךָ כֵּן שְׂרָרוּתֶךָ, כִּשְׂרָרוּתֶךָ כֵּן עַנְוְתָנוּתֶךָ, כְּעַנְוְתָנוּתֶךָ כֵּן פְּרִישׁוּתֶךָ, כִּפְרִישׁוּתֶךָ כֵּן צְנִיעוּתֶךָ, כִּצְנִיעוּתֶךָ כֵּן קְדוּשָּׁתֶךָ, כִּקְדוּשָּׁתֶךָ כֵּן רוֹמְמוּתֶךָ, כְּרוֹמְמוּתֶךָ כֵּן שְׁבָחֶךָ, כְּשִׁבְחֶךָ כֵּן תִּפְאַרְתֶּךָ, וְשִׁמְךָ מְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה וּתְהִלָּה, עַל כָּל תּוֹקֶף וְתִפְאָרָה, עַל כָּל שֶׁבַח וְשִׁירָה, עַל כָּל רֶנֶן וּרְחִישָׁה, עַל כָּל קִדּוּשׁ וּקְרִיאָה, עַל כָּל צִפְצוּף וְצָהֳלָה, עַל כָּל פְּאֵר וּפְצִיחָה, עַל כָּל עוֹז וַעֲנָוָה, עַל כָּל סִפּוּר וְשִׂיחָה, עַל כָּל נִצּוּחַ וּנְגִינָה, עַל כָּל מַעַן וּמִלָּה, עַל כָּל לִבּוּב וּלְחִיָּה, עַל כָּל כָּבוֹד וּכְרִיעָה, עַל כָּל יִחוּד וְיִרְאָה, עַל כָּל טַעַם וְטַהֲרָה, עַל כָּל חוֹסֶן וְחִידָה, עַל כָּל זֶמֶר וְזִמְרָה, עַל כָּל וִדּוּי וְתוֹדָה, עַל כָּל הַלֵּל וְהוֹדָיָה, עַל כָּל דִּבּוּר וְדֵעָה, עַל כָּל גּוֹדֶל וְגַאֲוָה, עַל כָּל בִּיטּוּי וּבְרָכָה, עַל כָּל אוֹמֶר וַאֲמִירָה, אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים, מֶלֶךְ עַל כָּל מְלָכִים, מוֹשֵׁל עַל כָּל מוֹשְׁלִים, אָיוֹם עַל כָּל אֵימִים נוֹרָא עַל כָּל נוֹרָאִים, רָם עַל כָּל רָמִים, גֵּאֶה עַל כָּל גֵּאִים, נִשָּׂא עַל כָּל נִשָּׂאִים, גָּבוֹהַּ עַל כָּל גְּבוֹהִים, וּמַבִּיט אֶל עֲנִיִּים וּנְכֵאִים, וְאֶת שְׁחִים וְדַכָּאִים, לְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים, רוּחַ שְׁפָלִים וְחֶלְכָּאִים, עַל כֵּן נִגְדַּלְתָּ יְיָ אֱלֹהִים, וְנִתְעַלֵּיתָ עַל כָּל אֱלֹהִים, כִּי אֵין כָּמוֹךָ בָּאֱלֹהִים, וְאֵין זוּלָתְךָ בַּתַּחְתּוֹנִים, וְאֵין בִּלְתְּךָ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, שָׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדְךָ סְפֵרִים, כַּנְפוֹת הָאָרֶץ זְמִירוֹת לְךָ מַשְׁמִיעִים, שַׂרְפֵי הַקֹּדֶשׁ קְדוּשָּׁתְךָ

מקדישים

מַקְדִּישִׁים, אוֹפַנֵּי הַמֶּרְכָּבָה כְּבוֹדְךָ מְבָרְכִים, כּוֹכְבֵי בוֹקֶר יַחַד מְרַנְּנִים
וְיָרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים, מִשְׁבְּרֵי יָם שִׁמְךָ מְאַדְּרִים, הָרְרֵי גוֹבַהּ וַעֲצֵי יַעַר
מְרַנְּנִים, נְהָרוֹת כַּף מְמַחְאִים, חַיְתוֹ אֶרֶץ וְזִיז שָׂדַי שָׁרִים כִּחוֹלְלִים, תַּנִּינִים
וְכָל תְּהוֹמוֹת מְהַלְלִים כְּבַחֲלִלִים, וְכָל יְצוּרֵי בְּרֵאשִׁית פּוֹצְחִים הִלוּלִים,
לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ אֵל אֵלִים, וְכוּלָּם אֵלֶיךָ מְשַׂבְּרִים וּמְיַחֲלִים לָתֵת לָהֶם צֵיד
מַאֲכָלִים, וּמִפְּתִיחַת יָדְךָ נִזּוֹנִים וּמִתְכַּלְכְּלִים, וּמִזִּיו הוֹדְךָ שְׂבֵעִים
וּמִתְמַלְּאִים, כִּי כְּבוֹדֶךָ שָׁמַיִם וָאָרֶץ מְלֵאִים, מִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד
בָּאָרֶץ, הַמַּאֲמִירִים אֲדוֹנוּתֶךָ, הַמְיַחֲדִים אֱלָהוּתְךָ, הַמְבָרְכִים שֵׁם כְּבוֹד
מַלְכוּתֶךָ, הַמְסַפְּרִים תְּהִלָּתֶךָ, הָעוֹרְכִים תַּחַן לְחַלּוֹתֶךָ, הַמַּנְעִימִים זֶמֶר
לְעַלּוֹתֶךָ, הַמַּעֲרִיכִים רוֹן לְרַצּוֹתֶךָ, הַשּׁוֹפְכִים שִׂיחַ לְפַתּוֹתֶךָ, וְהֵם עַמְּךָ
וְנַחֲלָתֶךָ, צֹאנְךָ וְצֹאן מַרְעִיתֶךָ, קוֹדֶשׁ רֵאשִׁית תְּבוּאָתֶךָ, קֶדֶם קִנְיָנֶיךָ
וּסְגֻלָּתֶךָ, חֶלְקְךָ וְחֶבֶל שִׁפְרָתֶךָ, יִשְׂרָאֵל תִּפְאַרְתֶּךָ יְשׁוּרוּן מִבְחַר מְנָתֶךָ
הַדְּבֵקִים בֶּאֱמוּנָתֶךָ, הַהוֹגִים בְּדָתֶךָ, הַחֲפֵצִים בְּתוֹרָתֶךָ, הָעוֹסְקִים בְּיִרְאָתֶךָ,
הַתְּמִידִים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, הַנִּכְסָפִים לְחַצְרוֹת בֵּיתֶךָ, הַכְּמֵהִים בְּקוֹדֶשׁ חֲזוֹתֶךָ,
הַתְּאֵבִים לְקִרְבָתֶךָ, הַנֶּהֱרָגִים עַל תּוֹרָתֶךָ, הַנִּסְקָלִים עַל אַהֲבָתֶךָ, הַנִּשְׂרָפִים
עַל עֵדוֹתֶיךָ, הַנֶּחֱנָקִים וְנִטְבָּחִים וְנִטְבָּעִים וְנִתְלִים וְנִקְבָּרִים חַיִּים עַל יִחוּד
קְדוּשָּׁתֶךָ, הַקְּרוּאִים עֲדָתֶךָ, יְסוֹד אֲגֻדָּתֶךָ, וְאַתָּה אֵל אֵין גָּדוֹל כִּגְדֻלָּתֶךָ,
וְהֵם עֵדֶיךָ כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ. וּמַה יַּעֲצוֹר כֹּחַ יְלוּד אִשָּׁה נוֹצַר מִטִּפָּה בְאוּשָׁה,
וּמַה יָּעוֹז עֻזְּךָ לִדְרֹשָׁה, שִׁבְחֲךָ בְּפֶה לְפָרְשָׁה, נִצְחָךְ בְּנִיב לְאָרְשָׁה,
לְהַטִּיף צָקוֹן וּלְחִישָׁה, לְהַפִּיל תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה, וּמִחְיָתוֹ עָלָיו קָשָׁה וְדַרְכּוֹ
מְעֻקָּשָׁה, וּנְתִיבָתוֹ נְתוּסָה וּנְטוּשָׁה, וְחַטָּאתוֹ עַל לוּחַ חֲרוּשָׁה, חֲקוּקָה
וּמְפוֹרָשָׁה, וְגָז וָעָף בְּחִישָׁה, וְגֹוֵעַ וּמֵת בַּחֲלוּשָׁה, וּגְוִיָּתוֹ בְּגֵיא נְטוּשָׁה,
בְּתַחְתִּיתוֹ אֶרֶץ רְטוּשָׁה, בְּאִישׁוֹן חוֹשֶׁךְ כְּפוּשָׁה, בְּאַשְׁמַנִּים רְפוּשָׁה.
בְּטָמוֹן חֲבוּשָׁה, כְּמֵשָׁה וִיבֵשָׁה, נְמֵסָה וַעֲבֵשָׁה, בַּיַּבֶּשֶׁת מְיֻבָּשָׁה. וְכֻלּוֹ
מָלֵא בוּשָׁה; וּמַה יַּעֲצִים עֶתֶר וְגִישָׁה, וְיָשִׂיחַ וְיֶהֱמֶה בִּרְגִישָׁה. וּמֵאָז הַכֹּל
גָּלוּי לְפָנֶיךָ, וְאֵין לְהִסָּתֵר מֵעֵינֶיךָ, וְאֵין לְהֵחָבֵא מִפָּנֶיךָ, כִּי בְּכֹל מְשׁוֹטְטוֹת
עֵינֶיךָ: וְגָלוּי לְךָ כִּי יְצִיר חוֹמֶר הוּא, הֶבֶל הֲבָלִים הוּא, עָלֶה נִדָּף הוּא,
קַשׁ יָבֵשׁ הוּא, חֶרֶס אֶת חַרְסֵי אֲדָמָה הוּא, אֱנוֹשׁ אָנוּשׁ הוּא, כִּי כִּשְׁמוֹ
כֵּן הוּא, אָדָם אֵפֶר דַּם מָרָה הוּא, בָּשָׂר בּוֹשָׁה סְרוּחָה רִמָּה הוּא, מְיוּחָס
בְּחֵטְא הוּא, מְחוֹלָל בֶּעָוֹן הוּא. וְיֵצֶר לִבּוֹ רַע מִנְּעוּרָיו, חוֹרֵשׁ רַע בִּמְגוּרָיו.
אוֹרֵב לוֹ בְּמִסְתָּרָיו, מְקַנֵּן כְּנָחָשׁ בִּסְתָרָיו, כִּזְבוּב בְּמִפְתְּחֵי חֲדָרָיו, מַבְאִישׁ

העיסה

העיסה בזהמת שאוריו, מסיתו להטות אשוריו, והוה לו בעוכריו, חשוב לו כצריו. והוא ראש לכל צורריו, מצר לו בכל מצריו, צודה לו בכל עבריו, מרגיז כל איבריו, מעציבו בדבריו, מחטיאו ברוע הרהוריו. מתנקש להפילו במכמוריו, מתנכל לדחותו במהמוריו, וצר לו במצוריו לולי אתה עוזר לו מצריו, ובכל יום ויום מתחדש עליו, חושב מחשבות עליו, להתגולל ולהתנפל עליו, לעקשו בארחות עקוליו, להאשימו באשמת געוליו, להלעינו בממסך תרעליו, ואיננו דורש לשלום אליו, פחים טומן לרגליו, רשת פורש ליד מעגליו, מוקשים שת במסלוליו, כורה שחת בשביליו, למוג לב ולהרבות מכשוליו, וכהולם פעם הולמו בכלפות וכשיליו, על כן יאמרו מושלי משליו, אי לבית שמהרסיו ומחריביו משליו, ומה יצדק במפעליו, ומה יזכה במעלליו, כי שודד בא בגבוליו, לשדדו ללוחמו ברוב תחבוליו. לכן הקדמת רפואה ותעלה, והעלית ארוכה לנהלאה ונחלה, והכנת צרי וחתול ללא חתלה, והגהת מזור להרטות מחלה, וקבעת יום זה לסליחה ולמחילה, לבא שעריך בתודה ובתהלה, לקדם פניך בתודה וחילה, להזכר בו רבוצי מכפלה, בעת רצון לשמוע תפלה, להעביר כל שמץ ותפלה, להניא כל און ותהלה, להצמיח צדקה ותהלה, להפר כעס ולהרבות חמלה, להרים מכשול ולהסיר תקלה, לפנות דרך ולישר מסילה, לתת לשובבים טהרה וטבילה, להעמיד רוח והצלה, להשליך עון בעמקי מצולה, לשאת זדון ומעילה, ומכל ימים יום זה קדשת, ועל כל ימים אותו עילית, ובו מכל יום בחרת, ומיוצרו אותו לך אחדת. ולדור דע כוחו ידעת, ואודם די זהב בו ותרת, ומכתב חרות לעניו נתת, וסלחתי כדבריך בשרת, ועל הרעה נחמת, ועל בניך רחמת, וכגבוה שמים חסדך למו הגברת, וכרחוק מזרח ממערב פשעם הרחקת, וזכות הררי קדם זכרת, וכאב את בן אותם רצית ועל כל אום ראשם נשאת, וקרנם בכבוד רוממת, ומשפל הגבהתמו והתללת ואות לטובה עמהם עשית, וחבתם לכל הראת, ואהבתם לעין כל גלית, ולשכון בתוכם תאבת, ולחנות ביניהם חמדת, ולשבת בועדם אוית, ועין בעין למו נראית, ובין כרובים כבודך צמצמת, וענן יקרך על כפורת הצעת, וענן הקטורת לכסותו היום פקדת, ומאז לסליחה אותו שמת, ולכפרה אותו יסדת, ומצותיו בדתך צוית, וכתבת ושנית

וְשִׁלַּשְׁתָּ, וְאַזְהָרוֹתָיו פֵּרַשְׁתָּ, וְעוֹנְשָׁיו פִּלַּשְׁתָּ וְקָרְבְּנוֹתָיו קָצַבְתָּ, וַעֲרָךְ עֲבוֹדוֹתָיו סִדַּרְתָּ, וּרְצוּי הַזָּיוֹתָיו סָפַרְתָּ, וְרִקּוּחַ תְּמוּרוֹתָיו הֶעֱדַפְתָּ, וְסֵדֶר מַעַרְכוֹתָיו הוֹסַפְתָּ, וְטוֹהַר טְבִילוֹתָיו מָנִיתָ, וְקִדּוּשׁ רְחִיצוֹתָיו חָשַׁבְתָּ, וְאַזְכָּרוֹתָיו בְּשֵׂכֶל תִּמַּמְתָּ, וְתוֹרוֹתָיו וּוִדּוּיָו סִכַּמְתָּ, וְעִנּוּיָו בְּפֶקֶד רָשַׁמְתָּ, וְלוֹבֶן עֲטִיּוֹתָיו חִוִּיתָ, וּפִזּוּי שְׂרָדָיו הוֹרֵיתָ, וְעִלּוּי מַחְלְצוֹתָיו בֵּאַרְתָּ, וְשִׁנּוּי מַחְלְפוֹתָיו לִמַּדְתָּ, וְלִקְדוֹשֶׁךָ אוֹתָם מָסַרְתָּ, וְכָל תּוֹרוֹתָיו הוֹדַעְתָּ, וְכָל דָּתוֹתָיו חָקַרְתָּ, וְכָל מִשְׁפָּטָיו חָרַצְתָּ, וְכָל חֻקּוֹתָיו חָקַקְתָּ, וְכָל גְּזֵרוֹתָיו גָּזַרְתָּ, וְכָל עִנְיָנָיו חָרַטְתָּ וְחֶבְלוֹ מִכֹּל הִנְעַמְתָּ, וְחָלְשׁוֹ מִכֹּל הִשְׁפַּרְתָּ, חוֹפֶשׁ לִרְצוּצִים אוֹתוֹ שִׁוִּיתָ, דְּרוֹר לִשְׁבוּיִם אוֹתוֹ הִתְוֵיתָ, פְּקַח קוֹחַ לַאֲסִירִים אוֹתוֹ תִּכַּנְתָּ, יוֹם עָשׂוֹר לָעֲשִׂירִיָּה חָקַקְתָּ, שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לְשׁוֹבְתֵי עוֹנֶג שַׁתָּה, יוֹם כִּפּוּר לְנוֹתְנֵי כוֹפֶר תַּתָּה, לְכַפֵּר עֲוֹנוֹת, לִמְחוֹת זְדוֹנוֹת, לְכַלֵּה פְּשָׁעִים, לְהָתֵם חֲטָאִים, לְטַהֵר טְמֵאִים, לְהַדִּיחַ דָּמִים, לְצַחְצֵחַ כְּתָמִים, לְהַרְחִיץ צוֹאִים, לְהַלְבִּין כַּשֶּׁלֶג שָׁנִים, לְצַחֵר כַּצֶּמֶר אוֹדְמִים, לְמָרֵק חוֹבִים, לְנַקּוֹת חַבִּים, לְזַכּוֹת אֲשֵׁמִים, לְזַכֵּךְ אֲשָׁמִים, לְוַתֵּר לְנִתְאָמִים, לִסְלוֹחַ לְכָל עֲדַת תְּמִימִים. וְעַמְּךָ בְּיוֹם זֶה יַחַד נֶאֱגָדִים, וּבְחִין לְפָנֶיךָ נוֹעָדִים, וּשְׁכִינָתְךָ אִתָּם מוּעָדִים, וְנֶעֱצָרִים וּמִתְוַעֲדִים, וּבְיִרְאָה אוֹתְךָ עוֹבְדִים, וּבְאֵימָה עוֹמְדִים, וּבְגִילָה רוֹעֲדִים, וּבְחִילָה מְסַלְּדִים, וּפִשְׁעֵיהֶם מִתְוַדִּים, וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים, וְכוֹרְעִים וּבוֹרְכִים וְסוֹגְדִים, וְאַרְצָה לְךָ קוֹדִים, וְדַלְתוֹתֶיךָ שׁוֹקְדִים, וּכְאַחַד נֶאֱחָדִים וְיִחוּדְךָ מְיַחֲדִים, וּקְדוּשָּׁתְךָ מְעִידִים, וֶאֱמוּנָתְךָ מְסַהֲדִים, וְצִדְקָתְךָ מַגִּידִים, וְחַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ לֹא מְכַחֲדִים, וְעוֹרְכִים שֶׁוַע בְּמַעֲמָדִים, וּמִזְרִיחָה וְעַד שְׁקִיעָה שִׁבְחָךְ מַתְמִידִים, וּפְגִיעוֹת חָמֵשׁ מֵאֶמֶשׁ מַעְתִּדִים, מוּל עֲבוֹדוֹת חָמֵשׁ בְּעַתּוּדִים, וּלְשִׁמְךָ מְהוֹדִים, בְּכָל עוֹז וּמְאוֹדִים, וְכֻלָּם צָמִים וּמִתְעַנִּים, יַחַד אָבוֹת וּבָנִים, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, בַּחוּרִים וּזְקֵנִים, וּמַרְבִּים תְּחִנּוֹנִים, וּמְדַבְּרִים תַּחֲנוּנִים, וְעוֹרְכִים רְנָנִים, וּמְרַנְּנִים וּמִתְחַנְּנִים לְפָנֶיךָ אֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים, לִפְדוֹתָם מִכּוֹבֶד עֲוֹנִים, וְלִמְחוֹת פְּשָׁעֵימוֹ כַּעֲנָנִים, לִשְׁעוֹת שַׁוְעָם מִמְּעוֹנִים, לְהַאֲזִין מֵהֶם שִׂיחַ מְעַנִּים, כִּי הֵם דַּלִּים וְאֶבְיוֹנִים, וּבְצִלְּךָ מִתְלוֹנְנִים, וּבְאֶבְרָתְךָ מִתְגּוֹנְנִים, וּבְסִתְרְךָ נִצְפָּנִים, וּבְךָ נִשְׁעָנִים, וּכְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנִים, וּכְעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבִרְתָּהּ לְךָ פּוֹנִים, לְהַרְבּוֹת לָמוֹ פִּדְיוֹנִים, לְכַבֵּס מִצַּחַן דִּפְיוֹנִים, לְהַצִּיל בְּצוּל זְדוֹנִים, לְשַׁתֵּק בַּעֲלֵי דִינִים, לְאַלֵּם מְלַשְּׁנִים, לְוַטְּשֵׁי

חצים וכדונים, להשיב חרב לנדנים, להגביר מליצי יושר וזכיונים ולהחסים קטגורים. עמהם מדנים, וסדר סליחה מכינים, ודברי רצוי מכונים, וברית שלש עשרה מדות אופנים, אשר אלפת לנאמן בחזיונים, בעבור כבודך על פנים, בדברך עם ציר פנים אל פנים, וכל היום בם מתגלגלים ונאפנים, וערך ודוי משננים, וצדקותיך מתנים, לזכור למו שלשת איתנים, ויום קדוש חתונים, לחלצם מראש פתנים, להדירם מפרך מענים, לדלותם מדכוי תנים, להעלותם מבור שאונים, לנתק מהם מוסרות שוטנים, לפצותם מלעג שאננים, להצילם מנאיונים, להשיב שבותם כיונים, למלטם מתופת דראונים, מלהט מתהפכת בדמיונים, רשפי להב ועשונים, מדורת אש ואודים עשנים, לנצחך בשיר כעל שושנים, ורבותי קודש צבא עליונים, בשורם כי תצדיק בנים, אשר לעבדים לך נקנים, יתמהו זה לזה בתמהונים, וכתי כתים המונים המוגים, ישמיעו ויאמרו בארש שנונים, מי אל כמוך נושא עון זרע אמונים, ועובר על פשע נטעי נעמנים, אשרי העם שככה לו עונים, ואשרי הגוי שיי אלהיו רוננים, ויקדישוך עליונים, ויעריצוך תחתונים, ואז אלים יאדירוך, ברקים יברכוך, גדודים יגדלוך, דולקים ידרשוך, המולה יהדרוך, ותיקים יודוך, זכים יזכירוך, חילים יחסנוך, טהורים יטעימוך, יקרים ייחדוך, כבירים יכתירוך, לוהטים ילבבוך, מלאכים ימליכוך, נוגנים ינצחוך, שרפים יסלדוך, עירין יעלוך, פלאים יפארוך, צבאות יצלצלוך, קלים יקדישוך. חזן רבבות ירוממוך, שנאנים ישבחוך, תרשישים יתמידוך, קדושה משלשת.

אל ברוב עצות תכן את רוח, טרם בכרוב טם וידא על כנפי רוח, גם פלס ומשקל שם לרוח, טרם דברו בזריזות תעש הרוח, הלא על סערה העמיד הרוח, טרם ומאוצר יוציא את הרוח, זה ים הגדול יטיל בו את הרוח, טרם חיל נוזלים יערים הרוח, טעם יפוצץ אל ויעמיד הרוח. טרם יזלו מים ישב הרוח.

לכן כל ליל בידו תופקד כל רוח, טרם לאצלו תשוב הרוח, מרוקם בצלמו נפח בו נשמה רוח, טרם נשמה אליו תואסף עם רוח,

סלול

תיקון על חטא הכללי

סְלוֹל נַן נָטַע מִתְהַלֵּךְ לְרוּחַ, טֶרֶם עַל פְּנֵי גֵיא הֶעֱבִיר הָרוּחַ, פָּץ עֲבוֹר מוֹרְדִים לֹא יָדוֹן רוּחַ, טֶרֶם צָרְחוּ סוּר וַיִּכְלוּ מֵרוּחַ, קֶדֶם כֹּל נִקְרָא אֱלֹהֵי הָרוּחַ. חזן טֶרֶם רִחֵף עַל פְּנֵי מַיִם רוּחַ, שִׁלְטוֹן לֹא שָׂם לַיְצִיר לִכְלֹא אֶת הָרוּחַ, טֶרֶם תִּנָּה מְנַגֵּן אָנָה אֵלֵךְ מֵרוּחַ.

לָכֵן כָּל אֲשֶׁר בְּאַפָּיו נִשְׁמַת רוּחַ, אָכֵן בֶּאֱנוֹשׁ הִיא הָרוּחַ, יְסַלְדוּ יְסַלְסְלוּ לָאֵל בּוֹרֵא רוּחַ, כְּחַיָּה וְאוֹפַן עֵת יָבֹא בָם הָרוּחַ.

תָּמִיד תְּתַלּוֹנֵן בְּיָדְךָ כָּל נֶפֶשׁ, שְׁגָגוֹת וּזְדוֹנוֹת לְךָ תּוֹדֶה הַנֶּפֶשׁ, רָצִיתָ לְהַמְצִיא כּוֹפֶר לְנֶפֶשׁ, קָדוֹשׁ לְבַעֲבוּר תְּבָרֶכְךָ כָּל נֶפֶשׁ, צוֹם אֶבְחָרֵהוּ קָרָאתָ עִנּוּי נֶפֶשׁ, פֶּשַׁע בְּלֹא דַעַת לֹא טוֹב לְנֶפֶשׁ, עָמָל וְכָל פּוֹעַל לֹא יְמַלְאוּ נֶפֶשׁ. חזן סִכּוּךְ אֵבָרִים תְּמַלֵּא חַיַּת נֶפֶשׁ, נֶעֱרָם מִכֹּל נַהַם יְצִיאַת הַנֶּפֶשׁ:

לָכֵן בְּכָל צָרָה אֶשְׁפּוֹךְ לְךָ אֶת הַנֶּפֶשׁ, כְּצִפּוֹר מִפַּח לְמַלֵּט בָּנוּ נֶפֶשׁ, יַחַד כָּל הַנְּפָשׁוֹת לְךָ כְּאַחַת נֶפֶשׁ, מְהוֹרֶיךָ הֶחְדַּלְתָּ מִכָּל טְמֵא נֶפֶשׁ, חֶשְׁבּוֹן וְדִין בְּעֵת תֵּת כָּל נֶפֶשׁ, זַכָּה וּטְהוֹרָה בִּהְיוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְשׁוּבִי לִמְנוּחָיְכִי תֹּאמַר לְנֶפֶשׁ, הֲלֹא בִּצְרוֹר הַחַיִּים תִּצָּרֵר הַנֶּפֶשׁ, דּוֹרְשֵׁי הֶגְיוֹן דַּת מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ. חזן נַם זֵדִים בַּהֲעִיקָם נֶפֶשׁ, בְּכַף הַקֶּלַע תְּקַלַּע מֵהֶם הַנֶּפֶשׁ, אֵלֶיךָ אֵל בְּאוֹמֶן אֶשָּׂא אֶת הַנֶּפֶשׁ.

לָכֵן בְּכָל לֵב וּבְכָל מְאוֹד וּבְכָל נֶפֶשׁ, אֲיַחֵד זִכְרְךָ תָּמִיד נֶשֶׁף וְשַׁחַר עַד אֲשַׁלֵּם לְךָ אֶת הַנֶּפֶשׁ.

אֵלֶיךָ וְעָדֶיךָ יָבֹא כָל בָּשָׂר, תַּחַת כִּי מַעֲשֶׂיךָ לֹא כְמַעֲשֵׂה בָשָׂר, בְּיָדְךָ תֶּאֱסוֹף רוּחַ כָּל בָּשָׂר, שֶׁאַתָּה הוּא אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר, גַּם לְרִמָּה הוּא רִבּוּי בָשָׂר, רוֹעַ פֶּה הוּא הַמַּחֲטִיא בָשָׂר, דּוֹר שֶׁטֶף כְּהִשְׁחִית וְעָשׂ זִמַּת בָּשָׂר. חזן קָצַפְתָּ וְנַמְתָּ בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר, הֲלֹא בְּקִצְפְּךָ עַל חַטֹּאת בָּשָׂר, צוּר זָכוֹר תִּזְכּוֹר כִּי הֵמָּה בָשָׂר.

לָכֵן בְּיָדְךָ אֶפּוֹל וְלֹא בִּידֵי בָשָׂר, פְּקוּדַּת דִּינְךָ לֹא כְּדִינֵי בָשָׂר, זֶה אַתָּה הוּא אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר, עוֹרֵךְ וְנוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בָּשָׂר, חַי לְכָל הַחַי קָרָאתָ בָּשָׂר, סִכַּכְתָּ גִּיד וָעֶצֶם וְאָרַגְתָּ עוֹר וּבָשָׂר, טְהָרָה

תְּטַמֵּא כְּזָוִית בָּשָׂר. בָּא לָכֵן אוֹי לְבָשָׂר מִפְּנֵי בָּשָׂר. יְלִיל צָרִים שָׁמְעָנוּ וְסָמַר בָּנוּ בָּשָׂר. חזן מֵעֶיךָ יֶהֱמוּ עַל כָּל בָּשָׂר. כְּבוֹד שֵׁם קָדְשֶׁךָ יְבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר. לִמּוּד דָּתְךָ מַרְפֵּא לְכָל בָּשָׂר

לָכֵן לְעֵת תִּשְׁפּוֹךְ רוּחֲךָ עַל כָּל בָּשָׂר. גָּלוּי כְּבוֹדְךָ יִרְאֶה כָּל בָּשָׂר. וּבְהַשְׁמִיעֲךָ שֵׁנִית יַהֵם כָּל בָּשָׂר.

אֵלֶיךָ תְּלוּיוֹת עֵינֵינוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. בָּרוּךְ בְּמַקְהֲלוֹת עַמֶּךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. גְּאָלֵנוּ שֵׁנִית מִמְּעֵנֵינוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. דָּר בִּשְׁמֵי מְרוֹמֶיךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. הֵן לְךָ הֶאֱמַרְנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. וּמִי כָּעַם מְרוֹמְמֵי שִׁמְךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. זְכוֹר בְּרִית אֵיתָנֵנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. חַי כִּי אֵין זָר עִמְּךָ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. טָהוֹר לְשִׁמְךָ קְנֵנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. יְחִידִי הַדָּן בְּעוֹלָמֶךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. כֹּחֲךָ יִגְדַּל מַלְכֵּנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. לִבֵּנוּ רָחַשׁ לְרוֹמְמֶךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. מְנוּף בִּזְרוֹעַ גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. נְהַלֶּלְךָ כְּאֵילֵי מְרוֹמְמֶךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. סְעָדֵנוּ וְסָמְכֵנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. עֲנֵנוּ וְנוֹדֶה לְשִׁמְךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. פְּדֵנוּ וְחָנֵּנוּ יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. צוּר עוֹלָמִים שִׁמְךָ. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. קוֹמְמֵנוּ וַהֲקִימֵנוּ. יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. רַחֲמֶיךָ יְקַדְּמוּ זַעְמֶךָ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנֵנוּ. יְיָ אֲדוֹנֵנוּ. חזן תִּתְרוֹמֵם מִנְשׂוּאֵי רָחֵם. מָה אַדִּיר שִׁמְךָ. שִׁמְךָ אֵל לְבָבֵנוּ יְחוּדְךָ יַחַד הֶנְעֱמְנוּ.

חזן אַדִּיר אַדִּירֵנוּ יהוה אֲדוֹנֵנוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ. וְהָיָה יהוה לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יהוה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. יהל וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר. יִמְלוֹךְ יהוה לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ.

עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מַקְדִּישֵׁי שְׁמֶךָ בַּעֲבוּר כְּבוֹד שִׁמְךָ הַנַּעֲרָץ וְהַנִּקְדָּשׁ כְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ. הַמַּקְדִּישִׁים שִׁמְךָ בַּקֹּדֶשׁ דָּרֵי מַעְלָה עִם דָּרֵי מַטָּה קוֹרְאִים וּמְשַׁלְּשִׁים בְּשִׁלּוּשׁ קְדוּשָּׁה בַּקֹּדֶשׁ.

אָז מִלְּפָנֵי בְּרֵאשִׁית. דָּת וְכֵס הֵשִׁית. אָמָנָה יוֹם יוֹם. אֲצוּלָה אִתּוֹ בְּחֶבְיוֹן. בֵּאֲרָהּ לְשַׁעֲשׁוּעִים. בָּהּ לְנַקּוֹת חֵטְא עִם מְשֻׁוָּעִים. נָמַר בַּעֲצָתָהּ כָּל בָּאוֹמֶר. גָּשָׁה לְחַנֵּן בְּעַד כָּל יְצוּרֵי חוֹמֶר. דִּגְלָהּ לִפְנֵי מְכוֹן שֶׁבֶת. דְּרוֹר יֶשַׁע כָּעֲלָה בְּמַחֲשֶׁבֶת. הוּכְנָה עַד לֹא עוֹלָם. הָיוֹת מֵלִיץ

יוֹשֶׁר לְעַם עוֹלָם, וּשְׁנֵי אַלְפֵי רְבָבוֹת גְדוּדִים, וּכְמוֹ הֵם כְּרוּבִים, אָז בָּם מִתְנוֹדְדִים, זְקוּף לְמִסְפָּרָם מַרְבִּים. זִיו סַפִּיר כֵּס מַרְכִּיבִים, חַשְׁרַת מַיִם עִם חֶשְׁכַת מַיִם, חֲבֵא כִּמְצוּלוֹת מַיִם, חֵטְא שׁוֹפְכֵי לֵב כַּמַּיִם, טוֹרַח נוֹשֵׂא, וְנִרְאֶה נִשָּׂא, טוֹעַן מַשָּׂא, בְּקוֹל כָּל תִּשָּׂא. חזן יִתְרַעֲשׁוּ אוֹפָן וְגַלְגַל, יוֹקֵשׁ עַם זוּ לְהַאֲמִין וּלְגַלְגַל, כְּרוּב וְחַיָּה רוֹפְפִים, בְּכַנְפֵי נֶשֶׁר מְעוֹפְפִים כְּאֵב זוּ מַרְפִּים, עֲנוֹת לְעֻמַּת שְׂרָפִים.

אָז מִלִּפְנֵי בְרֵאשִׁית, אָבוֹת וּבָנִים הֵשִׁית, לָתֵת אֲרוּכָה, לְהַעֲלוֹת אֲרוּכָה, מֵאָז צְפָם, מֵחֲרוֹת קִצְפָּם, נוֹעֵץ וְהֵבִין נֶאָצוֹת לְהַלְבִּין, סָקַר עֲשׂוֹת נְכוֹחָה, סִיּוּם לְיוֹם תּוֹכֵחָה, עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה יַחַד, עֲתִירָתָם לְמַלְּטָם מִפַּחַד, פּוֹדָם הֶעֱלִם מִקֶּדֶם, פֶּשַׁע לְנַקּוֹת, מִקְנוֹיֵת קֶדֶם, צָפָה בְּוַעַד יוֹם זֶה, צוֹעֲקִים סְלַח נָא לַעֲוֹן הָעָם הַזֶּה, קוֹרֵא דוֹרוֹת מֵרֹאשׁ, קוֹשֵׁט אָב לְבָנִים הֵכִין לִדְרוֹשׁ. חזן רַבּוּ רַחֲמָיו וַחֲסָדָיו, רַצּוֹת רְחוּמָיו וַחֲסָדָיו, שֶׁהֵם יְדִידָיו, שִׁכְלוּל מַעֲבָדָיו, תָּמִיד מְעִידָיו, כִּי אֵין בִּלְעָדָיו.

אָז מִלִּפְנֵי בְרֵאשִׁית, נָוֶה וִינּוֹן הֵשִׁית, תַּלְפִּיּוֹת מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן, תִּכֵּן טֶרֶם כָּל עַם וְלָשׁוֹן, שִׁכְּנוּ עִץ שָׁם לְהַשְׁרוֹת, שׁוֹגִים לְהַדְרִיךְ בְּדַרְכֵי יְשָׁרוֹת, רֶשַׁע אִם הֶאֱדִים, רַחֲצוּ וְהִזַּכּוּ הִקְדִּים, קֶצֶף אִם קָצַף בְּאֵימָתוֹ, קָדוֹשׁ לֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ, צִמַּתְנוּ בְּבִצְעֵנוּ עַד עַתָּה, צוּרֵנוּ עָלֵינוּ לֹא נֶעְתָּה, פָּנָה מִנּוּ מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, פַּלְּצֵנוּ וְאֵין מִי לְצַדְּקֵנוּ, עֲוֹנוֹתֵינוּ וְעוֹל פְּשָׁעֵינוּ עוֹמֵס וְהוּא מְחוֹלָל מִפְּשָׁעֵינוּ, סוֹבֵל עַל שְׁכֶם חַטֹּאתֵינוּ, סְלִיחָה מְצָא לַעֲוֹנוֹתֵינוּ, נִרְפָּא לָנוּ בַּחֲבוּרָתוֹ, נֶצַח בְּרִיָּה חֲדָשָׁה עֵת לִבְרֹאתוֹ. חזן מֵחוּג הָעֲלֵהוּ, מִשֵּׂעִיר הַדְלֵהוּ, לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּהַר הַלְּבָנוֹן, שֵׁנִית בְּיַד יִנּוֹן.

אָז מִלִּפְנֵי בְרֵאשִׁית שִׁבְעָה אֵלֶּה הֵשִׁית, כּוֹנֵם מֵעֵת נוֹלָדוּ, כְּתוּרִים בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ, יְצָרָם וְאֶצְלוֹ כְּלָלוֹ, יַחַד לִפְנֵי גְבָעוֹת חוֹלָלוּ, טָפֵל בְּאַבָּם תְּשׁוּבָה, טְבוּעָה הִיא לְבַת הַשּׁוֹבֵבָה, חִתְלַת צֳרִי לְחַטָּאִים, חוֹבֵשׁ לִנְטֵעֵי נְטָעִים, זְדוֹנוֹת וּשְׁגָגוֹת בָּהּ לִדְחוֹת, זַעַף וְעֶבְרָה בָּהּ לִמְחוֹת, וּמִלִּפְנֵי עָשׂוֹר עֲשָׂרָה, וְעָדָה לְמַרְפֵּא סוֹרֵרָה, הִנְנוּ אָתָאנוּ לְךָ אָיוֹם, הַבִּיטָה וּרְאֵה בְּשִׁבְרוֹן לֵב הַיּוֹם, דַּלְיוֹת שׁוֹקַיִם, וּמַצַּב רַגְלַיִם, דְּרִיכַת מָתְנַיִם, וּמַעַד קַרְסֻלַּיִם, גָּשִׁים יְחֵפִים בְּעִנּוּי עֲיֵפִים, גִּישׁוֹת מֵאֲלָפִים, בְּשִׁירוֹת מְעוֹפְפִים, חזן בָּךְ מִתְהַדְּרִים, בְּשִׁמְךָ נֶאְדָּרִים, אַמִּיצְךָ מֵאַדִּירִים אַדִּיר בְּאַדִּירִים בְּקוֹל אַדִּירִים.

אדיר אדירנו יהוה אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ, והיה יהוה למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד. קהל ובדברי קדשך כתוב לאמר, ימלוך יהוה לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.

כי רכובו בערבות, ועזו בשחקים, וזרועו במעונו וקדושו בזבול ואימתו בערפל, ומוראו בשמי שמים, וקשתו בשמים, וקולו על המים, ומושבו ברום, ומבטו בתחת, ממעלה קדוש, וממטה ברוך ממים אדיר ומנהרות קול, ומארץ זמר ומעצים רנן, ומהרים רקד, ומגבעות שיר, ומכל בריה תוקף, ומכל ראש כפף, ומכל עין רמז, ומכל אזן שמע, ומכל פה הודיה, ומכל לשון שבח, ומכל גרון רון, ומכל לב רחש, ומכל קרב הגיון, ומכל ברך כריעה, ומכל קומה השתחויה, ומזקנים כבוד, ומאנשים ונשים שיר, ומבחורים ובתולות הלל, ומעוללים ויונקים עוז ומדור לדור גבורה ומעולם ועד עולם ברכה, כי כולם בראת למענך, יקראו זה לזה ויענו זה לזה, ויאמרו זה לזה גושו עושו חושו, ונעריץ למלך הכבוד, האל הנערץ והנקדש בקודש.

שערי ארמון מהרה תפתח לבואי דת אמון, שערי גנוזים מהרה תפתח לדתך אחוזים. שערי היכל הנחמדים מהרה תפתח לועודים. שערי זבול מחנים מהרה תפתח לחכלילי עינים. שערי טהרה מהרה תפתח ליפה וברה, שערי כתר המיומן, מהרה תפתח לעם לא אלמן. ובהם תוערץ ותתקדש כסוד שיח שרפי קודש המקדישים שמך בקודש ככתוב על יד נביאך וקרא זה אל זה ואמר. קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו לעומתם ברוך יאמרו. ברוך כבוד יי ממקומו. ממקומו הוא יפן ברחמים לעמו, ויחון עם המיחדים שמו ערב ובוקר בכל יום תמיד פעמים באהבה שמע אומרים. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. אחד הוא אלהינו. הוא אבינו הוא מלכנו הוא מושיענו, והוא ישמיענו ברחמיו שנית לעיני כל חי להיות לכם לאלהים. אני ד' אלהיכם. ובדברי קדשך כתוב לאמר, ימלוך יי לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.

חֲמוֹל עַל מַעֲשֶׂיךָ, וְתִשְׂמַח בְּמַעֲשֶׂיךָ, וְיֹאמְרוּ לְךָ חוֹסֶיךָ, בְּצַדֶּקְךָ עֲמוּסֶיךָ, תּוּקְדַּשׁ אָדוֹן עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ, כִּי מַקְדִּישֶׁיךָ כִּקְדוּשָּׁתְךָ הִקְדַּשְׁתָּ נָאֶה לְקָדוֹשׁ פְּאֵר מִקְּדוֹשִׁים.

בְּאֵין מֵלִיץ יוֹשֶׁר מוּל מַגִּיד פֶּשַׁע, תַּגִּיד לְיַעֲקֹב דְּבַר חוֹק וּמִשְׁפָּט, וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט.

מִזְמוֹר לְדָוִד יְיָ שְׁמַע תְּפִלָּתִי הַאֲזִינָה אֶל תַּחֲנוּנַי בֶּאֱמוּנָתְךָ עֲנֵנִי בְּצִדְקָתֶךָ: וְאַל תָּבוֹא בְמִשְׁפָּט אֶת עַבְדֶּךָ כִּי לֹא יִצְדַּק לְפָנֶיךָ כָל חָי: כִּי רָדַף אוֹיֵב נַפְשִׁי דִּכָּא לָאָרֶץ חַיָּתִי הוֹשִׁיבַנִי בְמַחֲשַׁכִּים כְּמֵתֵי עוֹלָם: וַתִּתְעַטֵּף עָלַי רוּחִי בְּתוֹכִי יִשְׁתּוֹמֵם לִבִּי. זָכַרְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם הָגִיתִי בְכָל פָּעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ אֲשׂוֹחֵחַ: פֵּרַשְׂתִּי יָדַי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי כְּאֶרֶץ עֲיֵפָה לְךָ סֶלָה: מַהֵר עֲנֵנִי יְיָ כָּלְתָה רוּחִי אַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי וְנִמְשַׁלְתִּי עִם יוֹרְדֵי בוֹר: הַשְׁמִיעֵנִי בַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ כִּי בְךָ בָטָחְתִּי הוֹדִיעֵנִי דֶּרֶךְ זוּ אֵלֵךְ כִּי אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי נַפְשִׁי: הַצִּילֵנִי מֵאֹיְבַי יְיָ אֵלֶיךָ כִסִּתִי: לַמְּדֵנִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ כִּי אַתָּה אֱלוֹהָי רוּחֲךָ טוֹבָה תַּנְחֵנִי בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר: לְמַעַן שִׁמְךָ יְיָ תְּחַיֵּנִי בְּצִדְקָתְךָ תוֹצִיא מִצָּרָה נַפְשִׁי: וּבְחַסְדְּךָ תַּצְמִית אֹיְבָי וְהַאֲבַדְתָּ כָּל צֹרְרֵי נַפְשִׁי כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ:

ולפי דעתי הנני אומר שיאמר ג״כ אלו המזמורים אשר רשמתי לאומרם בשאר ימות השנה ויאמרם מיד בבוקר כי מה לי זה יום משאר ימות השנה ושניהם כאחד טובים.

פרענומעראַנטען

תודה רבה לכבוד הרבני המופלג וכו' מו"ה יוסף יו"ט מאנדעל נ"י
מעלעשד אשר התאמץ והי' לי לאחיעזר לקבץ האבענאנטען
ויהי' משכורתו שלימה מאת ד' אמן.

ענערעש.

מו"ה אליעזר רענדעל
" מנחם חיים וואנדלער
ר' אהרן צבי פריעד
ר' אליעזר שאנבערגער
ר' יוסף צבי צייגער
ר' אברהם גאלדשטיין
ר' אברהם צבי ווידער

קלויזענבורג.

ה' אַדאָלף וואָלף פערדינאַנד
" אויסלאַנדער רודאָלף
" מיהאַלי שאַמועל
" פינקעל אָלבערט
" קליין
ר' שמואל שטיין
ה' זאָלטאַן גערא
" עמאַנועל שאָלאָמאָן
ר' שמעון לוי אויסלאַנדער
ליבראַריע ספרות
ה' אַנטאָן ראָזענצווייג
ר' אברהם משה
ה' פייערשטיין שאָמו
" ציטראָן מיקלאָש
" ראָזענבערג פענעכליט
" יוליאוס ווייס
" פרוי פרענקעל
ר' דוד גרינפעלד
" מנחם ווייס
יג 13

ה' מאַרטין גאָטליעב
ר' משה מאַנדעל
ר' משה עט צדוק
" יצחק פריעד
" יודא שמעון
Patent Áruház
ה' ראָטהמאַן
" מאָרקאָוויטש
חברה קדישה
ה' ראָטהבאַרט לעאָפאָלד
" לאָווינגער
ר' משה טישלער
דאָקטער גאָלדענבערג
ר' יעקב גלאַנץ
ר' ליב זשיגמאָנד
ה' דערע:
ה' גימאאלעל געזא
" יאָקאָב עקאָב
S. Sota şi Fiul
ה' געברידער גוטמאַן
ר' שמעון ליב
פ. לוסטיג עט נוסבאַכער
ה' שוואַרטץ שאַנדאָר
" גרינפעלד אַנטשיל
ר' משה ניימאַן
ר' וואָלף בלום
ר' מנחם ראָזענצווייג
ר' משה דאַווידאָוויטש
ר' שמואל אליעזר
ה' זאָממער שאָמו
ר' משה שניידער

ר' יונה ארי' שו"ב
ר' נתן בוימהאַפט
ר' דוב ווייסבערגער
ר' שמואל מאַרמאָרשטיין ר"ה
ר' אלי' עלעק
ר' אפרים העלמאַן
הב' זיידע אלי' אַפטער מבאָרשע
ר' אברהם מנחם נוסבאַכער
הב' משה גאָלדשטיין
הב' אלימלך ס"ג"ל בונמצווייג
ר' חיים ווייס
ה' איזראַעל עמאַנועל
ה' מאָשקאָוויטש ניימאַן
ה' זיגעפריעד ווייס

אראָניאָש דיערעש

מו"ה יצחק יודא פורגעס
חמיו מו"ה יודא
ה' שאָלאָמאָן מענדעל
ה' מאָרקאָוויטש דאַוויד
ר' אַברהם ראָזענבוים

טאָרדע.

ר"ה ר' שמעון קאָהן
שנים חסרים כאן אינני יודע שמם
ה' ווייס מאַרטאָן
ה' פרענקעל
ה' מאָרקאָוויטש דעזשא
ה' איזידאָר פרוכט
ה' פרענקעל מאַרטאָן
ה' וויינרעב
קאַסאַ דע סטיקלע
ה' מיהאָלאָוויטש מענדעל

פרענומעראַנטען

ה' מאָשקאָוויטש בערנאַט
ה' צעטטער יערמיאַש
ה' פישער מאָנאָ
ה' קאַלמאַן יענא

מ' לודאָש.

ה' גאָלדשטיין יענא
ה' דאָרוואָש לאַסלוי
ה' שאָלאָמאָן לאַזאַר
ה' קירש הערמאַן
ה' קערען בערנאַט
ה' דייטש ג.
ה' גאָלדשטיין שאָלאָמאָן
ה' פוקס איגנאַטץ
ה' שוואַרטץ נאַנדאָר
אלמנה שפיטצער אַהראָננע
ה' מאָנדולאָ פאָרקאָש
ה' פאַלל אָדאָלף
ה' רודאָלף מייזנער
ה' גאָלדשטיין שאָמו
ה' העללער פערענץ
ה' אַראָן מאָריץ

מאראשוואשארהעלי.

ר' משה פאָרקאָש
ר' יוסף לאַנג
ר' פנחס בינדער
ר' אהרן קרויז
האשה רייך מאָרנע
ה' רויזענפעלד יענא
ה' אַבראָהאַם שאָמו
ר' אפרים בערגער
ה' ש' קאַפלאַן

פרענומעראַנטען

ה' קליין איזידאָר
ר' שרגא צבי כהנא
ה' ווייס מיקלויש
ה' קאָהן מאַרטין
ה' יונגער יאָקאָב
ר' יונה שלום קרויס
ה' לעב עמיל
ה' ראָזענפעלד דאַוויד
ר' משה יצחק פאָרקאָש
ר' זלמן פאָרקאָש
ר' חיים דוב
ה' בערקאָוויטש מאַרטאָן
ה' געווירטץ יאָזעף
ר' יודא ליב וואַלטער
ה' גראָסמאַן
ר' שמואל משה בערגער
ה' אַבראַהאַם הערמאַן
ה' ווייס עלעק
ה' פעלזנער יאָזעף
ה' בודיאַן לאַיאָש
ה' קרויז
ר' אפרים פישער
ר' אשר זעליג גודיל
ר' אשר זעליג יודאָוויטש
ה' איזשאַק יוינאַס
ר' דוד גרין
ר' יונה מענדעלזאָהן
ה' מאָריטץ שאַנדאָר
ר' קלמן לודוויג
ה' הויכטהייל מאָנאָ
האשה העלמאַן מאָרנע
האשה סענסקי בערנאַטנע
ה' פישער מויזעש
ה' עפשטיין איזידאָר
ה' שאָלאָמאָן טעשטווערעק

ה' שאָלאָמאָן בערגער
ה' פאָרקאָש דאַוויד
ר' מנחם סופר הרב דקהל
יראים וואַשאַרהעלי
ר' יוסף יצחק גרין שו"ב
ר' יצחק אייזיק שו"ב
בכאן נכתב אחד בשמו יוסף מאיר
ה' הירש יענא ונתן L. 30
והוא משעסבורג

סאַסרעגען.

ר' דוד זעליג מאַרק רה"ק
האשה ביכלער דיולאַנע
ה' גערש יאַקאָב
ר' דוד הירש אַפפעל הלוי
ר' חיים ראָטה
ר' דוב בערל ראָטה
ה' ליסאַנער מאָר
ה' קליין ליפויט
ה' קאַרפף איזידאָר
ר' שבח פריעדמאַן
ה' מעססער עלעמער
ה' גרין בעלאָ
ר' חיים דוד גוטמאַן
האשה שוואַרטץ בערנאַטנע
ה' יאַקאָב גידאלי
ה' מאָשקאָוויטש דיולאָ
ה' שפילמאַן יוינאַס
ה' פאָגעל הערמאַן
ר' מאיר יוסף לויבער
ה' קליין בערנאַט
האשה סאָבאָ נאַנדאָרנע
ה' גוטמאַן מענדעל
ה' טורטעלטויב יאָזעף

פרענומעראנטען

האשה גאָלאָמב מיהאַלינע
ר' חיים יודא צבי שטיין
ה' מארק אַבראַהאַם
האשה האלמנה וואָלפנע
ה' לאַזאַר האמלעט
ר' ברוך ווילנער
ר' אלטער שלום הכהן
ר' מאיר נטע בן הינדל
ה' מאַרטין חיים
ר' מאיר דוד וויזעל
אלמנת צבי עגער הערמאַנע

מאָראָש העווין.

ה' מענהארט דאַוויד

טאפליצא.

ה' מיהאלי שילעס
ה' פאַגעל דאַוויד
ה' שווארטץ הערמאַן
האשה שווארטץ יאַקאָבנע
ה' מאָר ווערקבערגער
ר' חיים ארי' בן ישראל שערמאַן
ר' שמואל לייב שלאָמאָוויטש
ר' מאיר ראפפעל
ה' זעגעלשטיין, שלמה
פ. בלומענטהאל טעשטווערעק
ה' בערנאַט גוטמאַן
האשה בלומענטהאל דאַווידנע
האשה לעבל פערענצנע
ר' אלי' מאַרמאָר
ה' גרינפעלד פערענץ
ה' קלופוטנא
" דאַוויד בלאַטנער

" מאַרטאָן אַראָן
" בוים יאַקאָב
" שטעטער יאָזעף
" בלאַטנער איזשאַק

סענט מיקלויש.

ה' זאַנגענקלאָר יאָזעף
" גליק חיים
ר' מאיר מאָר
" אבא סג"ל שו"ב

טשיק סערעדא.

ר' פרץ טובי' שו"ב
" אברהם מרדכי בר' משה
" מנחם מענדעל ראפאל
ה' טייטעלבוים נ'
ר' ליב יאַקאָב
ה' גרינשטיין דאַוויד
ר' ישראל מאָר
האשה מאַנדעל געראָנע

שעסבורג.

ה' פאַרקאַש צַדע
" קליין מאַריטץ
" לאַנגער אַבראַהאַם
ר' היל בארוך
" שלמה וועג שו"ב
האשה לאה שרעטטער
ר' חיים פריעד
" יוסף מאיר הירש

פרענומעראנטען

בראשוי.

ה' גאָלדשטיין שאַמועל
" קאַטץ דאַוויד
" טאַבאַק מאָר

סאַם מעדיעש.

ר' משה דייטש
" בנימין ציטראָן
האשה דייטש בעלאַנע
" דייטש זשיגמאָנדנע
ר' דניאל פוקס
ה' לייטנער
ר' אשר זעליג שו"ב
ה' מאַנדעל אַדאָלף
ה' לעאָפּאָלד ראָזענפעלד
ר' יוסף דאַסקאַל
ה' בערגמאַן
ר' יצחק אייזיק שטיין
ה' היללער
ה' דימאַנטשטיין
ר' חיים גראָס

הערמאַננשטאדט.

ה' מאַרקוס מאַנדעל
" אבראַהאַם שלעזינגער
ר' ניסן וואלף אדלער
ה' יאַקאָב מעלאַמעד
ר' שמואל לייטנער
ה' רייכמאַן וויקטאָר
ר' אברהם בן חיה שרה
פאָללאַק ז"ל
ה' וויקטאָר מעלאַמעד
ר' ירוחם הירש ר"ה

ר' מנחם יודא ראָזמאַן ר"ה
פ. ראָזמאַן עט הירש
ר' אברהם יצחק פֿעדער
ר' יחזקאל גראָס
ה' גליקמאַן מאַרקוס
ה' בערנאַט האלענדער
ה' הערמאַן פריעדמאַן
ה' מאַרק מאָר
ה' פערדינאַנד פריעדמאַן
ר' שמעון טעסלער
ר' יוסף שאַלאַמאַן
ה' גאָלדמאַן יאָזעף
ר' משה אלי' גראָס
ר' אברהם שמואל זאַלצער

טאַשנאַד

הרב הגאון שליט"א
ר' שמואל ליב שאַלאַמאַן
ר' משה ווידער
ר' יצחק פרענקעל
ה' פישער
הב' משד שטיינפעלד מג'בערדיין
הב' צבי קליין מגליל טאַשנאַד

שאמלוי.

הרב הגאון שליט"א
ר' מנשה שו"ב
ר' יוחנן שו"ב
ר' יחיאל מיכל לאַמפעל
ר' משה מיללער
ר' אברהם אליעזר כ"ץ
ר, נפתלי באַמבערגער
ר' דוב בראַד

פרענומעראנטען

ר' יצחק יודא סופר
ר' חנוך פערלמוטער
האחים היימליך
ר' יצחק פאַרקאַש
ר' שמואל ווייס
ר' שלמה יודא פייגער
ר' יעקב דוב צייזלער
ר' אברהם קאָהן
ר' הילל הירשפעלד
ר' אהרן פערל
ר' אלטר נתנאל מאַשקאָוויטש
ר' מאיר דראַטלער
ר' חיים דאַווידאָוויטש
ר' משה יודא שווארטץ
ר' יהושע שמואל קליין
ר' צבי פליישמאַן
ר' אלי' רוס הכהן
ר. אברהם זלמן בלויי
ר' זלמן לייב ווייס
ר' שלמה חיים לאַמפעל
ר' משה ראָזענבערג

ווילאָה.

ר' יונה האַרטשטיין
ר' ניסן האַרטשטיין
ר' יצחק אָלבערט
ה' מאַנדעל
ר' חיים יצחק מאַרקאָוויטש
מלאַפּאַש
ר' נטע צבי הערשקאָוויטש
נאָסטער
הב' ישראל דאַסקאַל מדעש

דעעש.

הרב הגאון שליט"א

ר' טובי' לעהרמאַן
ר' יכתריאל העללער
ר' צבי יונתן שטערן
אינני יודע שמו
ר' שרגא פייבל ווייס
ר' יעקב וויינשטיין
ר' ישראל יעקב וו"ב
ר' דוד חיים האַרטפעלד
הב' משה פאַנעט בן הרה"צ
חברה בחורים
ר' יוסף הכהן סאַנדער
ה' לעווי שאַנדאָר
איני יודע שמו
ר' נתנאל הכהן סאַנדער
הרב אב"ד הצעיר
ר' מנחם גרין
ר' בצלאל פילאָפּ
ה' ראָזענצווייג
ר' יצחק היימאַן
ר' מנחם יצחק שרעטער
ר' ברוך אברהם
ר' אברהם יצחק אויסשפיטץ
ר' יודל לעבעלשיין
ר' ישראל היימאַן
ר' יוסף סג"ל
ר' רפאל הירש כ"ץ
ר' יוסף פאַנעט טעקענדאָרף
ר' יצחק יעקב סג"ל האָראָוויטץ
ר' שמואל צבי פר"מ
ר' יצחק אייזיק פילאָפּ אָקנאָ
הב' שמואל יודא פאַנעטה
ר' העניך ווייס
ר' חיים יוסף גטאַליעב
ר' זעליג לעוו אַרישאַר

מאַרגיטאַ.

הרב הצדיק שליט"א
ר' יהושע הערץ
ר' וואָלף שאָלאָמאָן
ר' משה שטיינער
ר' אפרים וועקסלער
ר' יצחק קאַין
ר' אלי' ווייע
ר' דוד גראָס
ר' בצלאל העללער

רעטעג.

לאָווינגער בעד חברה משניות
ר' בן ציון שו"ב
ר' שמשון היימאַן מצפת ת"ו.
ר' מנחם מענדעל פריעדמאַן
ר' ישעי' משה הירש
ר' מנחם משה פאָרקאָש
ר' אברהם שטיין
ר' מנחם בערנאַט
ר' אליעזר מרדכי לאַואַר
ר' צבי פאָרקאָש
הב' אלימלך היימאַן

בעטלאַן.

ר' יחזקאל שרגא ווייס
ר' חיים יחיאל מאַנדעל
ר' יעקב ליב דאַווידזאָהן
ר' מרדכי קאָרענבוים
ר' שלמה ראָזנער
ר' יוסף דוד ליכטענשטיין
ר' חיים יוסף סג"ל שאָנבערגער
ר' יהשוע פאַסטערנאַק

ביסטריטץ.

ר' אברהם צבי קויפמאַן
ר' אליעזר שו"ב גרין
ר יחזקאל שאָלאָמאָן
ר' יהושע שפיטץ
ר' יהושע סאַנדער
ר' מנחם מענדעל מאַנדעל

נאָדי איקלאָד.

ר' משה דוקס
ה' לוסטיג
הב' פישל גאַנץ מבערטאַנעף
הב' אלחנן אלי' ראָב טויטפאָלו

אָפאָהידא.

ר' פנחס זעליג שו"ב
ה' ראָסענבערג

ערושעבעט.

אלמנה היילפערן
ה' איזשאַק שימאָן
ה' נורמאַנד מיהאַלי
ה' נורמאַנד יאָזעף
ה' קליין איזשאַק
ה' הערצלינגער בעני
ה' ווייסבורג
ה' אָנטאָל יאָקאָב
ה' אַרלער

באַנפי הוניאַר.

הרה"צ ר' ישראל פריינד
הרב מו"ה משה לעוער
ר' פנחס געלעהיער
ר' יעקב מאָזעש
ר' אהרן מייזעלס
ר' זלמן ליב וואַלדמאַן
ר' זישע גראָסמאַן
ר' משה גאָלדמאַן
ר' מנחם מענדעל אָלבערט
ר' אברהם בערגער
ר' שמואל יודא שוואַרטץ
ר' יצחק משה פאַנעטה
ר' יעקב מנחם ווייס
ר' נתן נטע צבי דימאַנטשטיין
ר' אהרן מאָזעש
ר' נתן נטע לאָב
ר' יוסף יאַקאָב
ר' אפרים ראָזענבערג
ר' נחמן גאָלדשטיין
ר' מנחם מענדעל פאָרקאָש
ר' משה קליין
ר' שלמה קליין
ר' יואל הערץ
ר' משה יאַקאָב
ר' משה אהרן אַבראַהאַם
ר' יקותיאל פאַנעטה
ר' מענדעל היילפרין
ר' מרדכי היילפרין

מאָראָש אויוואַר

ה' גרינפעלד
ר' מנחם מענדעל יודקאָוויטש
ר' אליעזר ג"מ
ר' צבי יודא שטערענבערג
ר' אברהם לאָב
ר' זאב מאיר פישער
ר' אליעזר גוטמאַן
נטע איזשאַק

ישיבת מאָראָש אויוואַר

הב' נחמי' שטיין מקלויזענבורג
הב' הלל פריעדמאַן
הב' מנחם חיים פייג מוועצקע
הב' משה שפיצער מדעש
הב' שלמה זלמן קליין דעש
הב' יקותיאל יודא שפילמאַן ראָוואָ
הב' שמואל זנביל צוידער

דיטשאָס.־מאַרטאָן

הרב ר' יחיאל יוסף קרויז אב"ד
ר' יצחק אייזיק שוואַרטץ
ר' משה פייערשטיין
ר' דוד ווייס סג"ל
ר' משה שאָנבערג
ר' יצחק שאַמועל
ר' בן ציון קאַסטנער
ר' אשר זעליג שוואַרטץ
חברה גמילות חסד

קאַרלסבורג.

הב' יודא ארי' פאָגעל
ר' אשר גאָלדשטיין

מיללבאַך (סעבעש אלבא)

ר' יצחק אהרן ביימאַן
ר' לייב גלאַזער
ר' אברהם דוב שמעסעל
ר' ראובן שטיינהויער

האַטסעג.

ר' יעקב זאב גאָלדשטיין
ר' מנחם פריעדמאַן
ר' יונתן בנימין מענדעל

פעטראָזשעני.

ר' יצחק אייזיק ווייס
ר' אפרים פישל באַרטפעלד
פ. וואלף עט קאָמפאַני
ר' חיים יעקב ביבער
ה' אירזשאי
ר' משה לייב שרעטער
ה' הערץ
ר' יצחק זאב איצקאָוויטש
ה' וואַראָדי
ר' יהושע ביבער
ר' מנשה שוואַלב

וואָלקאַן.

מאיר יונגער
ר' מרדכי כ"ץ
ר' יוסף ראטה
ר' בדלי' בערקאָוויטש
ר' יצחק פיקסלער
ר' יצחק אייזיק גאָלדבערגער
ר' שמואל שמילאָוויטש
ר' דוד כ"ץ
ר' דוד סאָבעל
ר' אלי' כ"ץ

לופעני.

ר' אהרן אויש אב"ד
ר' ישראל משה לעבאָוויטש
ר' אברהם מאיר פריעד
ר' בענדיט כ"ץ
ר' ליב האַגער
ר' יוסף לאָבין
ר' ישראל דוב ווייס
ר' אליעזר לאָבין
ר' משה לאָבין
ר' יצחק אייזיק יאַקאָבאָוויטש
ר' הילל ליב אויש
ר' ליפא וואַגמאַן
ר' אברהם יצחק בערקאָוויטש
ר' אלימלך בערמאַן
ר' יקותיאל יודא מאַליק

אַראַד.

ר' יעקב אליעזר ווידער
ר' פרץ, טובי' שטיין
ה' שאָלאָמאָן
ר' מנחם חיים מיללער שו"ב
ר' מאיר דוב שו"ב
ר' יצחק זאב כ"ץ רייך

טשוטשאָ.

ר' מנחם בן פרימט שו"ב
ר' יהושע בן ציון לעוויא

ר' בנימן שוואַרטץ עט ל"י יודא ראָזענבערג
ר' יוסף חיים גרינפעלד

ערמיהאַליפאַלוואַ.

ר' דוב ווייס
ה' גליק לאָיאָש
ר' יצחק משה פאָללאַק
ר' שמואל צבי יאַקאָבאָוויטש
ר' יואל צבי ראַפאַפאָרט
ר' שלום שימאָן
ר' עקיבא פעלדמאַן
ר' מרדכי יונה כ"ץ
ר' מרדכי סג"ל שאָנבערגער
ר יעקב ווייס
ר' יחיאל שטיינמעטץ
ר' בנימין גליק
ה' שוואַרטץ ווילמאָש
ר' יוסף בענעדעק
ר' יעקב כ"ץ
ר' יעקב ראָזענבערג
ר' מנחם ראָזינגער
ר' פרץ קליין

קראָלע.

ר' צבי כ"ץ וויינבערגער
ר' שבתי ווינבערגער
ר' יעקב ווייס
ה' ראָזענבערג זשיגמאָנד
געברידער גראָס.
ר' אליעזר ראָטה ואחיו
ר' אָשר אַנטשיל
ר' משה קרויז
ר' דוד פרענקל
ר' דוד פאָרקאָש
ר' משה סג"ל לעווי
ר' שלמה גרין
ר' אליעזר ווינקלער
ר' מרדכי יודא קלעפנער
ר' ישראל קאַסנער
ר' יחזקאל שרגא לעווי
ר' יוסף ארי' גראָס
ר' ישעי' ראטה
ר' יוסף יו"ט סאָבאָוויטש
ר' שלמה פראַנקעל

סאַטמאַר.

מו"ה ר' אברהם חנוך דומ"צ
ר' חיים משה הערשקאָוויטש
ר' מרדכי בערגפעלד
ר' יצחק אייזיק געלב
ר' צבי פישער
ר' אליעזר הערשקאָוויטש
ר' חיים גראָזינגער
ר' אליעזר טרעביטש
ר' אהרן טרעביטש
ר' יוסף אפרים דאַווידאָוויטש
ר' יוסף גערענדאַש
ר' יעקב ווייס
ר' מרדכי וויינרעב
ר' שלמה לעבאָוויטש
הב' דוד ראָזענבלאַט
ר' יעקב צבי קליין
ר' אלקנה שוואַרץ
ה' ברידער פריעדמאַן
ר' שמואל ווייס
ר' אשר אַנטשיל מאַיער

ר' ארי' לעבאָוויטש
ר' מנחם שוואַרץ
ר' משה אהרן סג"ל גליק
ה' שימאָן הערץ
ה' שלוטצלער יענאָ
פ. דאַוויד עט קאָהן
ר' חיים משה יאַקאָבאָוויטש
ר' אברהם ווייס
ר' מאיר ארי' קראַנצלער
ר' יצחק אייזיק פעלדמאַן
ר' יצחק יודא נייאבויער
ר' יהושע ראָטענבערג
ר' משה הערשקאָוויטש
ר' מנחם מענדעל גראָס
ר' איציק ליב צינער
ר' יעקב בערגער
ר' יחיאל אלימלך היימאַן
ר' בנימין הערמאַן
ר' דוד כ"ץ ראָזענבערג
ר' שמואל עלענבאָגען
ר' יהושע אַהרנזאָהן
ר' מרדכי מאָזעש
ר' יצחק לאַזאַר
" אהרן דוב גראָס
" יצחק גאָלדבערגער
" פנחס לעבי
" משה מישלווידער
" שמעון זעליג
" מרדכי אברהם כ"ץ
" יעקב ראָזענטהאַל
" אפרים ענרי
" יודא שוואַרטץ
" קליין עט קאָמפ'
ר' ראובן יוסף מערמילשטיין
דר. הערמאַן יענאָ
דר. פרישמאַן
ר' יצחק גרינשטיין
ר' יוסף דוד גאָלדשטיין
ר' ישראל אַברהם ציפסער
ר' יוסף יואל געלבשטיין
ה' לעבאָוויטש שאַמועל
ר' אליעזר קליין
ר' יוסף פריינד
ר' חיים פריינד
ר' שמואל צבי כ"ץ בערקאָוויטש
ר' שמואל פישער
ר' אליעזר ווייזער וגיסו ר' ברוך גר"פ
ר' ישראל חיים עלענבאָגען
ה' האַרטמאַן
ר' הילל שוואַרטץ
ר' יוסף חיים פאָרקאָש
ר' שלמה פריעד
ר' יוחנן בערגער
ר' מרדכי לעבאָוויטש
ר' אברהם כ"ץ בערקאָוויטש
ר' דוד שלמה טרעביטש
ר' שמואל פיניאַש
ר' יצחק משה הלוי
ר' יוסף פאָרקאָש
ר' יעקב קליין
ר' אלימלך דוד שאַרף כ"ץ
ר' חיים קאָרענבלי
ר' אָשר אנטשיל ווייס
ר' יחיאל פראַנקעל
ר' ברוך גליקליך
ר' חיים יודא ברעכער
הערמאַן קעסטענבוים
ר' משה גרינפעלד

ר' אַבנר סיני ווייס
ר' אַנטשיל פישער
ה' ראָטה אַרמין
ר' קלמן ווייס
ה' איגנאַטץ שאַמועל
פ. געברידער האַאַס
ה' בערנאַט שאַנדאָר
ר' משה בוסקאָוויטש
ר' קלמן לעאָפאָלד
ר' אברהם לינדער
ר' שמואל פאָגעל
ר' משה שוואַרטץ
ר' חיים דעזשי
ר' פנחס שוואַרטץ
ר' יעקב שאָלאָמאָן
ר' שמואל ראָזענבערג
ה' גרינפעלד
ר' הילל שפיטץ
ר' אברהם גאָלדגלאַנץ
ה' גוטמאַן איגנאַטץ
ה' גריפפעל הערמאַן
ה' שוואַרטץ זאָלטאַן
ה' ראָזענפעלד מיקשאַ
ר' טובי' עלענבאָגען
ה' שאַנדאָר הענריך
ה' מאָרקאָוויטש גליק
ר' שמואל צבי ווינבערגער
ר' חיים ישכר פאָרקאָש

האָלמין.

הרה"ג יעקב שלום קליין
ר' יוסף צבי שטערן
ר' ברוך ווייס
ר' יצחק לעבאָוויטש
ר' יחיאל צבי פישער

ס. וואַראָל.

ר' משה נוסבאָכער
ר' מאיר יודא גאָלדבערגער
ר' אליעזר קליין
ר' אליעזר כ"ץ מאָרקאָוויטש
ר' משה אלי' גראָס
ה' אַדאָלף כ"ץ
ר' מנחם ווינבערגער
ר' שמעון אברהם מאַנדעל
ר' משה איזשאַק (געזועלבער)
האשה פראַדעל אַפפעל
ר' אברהם משה מאיר
ר' אָשר אַנטשיל לאָווינגער
ר' מרדכי גאָלדשילד
הב' יצחק צבי הירש
ר' יעקב ווייס
ד. שלינגער אליעזר
ר' מרדכי מאָרקאָוויטש

נאָדי־באַניאַ.

ר' שמואל איזשאַק
ר' אליעזר משה איזשאַק
ר' צבי הערמאַן האָכטייל
ר' פנחס שלום שמילאָוויטש
ר' שמעון בערעני
ה' אַדאָלף וועדטעש
ה' לודוויג קראַממער
ר' משה יעקב ווייס
ר' אלכסנדר פאָפפער

ר' אלי' פוקס
ר' יצחק שיפאָן
ר' אליעזר ווילבערבערג
ר' שמואל ווייס פרוגער
ר' פנדר שטראַסער
ר' דוד נוסבאָכער
ר' אליעזר פריעדמאַן
ר' חיים קליין
ר' שלמה מוסקאַט
ה. מאַנדעל פאַל
ה' פרידער ווילמאָש
ה' אלי' לאָווינגער
ה' שוואַרטץ אָנדאָר
ה' דימאַנט דעזשאָ
ר' יצחק פריעדמאַן
ר' אַהרן שימאָן
ה' בערגער עדע
ה' מענדעל אַדלער
ה' אַפפעל מאַרטאָן
ר' משה היילברון
פ. שאַמועל עט קאָמפּאַני
ה' פראַנקאָוויטש

ושיבוי.

ר' אברהם שלמה יקותיאל לערמאַן
ר' משה מאָרקאָוויטש
ר' ברוך וועקסלער
ר' טובי' ראָזמאַן
ר' משה יודא סאַלפעטער
ר' יוסף גראָס
ר' שמעון גראָזינגער
ר' משה ראָזענבערג
ר' יהושע ראָטה
ר' שלמה בעק
ר' דוד צבי ווערטהיימער
ר' משה דייטש
ר' שלמה מינדסענט
ר' מאיר צבי ווייס
ר' אברהם הערשקאָוויטש
ר' הערצקי מאָרקאָוויטש
ה' ישראל פילאָפ
ר' יעקב וועקסלער
ר' לייזער פריעדמאַן
ר' משה סאָבעל
ר' חיים יודא איזראַעל ושותפו
אשה אלמנה האָפפמאַן
ר' מרדכי פריעדמאַן
ר' משה גאָלדפארב
ר' אברהם יאַקאָב
ר' יצחק מרדכי גרינהוט
ה' מיהאל בערגאַטה
ה' קאָרדאָש ע'אָמו
ר' שמואל מאָרקאָוויטש
ר' חיים יודא ווייס
" שמואל יאַנאָוויטץ
ר' הירש פייערווערגער
ר' שמואל יורא שאָלאָמאָן
ר' אברהם יעגער
ר' משה גראָס
ר' שרגא גאָלדבערגער
ר' אלימלך שטערן
ר' שאול שוואַרטץ
ר' צבי גראָס
ר' דוד הויזער עם חותנו
ר' מאיר מיקלויש

גראָסוואַרדיין.

הרב הצדיק המפו' מוויזניצע
ר' מאיר אולמאַן
" עמרם אולמאַן
" אברהם משה אולמאַן
" שמואל צבי שוואַרטץ
חברת מחזיקי תורה
חברת פועל צדק
חברת מרעים
חברת בית יעקב
חברת קהלת הקודש
ר' דוד קאָהן
" נפתלי הירצקי קירש
" חיים צבי קירש
" ליב ווידער
" ארי' ניימאַן
" משה לאַמפעל
" יהושע שרעטער
" אָשר אנטשיל ווינבערגער
" זאב פאָרקאָש
ה' קאָהאַן רעזשאָ
ר' אליעזר לייטנער
" שמואל יצחק פוקס
" אברהם יצחק אולמאַן
" שלמה ווייס
" מנחם פריעדריך
" חיים יוסף כ"ץ סענדער
" יצחק יעקב לאראן
" משה חיים לייכטמאַן
" בנימין גראָסמאַן
רבקה אשת ר' אברהם קליין
ר' יונה אלימלך ווי"ב
" יהושע זאַלצבערגער
" יצחק מענדיל
" יהושע העשיל ווילד
" יודא יוחנן שוואַרטץ
" דוד מאָזעש
" ארי' סג"ל שפרינג
" ברוך גאָלדבערגער שו"ב
" מנחם ווייס
" זאב ווייס
" יעקב קליין
" שמואל זאב גוטמאַן
" משה ווייס
" שמעון שטערן
" יצחק אייזיק
" יצחק יעקב בן הרב מטעלעגד
ר' משה דאָנענבערג שו"ב משם